

C O N T R A C T V S.

S V M M A R I V M.

- 1 **C** O N T R A H E N T I B V S licet se ad
inuicem decipere, in Foro exteriori. 3 pretio: sed tenentur emere res pro iusto pretio.
Secus in conscientia. 3 Nulla deceptio est licita, etiam in modico,
etiam si fiat re ipsa, & non de industria.
2 Clericis non licet quempiam decipere in 4 Nulli licet decipere Infidelem.

D I F F E R E N T I A P R I M A.

1 **L** I C I T V M est contrahentibus se
decipere vsque ad dimidium iusti
pretii. l. In causæ. ff. de Minor. l. 2.
& l. Si voluntate. C. de Rescind.
vendit. l. Item si pretio. §. fin. ff. Locat. gl.
in cap. Cum dilecti. de Empt. & vendit. &
in cap. In ciuitate. de Vfur. verb. Compa-
rant. facit glossa verb. Malignantiū in cap.
Cupientes. de Elect. in 6. communiter re-
cepta, teste Probo ad Monach. cap. 2. num.
79. de Constit. lib. 6. quæ vult licere aduo-
cato decipere aduersarium sui clientuli. Ad
idem glossa fin. in cap. 1. 4. quæst. 4. quæ
dicit licere Duci exercitus, decipere hostē.
Quæ similiter communiter approbatur, te-
ste eodem Probo supra. Itaque licitum est
vendere rem infra dimidium iusti pretii.

Quod est verum iure Fori, non iure Poli,
vt dicit Innoc. in cap. In ciuitate. de Vfur.
Abb. in cap. Quia plerique. num. 28. ad
finem, de Immunit. Eccles. Tiraq. in l. 9.
Connub. à num. 7. D. Tho. 2. 2. quæst. 77.
art. 1. ad 1. Couar. lib. 1. Variar. cap. 1. num.
1. latē Viuius Decis. 160. nu. 8. lib. 1. Sot.
de Iust. lib. 6. quæst. 1. art. 1. Silu. verb.
Emptio. quæst. 7. num. 8. & quæst. 8. num.
9. in fin. Mercad. de Contract. cap. 1 c. fol.
39. Rebel. de Obliga. Iust. 2. parte lib. 9.
quæst. 3. per totam. maximè nu. 4. & 11. &
Nauar. in cap. Qualitas. à nu. 26. vsque ad
nu. 46. de Pœnit. dist. 5.

Ratio diuersitatis inter vtrumque Forū
est; quia Ius positium in odium litium no-
luit pro modica lēione dare actionem: nō
tamen sustulit nec potuit auferre obliga-
tionem naturalem, qua quisque tenetur
esse verax, & iustus, & neminem decipere.

cap. Beatus. 22. quæst. 2. l. Semper. in Con-
ventionibus. 157. iuncta ibi gl. recepta. ff.
de Reg. Iur. Itaque præcitæ leges tantum
loquuntur de licentia permissiua, non de
approbatiua, secundum Cepol. de Simula.
contrac. num. 23.

Sed prædictis obstant verba tex. dict. l. In
causæ. 2. §. Idem Pomponius. ff. de Mino.
quatenus habet licitum esse contrahenti-
bus naturaliter se decipere; idest quod
pluris est, minoris emere; vt exponit. l. C. in
d. l. Itē si pretio. 25. §. fin. ff. Loca. Si igitur
naturaliter id licet, quomodo contrarium
dicimus esse in Foro conscientie? Respō-
deo, quod (vt tradit gl. 1. c. Ius naturali. 1.
dist.) natura duobus modis accipitur. Pri-
mo pro instinctu naturæ, à ratione proue-
niente. Secundo pro instinctu naturæ à sen-
sualitate manante; vt in l. Sed si damnum.
9. §. Si ipse seruus. ff. de Pecul. vbi dicitur
naturaliter licere seruo in suum corpus se-
uire. In quo secundo sensu intelligitur il-
lud verbum (naturaliter) dict. §. Idem Po-
ponius, vt aduertit Barbof. 4. par. Rub. ff.
Solu. matri. nu. 26. ad fi. post D. Aug. lib.
13. de Trinit. cap. 3. Soto. lib. 6. de Iust.
quæst. 2. art. 3. col. 2. Medin. de Restit.
quæst. 32. & sentit gl. fin. dict. cap. Qualitas.
Quæ, verba illa, Naturaliter licere exponit
naturale esse. Vel dic verba illa, Naturaliter
licere, vel cōcessum esse, de quib. d. §. Idem.
& §. si accipi pro permissione de iure gen-
tiū; vt sit sensus, iure gentiū permittitur, &c.
vel, vt aliqui volunt, secundum naturam
contractus. Ita Rebel. sup. nu. 6.

2 Quæ resolutio nedum obseruanda est in
contractibus, per seculares celebratis; sed
etiam

Contractus.

etiam & multò magis in iis, qui fiunt per Clericos, secundùm gl. sing. & celebrem, in cap. 2. verb. Vt plus. 10. quæst. 2. Dec. in Regul. Semper in contractibus num. 10. in fine. ff. de Regul. Iur. Causal. Decis. 3. num. 3. part. 2. Quamvis enim etiam de lure Canonico non detur actio in emptionibus & vèditionibus propter læsionem intra dimidiam; vt in dict. cap. Cùm dilecti. de Empt. & vèd. Nihilominus in Foro cōscientiæ non licet Clericis alios fallere, & vltra iustum pretium recipere. Ex dict. gl. verbo Vt plus. quàm dicit singularem Roman. Singul. 755. Ias. in §. Sed istæ quidem. numero 14. Instit. de Action. Gerar. Singul. 22. & eam commendat Abbas in cap. Quia plerique. num. 29. de Immuni. Eccles. & in cap. 1. nu. 2. de Empt. & vend. Bero. dict. cap. Cùm dilecti. num. 18. Naua. in c. Nouit. notab. 6. nu. 47. de Iudi. & Gomez. in §. Ex maleficiis. nu. 37. Inst. de Actio. Facit Panormitan. post Calderi. dict. cap. Quia plerique. vbi num. 34. dicit neminè debere ex proposito aliquid plus vel minus debito emere, alia parte ignorate. Cuius dicti ratione tradit idè Abb. in cap. Cùm causa. n. 4. de Testi. quia (inquit) non debet pati proximum decipi, quem debet diligere sicut se ipsum.

3 Adde quòd nulla deceptio in Foro conscientie est licita, etiam si re ipsa, & non cōsilio fiat. Et etià obligat decipiētē ad restitutionem, secundùm cōmunem, de qua per Nau. in dict. cap. Nouit. de Iudi. notab. 6. nu. 58. Conrad. de Contract. quæst. 57. Tiraq. sup. nu. 9. Nisi ob paruitatem materie, aut ignorantie excusetur; vt docet Rebel. sup. nu. 4. dicens communem. Si enim furem excusat à peccato mortali, & à restitutione paruitas materie: multò magis excusabit venditorem modicitas pretii. vide Naua. c. 23. nu. 87. Quæ autem sit modica, seu parua læsio, & quæ non; id arbitrio discreti & periti Confessarii relinquatur. Nam aliquando quod erit modicum quoad vnum lesum, erit magnum quoad alium. Adde not. verb. Venditio. Diff. 1.

4 Tandem vidèdus est Ant. Cordub. quæst. seu casu 96. vbi extendit præfatam resolutionem, etiam ad contractus cum infidelibus initos. Quia nulla deceptio ex proposito, & industria, licita est, etiam si fiat Infideli. Ratio est, quia eadem militat ratio in ipsis, quæ militat in Christianis: quippe qui etiam sunt nostri proximi, & tenemur eos diligere, sicut nos ipsos, autoritate Christi in Parabola illa Samaritani, qui inciderat in latrones. De qua Luc. cap. 10.

SVMMARIVM.

1 **C**ONTRAHENS cum minore, vel Ecclesia, & ipsos decipiens; tutus est in Foro exteriori dum non imploratur contra eum restitutio in integrum. Secùs quoad Forum interius.

2 Cum contractus est nullus etiam de iure naturali; tenetur lædens in conscientia etià ante restitutionem in integrum, rem restituere cum damnis.

3 Cum contractus est ipso iure validus, &

abest omnis dolus; non tenetur lædens, nisi ad dāna & ad illud in quo fuit factus locupletior, nisi casu quo læsus fuit iustè impeditus; quia tunc tenetur ad rei restitutionē. Si verò dolus intercessit, tenetur ad læsionis reparationem.

4 Possessor bonæ fidei dicitur possidens aliquo titulo; licet rescindi possit per restitutionem in integrum. Quod verum in Foro exteriori. Secùs in interiori.

DIFFERENTIA SECUNDA.

1 **C**ONTRAHENS cum minore, vel Ecclesia; & ipsos lædens, tutus est quoad Forum exterius, dum contractus, beneficio restitutionis in integrum non rescinditur; siue contractus sit nullus, siue ipso iure

validus: vt palam est, & constat ex toto titulo. ff. & C. & in Decretal. extra, de In integr. restit.

In Foro verò conscientie non est tutus. Quia in tali Foro non expectatur, quòd lætus beneficium restitutionis in integrum imploret

impleret: nec quòd lædens conueniatur prius in iudicio. Sed sufficit læsionem intercessisse, & vt de ea sit certus lædens; vt ad eius reparationem statim teneatur.

2 Et quidem si contractus est nullus; tenetur lædens in conscientia, non solùm ad læsionis reparationem, sed etiam ad rei per contractum acquisitæ restitutionem; nisi cōtractus teneret quoad metas iuris naturalis. Tunc enim ad solam læsionem teneretur; non tamen ad rei restitutionem, donec petatur; vt post Innoc. in cap. Quia. plerique. nu. 3. vers. Sed quid dices. de Immunit. Eccles. docet Silue. in Summa, verb. Restitutio. §. quæst. 8. & Angel. eodem verb. num. 6.

3 Si verò contractus est ipso iure validus, & nulla fraus, nec dolus in eo interuenit; tenetur tātum ad restitutionem eius quod ipse acquisiuit, & obtinet, vel in propriam vtilitatem impendit, propter læsionem irrogatam: non tamen tenetur rem restituere, donec restitutio in integrum conceda-

tur, & res ab eo petatur: nisi læsus iusto impedimento detentus omisit, seu non potuit implorare prædictum remedium, & répetere. Nam eo casu, res est restituenda, nō expectato vt res petatur. Ita norab. Ange. sup. Quòd si fraus, & dolus intercessit; licet ad rem restituendam non teneatur, donec in iudicio conueniatur; tenetur tamen ad læsionis reparationē ratione doli: etiam si ipse nullum commodum ex læsione alterius habuerit. Ita Couar. in Regul. Peccatum. 2. part. §. 3. nu. 8. & lib. 1. Variar. cap. 3. num. 5.

4 Ex superiùs dictis infert Couar. in dicto §. 3. num. 8. in fine, vnum memorabile, videlicet possidentem aliquam rem titulo alicuius contractus, qui beneficio restitutionis in integrum potest rescindi, esse bonæ fidei possessorem, etiam intra quadrienniū: modo absit fraus in ipsa cōuentione. Quod verum credo quoad Forum exterius. Secùs quoad interius, per not. sup. nu. 2.

SUMMARIVM.

1 **ADVOCATVS** cum clientulo non potest pacisci in Foro exteriori, nisi in principio litis. Secùs in interiori.

DIFFERENTIA TERTIA.

1 **ADVOCATVS** cum clientulo in Foro exteriori potest in principio litis de salario pacisci; non tamen in medio. cap. Infames. §. Præterea. 3. quæst. 7. Nec potest pacisci de habenda certa re, in casu victoriæ, secundū Ord. Lusit. lib. 1. tit. 48. §. 11.

In Foro tamen interiori, in quacumque parte litis, & quocumque tempore potest pacisci: dummodo conuentio sit iusta, & sine vi, ac fraude, aut scandalo fiat, secundū Nauar. cap. 25. num. 30. Et sic intellige tradita per Silu. in Summa verb. Aduocatus. quæst. 17.

SUMMARIVM.

1 **DOMINVS** Affecurans merces, non tenetur aliquas saluare in Foro exteriori, etiam si in naufragio id potuerit. Bene tamen in Foro interiori.

2 Quilibet potest habere res suas pro derelictis: dummodo non resultet ex hoc alicui præiudicium.

DIFFERENTIA QVARTA.

1 **CV**M affecuratur nauis, & naufragium patitur; non tenetur Dominus rerum affecuratarum in Foro exteriori saluare vl-

lam rem ex affecuratis; tametsi saluari possint. Quin immò vsus, & stylus mercatorū habet, & obseruat derelinquere tūc omnes res

res data opera, vt eas capiat quicumque voluerit.

Et ratio huius styli est, quia alias, si aliquas res dominus saluaret; teneretur probare quamnam periissent; nec recuperare postea posset à mercatore asscurante, nisi quas probaret esse deperditas. A qua probatione excusatur nihil deducendo, nec saluando rem vllam de naui. Et tenetur asscurator ad solutionem, & satisfactionem omnium rerum deperditarum, secundum Mercad. tract. 4. cap. 15. fol. 220.

Et licet prædictus author cum hac doctrina transeat: nihilominus cenſeo prædictatum vsum, & stylum, tantummodo esse admittendum in Foro exteriori; nullo autem modo in Foro conscientiae. Nulla quippe ratio suadet licere merces relinquere derelictas cum damno mercatorum asscurantium, cum alias possint saluari.

Nec obstat quod tunc præfatæ merces non pereunt omnino; cum secundum eundem Mercado ibidem liceat eo casu cuilibet capere de dictis mercibus quã-

tas possit, absque obligatione restituendi. Quia nec hoc puto licere in damnum mercatorum; quamuis domini mercium eas pro derelictis habeant. Nam facultas à iure data cuilibet capiendi res à dominis suis derelictas, intelligo procedere tantum, cum prædicta derelictio sit à domino sine præiudicio alterius, sed solius sui ipsius. At secus, cum sit cum præiudicio alterius, vt in nostro casu.

Quare in prædicta specie existimo nec dominum mercium posse in conscientia eas in totum derelinquere, sed teneri saluare quas potuerit; nec quemquam posse eas capere, sine obligatione restituendi easdẽ: posse tamen eas capere, vt domino, vel mercatori eas restituat, soluto sibi aliquo congruenti salario pro labore suscepto, eas capiendo.

Ad inconueniens verò, de quo supra, respondeo esse fundatum tantum in auaritia, & cupiditate; & non in vlla ratione naturali, nec considerabili. Vnde nulla est eius habenda ratio in Foro Dei.

DIFFERENTIA QVINTA.

DECRETA à Iuris-consultis circa stipulationes, in Foro conscientiae non curantur. Quia in eo, solum attenditur cõsensus paciscendum, & naturalis obligatio; licet nulla interuenerit sollemnitas & interrogatio, ultra pactum nudum. In eo itaque Foro nulla re-

quiruntur verba solenniter præstita, vt tradit Rebel. 2. par. lib. 1. quæst. 3. nu. 19. Adde Affor. 1. tom. lib. 1. cap. 15. q. 9. Ex quibus collige titulos. ff. C. & Inst. concernentes materiam stipulationum, non habere locum in Foro animæ.

SVMMARIVM.

VTRVM *fas sit rescire à contractu innominato, altera parte repugnante.*

DIFFERENTIA SEXTA.

IN contractibus innominatis, licitum est in Foro iudiciali, secundum ius commune, alteri ex contrahentibus, poenitere, & à contractu recedere, etiam altero repugnante, dummodo res omnino integra sit, maneatque contractus intra terminos nudi pacti; vt probat tex. in l. Iuris gentium. §. Sed cum nulla. ff. de Pact.

Amplia etiam si tua ex parte, impleta res sit; potes nihilominus poenitere, & repetere id quod dedisti: esto, alter non sit in mora, paratusque sit adimplere, vt costat ex l. 3. & l. Si pecunia. ff. de Condict. caus. dat. docet Ant. Gom. tom. de Contract. c. 8. n. 3. dicit comunem Rebel. de Obliga. l. 2. parte. lib. 1. quæst. 3. nu. 10. & 11.

In

In Foro verò conscientie contrarium dicendum est, nempe fas non esse altera parte renuente à contractibus innominatis recedere; communem dicit Anton. Gomez. vbi supra. nu. 5. Rebel. dict. quæst. 3. nu. 19. Coua. in cap. Quamuis pactum. 2. par. cap. 4. nu. 13.

Ratio diuersitatis est, quia Iura Cæsarea non dant actionem pro pacto nudo, vt dicimus verb. Obligatio. Differentia 10. Nisi tantum exceptionem, retentionem, & compensationem, vt dict. l. Iuris gentium. Præsumunt enim eiusmodi conventiones siue pacta nuda fieri non ex deliberato consensu, sed ex leuitate, vt inquit Coua. post Alex. Imol. vbi supra. Addit Rebel. n. 21. q. frequētius in istis innominatis potest deceptio interuenire, non sic in aliis nominatis, vtpote magis visitatis, & qui fieri solent in rebus magis notis; ideòq; negatē directam actionem ad eos stabiliendos. Quia tamen ex ipsis oritur naturalis obligatio, etiam

antequā alter impleat ex sua parte, vt tradimus. dict. Differentia 10. merito in conscientia tenetur stare ipsis; nec potest licite alter ex contrahentibus, altero renuente ab eis recedere.

Non desunt etiam qui dicant à præfatis legibus Cæsareis nō approbatiue, sed permissiue denegatā esse actionem in nudis tantum pactis; similiterque permissiue concessam esse licentiam penitēdi, re integra, in præfatis contractibus innominatis. Verius tamen est præsumpsisse, noluisse partes in ipsis perfecte se obligare, dum nihil verbis addiderunt, nisi solummodò pactum nudum facientes; per quod magis videtur voluisse incipere rem super qua pacti sunt, quā eam finire. Aliās si de hoc constasset, profecto in utroque Foro tenerentur ipsis stare, vt cum Ange. obseruat Pet. Duenas. Reg. 3. limitatione 7. 8. & 9. & Rebel. sup. nu. 21. ad fin.

SUMMARIVM.

1 **D**OLUS dans causam contractui bonæ fidei, reddit ipsum nullum in Foro iudiciali. Secus in contractibus stricti iuris, 2

qui valent mero iure; licet rescindi possint per actionem de dolo.

2 Quæ differentia, nō seruatur in Foro animæ.

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 **L**ATVM est discrimen, in Iure, & in Foro iudiciali, inter contractus bonæ fidei, & stricti iuris, quando dolus causam dedit utrisque. Nam primi, excepto matrimonio, sunt ipso iure nulli, in fauorem decepti: ita vt si ei non expediat, possit liberè à contractu discedere. Si expediat, possit decipientem ad obseruationem obligare. l. Et eleganter. & ibi Bar. nu. 3. ff. de Dolo. l. Si dolo. C. de Rescin. vend. l. 2. §. Verba. ff. Ad Velleia. Secundi verò, non sunt ipso iure nulli. l. Dolo. C. de Inutil. stipu. Conceditur tamen decepto exceptio doli, re integra, vel actio de dolo contra decipientem, vt damnum restituat. l. Si quis. cum aliter. 36. ff. de Verbo. oblig. l. Cum posteaquam. 9. C. de Pact. tradit Coua. in reg. Possessor. 2. parte. §. 6. nu. 6. Conrad. de Contract. quæst. 57. Dicto. 14. Rebel. de Obliga. Iust. 2. parte

lib. 2. quæst. 6. nu. 10. & 11. Vbi nu. 12. rationem reddit, quare matrimoniū teneat, non obstante dolo; vt si quis se fingat diuitem, vel ex illustri familia ortum, & sic decipiat feminam, quæ aliās non consensisset. Nihilo minus matrimonium ex hoc dolo contractum, non est irritum, nec irritari potest; quia error qualitatis (qualis est prædictus) non dirimit matrimonium; sed tantum error personæ, vel seruitutis. Vt est communis opinio, secundum eundem, ibi, & latius. lib. 3. quæst. 2. nu. 1. & 3. tradit Soto in 4. dist. 35. quæst. Vnica. art. 2. & Coua. lib. 1. Varia. cap. 5. nu. 1. Sanchez. lib. 7. de Matrimo. disputatione 18. nu. 12. & 18. Accidentia enim non pertinent ad substantiam contractus. l. In venditionibus. ff. de Contrah. empt. Et ideò defectus consensus in ipsis non vitiat contractum; sed sufficit consensus in substantiam. Conducunt

cunt tradita. verb. Promissio. Differentia 5. ubi nec virginis error vitiat.

² In Foro verò conscientiae, tam contractus bonae fidei, quam stricti iuris ex dolo celebrati, sunt ipso iure nulli. Ita post Coua. &

Conrad. docet Rebel. vbi supra. n. 111. Tale quippe discrimen in sola subtilitate iuris fundatum non pertinet ad Forum Dei, nec eum admittit; per not. verb. Iudicium. Differentia 4.

S V M M A R I V M.

¹ **S T I P U L A T I O** alteri per alterum facta, an teneat in Foro conscientiae.

D I F F E R E N T I A O C T A V A.

¹ **A** L T E R I stipulari nemo potest in Foro iudicali. l. Stipulatio ista. §. Alteri. ff. de Verbo. obliga. §. Si quis alii. & §. Alteri. Inst. de Inutil. stipul. vbi tex. dat rationem, nempe quia huiusmodi obligationes inuentae sunt ad hoc, ut unusquisque acquirat sibi, quod sua interest. At si alii detur, nihil interest stipulatoris. Ob quam rationem, non solum erit inutilis stipulatio de Iure civili, quando directe stipulatur absenti, ut Promittis dare decem Titio? Promitto ei dare: sed etiam si stipuletur praesenti pro absente; ut, Promittis mihi, dare Titio? Promitto tibi, dare Titio. iuxta gl. pen. dict. §. Alteri. dict. l. Stipulatio ista, quae æquiparat hos duos modos stipulandi & promittendi: quamvis gl. in dict. l. Stipulatio. §. Si quis insulam. verb. Fieri. faciat discrimē inter vtrumque. Quam gl. plures commendant, & sequuntur, ut constat ex Feli. in Proemio Greg. nu. 27. Sed tenendum est cum dict. gl. penult. Quod adeo verum est; ut non solum in Foro civili erit inutilis stipulatio facta praesenti pro absente, sed etiam in Foro Canonico, ex gl. 1. in cap. Constitutis. de Procurato. & in cap. Si cautio. verb. Sed si causam in fin. de Fide. instru. Sequitur Panor. dict. Proemio. nu. 25. & ibid. Anto. de Butrio, Domini. & Feli. nu. 23. Roma. in l. penult. ff. Si quis cautio. & in Auth. Similiter. col. 6. C. ad leg. Falci. loa. Fab. dict. §. Si quis alii. Corneus Conf. 220. vol. 2. & Conf. 211. vol. 3.

Mouentur primò per cap. Quamquam. de Vfur. lib. 6. vbi tex. exigit personam Parochi, aut tabellionis, & sic personam publicam, ut absenti actio acquiratur. Secundo, quia cum hoc sit cautum in Iure Civili,

scilicet alteri per alterum non posse stipulari, nec sit correctum per Ius Canonicum, standum est dispositioni legali, per cap. 1. de Novi oper. nun. Solum enim respectu nudi pacti, Ius Canonicum prouidit vltra ciuile, dans pro eo actionem, quam Ius ciuile denegabat, ut in cap. 1. de pact. de quo verb. Obligatio. Differentia 10.

In Foro verò conscientiae aliter dicendum est, si stipulatio fiat secundo modo superius relato, videlicet, Promittis mihi, dare Titio centum? Promitto tibi, dare Titio centum. Nam in hac specie promissor manet obligatus naturaliter stipulatori, & sic tenetur in conscientia adimplere promissum. Et facta cessione Titio per stipulatorem; poterit conueniri in Foro Ecclesiastico per viam denunciationis Euangelicæ, seu iudicialis, iuxta gl. celebrem sic intelligendam in cap. Quoties cordis oculus. 1. q. 7. communiter receptam, teste Imol. dict. l. Stipulatio. §. Si stipuler. & §. Alteri. Ang. in l. 1. ff. de Pact. Ant. de Butrio. dict. cap. Si cautio. & Abb. in cap. Dilecti. de Arbit. & Feli. dict. Proemio. nu. 27. & aliis citatis ab Ant. Gabri. tom. 3. Commu. opin. lib. 3. tit. de Verbo. obliga. conclusione 1. nu. 68. Coua. in cap. Quamuis pactum. 2. parte. §. 4. nu. 16. Facit gl. dict. l. Stipulatio. §. Alteri. verb. Nihil interest. dicens obligationem naturalem acquiri ei, qui stipulatur alteri, cum poenae adiectione. Itaque siue intersit stipulanti, siue non intersit, semper acquiritur eidem stipulanti obligatio naturalis; & promissor manet ei naturaliter obligatus, ex quo fuit illi facta promissio, quamvis stipulata pro altero. ex dict. gl. c. Quoties, & communi, & gl. dict. §. Alteri. & ibi Bart. & in l. Si non sortem. in prin. ff. de Condi.

Condi. indebit. & in l. Si quis pro eo. ff. de Fideiussor. Paul. de Cast. in l. 1. C. Per quas perso. & ibid. Saly. Ange. Areti. in dicto §. Alteri. Insti. de Inutil. stipul. Alex. Consi. 66. volu. 6. & alii citati à Gabr. sup. num. 65.

Quicquid alii contra teneant; vt ibidē per eum. Quibus non suffragatur dict. cap. Quamquam. Quia vt dicit Conar. sup. exigitur ibi persona publica, vt absenti quæ-ratur obligatio sine cessione.

Nec obstat ratio illa ex cap. 1. de Noui. oper. nun. desumpta, per quam contrarium tenuit Abb. dict. Procemio Grego. nu. 25. & Rebel. de Obliga. Inst. 2. par. lib. 18. quæst. 5. num. 7. Nam procedit, & intelligitur quoad actionem ordinariam directam secundū Forū exterius Canonicū; prout ex pacto nudo oritur, & datur per dict. c. 1. de Pact. Hæc non competit absenti, sicut nec de Iure ciuili datur eidem. At nos loquimur de obligatione naturali, & de denū-

ciatione Euangelica, quæ est remedium extraordinarium competens, & exurgens ex consensu illo, & stipulatione facta præ-senti pro absente. Non enim resistunt Iura tali consensui, & stipulationi; sed tantum non assistent eisdem: in qua specie oritur naturalis obligatio ex doctrina Barto. & Paul. de Cast. dict. l. Si non sortem. per text. ibi. quos refert, & sequitur Fel. dict. Procemio Grego. nu. 26. dans pro regula, vbi cumquē lex non resistit, licet non assistat, oriri naturalem obligationem, per l. 1. & ibi Bart. ff. de Noua. iuncta l. Obligari. in prin. ff. de Aucto. tuto. Et ita idem Abb. dict. cap. Si cautio. num. 6. corrigit ea quæ dixit in dict. Procemio Grego. vt refert idem Fel. ibid. num. 27. volens vt dicta ibi intelligantur secundum quod suprà resol-uimus. Adde not. verbo Promissio. Diff. 2. & verbo Lex. Diff. 8. num. 7.

SUMMARIVM.

MVTVANS pecuniam ei, quem scit statim malè consumpturum, perdit eam in Foro exteriori. Secus in Foro anime.

DIFFERENTIA NONA.

MVTVANS pecuniam ei, quæ scit statim illam malè consumpturum; vt ad ludendum, vel scorto donandum, in Foro exteriori amittit eā. tex. est expressus in l. Si quis cum sciret. ff. Pro empt. docet Floria. in l. 1. in fi. ff. de Aleato. las. in l. Iure gētū. §. Prætor ait. col. 1. ff. de Pact. Hyppo. Sing. 564.

In Foro verò conscientie contrarium credo. Nam id in poenam tantum statutum est. Vnde ante condemnationem (ad quam sanè mutuarius non instabit) tenebitur in conscientia eam accipiens restituere. Circa hoc verbum, vide etiam quæ habes verbo Vsuræ. Differentia 1. num. 2.

SUMMARIVM.

FACIENS contractum lege prohibitum, an teneatur illi stare in conscientia.

DIFFERENTIA DECIMA.

FACIENS aliquem contractum lege prohibitum, in Foro iudicali nō tenetur illi stare, seu illum seruare, ex l. Non dubium. C. de Legi.

At in Foro conscientie obligatur ad illum seruandum, secundum las. in §. Sed isti quidem. col. penul. Inst. de Actio. & in

l. Non sortem. in princ. ff. de Condi. inde. dicit communem Alcia. in tracta. de Quinque ped. præscri. fol. 17. Fundantur hi Doctores; quia vbi datur consensus ex parte contrahentis, etiam nulliter, ibi datur obligatio naturalis l. Consensus. ff. de Actio. & obliga. l. 1. ff. de Pact. cap. 1. &

K

2. cod.

2. eod. tit. & scriptione consensus naturalis, obligatur in cōsciētia. sequitur Padilla in l. Cūm quis. n. 9. C. de iuris, & fact. igno. Ioā. Garcia, de Nobili. gl. 6. §. 1. n. 10. quod fuit singulare Dictum Inno. in cap. Quod sicut. num. 18. de Elect.

Sed contrarium est verius, & tenendum, vt docet Bar. in l. Cūm lex. la 2. ff. de Fideiuss. & in l. Gallus. in prin. ff. de Liber. &

post. num. 17. vbi Ias. dicit hanc communē. Ratio est, quia vbi lex resistit obligationi, non oritur obligatio ciuilis, nec naturalis, vt probat tex. in dict. l. Non fortem. in prin. & ibi Bart. in sumuario, & text. in dicta l. Cūm lex. ff. de Fideiuss. & melius omnibus text. Concilii Trid. cap. 1. de Matrimo. cland. Sess. 24. & notat Ias. id d. l. Non dubium. C. de Legi.

SVMMARIVM.

EMENS bona in Regno Portugaliæ cum certa cautela, securus est in viroque Foro, licet postea appareat esse aliis obligata.

Sed venditor tenetur in conscientia ipsis creditoribus, si id sciuerit, & tacuerit.

DIFFERENTIA VNDECIMA.

IN Regno Lusitaniæ est quædam constitutio, egregia certè, & mirabilis pro tutandis emptoribus in rebus quas emunt; ne vñquam teneantur aliis creditoribus, si fortè res ipsæ erant illis hypothecatæ. Nam emptor postquam conuenit de pretio cum domino, accedit ad aliquem ex Iudicibus, & petit ab eo quadam supplicatione, vt dignetur affigere edicta publica in quibusdam locis publicis, & assuetis, in quibus narretur qualiter N. emit domum, vel fundum, vel aliqua censualia, & iura à N. & velle dicta bona secure emere, ac possidere. Ideo citat omnes illos qui ius aliquod, vel hypothecam in talibus bonis habuerint, vt intra tot dies compareant coram dicto Iudice. Nā alias ipsis transactis, nō audientur. Et huiusmodi edicta stant fixa spatio triginta dierum, vel breuioris temporis, si ita Iudici videatur. Transactis autem dictis diebus, instat emptor coram Iudice, vt declaret nullum apparuisse, qui prætendat ius aliquod in ipsis rebus. Et sic declarat Iudex, dando potestatem emptori soluendi pretium. Itemque declarat prædicta bona esse libera ab omni hypotheca; & vt talia posse emi, ac de eis posse venditionem fieri. Ita ego obseruaui, cūm essem in illo Regno Prior domus beatæ Mariæ Vallis misericordiæ prope Vlysioponā in emptione quorundam fororū à quodam mercatore Genuen. Certè prædictam con-

stitutionē, licet sit vtilis, & facta in fauorem publici commercii, vt sic plures inuitentur ad emendum (vt dicemus in simili casu verbo Repetitio. Differentia 6. à nu. 5.) nihilò minus negari non potest esse nimis præiudicalem ipsis creditoribus, continereque apertam iniustitiam contra l. Si conuenit. §. Si fundus. ff. de Pignor. act. & alia Iura relata verbo Debitum. Differentia 11. maximè quia sepe accidit, prædicta edicta, statim vt fuerint apposita in illis locis publicis, extrahi, & lacerari à viatoribus, & fortè ab ipsismet venditoribus. Vnde periniquum videtur vt per solam illam requisitionem, & affixionem edictorum, quæ sunt quædam cerimonialia, tollantur à creditoribus Iura hypothecæ, quæ super ipsis bonis habebant.

Quare præfata constitutio tantum locum habet in Foro exteriori. Pro qua faciunt notata verbo Acquisitio diminui. Differentia 4.

In Foro verò conscientie, videtur non restare emptorē securū, quin teneatur præfatis creditoribus, si postea apparuerint. Tene tamen contra per notata, dicta Differentia 11. Attamen ipsi venditores tenebuntur in conscientia dictis creditoribus, si ipsi dicta bona hypothecæ supposuerint, vel alias scientes esse hypothecata, dolo tacuerint, & vt libera ea vendiderint. Quæ tene mēte, quia singularia.

CVLPA,

CULPA, Vide verb. sequen. Diff. I.

D A M N V M.

SUMMARIVM.

- 1 **D**AMNVM datum ex leui, vel leuissima culpa; non debetur in Foro conscientie. Licet sic, in Foro exteriori. quod plurib. exemplis docetur.
- 2 Prouiso legis Aquilie, tantum est pro Foro exteriori.
- 3 Pena ante sententiam, in Foro conscientie non debetur.
- 4 Forus contentiosus intendit conseruationem patrimonii: Forus vero penitentialis intendit tantum salutem animae.
- 5 Reprobatur gl. I. c. Consulisti. 2. quæst. 5.
- 6 Culpa lata, leuis, & leuissima, quæ dicatur.
- 7 Iudex inferens damnum ex omissione, seu culpa leui, non tenetur; dummodo non procurauerit officium, nec accipiat mercedem.
- 8 Prior procurans per se, vel per suos ami-

- cos officium, tenetur ad damna.
- 9 Idem in Confessariis, & in eligentibus indignum. Vide remissiue.
- 10 Vbi quis non peccat mortaliter in ferendo damnum alicui, per consequens non tenetur ad restitutionem damni sub p. m.
- 11 Occidens aliquem ex vehementi passione; vulgò à Theologis dicta motus secundo primus, non tenetur sub peccato mortali aliquid resarcire, seu reficere damna illata.
- 12 Dans damnum ex obliuione naturali, quod nullus prudens dedisset; in Foro exteriori tenebitur ad damna resarcienda ob culpam latam præsumptam. Secus in conscientia.
- 13 Declaratur & limitatur multipliciter dictum Inno. De quo sup. nu. 1. scilicet neminem teneri in Foro conscientie ad damnum datum ex leui, vel leuissima culpa.

DIFFERENTIA PRIMA.

- 1 **D**AMNVM datum ex sola culpa leui, vel leuissima extra contractus; non debetur in Foro conscientie, sed tantum in Foro iudiciali, post declarationem, & sententiam; vt in l. In lege. 44. ff. ad leg. Aquil. Ponamus exempla, vt res plus elucescat; vt si quis immitat ignem in siccum prædium ad comburendum paleas tritici, vel hordei (vt fieri solet mense Augusti, Septembris, vel etiã Octobris; vt anno proximè sequenti congruentius sit, & aptius ad vberem sementem) & quia non adhibuit debitam diligentiam ad cohibendum ignem; dilapsus est in agros vicinos, vel in domum aliquam ruralem, & intulit multa damna. Vel si aperuit quis cisternam, vel scrobem fodierit; & quia non operuit eam, aut lignis adiectis non contexit, cecidit bos, vel asinus alicuius in eam. In his, & similibus casibus fortuitis non debetur damnum in Foro conscientie; licet sic in Foro exteriori. Hoc

est dictum celebre Innoc. in cap. Sicut dignum. num. 5. de Homicid. quod vt singulare, refert, & sequitur Rom. Sing. 105. Abb. in cap. 1. n. 1. de Constit. & in Proemio Decretal. num. 5. & in cap. Dilecti filii. num. 12. de Arbitr. & in cap. Rainaldus num. 25. de Testam. Ias. in §. Sed iste quidem. nu. 130. de Action. Ant. Corset. Sing. incip. Forum conscientie. Silu. verb. Restitutio. 2. num. 12. & verb. Aduocatus. quæst. vlt. Idem Abb. in cap. cum causam. num. 7. de Testib. & cap. Si egressus. de Iniuriis. Naua. Consil. 1. num. 3. de Fideiussor. Loazes Conf. de Mula. pag. 225. Iul. Clar. post alios quæst. 62. num. 5. Pet. à Nauar. tom. 1. lib. 2. cap. 1. à. nu. 52. Et sentit Soto lib. 4. de Iust. q. 7. art. 2. §. Dubium autem est. Coua. in 4. 2. par. c. 6. n. 12. vbi dicit probabilem.

- 2 Et ex prædicto Innocen. dicto, dicit Abb. in dict. cap. Dilecti. num. 12. quod prouiso legis Aquilie super resarcione damnorum, non habet locum in Foro

K 2

animæ

animæ, nisi in damnis illatis ex dolo, vel lata culpa. Quod pluribus comprobat Dec. in cap. 1. in 2. lect. de Constit. col. 5. vers. Quinto adde.

Ratio autem prædictæ sententiæ, ac singul. Dicti Innoc. ea est; quia ubi datur damnum ex sola leui, vel leuissima culpa: non tam debetur damnum, quàm poena ob culpam negligentiam. Et sic damnum magis est debitum ratione poenæ, quàm ratione damni. argumento text. singul. in cap. Inebriauerunt. 15. quæst. 1. *Inebriauerunt (inquit Aug.) Los filia eius, & se nescienti miscuerunt. Quapropter culpandus est quidem, non tamen quantum ille incestus; sed quantum ebrietas illa meretur.* Vnde per illum text. dicit Inocen. loco supra citato, quando debetur emenda ob damnum ex leui, vel leuissima culpa datum: poenam esse imponendam de negligentia; non tamen de damno: & esse poenam, illam refectionem damni. Et imponi loco poenæ sentit Diuus Thom. 1. 2. quæst. 73. artic. 8. in corpore: & Fr. Dominicus Soto supra. At poena in Foro conscientiam, non debetur ante sententiam, ex glossa recepta in cap. Fraternitas. 12. quæst. 2. Corset. singul. incipi. Poena. latissimè Cenedo 1. parte Collect. 2. D. Thom. 2. 2. quæst. 62. art. 3. Ergo, &c. Sed ad hoc quidam respondent hanc poenam solui loco interesse, & damni illati. Nam ex parte patientis est interesse, & propriè rei amissæ recuperatio, & sic deberi in conscientia, secundum Couar. sup. & num. 14. & Iul. Clar. quæst. 80. num. 7. Pro quibus est cap. Commissa. iuncta glos. fin. de Elect. in 6. ubi habes teneri ad restitutionem fructuum in utroq; Foro, tam obinentem parochialem sine animo, & intentione promouendi ad sacerdotium; quàm conferentem, huius intentionis conscium: quia illa restitutio non est ibi poena, sed debiti solutio, & satisfactio, seu veriùs restitutio fructuum non suorum, sed illius Ecclesiæ Parochialis, cui facta est iniuria, siue damnum. Si enim esset poena, non deberetur ante condemnationem, ex dicta glossa cap. Fraternitatis. & not. in verbo Poena. Differ. 2. nec etiam incurreretur ob solam prauam intentionem, per not. verb. Peccatum. diff. 10.

4 Vnde aliam rationem assignat Abb. in dicto cap. Raynaldus. nu. 25. & in dict. cap. Cum causam. num. 7. desumptam ex eodem Innocen. ubi sup. videlicet Forum contentiosum intendere conseruationem patrimonii; sed Forum poenitentialem intendere salutem animæ; & ut plurimum, respicere animum delinquentis. Facit cap. Deus qui. de Poenit. & remission. Conferunt tradita verbo Poena. Diff. 12. & tradit etiam Couar. ubi sup. Vnde cum in dicto Foro interiori, voluntas nocendi sit attendenda: & hæc voluntas, & propositum longè absint ab eo, qui dñum ex negligentia leui, vel leuissima intulit; merito non tenetur ad illud in conscientia.

5 Ex quibus constat reprobandam esse glossam 1. in cap. Consulisti. 2. quæst. 5. quæ tenuit contrarium, dicens qui hominem occidit absque animo occidendi, teneri lege Aquilia: dum tamen fuerit in culpa, licet leuissima. quam sententiam etiam secutus est Adrian. in 4. tit. de Restit. quæst. Vtrum in Foro animæ. & Angel. verb. Culpa. §. 6. Sed magis recepta est opinio Innoc. ubi supra, quæ ultra prædictos, sequitur Couar. in Clem. Si furiosus. 2. part. §. 4. num. 9. Ant. Gom. 3. tom. cap. 2. num. 35. & vlt. Sot. lib. 4. de Iust. quæst. 7. dict. art. 2. post medium, & alii, quos refert Pet. à Nauar. ubi supra, num. 57. dicens hanc esse communem sententiam.

Nec obstat, damnum etiam ex culpa lata datum, solui ratione poenæ, & non ratione damni: & tamen deberi. Item tam in damno dato ex culpa leui, quàm ex culpa lata, fundare se ius in præsumptione. Ergo sicut non debetur in Foro conscientiam, quando ex culpa leui, idem dicendum est in lata. Quia respondeo cum Fel. in dicto c. Sicut dignum. in fine, quando culpa est lata, est vehemens præsumptio, & indubitata, quæ equipollet veritati.

Fallût tamen prædicta in contractibus, in quibus aliud dicendum est. ex Nau. c. 17. n. 183. cōtra Sotum, relatum ibid. n. seq. in fi. Idē etiā cū. Naua. tenet Rodri. v. Restitutio. c. 39. n. 4. ubi dicit comodatariū inferentē damnum in re comodata, etiā ex leuissima culpa, teneri ad restitutionem. Idē dicit in cōductore, & depositario cū mercede, si ex sua

sua culpa, etiam leui, irrogent damnum.

6 Sed antequam ad vltiora progrediamur, obseruandum est, latam culpam dici deuiationem ab ea diligentia, quam communiter illius artis, & professionis, aut officii, homines prudentes adhiberent: leuem verò, defectum talis diligentie, quam prudentiores illius artis, & officii homines habere solent: leuissimam autem, omissionem eius diligentie, quam homines illius artis prudentissimi in ea efficienda ponerent.

7 Hoc prælibato, veniamus nunc ad quædā notabilia, quæ ex prædicta doctrina Innoc. inferuntur. Inferitur igitur primò ad notata per Abbat. in dicto capite. Cum causam numero 7. de Testib. damnum datum per Iudicem ex omissione, & culpa leui, vel leuissima, non obligare ad restitutionem, & emendam in Foro anime, nisi quando adest dolus, & lata culpa. Ex quo venit limitandus tex. in cap. fin. de Iniuriis. qui contrarium probat. Nam est intelligendus in Foro exteriori. Secus in Foro conscientie; vt optimè explicat Dec. in cap. Quoniam. num. 3. & Beroius num. 224. de Probat. Sic declara glossam 1. in fin. in cap. Pastoralis. §. Quia verò. de Offic. Delegat. quatenus habet Iudicem teneri ad damna data per eius iniustam sententiam. quam glossam dicit communiter receptam Nauar. cap. 25. num. 12. Nam intelligitur (loquendo de obligatione quoad Forum interius) quando dolo, vel lata culpa iniuste iudicauit. Secus si ex leui culpa. Sic etiam intellige 1. Si per imprudẽtiam. ff. de Euiction. & 1. Filius familias. 15. ff. de Iud. cum ibi notatis, vbi agitur quādo Iudex tenetur, cum per imperitiam iudicauit.

Prædictam autem limitationem sublimita, vt tunc præfatus Iudex non teneatur in Foro interiori ad damna data per suam sententiam per imperitiam, & leuem culpam; si ipse non procurauit officium, sed à Superiore impositum, acceptauit. alius etiam ob leuem tenebitur. Ita declarat singul. Siluest. in Summa verbo Culpa. quæst. 4. Cordub. casu 55. ad finem. Petrus à Nauar. tom. 2. lib. 3. capite 3. num. 13. & 14. & melius num. 3. & 4. vbi addit aliam limitationem ad supradicta; videlicet dum-

modo Iudex non accipiat mercedem, seu stipendium pro administranda iustitia, vt accipiunt Episcopi, & eorum Vicarii generales. Et idem ampliatur ad quoscumque habentes officia cum salario, vel annuo redditu; vt sunt Curati, Lectores, Medici, Aduocati, Procuratores, Scribæ, & similes. Hi enim omnes officiales, non solum tenebuntur ad damna dolo, & lata culpa data; sed etiam ad data ob leuem. Idem docet in 1. tom. lib. 1. capit. 1. num. 56. post Siluest. in Summa, verbo Restitutio. 3. quæst. 5. Dicto 2. Quæ sunt mente tenenda per Confessarios, vt sciant in quibus casibus debeant obligare supradictos ad restitutionem.

8 Et ex supradicta sublimitatione, quam tradit Siluest. in Summa, verb. Culpa. quæst. 4. infero secundo notabiliter ad damna data per Priores Regulares ex leui, vel leuissima culpa. Nam si dicta officia per se, vel per amicos procurarunt, & obtinuerunt: profectò ad ea tenebuntur; vt probat Petrus à Nauar. tom. 2. lib. 3. cap. 2. à num. 5. & num. 14. Facit Siluest. in Summa, dicto verbo Restitutio. 3. quæst. 5. Dicto 2. vbi dicit idem in Confessariis ignaris, vltro se ipsos ad illud officium offerentibus. Quando verò dicta officia per obedientiam acceptarunt: tunc, si per imperitiam, vel negligentiam leuem, aliqua malè egerint, vel damna intulerint; solum peccant venialiter, nec ad restitutionem tenentur. Adde notata per Addit. ad Abba. in cap. Nihil. in verbo Peccatum. de Elect. quod certe deberet magnū incutere timorem ambientibus prædicta officia.

Sed est pulchrum dubium, & quotidianum; an eligentes minus dignum ex leui culpa: teneantur ad aliquid ex mala administratione, vel negligentia Prioris. Vide verb. Electio. Diff. 1. num. 6.

10 Tertiò infero ad Dictum singul. Pet. à Nauar. tom. 1. lib. 2. cap. 1. numero 47. vbi dicit postquam quis certus est in aliquo facto non peccasse mortaliter; per consequens certum esse debere, non teneri ad restitutionem sub mortali, licet ex opere suo, graue redūdauerit damnum. (Sed hoc fallit in contractibus; vt infra Differen. 9.) quam doctrinam desumpsit ex Soto supra.

K 3

Ex

Ex quo infert num. 48. si quis vehementi passione motus aliquem occidisset; adeò, vt esset motus, vulgò dictus à Theologis, secundò primus; non sufficiens ad mortale: non teneri talem in conscientia sub peccato mortali ad vllam restitutionem, vel emēdam damnorum inde alicui illatorum. Pro primo Dicto vide Couar. in 4.2. par. cap. 6. §. 8. num. 12. Sot. lib. 4. de iust. quæst. 7. art. 2. Mexiam in Pragmat. Panis. conclus. 6. num. 114. & alios idem tenentes, quos citat Henriq. de Irregul. cap. 5. §. 1. de quo vide latius infrà eadem Diff. in fine.

- 12 **Quartò infero ex eadem ratione, & doctrina proximè tradita, qd si quis ex obliuione naturali daret aliquod damnum, quod nullus prudens dedisset; & sic esset damnum ex lata culpa datum quoad Forum exterius; licet in eo Foro exteriori oblatam culpam præsumptā condemnaretur ad damnum datum: non tamen tenebitur in conscientia sub peccato mortali ad ipsum satisfaciendum; quia naturalis illa obliuio excusat eum à mortali. Ita pulchrè idem Pet. à Nauar. tom. 1. lib. 2. cap. 1. num. 61. cum quatuor sequentibus, & Mercad. in tit. de Restit. cap. 5.**

Præterea licet Dictum Innoc. (de quo supra) indistinctè Doctores vtriusque Iuris sequantur, & ab eis allegetur; nonnullas tamen patitur limitationes, quibus elucidabitur, & declarabitur.

- 13 **Primò ergo limita, vt non procedat in damno præuiso, seu voluto in causa, ex leui culpa orta: vt si sine necessitate, vel utilitate quis se dormitioni det, sciens se occisurum hominem, dum dormiet: vel si quis ebrius fiat, & hominem occidat; vel aliud damnum inferat, quod iam præuidit effecturum. In his, & similibus casibus damna illata sunt satisfacienda, nō obstante, qd ex leui culpa, seu veriùs, causa, proueniāt. Ita colligo ex traditis per Pet. à Nauar. in dict. cap. 1. num. 44. vbi inquit, peccare mortaliter in dictis casibus inferentem damna, vel occidentem; non quidem peccato mortali somnii otiosi, vel ebrietatis; sed homicidii præuisi & damnorum subsecutorum, etiam præuisorum. Nihil enim refert causam esse venialem, quo minus peccet mortaliter, si ille voluntariè damnum efficax futurum,**

aut scit, aut scire debebat.

Secundò limita non procedere in inferente damnum ex iniusta læsione, verbi gratia, in eo qui venialiter peccando in detrahendo, puta circa venialia; damnum intulit proximo in fama notabiliter; vt videre est in exemplis adductis à Nauar. cap. 18. nu. 25. de viro quodam egregio, erudito, ac probo, qui ob culpas veniales falsas; vanitatem, & iracundiam concernentes, fuit impeditus ab obtinendo quodam Episcopatu. Et de alio, qui ob defectum falsum generis, visus, & virium naturalium; ab amicitia valde utili, & honorabili, fuit repulsus. Talis enim detractor tenetur ad damna illata, peccatque mortaliter propter dicta damna notabilia, & graui; licet ex leui culpa oborta. Ita singul. Cordub. de Sigillo secrete. memb. 4. de Detract. quæst. 3. conclus. 7. post Asten. & Adrian. Quodlib. 1. 1. suppositione 2. refert Pet. à Nauar. vbi supra cap. 1. num. 45. quia, inquit Cordub. obligatio restitutionis oritur ex iniusta læsione; & id sufficit ad obligandum in conscientia, nullo habito respectu, an is peccauerit mortaliter coram Deo, vel venialiter. Idem videtur tenere Rebel. vbi inf. 2. par. lib. 1. quæst. vlti. num. 9. & lib. 15. quæst. 8. num. 3. quatenus dicit culpam quantumcumque leuem, & venialem contra iustitiam commutatiuā commissam, obligare ad aliquam restitutionem. sequitur Nauar. vbi supra, & Pet. à Nauar. tom. 1. lib. 2. cap. 4. num. 321. vbi refert eadem exempla. Itaq; Dictum Innoc. non procedit in damnis subsequitis ex malitia, etiam veniali; quæ à Rebel. 1. p. lib. 2. de Obliga. iust. q. 1. o. n. 11. 16. 17. & 18. dicitur culpa theologica, quæque est deuiatio voluntaria à lege Dei, & recta ratione; sed in datis ob culpam, errorem, ignorantiam, imperitiam, vel negligentiam leuem, quæ ab eodem Rebel. num. 12. & 19. appellatur culpa iuridica, quæque est deuiatio ab eo quod bonum est, & per hominis diligentiam potuit prouideri, vt caueretur. Quod confirmatur ex sequenti limitatione.

Tertiò limita vt non procedat in damnis datis in committendo, sed tantum in datis in omittendo. Hoc est dictum singul. Silu. in Summa, verb. Homicidium. 2. quæst. 23. quem sequitur Couar. in Clem. Si furiosus

2. par

2.par. §.4.nu.9. dicens, quod in committēdo tenetur quis de leui, & leuissima culpa: quia Iura plus tolerant culpam omisionis, quam commissiōis, iuxta Bart. in l. Quod Nerua. ff. Depositi. quem cōmendat Alex. in l. Si mora. ff. Solu. matrim. inferens ex hoc regulā generalē, in omnibus videlicet actibus in quibus quis solū tenetur de dolo, & lata culpa: teneri etiā de leuissima, in faciendo commissā. Quod si quāras rationem rationis, cur scilicet Iura plus tolerant culpam omisionis, quam commissiōis. Respondetur, quia culpa in cōmittendo arguit aliquam malitiam, vel temeritatē, & præsumptionē: nō ita tamē culpa in omittendo; quia communiter committitur ex simplicitate, pigritia, ignorantia, incogitantia, seu obliuiscētia; & sunt peccata ex fragilitate, & quę vix euitari possunt, atque caueri; & ita tene. quicquid dicat. Pet. a Nauar. in dicto cap. 1. num. 71. vbi dicit dictam doctrinam sibi non placere pro Foro animæ; licet in Foro exteriori sit obseruanda. Si enim, inquit, prudentiam adhibuit: quid refert si positiuo actu, vel negatiuo damnum acciderit? In quo fallitur; quia cū prudentiam, seu diligentiam debitam adhibuit; nulla est culpa, etiam leuis, vel leuissima. Doctrina verō suprà relata, loquitur cū culpa est commissā, & prudentia non adhibita. Tunc multū refert, an positiuo actu, vel negatiuo damnum accadat; per dicta suprà.

Quartò limita vt non procedat quando opus erat aliās prohibitum. Nā danti operam rei illicitæ, imputatur casus ex leui culpa contingens. Ita Gabr. in 4. dist. 15. quæst. 14. Dub. 2. & quæst. 15. Dub. 2. de quo verb. Poena. Differentia 12. vbi hoc declaratur, qualiter intelligatur.

Quintò, & vltimò, limita, & intellige Dictum Innoc. de restitutione sub obligatione mortali, dantem videlicet damnum ex culpa leui, non teneri sub peccato mortali reficere damnum: benè tamen teneri, sub peccato veniali. Nam sub veniali datur obligatio restituendi, vt, si quis furatus est pomum; sub veniali tenetur restituere, cū detur actio furti pro eo, teste Coua. lib. 1. Varia. cap. 3. nu. 12. lul. Clar. §. Furtum. nu. 24. Ita tenet Naua. cap. 17. nu.

140. & Conf. 2. de Furt. Rodrig. in Summa. verb. Hurto. cap. 147. n. 3. & 7. Pet. à Naua. dict. cap. 1. n. 48. Rebel. (post Host. Adria. & Cordu.) 1. par. de Oblig. Iust. lib. 1. quæst. 10. nu. 17. & lib. 3. quæst. 15. nu. 42.

Ex quibus sequitur inueniri posse furta solum venialia: quæ tamen obligant ad restitutionem sub poena p. m. vt in furante minutatim notabilē quantitatem sine animo eam furandi; vt notat Naua. dict. cap. 17. num. 140. Sed contrarium tenent Soto. lib. 4. de Iust. quæst. 7. art. 2. (cuius meminit Naua. dict. cap. 17. n. 180. in fin.) Pet. Toledo lib. 1. cap. 1. dub. 3. nu. 46. Pet. à Naua. vbi sup. lib. 2. cap. 1. nu. 45. & lib. 3. cap. 1. nu. 53. Rodrig. dict. verb. Hurto. nu. 8. Et meritò, quia videtur absurdum ex solo. p. v. insurgere obligationem restituendi sub p. m. quia satisfactio debet esse proportionata culpæ, & debet ei correspondere. ergo & obligatio debet habere eādem proportionem. Et hæc videtur fuisse ratio Inno. & aliorum sup.

Nec obstat quod tradit Soto. in 4. distin. 22. quæst. 1. art. 2. §. Arguitur autem. quem sequitur Rodrig. dict. nu. 7. & cap. 79. ver. Descomunio. nu. 16. nempè si plures intulerint ignoranter, & separatim notabile damnum vineq; alicuius; si feratur excommunicatio in eos: incidere, in eam, post scitū damnum, & teneri vnūquemq; sub p. m. restituere id quod abstulit: licet furtum aliās esset veniale. quia id cōtingit ratione excommunicationis, quę tūc iuste ferri potuit ob notabile damnum. Quāuis enim prædicti fures tantū peccauerint venialiter in furando: tenebuntur tamen restituere damnum sub p. m. ratione excommunicationis decrete: quia potest Iudex præcipere aliquid sub poena excommunicationis & consequenter obligare ad id subditos sub p. m. quāuis eius transgressio aliās non sit p. m. vt docet idem Soto. ibid. post princi. §. Sed hinc emergit, & Graff. lib. 2. cap. 57. n. 2. & probatur in nostris statutis. 2. par. cap. 19. §. 10. vbi excommunicantur Religiosi nostri, si vltra tres quartas partes vnus dragmæ argenteæ, siue regalis surripuerint, vel alienauerint, cū alias certum sit, tam paruam quantitatem non esse sufficientem materiam ad p. m. Vnde seclusa excommunicatione

Damnum.

tionem nullus eorum ad restitutionem tene-
retur: vt not. Naua. cap. 17. n. 130. & Iacob.
de Graffis lib. 2. suarum Decis. cap. 127.
nu. 24. contra Coua. lib. 1. Varia. cap. 3. nu.
12. Ratio est, quia nullus eorum damnum
notabile fecit, nec est causa quò fieret, nec

in id consensit; vt dicit Nau. supra. Item
quia præsumitur paruam illam rem non
auferri contra domini voluntatem, propter
paruum detrimentum, teste. D. Thom. &
Caie. 2. 2. quæst. 59. art. 4. vide Cordub.
quæst. 70. punct. 1.

SUMMARIVM.

DAMNA data per delegatos quando imputentur delegantibus.

DIFFERENTIA SECUNDA.

QVANDO Superior delegat ali-
quod negotiū, & causam alicui;
vel Episcopus cōstituit Vicariū,
vel committit aliquibus exa-
minationem Ordinandorum; vel Prælatus
nominat aliquem in Vicarium, vel com-
mittit alicui Religioso aliquam obedien-
tiam, vel nominat Baiulum; vel aliquis Iu-
dex assumit aliquem in Assessorem: in his,
& similibus casibus est pulchrum dubium,
quando delegans, vel committens vices
suas, vel nominans aliquem in Assessorem,
vel Baiulum, teneatur de imperitia, de ini-
iustitia, de erroribus, & damnis, per nomi-
natos causatis.

Est ergo dicendum regulariter prædictos
non teneri, quando ex iusta causa alteri de-
legant: vt quando illiteratus assumit Asses-
sorem; & Episcopus propter suas nimias
occupationes, & vt liberiùs vacet rebus
spiritualibus, creat Vicarium Generalem;
& Prælatus Religiosus nominat aliquem
in Vicarium, vel in Baiulum, si habet vas-
fallos. In his, & similibus casibus, quia præ-
dicti dant operam rei licitæ, & consuetæ:
non tenentur, nec in Foro animæ, nec in
contentioso. Ita probat tex. in l. 2. ff. Quod
quisque iur. quæ loquitur de factis per im-
peritiam Assessoris, quam allegat glossa fi.
in cap. Hoc etiam. 2. quæst. 6. de quo etiam
per glossam, & Doctores in l. Argentarius.
§. fin. ff. de Edend. Bal. expresse loquens
de factis per imperitiam Vicarii, in Rub. C.
de Poena iud. qui male iud. num. 13. Salic.
in l. fin. C. Eodem. Abb. in cap. Nihil. 44.
num. 5. de Elect.

Intellige tamen prædicta vera, dummo-
dò electus, seu nominatus communiter

existimetur dignus, & peritus ad officium,
ad quod assumitur. Secus si erat imperitus,
indignus, & minus ad illud onus explendū
sufficiens; argumento eorum, quæ dicta
sunt supra, Differentia præceden. & docet
glossa, verb. Examinentur. in cap. Ad hæc
de Offic. Archid. & glossa magna in l. Titio
fundus. ff. de Condit. & demonstr. & Aui-
les. cap. 4. in Capit. Prætorum. verb. Sea
obligado. num. 44. cum sequenti.

Secundò limita, & intellige in damnis
subsequentis per omissionem. Nam ad dā-
na subsequuta iniuste, vel iniuriose, vel per
malitiam, tenetur; secundum Rot. Decis.
432. Vtrum Episcopi. in Antiquis. pro qua
facit l. Si post. C. de Assessor. vbi Potestas,
seu Rector tenentur ex facto Officia-
lium suorum. Est enim quod imputetur Do-
mino, siue Rectori, si non elegit, seu præ-
posuit honestam familiam. Ad idem l. 1. §.
Familiæ. ff. de Public. & vectigal. & ibi Bar.
vbi præpositus vectigali tenetur de fa-
cto suæ familiæ, quam sibi adiunxit in illo
ministerio, & l. 2. ff. Fur. aduer. Naut. &
per tot. tit. ff. Naut. caup. & stab. & §. fin. In-
stit. de Oblig. quæ ex quasi delicto. Et ha-
betur 1. tom. Commu. Opt. lib. 3. tit. 27. n. 2.

Intelligo tamen prædictam decisionem
Rotæ esse veram. Primò in Foro conten-
tioso. Secus in Foro animæ ante condem-
nationem, per notata verb. Poena. Diffe-
rentia secunda. Secundò eam intelligo verā,
vbi aliqua culpa potest imputari deleganti.
Alias secus per gl. not. 2. in cap. fi. ne Cleri.
vel Mona. lib. 6. Quia non videtur æquum,
vt citra culpam, & dando operam rei
licitæ, ego tenear ad damna per malitiam
nominati postea secuta. argumento cap.

Ex

Ex literis. in 2. & cap. Significasti. in 1. de Homicid. & glossæ in cap. Sicut dignum. §. Clericos. eodem tit.

Tertiò, limita, & intellige in damnis occultè, & infcio constituyente datis. Nam ad publice facta, vel alia, sciente, & patiente constituyente, quæ potuit prohibere, & non prohibuit, tenetur. argumento l. 1. §. Is autem. ff. Si fam. fur. fec. dic. & eorum, quæ notat Bart. in l. Nequit. ff. Incend. ruin. naufrag. & Aufre. ad Capellā Tolos. quæst. 196. num. 4.

Si verò sine causa iusta fuit facta commissio, vt quando Episcopus voluntariè, cum aliàs ipse per se deberet facere, aut saltem assistere, committit examen Ordi-

nandorum, & indebitè aliquem ex negligentia, infcitia, vel corruptione examinatoris, ordinauerit: tunc tenetur Episcopus, & ei imputabitur prædicta negligentia seu incuria; ex glossa verb. Scienter. in cap. 2. de Tempor. ordin. lib. 6. quam ad hoc commendat Abb. vbi supra. vidè ad idem glossam in dicto cap. Ad hæc. verb. Examinetur. pro quibus est bonus tex. in dicta l. 1. ff. de Public. & vectig. vbi publicanus tenetur de iniuste exactis per suam familiam. Et l. 1. §. Magistrum. ff. de Exercit. vbi exercitor nauis tenetur de facto magistri. & docet Bart. in l. Neque. ff. de Incend. ruin. naufrag.

SUMMARIVM.

- 1 *SCANDALIZANS proximum suis malis moribus, nõ tenetur ad aliquid in Foro exteriori, bene tamen in Foro interiori.*

DIFFERENTIA TERTIA.

- 1 **Q**VI suo dicto, vel facto, aut malo exemplo damnificat proximum quoad animā, & malos mores; in Foro exteriori ad nihil tenetur.

In Foro verò conscientie, secundum aliquos tenetur magis ad restitutionem, quam damnificans in rebus, vel corpore, & sic tenetur ad reducendum eum ad bonos mores verbis, exemplis, orationibus, & bonis operibus; per tex. in cap. Sunt plurimi. in fine. 6. quæst. 1. Impropriè tamen in isto casu dicitur teneri ad restitutionem; cum restitutio sit actus iustitiæ commutatiuæ: prædicta verò obligatio descendat ex lege

charitatis, vt docet Silu. in Summa, verb. Restitutio. 3. quæst. 1.

Nihilominus certissimum est prædictum damnificantem in moribus, plus peccare, quam damnificationem in rebus, vel corpore. iux. illud Saluatoris nostri Math. cap. 18. *Qui scandalizauerit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Væ Mundo à scandalis.* Et iterum, *Væ homini illi, per quem scandalum venit.* Vt hinc discant timere, ac tremere tam inducentes alios ad peccandum, quam publicè peccantes, & malum exemplum præbentes.

SUMMARIVM.

- 1 *IN contractibus, gratia vtriusque celebratis: damnum contingens sine culpa vllius; diuiditur inter utrosque in Foro*

conscientie. In Foro verò exteriori, pertinet tantum ad dominum rei.

DIFFERENTIA QVARTA.

- 1 *IN contractibus, gratia vtriusque contrahentium factis, vt in pignore, & locato; si res perit sine culpa vllius ex con-*

trahentibus, damnum diuiditur inter ambos in Foro conscientie.

Secus in Foro exteriori, vbi numquam pericu-

Damnum.

periculum est commune; vt in l. Ex con-
ducto. 15. §. 1. vers. Sed etsi ager. ff. de Lo-
cat. vbi dicit text. *Sed etsi ager terræ motu
ita corruerit, vt nusquam sit: damnum do-
mini esse: oportere enim agrum præstari
conductori, vt frui possit.* Idem probatur
in l. Si vt certò. §. Nunc videndum. ff. Cō-
modat. vbi generaliter dicitur in contra-
ctibus (vbi vtriusque vtilitas vertitur, vt in
empto, locato, pignore, & societate) dolū,
& culpam præstari; & non casum extra cul-
pam contingentem. vide verb. Testis. Diff.
2. adeò quòd & in cōmodato (quod ple-
rumque gratia tantum commodatarii fit)
si incendio, vel ruina aliquid contigerit,
vel aliquod damnum fatale; non tenebitur
commodatarius, nisi sortè cū posset res
commodatas saluas facere, suas illis præ-
tulit; vt dicitur ibidem, & docet expresse
Palud. in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 1. Conclus.
5. in fine; vbi singul. ponit hanc differen-
tiam inter vtrumque Forum. Quam retine-
mente; & alibi eam non legi. Cuius ratio

esse potest; quia cū gratia vtriusque sit
contractus, & vnusquisque percipiat ex eo
commodum: videtur iustum, & æquum, vt
etiam participet vterque partem damni,
iux. regulam, Qui sentit commodum, sen-
tire debet & damnum.

Hinc colligere responsum ad dubium, su-
pra quo elapsis proxime mensibus fui co-
sultus. quidā enim mulio locauerat equū
cuidam scholari; & in itinere equus acce-
pit plagam in dorso præter culpam scho-
laris conductoris, ex qua post iter pera-
ctum mortuus est equus in domo domini
sui locatoris. Petebat dominus ab scholari
medietatem valoris equi. Scholaris recusa-
bat, dicens se nihil debere, cū ex nulla
sui culpa equus interiisset. Respondi in
Foro Fori scholarem nihil debere: sed in
Foro cōscientiæ teneri ad medietatem va-
loris equi, per dicta. Quorum numquam
obliuiscaris; quia casus hic, & alii similes
sunt quotidiani.

SUMMARIVM.

- 1 **I**NCIDENS arborem vicini, quæ me lædebat; non teneor in Foro exteriori, seruando
quæ hic habentur. At non ita in Foro interiori.

DIFFERENTIA QVINTA.

- 1 **L**ÆDENS res alienas, vt saluet
suas, quibus illæ nocebant; vt præ-
cidens arborem vicini, quæ pen-
dens super domum eius, lædebat;
non tenetur ad aliquid in Foro exteriori,
dummodò id faciat, vel autoritate Iudi-
cis; vt in l. Si plures. §. 1. ff. de Arbor. furt.
Cesar. vel propria autoritate, denuncia-
do prius domino per publicum instrumē-
tum, & ab eo requirendo vt illam incidat.
In Foro verò interiori sufficit sola ver-

balis denunciatio. Etsi dominus negligat
incidere, & ego incidero; si quidem inuti-
lis remansit ad aliquid inde faciendum; cū
tamen aliàs vtiliter posset incidi; tenebor.
aliàs nequaquam. Prædicta quippe licen-
tia, quamuis vnicuique tribuatur pro sal-
uandis suis rebus; intelligenda est tantum
ad minus damnum quod possit inferri, vt
docet Silu. in Summa, verb. Restitutio.
2. §. 6.

SUMMARIVM.

<p>1 DOMVM vicini destruens, vt saluet
suam, ad nihil tenetur; si omnino erat
comburenda.</p> <p>2 Idem de proiciēte merces socii, ad sal-
uandas suas, alleuiata navi.</p> | <p>3 Idem de incidente funes nauis, per quos
sua periclitatur.</p> <p>4 Domus destructæ & instauratio, ad quem
spectet?</p> |
|--|---|

DIFFE-

DIFFERENTIA SEXTA.

VICINVS potest domum proximi destruere, quando iuste timet ignem qui alienam suæ finitimam, & cohærentem iam apprehendit, ad suam peruenturum. l. Si quis fumo. §. 1. ff. ad l. Aquil. l. 3. §. Quemadmodum. ff. de Incend. ruin. naufrag. l. Si alius. §. Est & alia. ff. Quod vi aut clam. Vbi glossa verb. Destructam, hoc limitat dummodo ad domum destructam ignis peruenisset. Tunc enim dicitur iustus timor. Sed Fel. in cap. Tua nos. de Sentent. excõmun. indistincte tenet licitum esse destruere domũ vicini, inuito eo, pro euitando incedio.

2 Pro confirmatione facit l. Qui seruandorum. ff. de Præscript. verb. vbi excusatur proiciens merces focii ad saluandas suas, alleuiata naui. Facit etiam l. Quemadmodum. §. Idem Labeo. ff. Ad l. Aquil. vbi excusatur incidens funes nauis, per quos nauis sua iacturam facere posset. Faciunt etiam dicta in Differentia proxima.

Ratio prædictorum est; quia in dictis casibus, tã domus vicini, quã merces focii verisimiliter essent interituræ. Non mirum igitur si possum domũ destruere, vel merces proicere, cum fiat sine iniuria, & damno alterius, & ad saluandam rem meam, ne etiam simul pereat; vt sic ex duabus rebus interituris, vna saltem saluetur, & mea potius; quia charitas bene ordinata incipit à se ipso. l. Præses. C. de Seruit. & aqua. glos. in §. Se ipsum. sub cap. de Occidendis. 23. quæst. 5. Quæ omnia procedunt tam in Foro exteriori, quã interiori.

4 Sed tota difficultas, & in quo consistit differentia inter vtrumque Forum; est circa refectionem seu instauracionẽ domus destructæ. Fel. enim in dicto cap. Tua nos. distinguit, quod si probaretur domum illam dirutam omnino combustam fuisse; tunc ad nihil destructor teneretur; per l. 2. & ibi Bart. ff. ad Legem Rhodia de iactu. iuncta.

dict. l. Si. alius. §. Est & alia. alias si fuisset destructa ad abundantem cautelam, tunc teneretur.

Quam distinctionem ad Forum tantum contentiosum pertinere puto: & eam intelligo in casu, quo extra culpam alicuius, saltem scitam, & probatam, incendium factum fuisset. Nam si ignis per aliquem iactatus est, & de hoc constat: tunc aliter dicendum est. Supra quo vide eundem Fel. loco citato; vbi quærit quis ad refectionẽ domus ad abundantem cautelam dirutę teneatur; an scilicet is qui iactauit vel immisit ignem; an verò destructor domus, vel ipsi vicini.

In Foro verò interiori, cum domum vicini mei destruo, antequam ignis ad eam perueniat; non solum ad abundantem cautelam, vt melius seruem meam; sed quia verisimiliter si id non facio, domus mea comburetur; puto tunc refectionem faciendam fore, ac refarciendum damnum, non in totum; sed pro arbitrio Confessarii: cõperto verisimiliter quod etiam combusta esset domus vicini. Attamen in Foro exteriori, cum ignis ad domum destructam nõ fuisset peruentus; & per consequens fieri posset vt saluaretur; nullo modo prædicta allegatio, & excusatio admitteretur; sed cõdemnaretur in totum, maxime quia vix posset probari prædicta allegatio.

Si tamen aliquis propriam diruat domũ, vt aliæ saluentur: tunc estimationem supra tali domo diruta, inter omnes, cõmodum ex eadem dirutione reportantes, faciendã, & cõponendã ex aliis esse, tradit Hippolyt. de Marfil. (penes quem aliqua hanc materiam cõcernentia non insulse poteris videre, si libet.) in l. 1. in princip. num. 114. ff. ad l. Cornel. de Sicar. Quod in vtroque Foro esse seruandum rationi congruit, & patet ex supradictis, tam in hac, quã in præcedenti Differentia.

SUMMARIVM.

VENDITOR morosus in his rebus, circa quas potest cadere interesse quan-

ti, plurimi, an teneatur ad damna extrinsecus emptori obuientia.

Tex.

DIFFERENTIA SEPTIMA.

TEX. in l. Si sterilis. §. Cum per venditorem. ff. de Actio. empt. quatenus probat veditorem morosum in his rebus, circa quas potest cadere interesse quanti, plurimi; non teneri ad dāna emptori extrinsecus emergentia, (loquitur etenim de seruis emptoris, fame peremptis, quia venditor non traderat triticum quod venierat) non procedit in Foro conscientiae. quia in eo resarciendum est creditori damnum, quod propter moram debitoris incurrit. Ita tenet Adria. in 4. tit. de Restitutione. §. Quia tactum est. pag. 54. col. penul. Rebus. in l. vnic. n. 44 i. C. de Sent. quæ pro eo. Cagnol. in l. Curabit. num. 6 i. C. de Actio. empt. Mascari. de Proba. 3. par. conclus. 933. num. 29. & Purpura in l. Rogasti. §. Si tibi. num. 55. ff. Si cert. peti.

Sed contrariū tenet Ange. verb. Vfurā. 1. num. 30. Silu. verb. Restitutio. 3. num. 9. & Pet. Barbof. in l. De diuisione. 5. num. 33. ff. Solut. mat. Et ratio est secundum eum; quia cum sit lex iusta, & rationabilis; debet etiam habere locum in Foro conscientiae, per gloss. receptam 1. in cap. Quæ in Ecclesiis. de Constit. cuius nos meminimus verb. Ignorantia. Diff. 2. num. 8. Aliam ratione collige ex traditis per nos. sup. Dif. 1. num. 1. Iustitia autem, & ratio prædicti §. Cum per veditorem. in hoc fundatur, quod scilicet, iura abhorrent concursum duorum interesse; nempe intrinseci, & extrinseci; vt docet Zasius in l. Nummis. num. 8. ff. de In litem iuran. & Barbof. sup. num. 31. Et facit illud vulgare, *Vna en el fajo, y otra en el papo*, quo detestamur eos, qui omnia volunt lucrari, nec volunt esse contenti vno moderato lucro. Præterea iura etiā abhorrent, & æquitas non admittit vnam culpā, seu peccatum, bis, aut duplici poena puniri, cap. de His. de Accusa. Et sic sufficit moroso in reddendo tritico, vt puniatur in pretio tritici, quanti plurimi, idest, in maiori pretio quod valuit à die moræ: & non

quod oneretur etiam in solutione damnorū extrinsecus contingentium ipsi emptori.

Sed obserua ab Angelo, & Silu. limitari præfatum §. Cum per veditorem. & ipsum restringi, vt procedat tantum, cum damnum emptori contingens processit ex sola omissione venditoris, seu debitoris; v. g. quia non dedit frumentum post pretium eius receptum. Secus si non solum processit ex omissione debitoris, sed etiā ex eius commissione: quia scilicet promissit dare frumentum in tali termino, & creditor aliter sibi prouidisset, nisi promissione debitoris fuisset deceptus; quia tunc propter omissionem, & commissionem, id est falsam promissionem, tenetur ad vtrumque interesse, intrinsecum, & extrinsecum. Considerantur namque tunc duæ culpæ, & sic non mirum, si duplici poena, (vt ita dicā) puniatur. Dixi, Poena, quia huiusmodi damna, & interesse non veniunt sub nomine poenæ, aliās quippe non deberentur in Foro conscientiae ante sententiā, & condemnationem, per not. infra verbo Poena. Diff. 2. cum tamen debeantur, vt habes in verbo Vfurā. Diff. 2. & 22. Conferunt quæ diximus sup. Diff. 1. nn. 3. & 13.

Quam quidem limitationem admittit Barbof. supra, cum hac declaratione, seu restrictione; nempe dummodo inter partes tractatum sit, cur in eo termino solutio seu traditio frumenti fieri deberet; scilicet quia familia ex eo alenda erat. Tunc enim damnum præuisum, & cogitatum à Partibus, debebitur; aliās secus. Quod & nobis placet, per ea quæ diximus d. Diff. 1. n. 13. vers. Tertiò limita. Adde not. Dif. sequenti.

Collige denique ex prædictis doctrinam generalem; scilicet interesse damni emergentis peti posse, & deberi in vtroq; Foro, & in omni contractu, etiam mutui, quoties à Partibus fuit præuisum, & cogitatum; aliās secus. Ita Soto lib. 6. de Iusti. quæst. 1. art. 3. col. 2. in prin. & Barbof. vbi sup. num. 32. 33. & 34.

SUMMARIVM.

Dāna data per seruos, vel animalia alicuius, an fiat per dominū in Foro cōscientiæ satisfaciēda.

DIFFE-

DIFFERENTIA OCTAVA.

DI X I M V S sup. in Diff. 1. circa damna data per homines liberos, ex culpa leui, vel leuissima. Nūc operæpretium est dicere, de damnis datis per seruos, vel animalia bruta.

Et quidem distinguendum est, an ipsa damna sint illata concurrente culpa domini, an sine culpa ipsius. Sit ergo prima conclusio.

Si bos meus, mea negligentia, intulit aliquod damnum, puta, tua lata pascendo; vel cum esset cornupeta, nec eum custodire, bouem tuum occidit; vt in cap. Si bos. & in c. Si læserit. de Iniur. vel si seruus meus dedit aliquod damnum ex mea negligentia, quia scilicet prohibere, & impedire poteram, & non prohibui, putans non illud illaturum: in his, & similibus casibus; dānis per dicta animalia, vel seruos illatis, in Foro iudiciali teneor satisfacere soluendo præcisè æstimationē damni per legē Aquiliā. Vbi enim interuenit culpa hominis, cessat actio tituli, ff. Si quadrup. paup. fecit. dic. & alia Inst. & ff. de Noxalib. actio. vt probat tex. in l. 1. §. Itaque. vers. Quod si. ff. Si quad. paup. Faciunt notata sup. in Diff. 2.

In Foro verò conscientie, prefatis damnis, si ex culpa mea leui, vel leuissima commissa sint, non teneor satisfacere, ex traditis dict. Diff. 1. nisi quando culpa fuerit Theologica, & sic peccauerim saltē venialiter; vt docet Rebel. dicens communē, in suo lib. de Oblig. Iust. 1. p. lib. 2. q. 10. nu. 16. in prima conclusione.

Quin immò nec tunc tenebor sub p. m. nisi culpa fuerit mortalis, & damnum notabile, ex traditis dict. Diff. 1. in fi. Non enim ex culpa, seu peccato veniali potest insurgere obligatio restitutionis sub mortali, benè tamen sub veniali, vt ibi diximus. in fi.

Secunda conclusio; quando citra culpā meam seruus meus, vel animal, damnum aliquod notabile intulerit: tūc est in mea electione in Foro iudiciali, vel soluere dictū damnum, vel dare seruū, vel animal pro damno illato, vt toto tit. ff. Si quadru. paup. & ff. de Noxali. actio.

In conscientia tamen, ad nihil teneor ante condemnationem Iudicis, cum sint poenales præfati tituli; vt docent plures, quos refert, & sequitur Couar. in Epitom. 2. par. cap. 6. §. 8. num. 12. & Rebel. vbi sup. n. 23. in vlti. conclus. dicens hanc esse longè probabiliorē sententiā; quā contrariā, quam aliqui tenent, quos ibi etiam refert. Et inter plures rationes, quibus hæc pars probatur, est illa, meo iudicio concludens, nempe quia in præfato casu, non magis teneor, quā si domus mea rueret sine culpa mea, & destrueret domū vicini. At quis auderet me condemnare ad restitutionem æstimationis domus euerse? certè nullus, quia nulla est lex, quæ tale præcipiat, & iniquum videretur obligare me ad restitutionem illius damni, in quo ego nihil deliqui, sed Deus ipsum per sua secreta iudicia intulit, vel permisit.

SVMMARIVM.

CVLPA alio modo accipitur in Foro iudiciali, & alio in Foro conscientie.

2 A restitutione an excusetur quis in contractib. cum damnum datur ex culpa leui.

DIFFERENTIA NONA.

CVLPA quoad Forum contentiosum, est deuiatio ab eo quod est bonum, quodque per hominis diligentiam potuit præueniri. ita Bar. in l. Quod Nerua. nu. 7. ff. Depo.

Quoad Forum verò conscientie, est voluntaria deuiatio à lege Dei, & recta ratio-

ne, secundum communiter DD. Theologos, & docet Rebel. de Oblig. Iust. p. 1. lib. 2. q. 10. nu. 10. Deinde prima culpa dicitur iuridica, quia cōsideratur secundum Ius. Secunda verò dicitur Theologica, quia consideratur secundum quod continet peccatū. Nam culpa secundum Theologos idem

L

est,

est, quòd peccatum, teste D. Thom. 1.2. q. 21. arr. 2. in corp. in fin. Vnde cum peccatum non possit esse, nisi sit voluntarium: inde est, quòd quoad Theologos non est culpa, si non contineat saltem peccatum veniale: quamvis quoad Iuris peritos detur culpa sine peccato; vt apparet communiter in culpis leuissimis, quæ committuntur ex leuissima inconsideratione, in quam quilibet incurreret, nisi sit diligentissimus & oculatissimus in suis actibus; vt si librū accomodatum intra cellam, & claue obseratam relinqueres; sed quia manu non tentasti, an bene obserata remaneret, quis eum furriperet. Certè tale furtum sine vllò peccato tuo commissum esse, non est dubium: cum tamen quoad Ius, & Forum contentiosum non sit sine culpa, licet leuissima. Vnde culpa iuridica sæpe reperiri potest sine Theologica: non tamen Theologica sine peccato, vt docet Rebel. sup. num. 14.

2 Præterea videndum est circa damna data ex leui, vel leuissima culpa in contractibus, vel quasi contractibus, vltra ea quæ diximus sup. Diff. 1. num. 5. an de eis sit idè dicendum, quod de aliis casibus extra contractus, diximus dict. Diff. 1. Vel an sit ponenda aliqua differentia inter vtrumq; Forum in præfatis damnis ex contractu provenientes. Manifesti quippe iuris est, esse quosdam contractus, in quibus ex natura ipsorum tenetur quis ad omnem culpam etiam leuissimam; vt sunt contractus qui fiunt in fauorè, & vtilitatè alterius ex contrahentibus tantum; vt est comodatum l. Si vt certo. §. Nunc videndum. & l. In rebus. ff. Commod. & lib. 4. Ordin. Portugal. tit. 53. §. 2. & 3. & c. vnico. extra, de Commoda. Et alios ad culpam latam, & leuem tantum: vt sunt ii, qui fiunt gratia vtriusque ex contrahentibus.

Et quidem Soto lib. 4. de Iusti. q. 7. art. 2. ante responsionem ad argumenta tenet in effectu, in Foro conscientie non teneri commodatarium ad restitutionem ex leuissima culpa; neque etiam ex leui, nisi sit mortalis apud Deum. Nam à venialibus, vix homo liberari potest. Quare propter illas non est homo tanta poena plectendus. Nec obstat, inquit, videri continere contradictionem, dicere requiri culpam mortalem, quam Ius

dicat leuem. Nam respondet tacitè dictæ obiectioni, dicens dici leuem arbitratu humano, & Iuridico, respectu alterius; quæ in depositario cumulator requiritur, vt condemnatur. Tandem concludit, omnia quæ de contractibus, & culpis in eis commissis dixerat, estimanda, & iudicanda esse secundum Iudiciale Forum, eiusque sententiæ in conscientia standum esse. Et sic videtur tenere nullam esse in illis differentiam inter vtrumque Forum, excepto quòd exigit culpam mortalem, vbi in Foro externo sufficit leuis, & leuissima; sequitur Ledesma 2.4. quæst. 18. art. 6. conclusione antepenul.

Sed contra hos insurgit Rebel. vbi sup. 2. par. lib. 1. quæst. vlt. nu. 9. & lib. 16. q. vni. num. 1. post Naua. cap. 17. nu. 184. & alios, dicens perperam contra omnes Doctores interpretari, vt per culpam leuissimam (de qua in dict. cap. vnico, de Comod.) intelligi debeat culpa mortalis: quia inquit, eiusmodi obligatio restitutionis in contractibus non fundatur in proportionem ad culpam, sed in ipsa ratione contractus. Vnde si ex leuissima culpa obligatio restitutionis ratione contractus, vel quasi contractus cõfurgat: tenetur ad restitutionem totius. Quod secus est in aliis obligationibus ex aliis actibus extra cõtractus insurgentibus, quæq; ex peccato cõtra iustitiam, tamquam poena naturaliter debita, oriuntur, & confurgunt. Nam tales non obligant regulariter ad totam rem restituendam, sed ad partem, iuxta culpæ proportionem, quando culpa venialis est, vt diximus dict. Differentia 1. num. 5. & 13. vers. Ex quibus sequitur. vbi etiã habes, an ex peccato veniali possit oriri obligatio restitutionis sub mortali. Sed limitanda erunt quæ ibi diximus, per notata hic.

Quare concludit Rebel. sup. dicens communem, nempe in commodato ad obligationem restitutionis sub mortali, nisi paruitas materie excuset, sufficere culpam leuissimam; in Foro quidem iudiciali, iuridicam: & in Foro conscientie Theologicam; venialem, quantumcumque minimam.

Sed quòd in vtroque Foro standum sit dispositioni Iuris Cæsarei & Canonici circa culpam requisitam in contractibus, vltra Soto, & Ledesma supra docet Naua.

cap. 17.

cap. 17. num. 179. cum quatuor sequent. ubi ex iis quæ tradit num. 184. potes deducere rationem diuersitatis, quare quis excusetur à restitutione, cum damnum datur ex culpa leui extra contractus, vt dict. Diff. 1. & aliter dicatur in datis in contractib. vt

hic. Et ratio est; quia in primo casu damnum datur præter intentionem inferētis illud: at in secundo, eo ipso quòd quis conuenit in aliquo cōtractu, se obligat, saltem tacitè ad omnia, quæ sunt ex natura illius contractus.

SVMMARIVM.

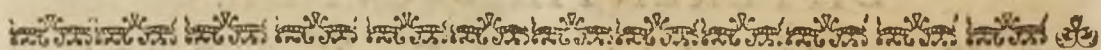
SOCIVS *an teneatur in Foro conscientie de culpa leuissima.*

DIFFERENTIA DECIMA.

SOCIVS ratione contractus societatis, in Foro exteriori non tenetur de leuissima culpa, vt probat text. in l. Socius socio. 7 2. ff. Pro socio. & docent omnes communiter. Ratio est, quia contractus ille fit gratia vtriusq; contrahētis; quo casu non tenetur quis nisi de dolo, & culpa lata, & leui l. Si vt certo. §. Nunc videndum. ff. Commo. Vnde si socius in rebus societatis non minorem diligentiam adhibuerit, quam in rebus suis adhibere solitus sit, quantumcumque aliàs negligens sit; excusatur in Foro externo à restitutione. Rationem tradit dict. l. Socius. quia, inquit, qui parum diligētē sibi socium asciscit, de se conqueri debet. Idem dicit text. in §. fin. Instit. Eod.

In Foro verò conscientie tenetur, si aliquod detrimentum ex culpa illius, etiam leuissima, societati contingat; siue illa culpa sit diligentis, siue negligentis. Ita

Rebel. de Obliga. Iust. 2. par. lib. 15. quæst. 8. num. 3. contra Conrad. quæst. 93. ad fin. Mouetur, quia inquit, etiam si contractus non interuenerit; culpa quantumcumque leuis, ac venialis, contra iustitiam commutatuam commissa, ad aliquam obligat restitutionem; maiorem, vel minorem, pro ratione maioris, vel minoris culpæ. Sed hæc ratio non est generalis; cum multa damna dari possint ex culpa leuissima, quæ non sunt ex iniusta læsione illata, nec contra iustitiam commutatuam, vt constat ex iis quæ diximus sup. Differentia 1. Præterea cum hoc damnum non veniat ex natura contractus, iudicandum est secundum tradita dict. Diff. 1. Quare restringēda est hæc differentia ad damna solummodò contra iustitiam commutatuam, siue ex iniusta læsione ex culpa leuissima per socium illata, iuxta per nos not. dict. Diff. 1.

DEBITVM.

SVMMARIVM.

- 1 **D**EBITVM ex sola charitate, obligat in Foro conscientie, non tamen in Foro iudiciali.
- 2 Potest quis cogi ad dandam eleemosynam extremè egenti.

- 3 Et ad vendendum triticum tempore penurie.
- 4 Et Parochus ad baptizandū puerū morietē.
- 5 Et Dux necessarius, vt patiatur membrum à se abscindi.

DIFFERENTIA PRIMA.

- 1 **D**EBITVM ex sola charitate, obligat tantum in Foro conscientie; non

tamen in Foro iudiciali, quia ad ipsum præstandum, quis cogi nō potest lege iustitiæ;
L 2 quæ

quæ sola attenditur in prædicto Foro iudiciali. Ita tradit Sot. lib. 5. de Iust. quæst. 1. art. 7. Nauar. cap. 17. num. 70. Cordub. lib. Quæst. Theol. quæst. 27. in ratione 13. pro tertia opinione, §. Tum quarto. & in solutione ad quartum secundæ opinionis. & dicemus verbo Restitutio. Differentia 1.

2 Sed Pet. à Nauar. tom. 1. de Restit. lib. 2. cap. 3. à num. 124. cum sequentibus, nititur impugnare prædictā opinionem, adducendo plura exempla, in quibus quis tenetur ex sola lege charitatis; & nihilo minus ad ea, per Iudices Fori exterioris compelli potest. Primum est, de eleemosyna extremè egenti danda, quæ secundum eosdem met Doctores supra citatos, non debetur de lege Iustitiæ, sed tantum de lege charitatis: & tamen potest Princeps cogere diuitem, ut extremè egentibus, & tempore famis succurrat. de quo vide verbo Eleemosina. diff. 2. Secundum est, circa venditionem tritici, & aliarum mercium necessariorum tempore penuriæ. de quo sub verb. Venditio. Differen. 5. Possunt enim Principes, & Gubernatores ciuitatum, & Regnorum, tempore necessitatis, cogere ad vendendum habentes triticum ultra sibi necessarium, tam ad comedendum, quam ad semi-

4 nandum; cum tamen aliàs, ad dictam venditionem non teneantur ex lege iustitiæ, sed charitatis. Tertium ponit num. 132. & est de Parocho, qui si baptizare puerum morientem non potest, nisi cum discrimine suæ vitæ, vel ratione pestis, aut etiam inimicorum: nihilo minus teneretur, & compelli posset ad id præstandum, ratione extreme necessitatis spiritualis proximi. 5 Quartum est, quando Dux in pace, aut in bello esset necessarius. Nam si vulnere tam seuo saucius esset, ut nisi membrum abscinderetur, obeunda mors sibi esset: posset certè tali casu, etiam nollens, cogi ad abscisionem, ut viueret ad communis boni salutem; quamuis ad id non teneretur de lege iustitiæ, sed charitatis.

Prædicta autem omnia exempla tandem num. 133. non audet tamquam vera asserere, nec per ea tenere contrarium; sed disputationis gratia, dicta esse mauult, ne aduersetur prædictis authoribus, neque inferat in scholas nouas opiniones.

Sed defendi possunt, si intelligamus præfatam eius doctrinam de coactione per viā denunciationis Euangelicæ; iuxta ea quæ habes in Prælud. Obseruat. 12. num. 15. vel per officium Iudicis secularis.

SVMMARIVM.

1 **D**EBITOR impotens ad soluendum, tutus est quoad Deum, non tamen quoad Forum iudiciale.

DIFFERENTIA SECUNDA.

1 **Q**VI non potest statim soluere debitum, tutus est quoad Forum interius. quia hoc casu quoad iudicium diuinum non est in mora, secundum Silu. verb. Restitutio. 7. quæst. 1. §. 1.

Non tamen est tutus, quoad Forum exterius. Et ideo oportet petere à creditore dilationem, ne ab eo conueniatur, & molestetur. Vide notata verbo Restitutio. Differen. 3.

Hinc collige solutionē ad dubium quod mouet Silu. supra §. 2. & verb. Restitutio. 5. quæst. 1. an scilicet teneatur petere dilationem, aut remissionem debiti, qui non po-

test restituere. Nam licet Pet. & Rain. quos ipse sequitur, putent teneri: id verum intellige quoad Forū exterius, non tamē quoad Forum interius. & in hoc consistit hæc differentia. Nam sicut est tutus, quoad Forum interius, qui non potest restituere: ita etiā & quoad Forū exterius, est tutus; quia inanis est actio, quam inopia debitoris excludit, iuxta illud quod vulgò profertur, *A quien no tiene, el Rey haze franco*. Potest tamen molestari de facto in Foro iudiciali. Et ideo oportet ad redimendam, excusandam, seu vitandam talem molestiam, petere dilationem, aut remissionem superius dictam.

SVMM-

SUMMARIVM.

- D**EBITOR pecuniæ, ante interpellationem non est in mora reddendi debitum in Foro exteriori. Secus in Foro interiori.

DIFFERENTIA TERTIA.

- D**EBITOR pecuniæ, ante interpellationem non est in mora reddendi debitum in Foro exteriori, l. Mora. 3. ff. de Vfur. vbi glossa l. Quod te. ff. Si cert. pet. l. Titia textoris. §. fin. ff. de Legat. 1. l. Si ex legati. ff. de Verbor. obligat. gloss. in regul. Mora. lib. 6. quã dicit solennẽ Nauar. Consi. 3. n. 3. de Vfur. & est communis opinio, teste eodẽ Nauar. Consi. 2. n. 4. ad fin. de Diuort. Itaque debitor, nõ tenetur soluere quod debet in Foro exteriori, donec ab eo petatur; quia mora regulariter non cõmittitur sine interpellatione. Et ante eam non censetur creditor inuitus; vt ait Medin. c. de Restitutione. q. 2. Couar. regul. Peccatum. 1. par. Relect. nu. 1. Rebel. de Oblig. Iust. 2. p. lib. 1. q. 4. num. 3. quin immò, & ante quam quis per Iudicem condemnatur, non tenetur in Foro iudiciali restituere alienum, vel soluere quod debet; vt malè obseruant quamplurimi, putãtes id etiam sibi licere quoad Deum. Sed toto aberrant cẽlo; & vt inquit Naua. c. 17. n. 65. multi ex hoc damnantur, scilicet ob non solutionem debitorum. Nam in Foro interiori, statim, nulla expectata creditoris interpellatione (quãtò minùs sentẽtia Iudicis?) tenetur debitor soluere quod debet, si potest. c. Sape. de Restit. spoliat. D. Tho. 2. 2. q. 62. artic. fin. in respon. ad primum.

& q. 88. art. 3. in 3. argu. Nauar. dict. cap. 17. num. 54. & dict. Consi. 2. Siluest. verbo Restitutio. §. quæst. 1. vbi reddit rationem, scilicet quia sicut rem alienam auferre, est contra iustitiam: ita & detinere; cùm detineatur dominus ab vsu suæ rei: nulli autem licet (tametsi modico tempore) facere cõtra iustitiam; iuxta illud Eccles. 2. 1. *Quasi à facie colubri, &c.* Quod intellige verum (vt dixi) quando detinens rem alienam, potest illam statim restituere. Nam si non potest, tene dicta in Differentia præcedente. Intellige, etiam quando dies certus non est præfixus solutioni. aliàs, dic vt tradimus verb. Interpretatio. Differentia 9.

Tertiò intellige verum, quando creditor non petit debitum ob timorem etiam reuerentialem, siue respectum, aut ob ignorantiam debiti. Nam si creditor scienter, & sponte tacet, & non petit: probabiliter credere potest debitor, sibi ab eo dilationem dari, & sic tunc excusatur: vt sing. post Ang. & Silu. tenet Naua. dict. cap. 17. num. 79. & Graffis lib. 2. casuum conscien. cap. 132. nu. 7. & ante eos Panor. in cap. fin. num. 19. de præscript. Idem tenet Summa Tabien. verb. Mora. in prin. & Rebel. de Oblig. Iust. 2. p. lib. 8. quæst. 7. num. 3. faciunt notata verbo Hæreditas. Diff. 5.

SUMMARIVM.

Debitor potest renunciare legato, vel hereditati in fraudem creditorum in Foro exteriori. Maritus, donationis causa potest repudiare hereditatem in fauorem vxoris. Pater oneratus debitis, potest non acquirere vsumfructũ bonorum aduentitiorũ filii.	4 Coniuges possunt ad inuicem renunciare lucris quæsitis. 5 In Foro verò conscientie, non sunt licite præfatæ renunciaciones. 6 Cautela à doctõribus tradita, non sunt magnificiendæ; quia communiter non possunt seruari in conscientia.

DIFFERNETIA QVARTA.

- D**ebitor in Foro exteriori, potest renunciare legato, vel hæreditati in fraudẽ creditorũ; quia nolle non acquirere, nõ est pauperẽ fieri, seu patrimoniũ minuere; sed

tantũ ipsum nõ augere. Ita probat text. in l. Qui autẽ vbi Bart. in princ. ff. Quæ in fraud. credit. & not. Ang. & las. in §. Itẽ si quis in fraudẽ. nu. 121. Inst. de Action. Couar. in c.

Debitum.

Rainaldus. §. 3. num. 14. de Testam. & in 4. 2. par. cap. 7. §. 1. num. 12.

2 Pro quo facit l. Si sponsus. §. Si maritus. ff. de Donation. inter vir. & vxor. vbi dicitur à marito, donationis causa, in fauorem vxoris posse repudiari hæreditatem delatam; nec ex hoc, vxori donataria factam donationem esse nullam; quia in prædicto casu, qui donat non efficitur pauperior.

3 Hinc est quod pater oneratus debitis, potest, quoad Forum exterius, nolle acquirere vsumfructum bonorum aduentitiorum filii, quia per hoc non dicitur minuere aliquid de suo patrimonio; nec donare aliquid filio. Quia aliud est amittere, & aliud omittere, & non lucrari, l. final. C. de Codicil. dict. l. Quid autem. ff. Quæ in fraud. cred. facit l. final. vers. Siue ex contrario, patre recusante. C. de Bon. quæ liber. glossa in §. Item nobis. Instit. Per quas person. & in l. Etiam. ff. de Acquir. rerum. domin. Paul. in l. Cum oportet. num. 30. C. de Bon. quæ liber. Corn. Consi. 285. num. 15. & 16. vol. 1. Vital. de Collation. quæst. 8. nu. 184. Et in terminis dant prædictam cautelam patri debitis onerato, vt sic in prædicto vsumfructu creditores executionem suorum debitorum minimè faciant, Salicet. Portius in §. 1. nu. 10. Instit. Per quas person. Riminal. ibidè num. 92. Tellus Fernand. l. 17. Tau. nu. 61. quos refert, & sequitur Valasc. de Particio. cap. 13. num. 146. quem etiam vide num. 144. & 149.

4 Idem eadem ratione dicendum est in renunciatione per alterum ex coniugibus, constante matrimonio, de lucris iam acquisitis, facta. In Foro enim exteriori, prædicta renuntiatio valet, & tenet; quia non censetur esse donatio ex prohibitis inter virum, & vxorem. Nam is qui remittit lucrorum partem, licet lucrum repudiet, non tamen amittit aliquid ex bonis quæ antea habebat. Nec is cui donatio fit, quicquam acquirit, ex quo fiat locupletior; sed tantum id agit, ne id quod laboribus forsan maxi-

mis acquisierat, pro parte, ad otiosum coniugem deferatur; vt post Ioannem Lup. & Anto. Gom. docet Couar. dict. §. 1. num. 11. & Boër. Decis. 244. col. 2.

5 In Foro tamen exteriori, & conscientie, illicita est prædicta renunciatio. Ratio est, quia licet non sit contra iustitiam; & ideo renuncians ad nullam restitutionem teneatur; est tamen contra charitatem, & in fraudem creditorum; quia cum posset debitor, non renunciando, satisfacere suis creditoribus, & cauere eorum iacturam, & lesionem circa eorundem patrimonia: id sine causa prætermittit. Ita tenet Pet. a Nauar. tom. 2. de Restit. lib. 3. cap. 1. n. 113. Negari etenim non potest, quin faciat iniuriam creditoribus.

Neque obstat, quod qui vitur iure suo, nemini facit iniuriam. Nam id verum est, cum quis ex causa sibi vtili, & ne damnum in bonis suis patiatur, iure suo vitur. At per prædictam renunciationem nullum damnum declinat, seu remouet debitor à bonis suis; immò sibi præiudicium infert cum damno creditorum: cum semper maneat obligatus, & ære alieno grauatus: cum alias posset faciliter se ab eo exonetare. Quod si dixeris patri renuntianti vsumfructum, in fauorem filii, & marito donanti lucra quæ sita vxori, esse id vtrisque vtile; quia sic pater ali poterit à filio, & maritus ab vxore. Respondeo prædictam utilitatem non esse quærendam cum damno tertii.

Præterea iura supra allegata, quibus cautela Portii, & aliorum fundatur; magis statuta fuerunt de subtilitate iuris, quam de æquitate. At in Foro anime, apices, & subtilitates iuris non curantur, per ea quæ traduntur verbo Iudicium. Differ. 4.

6 Quare prædictæ cautelæ, & similes, non sunt adeò magnificiendæ; vt nonnulli existimant, eas valde celebrantes. sunt quippe quæ sitæ, & inuentæ ex mera cupiditate, & auaritia, quam veri christiani, & sectatores Christi abhorrere, ac fugere debent.

S V M M A R I V M.

1 **D**EBITOR si non fuit in Iudicio, vel extra requisitus, non potest in Foro exteriori gratificari alicui creditorum non habenti ius prælationis, In Foro tamen anime

id potest.

2 Hæres non potest gratificari unum ex legatariis sibi bene visis; sed pro rata debet eis soluere.

D I F F E-

DIFFERENTIA QUINTA.

DEBITOR habens plures creditores non habentes hypothecas, nec priuilegia prælationis, nec valens omnibus debita soluere: si à nullo fuit in iudicio, vel extra requisitus; non potest in Foro exteriori gratificari alicui creditorum, soluendo illi in solidum; sed pro rata debet bona diuidere, & debita soluere. Tex. est ad hoc singularis in l. Pupillus. ff. Quæ in fraud. credit. Secus si creditor vigilauit, exigendo debitum in iudicio, vel extra. Tunc enim ne dum poterit ei gratificari; sed & debet ei debitor soluere, ante quam bona debitoris auctoritate iudicis incipiant possideri; vt dict. l. Pupillus, & l. Qui autem. 6. §. Sciendum. ff. eod. & l. Si mulier. 31. ff. de Mino. & l. Si non expedierit. §. Quid ergo. ff. de Reb. auto. Iud. pos. quia alias postea non poterit sine licentia aliorum creditorum, ex gl. fin. l. Tutores. ff. de Condi. indeb. Ita post alios docet Silu. in Summa verb. Restitutio. 6. quæst. 8. vbi in fine dicit in Foro animæ excusari debitorem, si plurimum indigenti, pietate motus gratificaretur. Idē tenet Medin. de Restitutione. quæst. 2. art. 5. & Rodrig. verb. Restitutio. c. 46. nu. 6. licet iure Fori non excusaretur, per suprā dicta.

Hinc collige responsum ad dubium infra tactum, verb. Testamentū. in Differentia 4. circa solutionem legatorum, videlicet non licere hæredi pro libito gratificari legatariis sibi benè visis, soluendo eis in solidum eorum legata, & alios suis legatis fraudare; cum hæreditas non est omnibus soluendo: sed debet pro rata eis bona diuidere: alias in Foro iudiciali reuocaretur. arg. l. 1. & 2. ff. Quæ in fraud. credi. vide ord. Lusit. lib. 3. tit. 91. nisi casu quo ab aliquo legatariorum exactus, vel requisitus in iudicio, vel extra, fuerit. Tunc etenim poterit illi gratificari; immò & tenebitur ei ante omnes in solidum soluere. Vigilantibus quippe, & non dormientibus iura subuenire solent; alias peccabit moraliter secundum Rebel. 1. par. lib. 2. quæst. 19. nu. 14. Sed observa vnum sing. quod si quis bona fide, ignorans ordinem iuris circa restitutionem, soluerit prius aliqua debita, quæ posterius erant soluenda, vel restituenda: erit tutus in Foro conscientie. Ita not. Pet. à Nau. lib. 4. de Restitutione. cap. fin. num. 49. & Rodrig. sup. num. 12. cum sequent. & Rebel. suprā, numero 15. & 16.

SUMMARIVM.

DEBITOR, & penali dispositione liberatus debito, an in vtroque Foro sit tutus.

Præscribens aliqua per quinquennium

vigore statuti, an sit tutus.

Denunciatio iudicialis, non admittitur in exceptionibus penarum.

DIFFERENTIA SEXTA.

DEBITOR ex penali dispositione liberatus (vt in casu. l. Si quis in tantam. C. Vnde vi. & l. Extat. ff. Quod met. caus. vbi ius sibi dicens, cadit à causa; & debitor, siue reus debito liberatur. & in l. in Criminali. C. Quod quisque iur. vbi trahens reum coram iudice non suo, & sic in vetito examine similiter punitur, & mulctatur in priuatione sui iuris; & in Macedoniano, vt diximus verb. Restitutio. Differentia. 18.

& in l. 3. §. fin. ff. Quod quisque iuris. & in aliis similibus casibus, de quibus in l. Si penæ causa. ff. de Condi. indeb. iuncta ibi glossa) In his casibus quamuis in Foro iudiciali tutus sit debitor, sitque liberatus: per iura suprā citata.

In Foro tamen conscientie manet obligatus ad debiti restitutionem; non obstante quod per legem, vel statutum sit creditor in penam suo iure priuatus. ita singul. Bart. dict. l. Si penæ causa. num. 2. & ibid. Alex.

Debitum.

Alex. quia naturalis obligatio qua tenetur, per legem positivam tolli non potest. l. i. l. iudex. l. i. Iulianus. ff. de Condict. indeb. glossa 1. in cap. final. de Solutio. in cap. fin. nu. 36. in fin. de Præscript.

Coua. tamen in cap. Quamvis pactum. 2. 2. parte §. 3. n. 4. post Paul. de Castro. Panor. & Fortun. Garcia, tenet contrarium, videlicet præfatum debitorem, qui ex pænali dispositione liberatur à debito, tutum esse in utroque Foro, non esseque idem ius in eo, sicut in filio familiæ accipiente ab aliquo mutuum. de quo dict. Differentia 18. Dicit enim aliud esse quod lex civilis, in pænam, & odium creditoris liberet quem ab actione tantum iudiciali, & ei cōcedat legitimam exceptionem, si à creditore conveniatur, ut in Macedoniano. (hoc enim casu manet obligatio naturalis in debitore, & consequenter tenetur in conscientia ad debiti solutionem) aliud vero esse quod lex civilis in pænam creditoris exoneret & liberet debitorem à debito, ut in exemplis supra citatis apparet. Tunc enim manet debitor securus, & liber à debito etiam in Foro cōscientiæ. Verum si soluat, non poterit repetere, ut dict. l. 3. §. fin. Idem repetit. §. 4. nu. 8.

Sed contra hanc distinctionē facit quod lex humana, non potest tollere obligationem naturalem iam natam; quamvis ex causa possit impedire, ne oriatur ex aliquo contractu per eam irritum atque prohibitum, ut docet Bal. per tex. ibi in dict. l. Pænæ. & Coua. sup. §. 4. nu. 6. vers. Quarto. in fi. Ad hæc, creditor ante condemnationem non tenetur in cōscientia ad pænam; iuxta gl. receptam in cap. Fraternitas. 12. quæst. 2. ergo potest ante cōdemnationem iuste, & tuta conscientia debitum petere à debitore: & consequenter nō est debitor in cōscientia liber a debito. quia aliās daretur iustum bellum ex utraque parte. quod videtur absurdum.

Præterea, si debitum soluit, nō repetit, ut in l. Qui exceptionē. ff. de Condict. indeb. Igitur manebat obligatus, saltem naturaliter. ut probatur dict. l. 3. §. fin. ff. Quod quis. & fatetur Coua. sup. §. 3. nu. 4. & §. 4. nu. 8. Quæ obligatio regulariter astringit conscientiam. Nec video hic causam, nec ratio-

nem concludentem, quare in præfenti casu prædicta obligatio naturalis non obliget in conscientia. Tertiò, si lex pœnalis non operatur effectum suum in conscientia ante declarationem, quoad condemnationem creditoris in eam incidentis: quomodo debet, aut potest operari quoad absolutionem debitoris? Aequalitas enim in utrisque servanda est.

Quare sub correctione melius sentientis, censeo opinionem Bart. in dict. l. Si pœnæ causa. ut tutiorem, eligendam esse, & tenendam, antequam creditor condemnatur, & suo iure priuetur: post condemnationem verò tenendam esse opinionem Innoc. in cap. Quia plerique. de Immunit. Eccles. & Panor. in cap. Novit. num. 33. de Iud. contrarium tenentium. Pro quibus faciunt quæ tradit Silu. verb. Restitutio. 3. quæst. 7. §. 1. vers. Quintò; ubi dicit si fur, vel emptor sciens rem furtivam, fecerint aliquas expensas voluntarias, quibus rem furtivam meliorarunt; teneri dominum in conscientia rationabiles restituere: nisi per civile iudicium, in pœnam, fur, vel emptor, eas amisissent. Sed adhuc remanet scrupulus. Nam si ante condemnationem tenetur debitor in conscientia soluere, ergo non est iusta lex concedens exceptionem debitori, nec poterit ea in conscientia uti. Resp. concedendo ultimum. ad primum verò dico legem istam pœnalem, esse pro Foro tantum externo; nec ideo esse iniustam cōcedentem exceptionem ei, qui aliās tenetur soluere in conscientia; cum id faciat ex iusta causa in pœnam creditoris, quia non arctat debitorem, ut ea utatur; nec eum exonerat, ut diximus in Macedoniano.

Nolo hic preterire vnum mirabile quod tradit Paul. in dict. l. Si pœnæ causa. in fine, videlicet quod præscribens aliqua per quinquennium, vigore statuti inducentis dictam præscriptionem in odium, & pœnam negligentis, & statuentis ut creditor cadat à iure suo, potest illa, in conscientia retinere. Nec obstat, inquit, mala fides; quia tunc nō ea sibi retinet ex præscriptione, sed ex pœnali dispositione statuti: & ita dicit tenuisse magnos Doctores. Sed intellige ut prædixi; & idem quod Paul. de Castr. tenet Abb. post Ant. & Host. in cap.

cap. final. num. 10. in fin. de Præscript. vbi pro hoc allegat glossam final. in cap. Cùm secundum leges. verb. Certoque casu. de Heret. in 6. quam dicit singularem, quamuis num. 36. in fine, videatur tenere contrarium.

3 Adde etiam quod in istis exceptionibus poenarum, non habet locum denunciatio

iudicialis, vt tradit Bart. in dict. extrauag. Ad reprimendum. num. 13. & Bal. in cap. 1. §. Si quis per. 30. Si de feudo. fuer. controuer. 10. col. quod est summè notandum. quia regulariter, vbi adest obligatio naturalis, potest quis denunciari iudicialiter, vt per Abb. in cap. Nouit. num. 49. de lud.

SUMMARIVM.

1 *A^N liceat mihi soluere creditori creditoris mei.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 **D**EBITOR, in Foro iudiciali nō liberatur soluendo debitum creditori creditoris sui. quia quod mihi debes, alii soluere non potes, nisi me mandante aut ratum habente. l. Inuito. C. de Solutio. quæ ita sumatur. Ita Bar. in l. Solutum. §. Solutam. ff. de Pigno. actio. Pro quo facit opt. tex. in l. Cùm quis. §. ff. de Verbo. obliga. Cùm quis, ait, sibi, aut Titio, dari stipulatus est; soli Titio, nō autē successoribus eius rectè soluitur. Ad idem l. Si stipulatus. §. 1. ff. de Solu. Si ergo etiam successoribus qui eandem personā repræsentāt soluendo non liberatur: (quia vt inquit ibi gl. certa persona est, à qua recedi non potest) quanto minus liberabitur soluendo alteri personæ, scilicet creditori creditoris sui? præsertim quia potest creditoris interesse, vt ei solvatur; & non suo creditori: nempe quia habet cum eo rationes & compensationes, vel sperat ab eo dilationem solutionis, vel remissionem, &c. Quare si soluerit; iterum restituere, siue soluere cogetur suo creditori. Et hanc esse communem opinionem testatur Rebel. de Obliga. iust. quæst. 11. num. 10.

An autem idem sit dicendum in Foro cōscientiæ, dissentiunt inter se Doctores. Quidam enim putant secus esse in Foro cōscientiæ; & sic licitum esse soluere creditori creditoris: & cōsequenter liberari quoad Deum; dummodò secundus debitor sit debitor ex eadē causa cum primo; vt si Sempronius, habens domum ad locādum, eam locet Titio, & Titius mihi: tunc si ego

soluam sempronio id quo domum à Titio conduxeram, liber ero in conscientia, etiā creditore meo inuito, ratione tex. in l. Soluere. §. 3. ff. de Solut. vbi etiam pro inuito & ignorante solui posse. Ad idem l. Vtrum præsentē. ff. de Consti. pecu. Cùm enim ex tali solutione liberetur meus creditor; merito satisfactū est ei. & ita tenet Silu. verb. Solutio. quæst. 4. §. Secundum. post gl. in prin. Inst. quib. mod. tolli. obliga. Qui indistinctè tenent liberari, etiam si ex diuersa causa debitum sit contractum. Nam ratio dict. l. Soluere. in vtroque casu locum habere videtur. Idem tenet Ange. verb. Solutio. §. 13.

Sed Medina. c. de Resti. quæst. 5. causa. 5. in prin. Pet. Toletan. in Summa. cap. 2. dubio. 5. negant in Foro cōscientiæ licere, quando res est debita in specie. Secus si in genere. Rebellus verò vbi supra, nu. 11. eosdem sequitur, si nulla rationabilis causa subsit, ob quam debitum ex diuersa causa solutum sit creditori creditoris mei. Secus si aliqua subsit.

Ego verò in hac diuersitate opinionum, probabiliorē censeo opinionem dict. gl. in prin. Inst. Quib. mod. tol. oblig. scilicet in vtroque Foro liberum manere debitorem, si creditorem sui creditoris soluerit, per rationes supra allegatas. Poterit tamē creditor agere contra suum debitorem soluentem pro eo, si sua intererat, ne pro eo solueret, aut si soluit plusquam deberet. & sic conciliari poterunt præfatæ opiniones.

Sed maior difficultas est, an (esto, vt soluendo creditori creditoris sui, liber remaneat,

Debitum.

neat, & deobligatus in vtroque Foro) licite id fiat, id est absque offensa Dei. Nam Rebellus supra nu. 11. tenet nefas esse in conscientia id facere. Idem tenet Medin. & Tolet. supra, quando res non est debita in specie, seu in indiuiduo, sed in genere. Addit tamen Rebel. licere quando rationalis causa subest; & ponit exempla, ut si ob id Titio soluo quod debeo Sempronio, quia

Titius est amicus, vel consanguineus, & sine scandalo, vel magnis expensis non potest suum debitum recuperare; vel de certo scitur nihil eius interesse, an ipsi, vel ipsius creditori solvatur; vel ignorat me sibi quicquam debere. Quæ exempla, quia sunt practica, retine memoria. Cuius opinionem in hac parte sequor.

SUMMARIVM.

1 *ALIVD pro alio, ut pecunia pro specie, solui non potest, inuito creditore, in Foro exteriori. Secus in conscientia.*

2 *Errata Officii diuini remittuntur dicen-*

do aliquem psalmum.

3 *Vouens aliquid, potest illud in æquæ bonum commutare.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 **D**E iure communi, & in Foro exteriori, non est in optione debitoris soluere æstimationem rei debitæ; ut si quis abstulit ab alio librum, vestem, mulam, vel alia huiusmodi; vel debet ex causa legati, vel alias, domum, oliuetum, agrum, & similia: non est in eius potestate soluere pro specie debita, æstimationem, seu valorem illius. Ratio est, quia aliud pro alio, inuito domino, reddi non potest, si res extat, l. Eum a quo. & l. Manifesti. C. de Solution. Si vero res non extat; tunc soluenda est eius æstimatio; ut in Auth. Hoc nisi. C. eodem tit.

In Foro vero conscientie, ex vi restitutionis, vel obligationis ad rem reddendam satisfacit quis, reddendo eius æstimationem, & valorem, vel aliam rem eiusdem prorsus bonitatis, & quantitatis; quia sic reparatur damnum secundum equalitatem; nec ulla iniuria fit domino. Ita pulchre Pet. à Nauar. tom. 2. lib. 4. cap. 1. num. 5. Dixi, Ex vi restitutionis, vel obligationis ad rem reddendam; quia alia ratione posset peccare, qui rem in specie non restituit, videlicet contra charitatem, dando occasionem domino contristationis, & iræ; quando scit eum id ægre laturum; vel alias, eius interesse rem illam in specie habere. Alias enim si hoc non timetur, nullum quis peccatum committit non restituendo rem in specie

ablatam, etiam si extet.

2 Hinc est, quod errata, quæ quis committit in Officio diuino, & in psalmis; omitendo aliquos versus, antiphonas, & huiusmodi, satisfacit dicendo alios psalmos; nec tenetur illa repetere, in quibus errauit. Sufficit enim in conscientia, & quoad Deum, reddere æquiualens, secundum D. Anton. 3. part. Summæ. tit. 13. capit. 4. §. 5. ad fin. & §. 6. in fine, & Pet. à Nauar. post Angel. & Armil. tom. 1. lib. 2. cap. 2. num. 321. Et sic quotidie practicamus, & seruatur in omnibus Religionibus, maxime in nostra Cartusiana, in qua memoriter omnes psalmos recitamus. Dicimus enim post officium aliquem alium psalmum in recompensam, & satisfactionem erratorum, vel defectuum commissorum.

Nec obstat id fieri in multis Religionibus virtute cuiusdam priuilegii, eis à Summis Pont. concessi; ut scilicet pro erratis dicant psalmum, Laudate Dominum de coelis: vel Miserere mei Deus; quia tale priuilegium non est obtentum pro reddendo vno psalmo pro alio; quia ad id nullum priuilegium erat necessarium; sed potius pro satisfactione omnium erratorum, cum solo vno ex prædictis psalmis.

3 Hinc etiam est, à vouente aliquid facere, posse illud, in æquæ bonum commutari, ut dicemus in Differen. I. v. Solutio.

S V M.

SUMMARIVM.

- D**EBITOR conuentus in plus quàm debet, potest negare totum; nec tenetur offerre quod debet. Secùs in Foro conscientia.

DIFFERENTIA NONA.

- D**EBITOR si conueniatur in plus quàm debet, potest in Foro exteriori totum debitum simpliciter negare; nec tenetur confiteri, nec offerre partem quam scit a se deberi, vt tradit Bart. in l. Qui solidum. in princip. de Legat. 2. Quem commendat Paul. in l. Quidam. vers. Sed quæro. ff. Si cert. petat. & notant omnes in Rubro, & Nigro. de Plus petition.
- Sed in Foro anime, tenetur confiteri, & offerre partem quam debet. In hoc enim Foro sola veritas, & simplicitas attenditur, & non apices, & subtilitates iuris, vt sæpè dictum est. Quod nota, quia iam de hoc dubitau in quadam facti contingentia.

SUMMARIVM.

- C**ORPV S humanum potest impediri per creditores ne sepeliatur. Secùs in conscientia.

DIFFERENTIA DECIMA.

- F**VNVS seu cadauer debitoris, in Foro exteriori detineri potest per creditorem, petendo à Iudice ne sepeliatur, donec sit ei es alienum solum. glossa 1. in cap. Ei qui appellat. §. Ab executore. 2. quæst. 6. Angel. in Auth. Vt defuncti seu funera. Colla. 5. circa prin. & Segura, quæ refert Couar. infra citandus.
- In Foro verò conscientia, id petere non potest creditor, absque graui peccato; quia talis petitio est iniqua, maximè in Christiana Republica, secundum Couar. in cap. Rainaldus. §. 3. num. 3. de Testam. sentit Fel. in c. Sicut. de Iudeis. facit Bart. in l. 2. §. Confestim. ff. Ad Tertyl. vbi dicit in honorem defuncti heredem nò molestari super debitis ipsius; nisi peracto septimo die post eius sepulturam, seu mortem. Quod autem non possit sequestrari corpus humanum per creditores, docet glossa. in c. Ex parte 1. de Decim. & ibi Abb. Franc. in cap. Qua frôte. de Appellat. Hippolyt. Singul. 199. Suarez in Repet. l. Post rem iudicatam. ampliat. 6. quos refert Couar. vbi suprà, & probatur in Auth. Vt cum de app. cogn. §. Hæc autem. vers. Meminimus. estque communis opinio, de qua latè per Boer. decis. 287. nu. 2. & 3. & Gramma. decis. 82. Viui. opin. 171. & habetur 2. to. Commu. opin. lib. 9. tit. 15. Ex quibus constat, etià in Foro iudiciali hoc esse seruandum. Quare nulla est in hac specie assignanda differentia.

SUMMARIVM.

- E**MENS fundum, pro pluribus debitis hypothecatum; an teneatur debita illa in conscientia persolvere.

DIFFERENTIA VNDECIMA.

- E**MENS fundum, vel domum hypothecatum pro aliquibus debitis: in Foro exteriori tenetur soluere omnia illa debita, propter quæ res à se empta fuerat hypothecata, si principalis non sit soluendo; iuxta illud vulgare valentinum, *Qui te la terra; te la guerra.* & probatur in l. Si conuenit. §. Si fundus. ff. de Pigno. actio. l. Alienatio. ff. de Contrahen. empt. cap. Cum non sint. de Decim. vbi

Debitum.

vbi dicit tex. quòd res cum onere suo transit.

In Foro verò interiori, & conscientie, si in rei veritate principalis ob suam inopiam non sit soluendo; non tenetur emptor rei hypothecate præfata debita soluere. Tùm quia nihil peruenit ad eum de prædictis creditis. Tùm quia cùm principalis propter inopiã remaneat coram Deo deobligatus; per consequens multò magis iste emptor rei hypothecate; quia accessorium sequitur naturam sui principalis.

Nec obstat, venditorē posse rei suæ onus hypothecæ imponere, quod transit in emptorem. Nam respondeo, quòd licet onus illud reale sit penes rem: obligatio tamen conscientie, solum respicit personā venditoris onus imponentis; qui solum transmisit in emptorem actionem realem passivē; non tamen personalem. Vnde donec per Iudicem condemnatur, non tenetur in conscientia ad solutionem illorum debitorū. Faciunt quæ diximus. verb. Contractus. Differentia 11.

SUMMARIVM.

PIGNVS retineri potest, donec totum debitum solvatur. In Foro verò conscientie debet restitui, si eo graviter debitor indigeat.

DIFFERENTIA DVODECIMA.

CREDITOR non tenetur in Foro externo pignus debitori restituere, donec sibi plenè satisfiat. I. Quamvis. C. de Distract. pigno. etiam si ob egestatem, seu impotentiam totum debitum soluere debitor nequeat, & etiam si eo egeat; quia in eo Foro non curatur de charitate, sed de puncto iustitiæ, per ea quæ resolvimus verb. Restitutio. Differentia 3. & 36.

In Foro verò Dei, magis attenditur charitas, quàm rigor iustitiæ. Vnde si debitor

gravi necessitate pignoris premeretur, vt si esset vestis, aut coopertorium interdiu, aut noctu necessarium; & etiam si non omnino, sed graviter indigeret: tenetur creditor in conscientia sub pena peccati mortalis illud restituere; iuxta illud Exod. 22. vers. 26. si pignus à proximo tuo acceperis vestimentu, ante solis occasum reddes ei. & ibi not. Abulen. & Silu. verb. Pignus. quæst. 5. & Rebel. de obliga. Iust. 2. parte, lib. 16. quæst. vni. nu. 7.

DEBITVM CONIVGALE.

SUMMARIVM.

HABERE copulam cum propria uxore, semper licet in Foro externo. Secus in conscientia; vt in casib. hic not.

DIFFERENTIA PRIMA.

COPVLA cum propria vxore, quacumque praua cogitatione, & quocumque tempore habeatur, non est prohibita in Foro contē-
tioso. cap. Quicquid. 3 2. quæst. 2. c. Nicena. 31. dist.

Est tamen prohibita in Foro animæ sub

peccato mortali, quando maritus habet accessum ad vxorem, sicut si esset amasia, seu concubina, causa omnino libidinis, & inordinati ardoris, vt in cap. Origo. 32. quæst. 4. Naua. cap. 16. nu. 23. Quando autem fit ex concupiscentia, dummodo non excedatur limes matrimonii, non est, nisi veniale

veniale, secundum D. Thom. de Veritate. quæst. 25. artic. 5. ad septimum. Summa Ar- mil. verbo Luxuria. num. 2. Idem quando mulier est mēstruata, secundum Silu. verbo Debitum coniugale. quæst. 6. Idem quando debet communicare, si aliquo modo præ- pediatur ad deuotionem.

Et vide circa hanc differentiam glos. sin- gul. dict. cap. Quicquid. quæ ponit quatuor causas ob quas vir commiscetur vxori, sci-

licet causa prolis, causa reddendi debitum, quibus casibus meretur; causa incontinen- tiæ, & nullum committit peccatum, & cau- sa explendæ voluptatis, quo casu solum peccat venialiter, vt supra diximus. Quam glos. probat Palud. in 4. distinctione. 31. aliàs. 21. quæstione 3. Antoni. 3. parte titulo 1. capite 20. §. 1. & 6. & commen- dat Abb. in capite. Quod ad te. numero. 3. de Cleri. coniug.

DEFENSIO.

SUMMARIVM.

1 **P**ROVOCATO licet in Foro exteriori vim vi repellere, & vindictam in conti- nenti sumere. Sed in Foro conscientie non licet se vindicare.

2 Non potest quis se defendere, si fuit iuste

prouocatus.

3 Excedens modum inculpatæ tutelæ, non pu- nitur pœna ordinaria.

4 Et in Foro animæ etiam excusatur.

DIFFERENTIA PRIMA.

1 **P**rouocato, seu laceſſito, non solum vim vi repellere licet in Foro exte- riori, c. Significasti. 2. de Homi. l. Vt vim. ff. de iust. & iur. & l. Scientiâ. §. Qui cū aliter. ff. Ad leg. Aquil. sed etiâ vin- dictâ sumere, insequendo aggressorē fugiē- tem, dū modò id fiat in continenti, per tex. in l. Qui cū maior. ff. de Bon. libert. vbi in- quit tex. Ignoscendū est ei, si voluerit se vl- cisci prouocatus. & docet Fel. in c. 2. nu. 1. de Homicid. Abb. in c. 1. col. 21. de iud. & inc. Cū non ab homine. col. 4. eod. tit. Bar. Ange. & Salyce. in l. 1. C. Vnde vi. plenè Rom. in l. Si verò. §. de Viro fallent. 11. ff. Solut. matrim. dicit communem post alios Franc. Viui. Opini. 85. & habetur in 1. volu- mine Commu. opin. pag. 442. & Iul. Clar. §. Homicidium. nu. 26. Et hoc intellige verū, nisi prouocatus dedisset occasionē magnā, & iniustam aggressori; vt patet in exemplo posito infra Differen. 7. tunc enim non li- cet vim vi repellere, si potest fugere, vt ibi.

At in Foro conscientie, nō potest laceſsi- tus sine peccato sumere vindictam; sed tā-

tūm se defendere cum moderamine incul- patæ tutelæ, iuxta tex. in d. c. Significasti. 2. de Homicid. Clem. Si furiosus. eod. tit. cap. Placuit. 16. q. 3. cap. Eum qui. de Præb. in 6. facit l. 1. C. Quando liceat se sine iud. & l. Si quis in tantam. C. Vnde vi. Hinc dicit gl. 3. c. Si perfo diēs. de Homici. quòd si me per- cussisti, & recessisti, non possum te insequi, vt percutiā; quia sic iniuriā vellem vlciſci, & non repellere eam. Idem docet glo. rece- pta in l. 1. C. Vnde vi. & Viui. supra.

2 Adde quòd nec se defendere licet, si iustè fuit prouocatus; vt quando insequitur eum minister iustitiæ propter crimē ab ipso cō- missum, vel etiam alius particularis, stante statuto permittente bannitum impunè oc- cidi, si ipse erat bannitus. Hoc est stupen- dum verbum Bart. in dict. l. Vt vim. col. 2. ff. de iust. & iur. secundum Fel. in cap. Di- lecti filii. num. 12. de Exception. Et ratio est, quia vbi offensio est licita, est defensio illicita, per glossam in Clem. Pastoralis. verbo Per violentiam. de Re iud. quæ dicit condemnato ad mortem iustam, non licere

M

fugere,

Defensio.

fugere. Quam glossam dicit singul. Paris. de Puteo in tract. de Syndicatu. §. Si Iudex processit. num. 4. & eam commendat Ias. in l. Admonendi. nu. 175. ff. de Iure iur. Hypolit. in l. 1. nu. 17. ff. de Quæstion. Abb. in cap. 1. de Testib. cogend. & in cap. Si vero. ad fin. de Iure iur. Rom. in l. Stipulationes non diuiduntur. col. 14. ff. de Verbo. obligat. & eam declarat Fel. in cap. 1. num. 47. de Constit. Pro qua facit text. notabilis in l. 2. C. Quando liceat vnicuique sine Iudice se vind. ibi, qui se resistere ausi fuerint; in his velox vbique iubemus esse supplicium. per quem text. Bart. in l. Facultas. C. de Iure Fisci. lib. 10. tenet valere statutum tollens defensionem de facto, esseque talem, quoties offensio est licita.

Et de materia defensionis vide latissimè per Hyppolit. Conf. 25. num. 17. cum sequentibus, & Conf. 31. num. 51. vbi dicit

etiam si quis excedat modum, se defendendo, non ideò esse puniendum poena ordinaria delicti, & hanc esse communem opinionem testatur. Iul. Clar. sup. nu. 27. In Foro etiam interiori, venit excusandus inuasus, si excessit modum inculpatæ tutelæ; quia tunc temporis non habet Iudicium liberum, secundum Sot. lib. 5. de Iust. & Iur. quæst. 1. art. 8. vers. At verò. faciunt notata in dict. Different. 7.

Adde in eodem Foro animæ, non licere vim vi repellere violata charitate, & pace Christiana, vt docet Stapleto. in prompt. Dominicarum hiemali, in domin. in Albis. textu 2. pag. 557. licet in Foro exteriori de hoc non curetur. Sed intellige illud de violata charitate, idest non licere ex proposito & deliberatè, & animo vindicandi vim vi repellere, sed tantum ob defensionem necessariam.

S V M M A R I V M.

NON defendens aggressum, si commode potest, punitur in Foro interiori.

Non tamen in exteriori.

Sciens tractatum pro maleficio faciendo,

non tenetur in Foro exteriori facere certiorrem aggreddendum, nisi in certis casibus, de quibus hic.

In Foro verò interiori, semper tenetur.

D I F F E R E N T I A S E C V N D A.

OMNIS qui non defendit alium, si potest, peccat grauissimè in Foro interiori, iuxta text. in cap.

Quantæ. de Senten. excommunicat. vbi glossa 2. id notat. idem probat text. in cap. Dilecto. ad fin. eodem tit. lib. 6. & in cap. Non inferenda. & in cap. fin. 23. quæst. 3. & in cap. Negligere. 2. quæst. 7. docet Anton. & alii communiter in dicto capite Quantæ. teste Ias. in l. Vim vi. num. 31. ff. de Iust. & Iur. Qui addit prædicta iura procedere quoad Forū poenitentiae, & conscientiae, & nō quoad Forum exterius. Idem docet Naua. in cap. 24. num. 20. & probat text. in l. Merū. §. Sed licet. ff. Quod met. causa. & in regul. Culpa caret. 50. ff. de Regul. iur.

Ex quo infert idem Ias. suprā post Bald. ibi, quòd si scio à Titio velle occidi Sempronium, & se præparauisse ad hoc, & ipsum Sempronium de hoc certiorrem fa-

cio, benè me facere; si tamen non certificaui, non ideò me teneri, quia, inquit, speciale est in sciente tractatum contra ciuitatem, vel Principem, si non reuelat, quòd teneatur, l. Vtrum. ff. ad l. Pompeiam de Parricid. & l. Si sciente. eodem titulo. In aliis ergo secus. vel nisi sit seruus, aut filius, aut subditus, seu vassallus; vel nisi sit laicus, & videat Clericum insultatum, vt ibi per eum. De quo vltimo vide etiam Naua. idem tradentem cap. 27. num. 78. & cap. 24. num. 21. vers. In. 28. facit l. Si pater. §. 1. ff. de Dona. vbi licet recipere mercedem ob defensionem factam. ergo gratis ad id non tenebatur, ex glo. l. 4. verb. Repeti. ff. de Cond. ob turp. cau.

Adde prædictis casibus etiam alium, scilicet quando quis dolosè omiserit defendere, secundum Fel. in dicto cap. Quantæ. ad fin. vide eundem in cap. 2. de Heret. & Nauar. in dicto cap. 24. num. 21.

Qui

Qui quidem casus, & limitationes pro Foro exteriori intelliguntur, ac loquuntur in priuatis personis. Nam publicæ, & ministri iustitiæ, ne dum in Foro exteriori, sed etiam in interiori tenentur ex officio defendere insultatos, atque alios quoscunque, ne iniurias, aut damna vlla patiantur, vt docet Nauar. in dicto cap. 24. num. 20. & cap. 27. num. 78. dicens communem. & Coua. in reg. Peccatum. 2. parte. §. 3. nu. 4. & 5.

Non omitam, & alium casum superius memoratis annectere, videlicet nisi sit filius spiritualis, vt est parochianus quoad suum Episcopum, & Parochum. Hic enim tenetur etiam in vtroque Foro defendere præfatos, secundum Abb. in cap. 1. num. 9. de Restit. spoliat. per tex. in cap. Omnes. cum sequenti. 30. quæst. 1. & Clem. 1. vers. Episcopi. de Poenis. & cap. Qui abstulerit.

12. quæst. 2. Idem dic in Baptizato, & confirmato quoad suos patrilinos; & in scholari quoad suum magistrum.

4 Obserua omnia superius dicta, nedum procedere quoad aggressiones, seu insultationes per aliquos in alios factas, sed etiam quoad maleficia facienda. Vnde priuatus sciens maleficiū parari cōtra aliquē, non tenetur reuelare, seu illum admonere in Foro exteriori; vt supra num. 3. diximus, nisi in casibus supra relatis; bene tamen in Foro conscientie, in quo quis ex sola scientia tenetur, ex quo poterat impedire delictum proximo inferendum, & non impedit, per tex. in dicto cap. Dilecto. & in cap. Qui potest. 23. quæst. 3. & in cap. 1. & in cap. Error. 83. dist. & docet Abb. post Anto. in dicto cap. 1. num. 9. de Restit. spoliat. Conferunt not. verb. Excommunicatio. Differ. 7.

SVMMARIUM.

A^N *excedens aliquid circa inculpatam tutelam, sit irregularis in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA TERTIA.

E^X *CEDENS* aliquid circa inculpatam tutelā, incidit in irregularitatem in Foro exteriori, si aggressorem interficiat, secundum Inno. in cap. Olim. 1. in fi. de Rest. spo. & gl. margin. ibid.

In Foro autem interiori, non incurrit irregularitatem, secundum Pet. à Naua. tom. 1. de Restit. lib. 2. cap. 3. num. 367.

Sed contra hanc differentiam facit Couar. in Clem. Si furiosus. 2. par. §. 5. num. 2. vers. 7. in fin. vbi dicit, Qui verè est irregularis in Foro exteriori, est etiam irregularis in Foro interiori. Conferunt tradita in verbo Irregularitas. Differentia 7.

Quare non puto in prædicto casu facien-

dam esse differentiam inter vtrumque Forum; immò excedentem moderamen inculpatæ tutelæ incurrere irregularitatem in vtroque Foro, si aggressorem interficiat. Ratio est, quia speciale est quòd eam non incurrat, qui se defendendo cum moderamine inculpatæ tutelæ, homicidiū committit, vt in Clem. Si furiosus. de Homi. ergo.

Nec obstant dicta supra Differen. 1. nu. 4. quia dicta ibi intelliguntur quoad poenam corporalem, seu temporalem Fori exterioris; & quoad peccatum: non tamen quoad poenam irregularitatis, in qua non datur diminutio, seu mitigatio, sed tota aut incurritur, aut non incurritur.

DIFFERENTIA QVARTA.

P^R *O* defensione Regis, etiam iniusta, licitum est in Foro contentioso ciuili aliquem occidere l. Furem. & ibi per Bartol. ff. ad l. Cornel. de Siccar. & las. in l. Vt vim. ff. de Iust.

& Iur.

Non autem licet in Foro conscientie, secundum Abb. Anan. & Fel. in cap. Interfecisti. de Homicid. facit text. in c. Suscepimus. eodem tit.

M 2

SV M-

Defensio.

SVMMARIVM.

- F**OVENS *iustam causam, potest in Foro exteriori uti malitiis, & cauillationibus. Secus in Foro anime.*

DIFFERENTIA QVINTA.

- Q**VI habet ius in causa, potest, in Foro cōtentioso, cauillationibus, & malitiis se defendere, secundū glossam, & Doctores in c. Cupientes in princip. verb. Malignantium. de Elect. lib. 6. & Doctores in l. Decem. ff. de verb. Obligat. & glossa. 1. in cap. Dominus noster. 23. quæst. 2.

Non autem potest, in Foro conscientie, id facere per falsas allegationes cum mendacio, secundū Præp. in cap. Per tuas. Qui filii sint legit. & Silu. verb. Aduocatus. quæst. 1. 2. facit tex. in cap. Ne quis arbitretur. 22. quæst. 2. & in cap. Sacris. de His quæ vi, metusvè causa fiunt.

SVMMARIVM.

- C**VSTODES *vinearū, an licitè se abscondant, in utroq; Foro, ut sic dolo capiāt ingrediētes.*

DIFFERENTIA SEXTA.

- C**Vstodes montiū, vinearum, & similia, pro defensione rerū suæ custodię traditarum, licitè, quoad Forum exterius, se abscondere possunt in tabernaculis, seu tuguriis suis, ut sic dolo capiant ingrediētes ad tollendas vuas. Et tales custodes in hoc laudantur; cum aliter non bene possent tales res custodire. Hoc enim modo, latrones nescientes quo in loco absconditi custodes manent, timentes sibi damnum, propter insidias eorum imminens, omittunt ingressionem, & excursionem. unde ruit in proverbium, *Miedo guarda la viña, que no el viñadero.*

At in Foro animæ peccant id faciendo, secundū Medin. in C. de Restit. quæst. 1. 2. quia dolosè prædicta faciunt.

Sed contrarium defendunt Nauar. cap. 17. num. 124. Cordub. & Ludou. Lopez, quos refert Cenedo 1. par. Collect. 56. in fin. quod verius credo, si bono animo fiat, quia nulli est prohibitum res suas seruare, quacumque cautela id fiat. Nec dolus ille est culpabilis, cum fiat ad obuianda furta, & peccata. Secus esset, si abscondendo se, peccatum, vel damnum proximi prætenderent, ut tradit Rebel. de oblig. iust. lib. 2. quæst. 16. in fi. ita concilians præfatas opiniones contrarias.

SVMMARIVM.

- I**NSVLTATVS *quando teneatur fugere, in utroque Foro.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

- A**GGRESSVS, seu insultatus, in Foro exteriori, non tenetur fugere, licet possit, quando fuga est sibi ignominiosa; puta, quia est nobilis, secundū Cyn. & Bal. in l. 1. C. Unde vi. Barr. & Ias. in l. Ut vim. ff. de iust. & iure. Quin immò licet non sit ignomi-

niosa, semper excusatur insultatus, si non fugiat, secundū communem, teste Fel. in cap. Suscepimus. de Homicid. vbi dat rationē; quia scilicet incertus est euentus fugæ. insultans etenim audacior effectus, eū de facili sequeretur. Tū etiā, quia tumultus metis nō recipit frenum, facit. l. 2. C. de Siccar. Quod

Quod limitat Felin. sup. nisi insultans esset persona, quam ex leui secessu posset quis euitare; vt quia est pinguis, vel claudus, vel quia diuerticula viarum impedirent ictum teli. Facit Soto. lib. 5. de Iust. & iur. quæst. 1. art. 8. vers. At verò. vbi excusat inualum, si deficiat in aliquo, vel non teneat per omnia moderamen inculpatæ tutelæ, propter mentis turbationem, cuius dicti supra meminimus Diff. 2. num. 4.

In Foro tamen anime, tenetur quis fugere. aliàs peccat mortaliter occidendo, etiã si fuga esset sibi ignominiosa; nisi verisimiliter esset sibi periculosa, secundum Anchar. in Clem. Si furiosus. de Homicid. quæ sequitur Card. ibi quæst. 25. aliàs 26.

Quod intellige verum in Clericis; vt not. Soto lib. 5. de Iust. quæst. 1. art. 8. Rebel. 1. par. de Oblig. Iust. lib. 2. q. 1. 2. nu. 4. quippe qui non debent curare de tali ignominia. secus verò in laicis, secundum Fel. vbi sup. & Rebel. num. 3. quod est mente tenendū. Obserua tamen in vno casu teneri laicum, etiam nobilem, fugere, scilicet si aggressori præbuisset vehementem occasionem aggressionis ex magna iniuria eidem illata; vt si eum inuenisset cum sua vxore, vel aliis modis grauiter ipsum prouocasset. Ita sing. Rebel. sup. nu. 6. Adde circa hanc Differen. Viualdum in Candel. Aur. de Irregular. ex homicid. volunt. à num. 218. vbi latè.

SUMMARIVM.

1 **I**NCARCERATVS iniuste, potest in Foro conscientie fugam arripere, etiam cum fractione carceris.

2 An si iurasset non fugere, vel redire ad carceres licentiatus ad audiendam Missam, possit non redire.

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 **Q**UANDO quis est indebitè, & iuris ordine non seruato, carceratus, vel iniuste detentus, maximè vbi verisimiliter speratur, ac creditur, quòd iniuste est damnandus: potest, immò tenetur, si possit, fugam arripere, etiam cum fractione carceris, & hoc in Foro interiori, per not. in seq. Diff. Nam in exteriori non licet, immò punietur si carceres frangeret, l. In eos. ff. de Cust. reor.

2 An autem teneatur ad carceres redire, si licentiatus ad audiendam Missam iurasset se rediturū. glos. in Clem. Pastoralis. verbo Per violentiam. de Re iud. tenet, quòd nō teneretur redire, quam sequitur Abb. in cap.

Sicut. n. 3. & 4. de Iure iur. & in c. Inter alia. num. 32. de Immuni. Eccles. Robert. Armaricen. lib. de Vtroque gladio. tom. 1. cap. 3. dicit cōmunem Coua. lib. 1. Variar. c. 1. n. 7. Ioan. Igneus in l. 2. §. Subuenitur. nu. 121. ff. Ad Senatus Consult. Silan. Rolā. Consil. 7. nu. 47. lib. 1. Iul. Clar. quæst. 21. nu. 26. cum sequenti. Sed contrarium est verius; videlicet quòd vbi reus iurasset de seruando carcere, vel de redeundo ad eam: eo casu propter iuramentum tenetur à carcere non fugere, vel licentiatus ad Missam, redire ad illū, secundum Caiet. 2. 2. q. 89. art. 7. ad quartum. Rom. in l. Stipulationes nō diuiduntur. n. 78. ff. de Verb. oblig. Nauar. c. 12. n. 18.

SUMMARIVM.

1 **I**NCARCERATVS iuste, & condemnatus ad mortem, potest in conscientia fugere si citra fractionem carceris id facere potest,

quin immò etiam cum fractione.

2 Bellum iustum ex vtraque parte, quandoq; datur, vt in exemplis hic positis.

DIFFERENTIA NONA.

1 **I**NCARCERATVS iuste, & legitimè condemnatus ad mortem, potest in conscientia fugere, si citra fractionem carceris, in fugam se conferendo iter

arripere potest; licet ei Iudex præcepisset, ne de carcere exeat. Ita Silu. verb. Fugere. Petrus à Nauar. tom. 1. libro 2. capite 4. numero 144. Salon de Iust. quæstione 3.

Defensio.

de Dominio. art. 1. col. 333. in princip. Co-
uar. latè lib. 1. Variar. cap. 2. num. 7. & me-
lius num. 10. post Illationem 10. vbi num.
12. id extendit, etiam cum fractione carce-
ris, & vinculorum ruptione. quem liben-
ter in hoc sequor, vt latius habes in Diffe-
sequenti.

2 Ex prædictis infert Pet. à Nauar. dari
quandoque iustum bellum ex vtraq; parte;
sicut etiam in seruo, qui se ipsum non ven-
didit, cui iustè dominus præcipit, ne fugiat,
& ad id cogere potest: & nihilominus licet
eidem seruo, secundum eum, à domino fu-
gere.

Nauar. tamen in Summa cap. 17. nu. 103.
cum sequenti, id negat, quando fuit factus
seruus, vel captiuus in bello iusto ex parte
infidelium. nempe si Christiani, tempore
induciarum, aut pace cum illis constituta,
infideles ipsos adorirentur, & eis bellum fa-
cerent. supra quo vide verbo Peccatum.
Differentia 5.

Aliud exemplum iusti belli ex vtraque
parte adducit idem Pet. à Naua. suprà, cum
videlicet in absentia damnati ad mortem,
præcipit eidem Iudex vt compareat. Qui
tamen in conscientia venire non tenetur.

Quamplura alia exempla ex hoc tractatu
elicere poteris, de quibus aliud iudicium
ferendum est in Foro exteriori, & aliud in
Foro interiori; & vtraque pars procedit iu-
stè, & sic datur bellum ex vtraque parte iu-
stum.

Vide aliud exemplum ex eodem Pet. à
Nauar. lib. 2. cap. 1. num. 39. quando seruus
alicuius, vel aliquod animal brutum in-
tulit damnum proximo, sine culpa domini.
Tunc qui damnum est passus, habet in v-
troq; Foro actionem ad damnum illud sibi
resarciendum: dominus autem potest etià
licite occultare animal, vel seruum, donec
condemnetur. Sed de hoc vide latius verb.
Damnum. Differentia 1.

SUMMARIVM.

1 **I**NCARCERATVS iustè, an possit effringere carceres pro fuga captanda.

DIFFERENTIA DECIMA.

1 **I**NCARCERATVS iustè, & legiti-
mè, nedum potest fugere in Foro cō-
scientiæ, si ob negligentiam custodis
fores sint apertæ, vt diximus Dif. præ-
cedenti; sed etiam potest vincula, & parie-
tes carceris rumpere pro fuga captanda. Ita
tenet Caiet. 2. 2. quæst. 69. art. 4. Coar. lib. 1.
Varia. cap. 2. nu. 12. Soto lib. 5. de Iusti. q. 6.
art. 4. in responsione ad 2. sentit D. Thom.
2. 2. dict. q. 69. art. 4. quatenus ait licere reo
fugere, sed non resistere. At solutio vincu-
lorum, & muri carceris perforatio, quæ fit
in absentia custodis, & sic sine vlla vi, & re-
sistentia, licita omnino censenda est: quia
nihil aliud illud est, quàm remouere impe-
dimenta fugæ, & totum reducit ad hoc,
quod est fugere.

Est & alia ratio, nempe quia vnicuique
natura indidit conseruationem sui, & amorē
libertatis. Hinc videmus animalia etiam ra-
tione carentia, cum inclusa manent; totis
viribus conari, vt à vinculis, seu carcere li-

berentur, etiam rumpendo compedes, vin-
cula, & carceres: quātō magis enitetur ho-
mo, eritq; id sibi licitum, sciens bonum in-
æstimabile libertatis, & quod per fugam,
effugiet pœnam naturaliter exosam?

Tertiò, quia nullus reus potest cogi, nisi
ad patiendu: non tamē vt sibi ipse vim, aut
mortē inferat. Qua ratione nullus tenetur
in cōscientia ad penā, donec per Iudicē in-
feratur; quia nemo debet esse sui carnifex,
nec executor. At si non posset licite incarc-
ratus aufugere, etiam frangendo vincula,
& carceris parietem; obligaremus eum ad
sibi mortem inferendam, si reus esset mor-
tis: quod nullo modo dicendum est.

In Foro verò exteriori, nullatenus licet
reo, murū carceris perforare pro fuga ca-
pienda. id enim sub grauibus pœnis prohi-
betur, vt constat ex l. De his. ff. de Eiractio.
& in l. Reor. & in l. In eos. ff. de Cust. reor.

Sed quæ sit ratio diuersitatis inter vtrumq;
Forum, non est facile, immò difficile adin-
venire

uenire. Nam Soto, loco superius citato, torquetur valde in ea assignanda, nec tandem satisfacit, vt infra patebit.

Et vt euidentius constet de difficultate rationis reddendæ, est notandum quòd præfatæ leges sunt iustæ, & pro bono Reipub. sanctissimè conditæ. Nam ne crimina remaneant impunita, nec detur reis occasio eludendi Iudices, & pœnas ob eorum crimina demeritas; sed timore pœnæ compriuerentur & freno quodam detinerentur: statutum est iustissimè sub grauibz pœnis; ne rei audeant carceres effringere. Et memini quòd quidã rei in Inquisitione Valentina parietem carceris ad fugam capiendam perforarunt: sed antequam eã capere possent, custos carceris factum præsensit, & sic eos detinuit. Et continuo sequenti die publicè per ciuitatem flagellati fuerunt, & reducti ad carceres. Si ergo prædictæ leges sunt iustæ: necessariò astringunt reum ad earum obseruationem, etiam in Foro conscientiæ; per not. per gl. 1. receptam. in cap. Quæ in Ecclesiarum. de Constit. & dicemus. ver. Lex. Differentia. 8. nu. 2.

Præterea si licet reo in conscientia carcerem perforare, & sic effugere, vt supra in principio tradimus: sequeretur primò dari bellum iustum ex vtraque parte. nam Iudex iustum bellum reo infert, detinèdo eum in carcere. At bellū nequit esse vtrunque iustum, nisi vbi ignorantia alterutram partium excusaret; vt ait Soto supra.

Secundò sequeretur, quòd iniquè faceret Iudex pœnam non merenti irrogando. Nā quomodo posset reus iustè puniri: si alias poterat iustè murū perforare? Pœna enim arguit culpam: & vbi culpa non est, nec pœna irrogari debet. l. Si putator. 3. ff. Ad legem aquil.

Deinde videtur quòd teneatur non aufugere, carcerem rumpendo. Quia quando Iudex ipsum incarcerat, tacitè seu virtualiter ei præcipit, vt ibi maneat, donec sententia in ipsum feratur. ad hoc enim fit in carceratio. Ergo facit cōtra obedientiam, & iussum Iudicis, frangendo carceres, & fugiendo ab eis; & consequenter non est sibi licitum ita fugere: sicut nec esset sibi licitum ab eis fugere, si per sententiam cō-

demnaretur ad eas. Quod confirmatur ex traditis per Feli in c. Dilecti. n. 7. de Excep. vbi dicit condemnato ad mortem iustam, non esse licitum fugere. Allegat ad hoc gl. quam dicit sing. in Clem. Pastoralis. v. Per violentiam. de Re iudi. & eam commendat Ias. in l. Admonendi. nu. 175. ff. de Iureiur. Hyppo. in l. 1. n. 17. ff. de Quæstio. & Sing. 177. Boeri. decis. 213. n. 30. Paris. de Puteo de Syndica. §. Si Iudex processit. nu. 4. in 2. vol. Tract. fol. 358. Naua. in cap. Statuimus. 19. quæst. 3. Perez ad l. 1. tit. 4. lib. 3. Ordi.

Hæ sunt rationes, & fundamenta, quæ difficilem admodum reddunt differentiam supra traditam.

Nec satisfacit responsio & concordia, quam tradit Soto loco supra cit. nempe leges illas fundari in præsumptione, scilicet quòd reus inferet vim, & resistantiam ipsi custodi. Qua cessante, pro vt cessat in simplici fractione vinculorum, & carceris; cessat lex in Foro conscientiæ. Sed falsum est, vt pace eius dicam, præfatas leges fundari in præsumptione. Vix etenim rei similem vim, seu resistantiam custodibus irrogant; quia nec tutò eam facere possunt: sed communiter clam prædicta faciunt, & fugam arripiunt, vt palam est. At leges ad ea quæ communiter accidunt, coaptantur.

Nec dicat aliquis, rationem esse, quia prædictæ leges sunt purè pœnales, & ideo non obligare in conscientia. Nam contrarium resoluius. verb. Lex. Differentia 7.

Ratio igitur diuersitatis est; quia non est intètionis legislatoris præfatarum legum, auferre à reo, vel impedire id quod ei à natura inditum est; nimirum cōseruationem sui, & fugere à pœna sibi imminente, mediis sibi licitis; scilicet, fugiendo & impedimenta remouendo, citra vim seu resistantiam ministrorum Iustitiæ. Nulla quippe est lex, quantumuis pœnam comminetur, quæ equissimum naturæ ius, illæsum non seruet: vel quæ epicheiam à Iudiciis ableget, vt inquit Soto lib. 1. de Iusti. quæst. 6. art. 6. §. Secundum quod mihi. Quin immò nec posset Iudex sub pœna peccati mortalis, reo præcipere; vt carcerem custodirer, nec ab ea fugeret; etiam si alias occasio ei commoda fugiendi sese offerret. arg. cap.

1. de

Defensio.

1. de Caus. pos. & propriet. Inferior enim non potest iura superioris fori tollere. cap. Cum inferior. de Maio. & obed. Ad terrorem igitur tantum leges illæ conditæ sunt, vt timore pœnæ in eis contentæ, criminosi incarcerati à fuga cum carceris fractione se abstineant: non tamen ad eos in conscientia obligandum, vt eas seruent.

Est & alia ratio diuersitatis; quia sicut reus non tenetur in conscientia ad pœnas delicti perpetrari, donec per Iudicem ad eas condemnetur, vt dicemus verb. Poena. Differentia 2. ita nec ad preparatoria earumdem pœnarum; qualia sunt offerre se Iudici vt capiatur, & non fugere à carcere post capturam. arg. l. Oratio. ff. de Sponsa. cum ibi not.

Quod si dicas verum esse non teneri reum carcerem seruare; aut non fugere: attamen cum fractione, & perforatione carceris, videtur vis illata Iudici, & eius ministris: quæ ratione tenet contrarium Gandau. quod libe. 9. art. 25. Sed falleris. Non enim vis fit Iudici, neque eius ministris, eò quod reus frangit, seu perforat murum carceris, vt palam est: sed tantum eluditur Iudex, & custos carceris; & hoc reo licet propter ius quod à natura habet, scilicet vt conseruet se ipsum. Quamuis enim possit reus iuste & meritorie offerre se carceri, & condescendere cum sententia Iudicis; & vtrò & ex animo acceptare mortem, in pœnam sui criminis, & in remissionem suorum peccatorum: non tamen leges obligare possunt vllum, vt quoquo modo agat contra se in discrimine vitæ, sed tantum vt patiatur, secundum D. Tho. 2. 2. quæst. 69. art. 4. & supra tetigimus. At si cum reus posset, mediante perforatione carceris, aufugere, teneretur se ab ea cauere: certè obligaremus reum, vt faceret aliquid, vnde subsequatur mortem pati. quod est absurdum.

Quod si adicias saltè fieri iniuriam Iudici, & custodi carceris. Respondeo eandem fieri per simplicem fugam, sine muri fractione. & tamen omnes concedunt hæc licite fieri. Præterea negatur iniuriam Iudici, & carceris custodi fieri; quia nemini facit iniuriam, qui vtitur iure suo, & potius fuga rei imputetur eorum negligentia, & incuria qui maiore vigilantia carcerem non custodire.

Restat modo respondere ac satisfacere argumentis & rationibus in contrarium adductis. Ad primum respondeo, verum esse leges iustas regulariter in conscientia obligare: non tamen quando expresse, vel tacite seu præsumptiue constat de contraria mente legislatoris, nimirum non velle reos ad vllum peccatum obligare, sed tantummodo pœnas imponere ad terrorem, vt metu solum earum, rei contineantur. Et in nostro casu præsumptiue constat de mente legislatoris, scilicet non fuisse intentionis ipsius obligare reos ad peccatum, sed tantum ad pœnam, ne alias tolleretur à natura descendens, conseruandi scilicet se ipsum.

Et in isto & similibus casibus, vbi constat de mente legislatoris (saltem præsumptiue secundum materiam legis) non esse eius intentionis obligare contrauenientes legi, ad peccatum, est vera opinio illorum qui tenent leges purè pœnales non obligare in conscientia. quod nota pro limitatione eorum quæ dicemus. verb. Lex. Differentia 7. de quo multa exempla adducit P. Salas de Legi. disputatione 15. sectione 1. à nu. 17. vbi nu. 21. ponit. istud de fractione carceris.

Ad secundum respondetur, negando dari hic iustum ex vtraque parte bellum; supposito non esse de intentione legislatoris compellere reum sub reatu peccati mortalis, ne carcerem effringat. Et esto, bellum sit vtrinque iustum, videlicet a Iudice iuste præcipi ne carceres effringantur; & similiter à reo iuste eos frangi: nihilominus nullum est in hoc inconueniens, vel absurdum; quia diuersis respectibus admittitur bellum ex vtraque parte iustum, vt plura exempla congesimus Differentia præced. Et in nostro casu Iudex iuste id præcipit, habendo respectum ad bonum commune, ne crimina remaneant impunita. Reus item iuste frangit ob suam naturalem conseruationem.

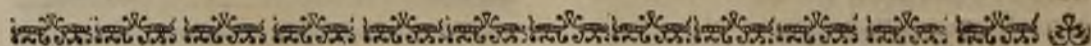
Neque eò quod Iudices, fractores carceris puniunt, malè faciunt; quia (vt supra diximus) ex iusta causa id faciunt, vt scilicet sic crimina ob quæ rei sunt incarcerati, puniantur. Expedi enim Reipublicæ, ne crimina remaneant impunita. Præterea aliquando

quando potest quis iuste poena affici sine culpa, non tamen sine causa, ut videmus in filiis hereticorum, qui in multis, propter crimen hæresis parentum suorum, puniuntur sine culpa, sed non sine causa. Et ideo Iudices poenas tales cum causa irrogantes, non male faciunt, sed iuste procedunt. Et in terminis poenam flagellationis posse iuste infligi sine culpa, docet Salas post alios ubi supra.

Ad tertium respondetur concedendo virtualiter, & implicite præcipere Iudicem reo, cum eum incarcerat, ut carcerem seruet: non tamen ex hoc sequi peccare reum contra obedientiam, rumpendo carceres,

& fugiendo, quia non est eius intentionis obligare reum in conscientia ad ipsum carcerem tenendum, sed tantum sub obligatione poenarum, & sic non facere contra obedientiam. arg. Clem. Exiui. §. Nec tamē putandum est. de Verb. sign. Quod secus est, cum ad carceres temporales, vel perpetuos reum condemnat.

Ultimò, non obstant allegata pro confirmatione, quia aliud est posse fugere ante sententiam; quo casu procedunt dicta supra, & aliud post sententiam, vel contra iuramentum; de quibus casibus loquitur las. & gl. illa Clem. Pastoralis.

D E N U N C I A T I O .

S V M M A R I V M .

- 1 *A N T E denunciationem monendus est denunciandus, si denunciatio est Evangelica, & habetur spes certa de emendatione.*
- 2 *Edicta Episcoporum quomodo intelligenda sint, circa denunciandos.*
- 3 *Monitio fieri potest per Prælatum, vel alium.*
- 4 *Denunciatio iudicialis, vel Canonica requirit præmonitionem, nisi casu quo non habetur spes de emendatione.*
- 5 *Iudex cum procedit ex officio, non tenetur præmonere denunciandum.*
- 6 *In visitationib. delinquentes possunt denunciari absque prævia monitione.*
- 7 *Visitatores Religiosorum tenentur præmonere, cum crimina sunt occulta.*
- 8 *Et etiam si sint publica, quando speratur citius, & melius sic esse delinquentem corrigendum.*

D I F F E R E N T I A P R I M A .

- 1 **D** E N U N C I A T I O de crimine occulto alicuius, fieri non potest Iudici, vel Prælato, nisi denunciandus, monitus prius fuerit, ut se corrigat, iuxta ordinem traditum in Euangel. Math. 18. & Luc. 17. ita post Adrian. & Sor. docet Nauar. in Man. cap. 24. num. 14. vers. Sextò. idem Sor. lib. 5. de Iust. quæst. 5. art. 1. Rodrig. de Ord. iud. cap. 4. num. 9. D. Tho. in 4. dist. 19. art. 3. quæst. 1. & cõmuniter omnes Specul. tit. de Denunc. vers. Quod autem monitio debeat denunciationem præcedere. & tit. de Inquisit. §. 1. vers. Sed numquid poterit, & §. Qualiter. ad fin. vers. Item Inquisitio, & do-

cet glossa notabilis. 2. in c. Quapropter. in 2. quæst. 7. & glossa fin. in cap. In scripturis. 96. dist. sic intelligenda, scilicet in denunciatione, licet dicat in accusatione. vide Abb. in cap. Nouit. nu. 61. de Iud. Et aliter denuncians, peccat mortaliter. Nauar. in cap. Inter verba. concl. 6. num. 23. Miran. de Ord. iud. quæst. 12. art. 3. concl. 2. in fin. cū seq. D. Tho. 22. quæst. 33. ar. 7. ad quartum, & probat tex. in cap. Licet. §. Contra quos de Simon.

Quidam limitant, & restringunt supradictam conclusionem. Primò, ut intelligatur in denunciatione Evangelica, de qua loquuntur textus Euangelii Math. & Luc. & Doctores

Denunciatio.

Doctores suprà citati. Secundò, quando spes est certa de emendatione. Tertio, quando Episcopus, vel Prælatus, is est, cui securè committi non possit prædicta denunciatio, & sic timeretur non prodesse, immò obesse. alias posset ei denunciari, vt patri: ipse verò teneretur præmonere subditum denunciatum, loco denunciantis, vt latè prosequitur Fr. Bern. Areualo in lib. de Correct. fraterna concl. 6. fol. 198. cum seq. & ratio est; Primò, quia prædicta admonitio fieri potest etiam per alium; dammodò sit honesta persona, quæ possit prodesse, & non obesse. c. Hoc videtur 22. q. 5. Specul. vbi suprà, vers. Quid si monens. Secundò, quia hodie vix haberi potest spes certa de emendatione; immò magis sperari potest indignatio delinquentis, & forsan reputabit vt iniuriam, & aget actione iniuriarum contra corripientem, tamquam sui infamatorem, propter magnam superbiã, & malitiam hodiernam. Tertio, quia communiter Prælati fructuosius, & securius possunt facere correctionem fraternã. Vnde meritò absque ea monitione, poterit quis facere Superiori denunciationem fraternalem. quod sanè ita videmus in practica obseruari, maximè in visitationibus, de quibus statim dicemus.

Nec obstat contra præcepta Euangelica (quale est istud de correctione fraterna) non valere vllam præscriptionem, nec consuetudinem in contrarium, iux. glossam receptam in cap. Denique. 4. distinct. Nam respondemus secundum Bonauent. super Lucam. cap. 17. ordinem illum Euangelii à Christo Iesu præscriptum, non esse de præcepto, sed de consilio; aut saltem non obligare, nisi in quantum lex charitatis, & ratio naturalis expostulat, vt latè probat Areualo per totum lib. de Correctione fraterna, maximè concl. 4. vel dic non esse contra dictum præceptum, sed secundum idem ipsum, quando fit denunciatio Prælato, vt ipse tamquam si esset priuatus moneat, & corrigat delinquentem.

Aduerte tamen casum posse quandoque contingere, in quo delinquens occultus, esset paratus ad correctionem fraternam, & graui iniuria afficeretur ex delatione sui delicti ad Superiorem, etiam si vt patrem.

Quare in hoc dari non potest certa regula; sed consilio maturo vtendum est, antequàm ad denunciandum aliquem sine præuia monitione quis progrediatur. Vide ad hoc Doctores quos refert Cenedo. 2. part. collect. 101. num. 3. vers. Sed & facit. D. Tho. 2. 2. quæst. 33. art. 7. in corpor. vers. Quædam enim peccata occulta sunt. vbi etiam in criminibus Reip. damnosis, prohibet fieri denunciationem, cum firmiter creditur statim post secretam admonitionem posse prædicta damna impediri.

2 In edictis autem factis per Episcopos, seu eorum Vicarios generales, quibus præcipitur vt qui viderunt, aut audierunt talem, aut talem delinquentem, ipsum denuncient: aut excommunicantur qui non manifestauerint scientes quis tale furtum commisit; dubitatur an seruanda sit prius correctio fraterna. Nauar. cap. 18. num. 40. & cap. 25. num. 45. & cap. 17. num. 134. putat idem dicendum esse quod supra in principio, videlicet eos denunciare non posse, nisi præcedente correctione fraterna, id est admonitione præmissa, etiam si in edictis cõtineretur teneri denunciare, etiam non præcedente correctione fraterna, quia inquit, talia generalia mandata intelligenda sunt secundum ius. l. Si procurator. ff. de Cõdict. indeb. c. Causam quæ. de Rescript. & consequenter salua correctione fraterna, vt docet D. Tho. 2. 2. quæst. 33. art. 3. ad quintum, communiter receptus.

Sed Fr. Bern. de Areu. dicto li. de Correct. frater. fol. 56. 67. & 78. latè defendit contrarium, scilicet non esse prædicta edicta intelligenda, salua correctione fraterna, sed statim reos esse denunciandos, & quod ita habet vsus, & practica communis, & si aliter diceretur, esset in graue damnum Reip. & Communitatum. Multa enim crimina remanerent impunita, & multi peccatores remanerent in suis peccatis, & multæ Inquisitiones generales, seu visitationes eluderentur.

3 Quare pro resolutione, & clariore prædictorum intelligentia, notandæ sunt sequentes cõclusiones. Sit prima conclusio, Quotiescumque quis vult aliquem denunciare ad correctionem tantum, sed timet, vel alias non audet admonere denunciandum

dum per semetipsum: putat tamen si manifestauerit illum Superiori, tamquam patri, commodius, ac melius emendari eundem, & poenitere: tunc optime potest, & absque vlllo scrupulo ipsi Superiori denunciare, tametsi eum non præmonuerit. argumento cap. Hoc videtur. 22. quæst. 5. quatenus probat eum qui audit aliquem falsum iurare, excusari à peccato taciturnitatis, & omissionis correctionis, si illum indicet talibus, qui magis prodesse possint, quam obesse periuro; per quem tex. ita tenet Sot. de Secret. memb. 2. quæst. 4. dubio. 3. Nauar. dicto cap. 17. num. 134. Rodrig. de Ord. iud. cap. 4. num. 9. Miran. eodẽ tit. quæst. 11. art. 5. & art. 9. concl. 1. Estque communis opinio omniũ Doctorum, tam Theologorum, quam Canonistarum, vt latissimè per Cened. suprà num. 5. vers. Dicunt etiam. pag. 256. Ratio est, quia tunc parum, aut nihil nocetur famæ proximi. Et quantumuis in aliquo læderetur, & ingrata esset denunciatio prædicta manifestatio; non est de hoc curandum, sed magis est attendenda eius animæ salus. Quæ quidem concl. locum habet, & procedit, cum denunciandus est in peccato, quod ei tantum nocet, vt in concubinato, odio proximi, & similibus. nam si peccatum sit in perniciem Reip. v. g. falsæ monetæ, prodicionis, heresis, subornationis ad cathedras, vel electiones, vel in damnum alterius: tunc statim tenetur quis illud denunciare, nulla præcedente admonitione, sicut quando peccatum est publicum. Ita D. Tho. dicta quæst. 33. art. 7. Sot. lib. 5. de Iust. q. 5. art. 1. Rodrig. suprà num. 6. 7. & 8. Ratio est, quia agitur tunc de maiore damno, & periculo, quam sit fama proximi. Vide latissimè per Cened. 2. par. Collect. 101. num. 4.

- 4 Secunda conclusio, Volens facere partem in iudicio, & processu denunciationis, & instare per dictam viam, siue sit ad correctionem tantum (quod fieri potest iudicialiter secundum Innoc. num. 2. & Dec. num. 17. in dict. c. Nouit.) siue sit ad poenam, & punishmentem, quæ dicitur denunciatio iudicialis; siue ad remotionem ab officio, & administratione, quæ dicitur Canonica specialis: tunc proculdubio tenetur

præmittere admonitionem. alias repellitur à iudicio, vt dicit Specul. tit. de Inquisit. §. 1. vers. Sed numquid poterit. ad fin. & §. Qualiter. ad fin. vers. Item inquisitio. per tex. expressum in cap. Licet Heli. §. Contra quos. de Simon. vbi ob defectum dictæ admonitionis quidam denunciatores fuerunt repulsi, qui agebant contra suum Prelatum ad eum amouendum ab administratione, & beneficio ob dilapidationem, vbi Abb. num. 7. id tenet, & in cap. Qualiter. in 2. num. 20. in fin. de Accusation. post Ioan. And. ibi & Host. in c. 2. de Calumniator. & docet D. Tho. 2. 2. quæst. 33. art. 2. communiter receptus, teste Miran. suprà quæst. 12. art. 3. concl. 3. & probat etiam tex. in cap. Cum dilectus. de Accusation. & in cap. Nouit. de Iudiciis.

Hinc orta est practica, à nonnullis Visitatoribus obseruata circa præceptum, quod ponunt de reuelando quicquid sciuerint. nam expresse admonent, ne denuncient aliquem iudicialiter sine præmissione correctionis fraternæ, iuxta formam Euangelii, de quo in 4. concl. latius dicemus. Ratio est, quia ex quo quis elegit hanc viam, & non alteram accusationis, tenetur seruare formam, in denunciatione requisitam, & traditam in dicto cap. Qualiter. licet Fr. Areual. suprà relatus concl. ult. proposit. 8. fol. 197. putet nullam requiri monitionem. sed fallitur. Ratione vide per Miran. quæst. 11. art. 4. pag. 271.

Ad prædictam tamen conclusionem vide quamdam singularem fallentiam per Miran. de Ord. iud. quæst. 11. art. 9. ad fin. scilicet quando nulla spes emendationis habetur. Tunc sanè potest fieri denunciatio iudicialis, si crimen probari potest, absque præuia monitione. Ratio est, quia cessat tunc causa, ob quam exigitur prædicta admonitio. Idem docet art. 10. concl. 4. in fin. & sentit, quæst. 12. art. 3. concl. 3.

5 Tertia conclusio, Cum Iudex, siue Prælatus procedit ex mero, & puro suo officio ad vindictam publicam: tunc siue id faciat instante procuratore fiscali, siue alio adiuuante, & administrante testes, non tamen partem faciente; potest absque vlla monitione præmissa in causa procedere, vt probat tex. in cap. 1. §. Sanè. de Censib. lib. 6.

vbi

vbi Archiepiscopus visitans dioecesim Suffraganei, & reperiens quosdam diffamatos propter quædam crimina, eos denunciavit Ordinario suffraganeo absque vlla prævia monitione. Ad idē est optimus tex. in dict. cap. Licet. & in cap. Episcopus. in Synodo. 35. quæst. 6. & in l. Ea quidem. C. de Accusation. docet Specul. tit. de Denunciatione. vers. Publica iudicialis. Ioan. And. & Abb. in dicto cap. Qualiter. n. 20. in fin. Marant. tit. de Denunciat. num. 2. Ratio est, quia procurator fiscalis tātummodò potest denunciare de criminibus notoriis, secundum Abb. in dicto cap. Nouit. de Iud. num. 48. & in notoriis non requiritur monitio, secundum eundem, ibidem num. 44. & tetigimus in fine 1. conclusionis. Tum, quia Iudex non potest procedere per viam Inquisitionis regulariter, fama non præcedente, aut clamosa insinuatione, ex dict. c. Qualiter. ad fin. & dicitur in seq. Quo casu absurdum esset, etiam exigere admonitionem, teste Ioan. And. ad Specul. in tit. de Inquisit. §. 1. in additione. ad verb. Et Ioannes. licet hodie ex communi practica fiat inquisitio ex mero officio Iudicis, etiam publica fama non præcedente, vt dicit glossa, verb. Inquirere. in Extrauag. Execrabilis. §. poenult. de Præb. & tradit Iul. Clar. quæst. 7. num. 1.

- 6 Quarta Conclusio, In visitationibus, & inquisitionibus generalibus, delinquentes denunciari possunt absque prævia monitione. Et hoc potissimum in visitationibus Religiosorum, & etiam Episcoporum, communiter practicatur. Et potest esse ratio, quia prædicti Superiores procedunt eo casu tam vt patres, quam vt Iudices. & communiter sunt tales, qui possunt prodesse, & non obesse. & consequenter possunt eis crimina denunciari. argumento dicti cap. Hoc videtur. 22. quæst. 5. & de prædicta communi practica testatur. Fr. Areual. vbi supra Concl. 3. fol. 56. 67. & 78. & est valde communis, & utilis prædicta practica. alias enim multa crimina remanerent incorrecta; præsertim quia melius decerneret Visitator de eo, quod expedit ad emendam, & salutem delinquentis; quam subditi, qui communiter sunt ignari, & parum prudentes.

Vnde dicit Areual. Concl. ult. fol. 178. & 201. Prælato etiam præcipienti, vt sibi tãquam patri reuelètur secreta nondum correctæ, vt secretiore, & prudẽtiore cura emendentur, parendum esse, si talis sit, qualis esse debet. Idem dicit. in 5. Concl. fol. 144. in fin. cum seq. & fol. 152. licet sint correctæ, quando timetur, ne lapsus iterum corruat. quod & docet D. Bonauent. super Luc. cap. 17. Ricar. in 4. distinct. 19. quæst. 1. art. 3. Gerson. 2. part. Alphab. 34. lit. C. D. Tho. quodlib. 11. quæst. 13. & Angelus. verb. Denunciatio. §. 10. Secus vbi nullum prorsus formidatur reincidendi periculum. secundum Miran. quæst. 11. art. 6. vel vbi nõ prætenditur aliquod bonum publicum cõmunitatis, vel priuatum ipsius delinquentis, ex eodem Areu. Concl. 6. fol. 183. Quibus casibus ad solos Fiscales spectat prædictos emendatos denunciare, teste Miran. quæst. 12. art. 3. Concl. 1.

7 Sed est pulchrum dubium, & valdè notandum, an prædicti Iudices, iidemque Visitatores teneantur obseruare formam, & modum traditum in Euangelio. Pro parte negatiua, scilicet non teneri facit Conclusio tertia supra tradita. quia in dictis visitationibus proceditur ex mero, & puro officio. Secundò, quia ita obseruat communis practica. Nam vix videmus contrarium obseruari per vltos Visitatores. Tertio, quia statim vt eisdẽ aliquid denũciatur, eo ipso videtur esse publicum factum, & de occulto mox fieri notorium, ratione publicæ personæ Visitatoris, & loci Iudicii.

Quicquid verò sit quoad Forum exterius, tenenda est pars affirmatiua quoad Forum interius, videlicet Visitatores Ecclesiasticos sub pœna peccati mortalis teneri præmonere prius ipsos denunciatos, si crimina sint grauiora, & occulta. Ita docet D. Aug. in sua regula, & D. Tho. dicta quæst. 33. art. 2. Sot. supra ad finem ante solutionem argumentorum. & de Secret. memb. 2. quæst. 4. Concl. 7. Rodrig. de Ord. iud. cap. 3. num. 4. in 2. Concl. post princip. Miran. eodem tit. quæst. 12. art. 3. Concl. 3. & 4. regul. 2. & quæst. 11. art. 10. Concl. 1. Sentit idem D. Tho. in 4. dist. 19. quæst. 2. art. 3. in responsione ad primam quæstionem. Ratio est. Primò, quia denunciantes, vigore

vigore præcepti eisdem facti, & communis practicæ præallegatæ, omiserunt præmonitionem, ad quam aliàs tenebantur per dicta suprà nu. 2. confissi quòd ipsi Visitatores eam facient, si sit necessaria, & viderint eam obligare. Hoc dico propter casus exceptos, vnde omnis obligatio eorum, translata est in ipsos Visitatores. Secundo, quia in prædicta visitatione procedunt vt Patres, & Iudices. Et vt Patres, tenentur in conscientia corrigere secretò quæ sunt occulta, vt docet Fr. Areualo suprà fol. 170. & 177. col. 2. constituens in hoc differentiã inter Iudices Ecclesiasticos, & seculares. Seculares quippe, quia non procedunt nisi vt Iudices, nõ tenentur ad obseruationem prædictorum, maximè cum ipsi non astringant subditos ad denunciandum, sicut faciunt Iudices Ecclesiastici. Ideò subditi nihil denunciant occultum, vel saltem denunciare non possunt, nisi præmissa prædicta correctione fraterna, exceptis quibusdam criminibus, ad quæ non tenentur eam præmittere. Vnde non mirum, si Iudices seculares non teneantur ad dictam correctionem faciendam, etiam in suis visitationibus.

Quam quidem præmonitionem, & correctionem secretam, præcipue debent obseruare Visitatores Religiosorum; quia procedunt secundum Regularia statuta de plano, & sine figura iudicii, non compilato processu, & ad correctionem, & emendationem tantum, & non ad poenam ordinariam. quæ quidem statuta sunt extracta ex Euangelio, & fundata in lege charitatis. Non mirum igitur si teneantur seruare formam traditam in Euangelio. Consule eundem Areualo conclus. 6. fol. 184. & fol. 205. vbi idem repetit; estque doctrina Sot. lib. 5. de Iust. quæst. 6. artic. 2. Petr. Aragon. 2. 2. quæst. 33. art. 8. pag. 828. Rodrig. dicta Pract. cap. 3. num. 4. concl. 2. Altifiodoren. lib. 3. tract. 25. cap. 2. Palud. & Duran. in 4. dist. 19. quæst. 4. Caiet. 2. 2. quæst. 33. art. 8. Pro qua est tex. ille præclarus in cap. Inquisitionis. §. Tertiar. de Accusat. vide etiam D. Thom. dicta quæst. 33. articulo 7. vbi circa denunciationem occultorum, & eorum correctionem optimè distinguit.

8 Quibus adde Visitatores ne dum debere corrigere secretò ante omnia, peccata occulta sibi denunciata, non præmissa dicta monitione; sed etiam publica, quando verisimile est fratrem citius esse corrigendum per secretam admonitionem, quàm per publicam. hoc est dictum singulare Palud. in dicta quæstione 4. quod refert, & sequitur Areual. post Adrian. & Gabr. conclusione 5. fol. 130. loquens de denunciante. Idem docet Miranda quæst. 11. artic. 1. concl. 1. de iis criminibus, quorum increbuit infamia. Quibus euenientibus casibus ad satisfaciendum scandalo publico, oportebit vt in genere, ante reprehensiones (loquimur nunc de visitationibus Religiosorum) aduertant Visitatores à se circa ea quæ supprimuntur, iam esse præstitum quòd decebat. Idem est obseruandum in peccatis occultis, quæ vergunt in præiudiciũ cõmunitatis, vel tertii, si indubitater, vel verisimiliter creditur dicta monitio profutura. Ita Miran. quæst. 11. art. 2. conclus. 2. & artic. 3. concl. 2. & Duran. & Palud. citati ab Areualo concl. 5. fol. 135. in fine cum seq.

Vnde non obstant allegata pro parte negatiua. Non primum, scilicet in visitatione procedere ex mero officio. Nam dupliciter potest Iudex procedere ex officio. Vno modo priuatim, secundum formam iuris; compilato scilicet processu, & ad poenam ordinariam. Et tunc non tenetur præmonere delinquentem, licet secretò deliquerit. sicque procedunt dicta in 3. cõclusionẽ. Alio modo procedere potest ex officio; non quidem ad poenam ordinariam, sed extraordinariam, nec ad vindictam, sed potius ad poenitentiam, & correctionem delinquentis, quomodo procedunt in visitationibus. Et tunc tenetur Iudex Ecclesiasticus seruare formam Euangelii, quibusdam casibus exceptis, de quibus infra verbo Inquisitio. Diff. 1.

Nec obstat secundum, de communi practica in cõtrarium. Nam vel intellige eam circa peccata non grauiora, nec infamiam irrogantia; vel de delictis publicis, vel famosis (vt sæpe contingit Religiosis. vix enim manet delictum in occulto, quod intra conuentum statim non diuulgetur) vel

N

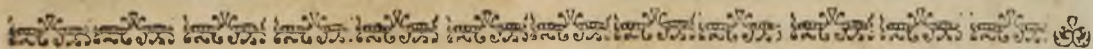
de ca-

Denunciatio.

de casibus exceptis à præcepto correctionis fraternæ. aliàs non excusaretur, cum faceret contra legem naturalem, & præceptum diuinum.

Non denique obstat, peccata occulta fieri publica, mox vt manifestantur personæ publicæ. nam id verum est, quando manifestatur Iudici, vt Iudici ad vindictam pu-

blicam, & poenam ordinariam, secundum formam iuris. Secus cum manifestatur Iudici, non vt Iudici, sed vt Patri, ad correctionem, & emendationem peccati, & non secundum formam iuris, sed secundum formam Euangelij, vel statutorum Regularium, vt fit in Visitationibus Clericorum, & Regularium.

SUMMARIUM.

- 1 *AD manifestationē furis, vel malefactoris, an aliquis teneatur in utroque Foro.*
- 2 *Subditi tempore visitationis, quomodo se*

gerere debeant circa manifestationē eorum, quæ sciuerint.

DIFFERENTIA SECUNDA.

NEMO tenetur in Foro iudiciali manifestare furem, vel quemuis alium malefactorem. l. 4. §. fin. & ibi gloss. verb. Repeti. ff. de Condict. ob turp. caus. quam dicit sing. Bal. in cap. Super eo. de Transact. Quod latè declarat, & quatuor modis limitat las. in l. 1. §. Si tibi indicium. ff. de Condict. ob turp. cau. Hinc infert dict. gl. posse quem recipere pretium pro manifestatione furis, vt probat tex. in dict. l. 4. §. fin. & l. Solent. ff. de Præscrip. verb. quia pro eo quod gratis quis facere non tenetur, potest pecuniam accipere.

In Foro verò conscientie, tenetur quis indicare furem, iuxta gl. in cap. Nemo. verb. Celet. de Simo. & in cap. Quod quidā. verb. Furti. 1. quæst. 1. & videtur probare text. in cap. Qui cum fure. de Furt. ibi, *Non fur solum, sed ille reus tenetur, qui furti conscius querente possessore non indicat.* Et pro hoc faciunt monitoria, & sententiæ excommunicationis Episcoporum contra non reuelantes furta. Si enim non esset peccatum in non reuelando; non possent excommunicari, vt notat Panor. dict. cap. Qui cum fure. num. 2.

Sed Bart. in l. Ciuile. C. de Furt. dicit quod furtum quis indicare debet, non fu-

rem, nisi Iudex ex officio implorato; vel dum procedit per inquisitionem generalem, compellat ad indicandum furem. Tunc enim tenetur quis ad eius mandatum indicare. ex dict. gloss. verb. Repeti. & ex traditis per Naua. cap. 25. num. 46. nisi id sciuerit ex reuelatione (intellige secreta) solius furis; vt dicit Iul. Clar. lib. 5. quæst. 27. num. 3. Et sic intellige dict. cap. Qui cum fure. Nā si benè ipsum ponderes, nihil dicit de fure, sed de furto. Vnde quod traditur de Beato Francisco (qui interrogatus an vidisset homicidam transeuntem, respondisse fertur ponendo manum in manica, Hæc non transiuit) non est contra resolutionem Bar. de qua suprā; quia non fuit interrogatus à Iudice, sed à familia Iudicis; nec fuit illud dictum, nec potuit dici sub præcepto; quia erat Religiosus, & sic non subditus; nec fuit iuridicè interrogatus; vt per Naua. cap. 12. numero 8. Adde supradictis Additionem Panor. dict. cap. Qui cum fure. verb. Diuersitatem. vbi limitat dictum Bart. circa Iudicè; dummodò Iudex haberet aliqua indicia contra eum, à quo hoc requireret.

Ex his collige benè dixisse Angel. dicta l. 4. de Condict. ob turp. caus. nimirum non indicare furem, non esse peccatum. quod intellige de indicatione facienda Iudici, ad

ad ipsum capiendum, & puniendum. Secus verò est de ea, quæ fit Episcopo, vel alij Superiori, iuxta formam denunciationis Euangelicæ. Ad hæc enim quilibet tenetur, iuxta illud Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, &c. Quod si te non audierit, dic Ecclesiæ*, quia illa fit ad bonum animæ, & fit ei, qui potest prodesse, & non obesse.

2 Verum quia supra diximus teneri subditum indicare furem, vel malefactorem ad præceptum Iudicis, ex officio ad inquirendum crimina procedentis: operæpretium erit, gratumque lectori, ostendere quando quis teneatur indicare criminosos ad præceptum Superiorum ex officio procedentium; ut quando Episcopi, vel Visitatores Regularium tempore visitationis, sua edicta proponunt.

Sit itaque regula, Omnes subditi scientes aliquid de iis quæ in edictis continentur, tenentur denunciare, & manifestare ipsis Visitatoribus; quia præceptum neminem excipit. Et intellige de publicis, & famosis, c. Qualiter. 1. de Accusa. vel quæ vergunt in perniciem publicam, vel præiudiciū tertii, secundum Mirand. de Ord. Iudi. q. 6. art. 6. concl. 4. pag. 153. & quæst. 5. art. 4. concl. 6. pag. 130. & concl. 2. & 3.

Occulta verò nullus tenetur denunciare, si non præmisit correctionem fraternam; ut probatur in d. cap. Qualiter. 1. per argum. à contrario sensu, & docet D. Tho. 2. 2. q. 33. art. 7. cōmuniter receptus, teste Naua. c. 18. nu. 40. & c. 25. nu. 45. & Miran. vbi sup. q. 5. art. 4. concl. 3. & q. 12. art. 3. cōcl. 2. & q. 11. art. 4. & 6. nisi quando vergeret in perniciem publicam, vel præiudiciū alterius, secundum Miran. sup. q. 12. art. 3. cōcl. 3. & 4. reg. 3. quia in his non est necessaria præuia monitio.

Sed obserua Fr. Bern. Areualo dict. tract. de Correctione frater. conclusionem 3. fol. 69. constanter defendere non esse attendendum an sint publica, vel occulta, sed quomodocumque subditus sciuerit, etiam secretò, teneri reuelare Prælato. aliàs enim, inquit, si ad sola publica teneretur, esset id in perniciem Religionum, & status Ecclesiastici, & Reipublicæ, ut ibi latè probat fol. 66. cū seq. & fol. 79. adiciens,

in statutis fratrum Minoritarum, quæ Barcinonensia dicuntur, haberi sic, *Debeant Fratres exeuntes in reditu suo, secretò Guardiano suo excessus notabiles sociorum intimare.* & fol. 80. dicit idem haberi in statutis fratrum Prædicatorum, & docet S. Bonauentura super Lucam, cap. 17. & in suis Constitutionibus, in quodam generali Capitulo factis. & ita videtur tenendum, saltem in his visitationibus Religiosorum, vbi solùm, vel præcipuè agitur de bono animæ, & salute eorum; & magis procedunt Visitatores ut patres, quàm ut Iudices.

Secundò fallit, quando nō speratur emendatio, licet detegatur Prælato seu visitatoribus, si in aliis visitationibus fuit correptus, & noluit se emendare. frustra enim videtur obligandus tunc nemo ad eum denunciandum. Ita docet Miran. sup. quæst. 11. art. 4. conclusionem 3. & art. 8. conclusionem 2. pag. 280. & art. 10. conclusionem 3. in fine cum seq. & quæst. 9. art. 2. conclusionem 1. cum seq. & art. 9. conclusionem 3. dummodo nō sit delictum in perniciem Reipub. vel tertii, secundum eundem dict. art. 4. conclusionem 3.

Sed in hoc aduerte quòd si peccatum, seu delictum fuerit publicum; tunc licet non speretur emendatio in delinquente, facienda est denunciatio de eo; quia publicè est arguendus, & in talibus publicis correptionibus semper fit fructus in aliis; quia edificantur, & timent, & in bono confirmantur, & satisfit iustitiæ, & sic mali quasi freno cohibentur à multis malis perpetrandis. Ita D. Tho. 2. 2. quæst. 33. art. 6. in corp. & Areualo vbi sup. conclusionem 5. fol. 142. col. 2. Vbi verò peccatum est occultum, & correctio est facienda secretò per Visitatores: tunc si denunciandus iam fuit sæpe correctus à Visitatoribus, & non fuit emendatus: excusabitur quis iterum eum denunciare. Idem dic, si non speratur emendatio, licet aliàs non fuerit vmquam ab eis correctus. Sed cum hoc sit incertum, meliùs est, & tutiùs, ut denuntietur dictis Visitatoribus, pro ut volunt nostra statuta. cap. 24. §. 8.

Tertiò fallit in defectibus venialibus, qui de se non ordinantur, nec disponunt

Denunciatio.

nunt ad mortale. aliàs secus. Ita Miran. vbi sup. quæst. 9. art. 1. Concl. 3. & 4. & quæst. 11. art. 4. D. Tho. 2. 2. quæst. 33. art. 7. ad 4. Sed cum communiter (saltem inter nos) omnis visitatio consistat in istis minutis, & venialibus: non videtur seruanda hæc fallentia quoad Visitatores Religiosorum. Admonitos tamē hic volo ipsos Visitatores, ne omnia minuta denunciata scribant, & multo minus in publicum prodant: sed tantum grauiora, & quæ possint esse aliis in correctionem, & fructum. Quod si sint secreta, & aliquam notam infamiae, vel ruboris ipsi culpabili, si publicentur, inurant: caueant Visitatores à publicatione eorum; maximè cum ad illa non teneantur, ob eorum paruitatem; immò nec possint ea tunc publicare, per ea quæ docet D. Thomas dict. quæst. 33. art. 7. ad 4.

Quartò fallit, quando nec de certo, nec à fide dignis scit id quod audiuit, secundum Nauar. in cap. Inter verba. conclusione 6. num. 21. Miran. quæst. 12. art. 3. conclusione

2. ad fin. dicens, ita esse intelligendum, & interpretandum dictum præceptum, nec aliter esse Prælati obediendum. Pro quo facit cap. Licet Heli. de Simo. quatenus dicit, non facile esse cuique credendum.

Quintò fallit, quando quod quis scit, probare non potest, vt docet latè remissiuè Cenedo Collectan. 101. ad Decretales. pag. 254. num. 3. dummodò crimen occultum non vergat in detrimentum communitatis. aliàs secus, vt ibidem. In nostris statutis cap. 25. §. 14. circa hæc ordinatur, vt si crimen omnino probatione indigeat, nec probari possit, nemini dicatur, nisi Visitoribus, & Priori; & tunc procedatur per eos cum suspecto, sub forma fraternæ correctionis, & non accusationis. Quod confirmatur ex his quæ tradit Areua. supra conclusione 5. fol. 144. ad fin. cum seq. & conclusione 6. fol. 181.

Sextò fallit in Aduocato, & aliis, quibus secretò detegitur crimen, vt per Cened. ubi supra num. 6. pag. 256.

DIFFERENTIA TERTIA.

NVLLVS tenetur ad accusandum aliquem criminis, nec ad id cogi quis potest, vt probat tex. in cap. Licet. ad fin. de Accusa. & l. vnic. C. Vt nemo inuitus agere, vel accusare cogatur. docet gl. 4. in cap. Quapropter. 2. q. 7. & hanc dicit communem Canonistarum Barthol. Fumus in sua Armilla aurea, verbo, Accusatio. nu. 6. vbi tamen dicit hoc esse verum, & intelligendum in Foro exteriori

Secus in Foro conscientiae, quando crimen vergit in detrimentum Reipub. vt in corruptelam corporalem, vel spiritualem alicuius communitatis, & potest probari secundum D. Tho. 2. 2. q. 68. art. 1. & glo. 2. cap. Quis quis. 1. q. 1. aliàs non obligatur per c. Plerumq; 2. q. 7. Sed glos. dict. c. Quapropter. aliter distinguit, nempe ad denunciationem quemlibet teneri; vt probat tex. dict. cap. Quapropter. & diximus Differen. præced. nisi in casibus ibi not. non tamen ad accusationem. quod hodie de communi practica, & consuetudine est indubitatum; quia in omnibus ferè tribunalibus,

tam Ecclesiasticis, quàm secularibus sunt Fiscales, ad quos spectat accusatio criminum publicorum. & in aliquibus Regnis, vt Franciæ, & Flandriæ, etiam accusatio delictorum priuatorum spectat tantum ad eosdem Fiscales, ita vt pars offensa solum admittatur pro suo interesse, nec possit concludere ad poenâ criminalem. Et Neapoli solum admittitur quis ad suâ, vel suorum iniuriâ prosequendam, vt testatur Iul. Clar. §. 1. nu. 6. & quæst. 3. nu. 5. ad fi. Vnde nulla est hodie assignata differentia in hoc, inter vtrumq; Forum; quia sufficit denunciare Iudici, vel Fisco crimen commissum, vel committendum, iuxta l. Ea quidem. C. de Accusa. & dict. capit. Quapropter. Et pro supradictis, nota quod in aliquibus Episcopatibus, & Regnis, sunt assignatæ certæ personæ per Parochias, & castra, ad denunciandum omnia delicta, iuxta c. Episcopus in Synodo. 35. quæst. 6. cuius meminit Ange. verbo Episcopus. num. 10. & Ripa. respon. 36. num. 12. & tradit Iul. Clar. quæst. 7. num. 4. & 5.

DEPO-

DEPOSITVM.

SVMMARIVM.

DEPPOSITARIVS, ad quam diligentiam, seu custodiam teneatur.

DIFFERENTIA PRIMA.

DEPPOSITARIVS in Foro exteriori, tenetur res depositas, si cut suas seruare. & si simul nō po test vtrasque seruare; non potest res suas rebus depositis præponere. Vnde si depositas furto, aut aliàs amittat, seu pereant, rebus suis saluis; tenebitur, & condemnabitur ad earum estimationē, vt deducitur ex l. Quod Nerua. ff. Deposi. & c. 2. eod, tit. extra. quia præsumitur dolosē, seu culpa sua, eas amisisse. Ita glos. verb. Ille si. in l. 1. C. de Loca. allegans illud vulgare, *An quid de suo perdidit*. Itaque si nihil de suis rebus perdidit, condemnabitur; quia est mala præsumptio cōtra ipsum. Aliàs secus, per notata verbo Damnum. Diff. 4.

In Foro verò conscientiae, nulla charitas aut iustitia obligat hominem, vt res suas, præsertim pretiosiores posthabeat, nisi ad id se obliget. Nec per contractum depositi, quādo ob gratiam deponentis prorsus fit, censendus est depositarius ad id se obligare, nisi exprimat. Ita in terminis tenet Rebel. de Iusti. lib. 16. q. vnic. num. 23. Nec obstant, inquit, præcitata iura. quia aut in Foro iudiciali tantum loquuntur, & intelligi debent, cum se fundent in præsumptione: aut requirunt illam exactam custodiam, ad præsumptionem doli cauē-

dam: aut certē tantum similitudinem, & non prorsus gradus æqualitatem exigunt; sicut iuxta scripturam sacram, homo tenetur diligere proximum, & quæ sunt proximi, sicut se, & sua: quamuis priore gradu, absque vlllo peccato, possit se, suæque diligere. Hactenus Rebel.

Nihilo minus non est cur ponamus differentiam inter vtrumque Forum circa dicta in principio; cum tam in Foro conscientiae, quā iudiciali, non teneatur quis, siue sit depositarius, siue commodatarius, res alienas suis antepone, nisi quando essent suæ viliores, vt docet glos. in l. Si vt certō. §. Quod verò. verb. Saluas facere. ff. Commod. vbi glos. margin. id extendit etiam ad tutores. Adde Roma. Singu. 701. Est tamen differentia, quando furto, aut rapina eas amittit, saluis suis. Et hoc, propter præsumptionem, quæ locum non habet in Foro conscientiae, cum veritas est in contrarium, per notata verbo Lex. Diff. 12. & secundum hæc, sunt intelligenda verba illa dict. §. Quod verò, ibi, *Nisi forte cum posset res commodatas saluas facere, suas prætulit*. Quæ verba gloss. ibi exponens, dicit, Simili enim modo debet eas custodire; vt dicta l. Quod Nerua.

SVMMARIVM.

Depositarius si rem vendat, & redimat, & postea illa, casu pereat, an teneatur ad eius pretium in conscientia.

DIFFERENTIA SECVNDA.

DEPPOSITARIVS depositum vendens, & poenitentia ductus postea i-

psum redimens, si postmodum casu pereat, in Foro exteriori tenetur depositi ad pretium

Depositum.

pretium ipsius; quia dolus qui præcessit, facit eum teneri de casu. textus est de hoc sing. in l. 1. §. 25. incip. Si rem depositam. ff. Deposi. qui ita sumatur, *Dolus commissus in vendendo, non purgatur rem redimendo.*

In Foro verò conscientia, non crediderim eum teneri; quia in poenam doli commissi in vendendo, illud statuitur, & ideo non obligat in conscientia, per not. verbo Poena. Diff. 2. & facit l. vltima. §. fin. ff. de

Lege Rodia. de Iactu. vbi nauta ponens sciēter merces vehendas in naui deteriore; si pereant, non teneretur, si vtraque naui navigatione periret. ad idem l. Item quæritur. §. 1. ff. Loca. quas allegat Silu. verb. Locatio. quæst. 17. ad fin. Et dat rationem; quia licet fuerit in culpa, rem meam infideliter pertractando: ex illa tamen culpa non periret, ex quo omnino erat peritura: & sic non mirum si non teneatur.

SVMMARIVM.

1 **B**ONIS confiscatus, si deponat aliqua ex illis, an sint ei restituenda.

DIFFERENTIA TERTIA.

1 **R**EVS capitalis iudicii, cui bona sunt confiscata, si deponat rem aliquam apud tertium, & eam repetat extra iudicium, restituenda est ei in Foro conscientia. argumento eorum quæ dicemus verb. Restitutio. Diff. 22. Melius facit l. Bona fides. ff. Deposi. ibi, *Hec est bona fides, ut commissam rem recipiat is qui dedit.* adde notata in fra Dif. 5. Quod verum puto, cum depositarius nescit rem illā esse iā per sententiā confiscatam. facit Soto lib. 4. de Iust. quæst. 7. art. 2. col. 3. Aliās nō liberaretur, sed teneretur depositi. argum. l. Quod seruus. 1. ff. eod. Quin immo si à Fisco non petatur, posset tuto deponenti pe-

tenti reddi, per dict. l. Bona fides. ibi, *Quod si ego ad petenda ea nō veniam; nihilo minus ei restituenda sunt qui deposuit, quamuis malè quæsitā deposuit.* Vbi depositum factum à seruo, potest ei restitui, si petat; dū dominus serui, illud non petit.

In Foro verò iudicali, restitui debet Fisco, per dict. l. Bona fides. in prin. Itaq; condemnatus crimine capitali ad triremes; vel deportatus, & bonis confiscatus, si habeat aliqua bona secreto deposita, Confessarius compellet depositarium, ut ea restituat deponenti. Iudex uerò Fori contentiosi faciet ea reddi Fisco.

SVMMARIVM.

2 **D**EPOSITARIVS, an teneatur in conscientia de re perempta ex lata culpa.

DIFFERENTIA QVARTA.

1 **D**Epositarius si rem depositam ex sua magna culpa, seu lata negligentia amittat, tenetur in Foro iudicali ad eius restitutionem, seu æstimationem. Ita probat text. in l. Quod Nerua. ff. Deposi. Ratio est, quia depositarius tenetur non solum de dolo, sed etiam de lata culpa, ut post gl. in §. Præterea. verb. Dolo. Inst. Quib. mod. re contract. oblig. & in cap. 2. extra, de Deposi. docet Bar. in l. Si ut certò. §. Nunc videndum. ff. Commo. & est cōmunis opinio, ut per Viui. lib. 4. Cō-

mun. opin. verb. Depositarius. & per Anto. Gom. lib. 2. Resol. c. 7. nu. 2. & probat l. 3. 4. & 5. tit. 3. Partita. 5. & ibi Greg. Lop.

In Foro verò conscientia, non sufficere la tam culpam iuridicam, sed requiri Theologicam, seu mortalem, ac denique solum dolum verum, ultra omnes, tenet nouissimè Rebel. lib. de Oblig. Iusti. 2. par. lib. 16. quæst. vnic. num. 5. vsque ad nu. 10. inclus. Itaque vult, si depositarius per crassam ignorantiam, vel incogitantiam, seu obliuionem amittat rem depositam, non tene-

ri in

ri in conscientia: nisi quando culpa scienter est commissæ, vt si propter pigritiam nolit expressè rem alienam custodire, vel data opera eâ per periculosa loca deferat. Fundatur Primò, quia Doctores Theologi in hoc sensu sumunt culpam communiter quando absolutè de culpa sine distinctione à dolo, loquuntur. Secundò, quia id videtur requirere æqualitas contractus depositi, vt scilicet depositarius non teneatur ad ampliùs, quàm ad fidelem custodiam, quãdoquidem eam facit gratis, & deponens nihil aliud præstat, nisi rem depositam. Tertiò, quia id videntur probare multa iura, vt dict. cap. 2. de Depos. & l. Si sine ff. eod. tit. & dict. §. Præterea. & §. fin. Inst. de Societ. cum aliis. maximè, quia dict. cap. 2. requirens culpam latam, fundat se in præsumptione. culpa quippe lata, est dolus præsumptus. dict. l. Quod Nerua. ergo non interueniente vero dolo, cessabit præsumptio in Foro conscientia, & sic non tenebitur.

His tamen fundamentis nõ obstantibus, nullo modo recedendum est à communi opinione, quæ habet; ne dum in Foro iudiciali, sed etiam in Foro conscientia, teneri depositarium de dolo vero, & præsumpto, idest de dolo, & lata culpa. Quam opinionem vltra vtrumque Tho. 2.2. quæst. 62. art. 6. tenet Gabriel. in 4. dist. 15. quæst. 10. Silu. verb. Depositum. quæst. 1. & Tabien. eod. verb. Naua. cap. 17. nu. 181. Barth. Medi. in Inst. Confes. de Restitutione. §. 30. regula 4. Soto lib. 4. de Iusti. quæst. 7. art. 2. col. 2. §. Tertio modo. Ea ratione, quia qui graui sua culpa in causa fuit, vt res deposita pereat, reus erit damni illati, per regulam Iuris. *Qui causam damni dat, damnum dedisse videtur.* Est & alia potior ratio quæ magis vrget, videlicet damnum datum ex culpa in contractibus, metiendū esse, etiam in Foro conscientia, secundum regulas Iuris: ita, vt vbi contractus requirit solum dolum, & latam culpam, non teneatur quis ad vltra, in conscientia. Si verò requirat etiam culpam leuem, vel etiam leuissimam, sufficiat dicta culpa, quantumuis venialis ad obligandum quem in conscientia ad restitutionem, per late tradita verb. Damnum. Diff. 9. Quam doctrinam idem

Rebel. in multis locis amplectitur. vt apud eum videre poteris. Si ergo contractus depositi exigit à depositario vt præstet nõ solum dolum, sed etiam latam culpam, per iura supra citata, & communem: quomodo potest sufficere solum dolus verus? Præterea omnis depositarius, etiam si nihil capiat pro custodia, eò ipso quod sibi assumit custodiam rei depositæ, tenetur communiter ponere ad minus eandem diligentiam, quam in suis, data paritate valoris inter vtrasque. hoc enim est de natura illius contractus, vt probat dict. cap. 2. & dict. l. Quod Nerua. *Nec enim* (inquit Celsus) *salua fide minorem iis, quàm suis rebus diligentiam præstabit.* Quomodo igitur satisfaciet, non curando scienter, etiam propter pigritiam, de ipsis? Nullus sanè esset qui suam rem deponere auderet, si sciret non curaturum depositarium de ea seruanda; vel non teneri in conscientia ad aliquam sedulitatem, & diligentiam. Insuper quis quæso est ita suarum rerū ignauus; vel (vt ita dicam) ita ipsis infensus (nisi sit aliquis mente captus, aut prodigus) qui nõ curet de ipsis conseruandis, ne pereant? Immo amor proprius facit communiter ad hoc, vt sint homines, nimis suarū rerum zelatores. Si ergo depositarius se obligat ex vi, & natura contractus, ad ponendam in re deposita tantam affectionem, & curam circa eam conseruandam, quantam in suis: profectò deficiet à sua obligatione, nec satisfaciet suæ conscientia, non curando de illa magis, ac si esset penes alium deposita; sed tenetur ad eas adhibere saltem communem curam, quam adhibet ad suas. Quod si per pigritiam magnam non curat de ipsa: reus erit eius interitus, si pereat. Videtur mihi contingere depositario, sicut ei qui gratis, & ex mera voluntate & deuotione assumit sibi onus dicendi quotidie officium diuinum. nam talis ante hoc susceptum onus, non tenebatur, nec peccabat, si illud non recitaret, nec diceret data opera deuotè & reuerèter: at si semel in se (quantumuis libenter) suscipit tale onus, tenetur in conscientia illud recitare deuotè & diligenter. alias maledictus erit, si opus Dei negligenter faciat.

Vnde non obstant in contrariū adducta.

Ad

Depositum.

Ad primum, negatur, à Doctoribus Theologis ita accipi culpam absolutè prolatam, pro vero dolo; cùm de hoc nullam probationem afferat. Deinde in nostra specie. D. Tho. & Soto non requirunt culpam simpliciter, & absolutè; sed cum adiectione, magnam vel grauem: alludendo ad latam culpam, quam iuris-periti exigunt.

Secundò, non obstat illud de æqualitate, immò eam destruit exigèdo tantummodò verum dolum à depositario; cùm non sit res deposita tuta & secura, si depositarius non tenetur ad aliquam curam in conscientia, nisi quòd scienter eam non negligat.

Tertiò, inquit Rebel. non obstat dict. c. 2. ibi, *Bona fides abesse præsumitur, si rebus tuis saluis existentibus, depositas amissi.* Ergo si bona fides abest, dolus inest. quia sunt contraria, vt l. Si dolo. C. de Rescin. vendi. & gl. fin. dict. l. Quod Nerua. Item si dolus præsumitur, quando res tuas habes saluas, alienis non apparentibus. igitur si in veritate, non dolo, sed culpa, & negligentia, etiam lata, & magna, res alienæ perierunt, non videtur in conscientia condēnandus à Confessario, nec obligandus ad eas soluendas. Hæc est tota vis opinionis, ob quam Rebel. tenet contra communem. Sed respondetur primò, In iure equiparari dolum, & latam culpam; adeò vt latam culpam præstet, qui & dolum, vt notat Cuiac. dict. l. Quod Nerua. sub verb. Latiorē culpam. Quod adeò verum est, vt licet lex taxatiuè loquatur, dicens solo dolo, vt dict. §. Præterea. tamen extenditur ad latā culpā, vt post gl. verb. Dolo. notat Ange. dict. §. Præterea. Et sic pro bona fide dict. cap. 2. accipitur lata culpa, vt patet etiam in dict. l. Quod Nerua. iuxta glo. ibi. verb.

Fraude. quasi diceret Papa, Lata culpa præsumitur, si rebus tuis &c. Ex quo non sequitur quod infert Rebel. immò sequitur, si in veritate, citra culpam latam res alienæ perierunt, non teneri in conscientia depositarium ad eas restituendas, seu ad earumdem valorem. Secundò respondeo, Etiam si ibi pro bona fide intelligatur dolus, & nō lata culpa, nihilominus nō inferri quod ipse Rebel. putat. Nam licet præsumamus dolum, cùm res propriæ saluantur, & alienæ pereunt; & cesset dolus in Foro conscientiæ, si in rei veritate, non malo animo & scienter eas omisit perire, sed tantum graui negligentia & pigritia: non ex hoc sequitur, ad earum satisfactionem (hoc ita eueniente) non teneri, cùm sufficiat deposito illa grauis negligentia & pigritia. Sequeretur autem, si solus verus dolus desideraretur in deposito.

Ad alia iura quæ allegat, quæ videntur solum dolum requirere, iam patet responsio, per ea quæ diximus ex gl. & Ange. dict. §. Præterea. nempe (licet ita loquantur) esse nihilominus extendenda ad latam culpam, quæ dolo comparatur. Ex præfata resolutione etiam constat, non bene dixisse eundem Rebel. ibidem nu. 11. vbi dicit, Si deponens moraliter certus sit, hoc est, tales coniecturas habeat vt probabiliter credere debeat depositarium non fuisse in dolo, illicitum sibi est eam satisfactionē in iudiciali Foro exigere. Hoc enim ita est falsum, sicut & primum. Nam sicut depositarius tenetur in vtroque Foro de lata culpa: ita cùm de ea moraliter constat deponenti, potest eum in iudicio licitè cōuenire, & ab eo satisfactionem exigere.

SUMMARIVM.

DOMINVS, & deponens si concurrant in petitione rei depositæ, quis sit præferendus.

DIFFERENTIA QVINTA.

DOMINVS, & deponens, si concurrant ad petitionem depositi; in Foro iudiciali præfertur dominus, & sic ei est res restituenda. l. Officium. ff. de Rei vendi. l. Bona fi-

des. ff. Deposi. Oldra. Conf. 92. nu. 8. Nisi in casu. l. 1. §. Idem Pomponius. ff. Nautæ Caupo.

In Foro verò conscientie, potest depositarius, immò tenetur rem deponenti restituere;

tuere; quia hoc est de iure gentium, vt probatur dict. 1. Bona fides. in prin. & notat Oldra. sup. nu. 17. cui ius ciuile quoad suū Forum derogauit. Quod est mirabile; quia ius gentium est quodammodo naturale. Inferior autem non potest contra ius Superioris. c. Cū inferior. de Maior. & obed.

Et naturalia sunt immutabilia. Sed dic posse ius ciuile derogare conclusionibus ex iure naturali descendentibus: non tamen primis principiis naturalibus, nec preceptis Decalogi, vt latè docet Fortun. Garcia in tracta. de Vlti. fine.

DISPENSATIO.

SUMMARIVM.

1 DISPENSATIO inferioris requirit causam. aliàs tam dispensans, quàm dispensatus peccant, & est nulla; & toties peccabit dispensatus, quoties ea vtetur.	2 Papa, sine causa nō potest dispensare, circa ius naturale, vel diuinum. 3 Dispensatio sine iusta causa obtenta, excusat in Foro exteriori.

DIFFERENTIA PRIMA.

1 **D**ISPENSATIO facta per inferiorem, circa legem Superioris in casibus sibi permisis, debet fieri ex causa iusta. aliàs tam dispensans, quàm dispēfatus peccāt, secundū Innoc. receptum in c. Veniens. n. 2. de Filiis presbyterorum. Abb. in cap. de Multa. num. 9. de Præb. & in cap. A nobis. de Iure patron. Caiet. 1. 2. quæst. 96. art. 5. in vltim. annotatione ad fin. Couar. li. 1. Variar. cap. 17. num. 9. & in 4. 2. part. cap. 6. §. 9. num. 7. Et dispensatio aliter facta, est nulla ex Cōcil. Trid. Sessio. 25. cap. 18. Nauar. cap. 25. num. 74. in Man. cum traditis infr. in Differentia 4. Debetque constare de dicta causa per informationem super veritate ipsius receptam, vt dicemus Differentia seq. & melius Different. 4.

Hinc colligitur, dispensatum sine iusta

causa, peccare toties, quoties dicta dispensatione vtetur, sicut peccaret, si absque ea contraueniret legi, super qua obtinuit dispensationem. Ratio est, quia illa dispensatio, cū sit nulla, nihil ei prodest, nec excusat quoad Deum.

2 Idem dicendum est de dispensationibus à Papa impetratis, super rebus iure naturali, vel diuino prohibitis, de quibus dicemus infr. in Differentia 6. quia circa prædictum ius naturale, & diuinum, etiam Papa est inferior; & ideò non potest sine iusta causa dispensare. aliàs nulla est dispensatio, vt ibidem videbis.

3 In Foro tamen exteriori, excusat prædicta dispensatio; quia non poterit dispensatus accusari, vel puniri, si contraueniat legi virtute suæ dispensationis, quæ aliàs nulla est.

SUMMARIVM.

1 DISPENSATIO sine causa per Papā circa legē Canonicā positiuam, tutus est quoad Forum exterius, & impetrādo peccauit venialiter, non tamen ea vtendo. 2 Causa quando requiratur in dispensationibus circa canones Cōciliares, & alias leges. 3 Contraueniens legi cū conditore eius, peccat ipse, non tamen Legislator.	4 Inferiores dispensantes circa suas leges, peccant si respiciebant principaliter bonum publicum. aliàs secūs. 5 De stylo Cnriæ Romanæ, non solet Papa dispensare, nisi causa cognita. fallit in dispensationib. quæ per Pœnitentiariam fiunt.

DIFFE-

DIFFERENTIA SECVNDA.

DISPENSATIVS à Papa sine causa, circa legem Canonicam, & positivam, tutus est quoad Forum exterius. nam cum Papa sit supra ius commune, & Canonicum, ut dicemus sub verbo Lex. in Differentia 1. licet malè faciat aliquando dispensando sine causa: tamen si dispense; valet, & tenet; secundum Nauar. in Manual. Prælud. 9. num. 11. & cap. 17. num. 57. & consequenter dispensatus utendo ea dispensatione, tutus est; quamvis eam impetrando tantummodò peccauerit venialiter, ut per Nauar. supra. quod intellige, ut infra nu. 4. vers. In utrisque tamen.

2 Ut autem scias quando Papa, & quivis alius Monarcha dispensare possit sine causa, vel non possit circa suas, vel aliorum leges, absque peccato: notanda est sequens distinctio, videlicet in illis dispensationibus requiri causas, quæ fiunt circa leges humanas, quæ principaliter sunt editæ propter bonum publicum, quales sunt Canones conciliares, & quæ in aliqua ratione descendente à Iure diuino, vel à dictamine rationis merè naturalis fundatur, ut docet Henric. Boic. in cap. Cum ad monasterium de Stat. Monach. & Panor. in repet. cap. Per tuas. col. 11. de Arbitr. & in cap. De multa. num. 8. de Præb. & cap. Quia in tantum. num. 3. eod. tit. ubi dicit communem. Fel. in cap. Ad audientiam. 2. nu. 4. de Rescript. glossa Pragmat. Sanct. tit. de Collation. nu. 6. fol. 71. Cape exemplum, ut si Princeps tolleret alicui actionem. quia licet sit à lute inuenta; tamen descendit à ratione naturali. prædictum exemplum ponit Abb. d. repet. c. Per tuas. & Fel. supra. Aliud ponit Innoc. cit. Dif. præced. ut si super vniuersalē Ecclesiæ statū, vellet Papa aliquid relaxare, seu dispensare. Aliud ponit Abb. in dicto cap. Quia in tantum. num. 3. circa pluralitatem beneficiorum, de quo diximus supra sub verbo Beneficium. Differentia 1. & per Pragmat. Sanct. ubi supra.

Secus in aliis dispensationibus circa leges merè voluntarias, vel non respicientes principaliter bonum commune, & publicum; sed priuatum cōmodum, quales sunt mul-

tæ, teste eodem Fel. supra, quibus partes possunt renunciare, vel in quibus Princeps habet liberam potestatem; ut Papa in beneficalibus cap. 2. de Præb. lib. 6. & in pensionibus imponendis; & ipse, & alii Principes in pœnis delictorum non existente parte instante, & præiudicata; & in dispensationibus illegitimarum, & similibus. In his enim possunt sine causa dispensare; quia tunc militat ratio Innoc. in dicto cap. Cum ad monasterium. num. 3. scilicet quod sicut ex sola voluntate eorū potest lex creari, & sanciri: ita per solam eorundem voluntatem potest in ea dispensari. Et exemplificat circa interstitia ad Ordines; & ut possit quis habere duas curas. sequitur Innocentiū. glossa 1. in extrauag. Execrabilis de Præb. Ioan. 22. cui non est similis in toto iure. Idē docet Abb. in cap. De multa. nu. 9. de Præb. & in cap. At si Clerici. §. de Adulteris, num. 10. de Iud. Fel. in cap. Quæ in Ecclesiis, num. 32. de Constit. & in cap. Nonnulli. num. 18. de Rescript. Dec. Consil. 436. viso instrumēto. n. 14. Bal. Consil. 436. 3. part. ubi agit de Dispensationib. matrimonialib. Bellā. Decis. 697. in fi. Additione Rebus. in Concord. rub. de Registrat. concord. pag. 818. Couar. in præf. cap. 31. nu. 4. Suar. in repet. l. Quoniam in prioribus. fallent. 2. num. 15. fol. 69. col. 2. De his ergo legibus intelligendus est Innoc. secundum præfatos Patres. Et in his, sicut non peccat legislator dispensans sine causa: ita nec impetrans dispensationem: licet secus sit cōtraueniendo legi; quo casu potest peccare inferior, & non Superior; ut in exemplo, de quo per Abb. in cap. 1. de Simon. num. 8. & Angel. in Summa verb. Simonia. 7. in fine, de committente simoniam cum Papa, de quo in sequenti Differentia in fine. & de Episcopo ludēte cum subdito, ludo per eum prohibito sub pœna excommunicationis ipso facto. nam Episcopus non incurrit eam; bene tamen subditus.

4 Eadem distinctio seruanda est, & facienda in Episcopis, & aliis inferioribus circa eorum statuta, & dispensationes super ipsis per eosdem factas. Quia si sint circa res voluntarias, à sola eorum voluntate dependentes,

dentes, vel si non respiciant principaliter bonum publicum: tunc possunt super ipsi sine causa dispensare ex sua libera voluntate. alias secus, vt docent Prædicti Doctores, & maxime Abb. in dicto. §. de Adulteriis. num. 10. & Nauar. Prælud. 9. num. 14. vers. 4. In aliis autem si dispēsent sine causa, peccabunt; sed solummodo venialiter, per ea quæ paulo antè diximus de Papa, & aliis Monarchis dispensantibus in legibus suis: cū eadem sit ratio in vtriusque circa eorum leges.

In vtriusque tamen dispensationibus, etiā primi membri, nempe circa iura respicientia principaliter bonum publicum, si Monarcha dispenset, valet, & tenet dispensa-

tio: & dispensatus ea postea vtens, nō peccat, secundū Nauar. in dicto cap. 12. nu. 57. & glossam. 1. in dicta Extrauag. Execrabilis. dummodo falsa causa non exprimat, aut vera non taceatur, quam iura exprimi iubent. alias irrita esset, propter defectum intentionis. Ita limitat Henric. de Matrim. lib. 2. cap. 9. §. 8.

5 Et aduerte quod de stylo Curie Romanæ, non solet Papa dispensare, nisi causa cognita, committendo eas in Partibus, aliquibus in dignitate constitutis. Secus quādo petuntur in Poenitentiaria pro Foro animæ; quia in eo Foro creditur poenitenti, ex glossa in c. Significasti. 2. de Homicid.

SUMMARIVM.

1 **D**ISPENSATIO ab inferiore circa legem Superioris, debet fieri expresse, & causa cognita, in Foro exteriori.

2 Secus in Foro interiori.

3 Et secus in Papa.

4 Dans pecuniam Papæ pro beneficio, non est simoniacus. quia censetur in ea dispensare. Idem dic de Simonia de Iure diuino quoad pœnas iuris.

DIFFERENTIA TERTIA.

1 **D**ISPENSATIO ab inferiore circa ius commune, & circa legē sui Superioris, in casibus in quibus potest, non censetur ab eo facta in Foro exteriori, nisi expresse dicat eam à se fieri, etiam si iubeat, aut permittat aliquid quod sine ipsius dispensatione iuste fieri nequirit; vt si infectus, seu infamatus verè de aliquo peccato notorio depositione digno, puta, adulterio, periurio, homicidio, aut falso testimonio, Ordines susciperet ab Episcopo sciente, & potestatem habente ad dispensandum: non ideo censetur dispensatus ab eo; ipso facto, ordinando illū; etiā si id intendisset. Idē dic, si conferret in aliquem excommunicatum, vel irregularem beneficium aliquod. Nam nisi prius eum absoluat, vel cum eo dispenset, non valeret collatio, nec censeretur eum voluisse absolvere, vel cum eo dispensare; quia nec potest, nisi actualiter absoluat, vel dispenset.

Ratio est, quia in dispensationibus inferiorum Papa, requiritur causæ cognitio. 1.

Libertus. ff. de In ius vocan. c. Requiritis. §. Nisi rigor. 1. quæst. 7. cap. In causis. de Re iud. Numquam enim tribuitur inferioribus facultas dispensandi in lege Superioris, nisi causa cognita, & summa maturitate, iuxta Concil. Trid. Sessio 14. cap. 7. de Reformat. & Sessio 25. cap. 18. tradit glossa fin. in cap. Vnic. de Aetate, & qual. lib. 6. tradit Innoc. receptus in cap. Veniens. nu. 2. de Filiis presbyt. & in cap. Dilectus. nu. 4. de Tempor. ordin. Abb. in cap. 2. col. 1. de Schismat. & in cap. At si Clerici. §. de Adulter. num. 6. de Iud. & in cap. Extirpandæ. §. Qui verò. num. 43. de Preb. Hyppolit. Singul. 230. incipit Antiqua dubitatio. Guid. Papa. quæst. 140. Henric. de Excom. cap. 13. §. 3. post plures, quos citat in glossa A, & dicit communem Nauar. Consil. 39. num. 1. de Tempor. Ordin. & in cap. Si quando. de Rescript. exceptione 6. pag. 29. & Consil. 21. de Poenit. & remission. in fine. Alias est nulla, vt in dicto cap. 18. Sessio 25. Concil. Trid. docet Reb. in Praxi beneficior. titulo de Dispensatione ad plura

Dispensatio.

ad plura beneficia num. 84. & Guid. Papæ supra. optimè Nauar. in Manual. prelud. 9. num. 14. & cap. 25. num. 74. & in cap. fin. de Simon. num. 4. & Consil. 20. eodem tit. Merito ergo nullus censetur ipso facto dispensatus in Foro exteriori ab inferiore, Papa, circa ius commune, licet intenderet dispensare: sed requiritur vt expressè dicat se dispensare. & ita fieri debere, & practitari dicit Silu. verb. Irregularitas. in fine. Quod adeò verum est, vt etiam Prælati Ordinis, si verbo dispenset cum subdito, circa aliquid Regulæ, sine causæ discussione; talis dispensatio est potius dissipatio. Et idè licet præcipiat aliquid contra, vel præter Regularem vitæ, dispensando vt supra; non tenetur subditus obedire, sed debet potius sequi statutum Religionis suæ. Ita sing. Caiet. 2. 2. quæst. 104. art. 5. ad fi.

2 At in Foro interiori secus dicendum est. quia in eo Foro prædicta causæ cognitio non est necessaria, dummodò aliàs verè causa adsit. Et ita intelligendus est Silu. vbi supra, dicens posse Episcopum dispensare ipso facto, si hoc intendat, licet verbis nō vtatur. intellige loqui in Foro interiori; prout se declarat in verb. Dispensatio. quæst. 15. vbi dicit si Prælati mandet ordinari eum, quem scit irregularem, sufficere in Foro animæ intentionem dispensandi in irregularitate, licet non dixerit, Dispensatio. & docet etiam expressè Nauar. dicto cap. 25. num. 74. & prelud. 9. num. 14. & Consil. 21. de Poenit. idem Abb. & Fel. in dicto cap. Veniens. Maiol. de Irregul. lib. 3. cap. 24. n. 14. Felician. tit. de Suspend. cap. 11. Astens. lib. 6. tit. 5. col. vlt. Henriq. tit. de Irregul. cap. 17. §. 4. littera O, & in textu. quicquid in cōtrarium teneat Coua. in 4. 2. parte cap. 6. §. 9. num. 12. & Azor. tom. 1. lib. 5. cap. 15. quæst. 9. & 10.

3 De Papa verò qui est supra Ius. cap. Proposuit. de Concessionib. præb. secus est dicendum. quia nec tenetur præmittere vllam causæ cognitionem, nec arctatur ad vtendum verbis dispensatoriis in suis dispensationibus. l. Quidam consulebat. ff. de Re. iud. l. Idem Vlpianus. §. 1. de Excusation. tut. Innoc. in cap. Diuersis. num. 1. de Cler. coniug. Henriq. in tit. de Irregul. cap. 17. §.

4. vbi littera H, alios citat. Fel. & Dec. in cap. Ad hæc. de Rescript. & in cap. Cū inter. de except. Bart. in l. Barbarius. num. 12. ff. de Offic. præt. glossa, verb. Literarū. in cap. Statutum. in princip. de Rescript. in 6. docent Palud. in 4. dist. 25. quæst. 4. art. 1. Conclus. 3. Fel. in cap. 1. de Simon. & cap. De cetero. col. vlt. de Re. iud. Turrecrem. in cap. Latorem. num. 4. 1. quæst. 1. Silu. verb. Simonia. quæst. 4. & 19. Sot. lib. 9. de Iust. quæst. 5. art. 2. ad fin. & quæst. 8. art. 2. Couar. in regul. Peccatum. 2. parte. §. 8. num. 9. vers. Hinc etiam. Nauar. Consil. 39. num. 1. de Tempor. ordin. & dict. cap. Si quando. de Rescript. exceptione 6. pag. 20. & 21. Selua de Beneficio. 3. part. quæst. 8. num. 27. Pet. à Nauar. qui prædictos citat lib. 2. cap. 2. num. 434. quicquid in contrarium tenuerit Adrian. quodlib. 9. art. vlt. ad Quartum. Maior. in 4. dist. 15. quæst. 3. col. pen. Oldra. Cons. 325. & inclinatur (licet dubius.) Caiet. 22. quæst. 100. art. vlt. Vnde si scienter Papa conferat spurio aliquod beneficium, eò ipso censendus est voluisse cum eo dispensare. aliàs frustra vanèque ageret. quod non est vllò modo dicendum, & ita docet Abb. in cap. Cū in cunctis. §. Inferiora. num. 8. de Elect. Fel. in cap. Præterea. num. 9. de Testib. & Doctores supra citati.

4 Hinc etiam dicit Angel. verb. Simonia. 7. §. 5. si quis ex pacto dederit Papæ pecuniam, pro aliquo beneficio: eò ipso quod in eum, ipsum contulerit, censeri dispensasse super Simonia, & sic posse retinere beneficium, tuta conscientia. Quod mirabiliter ampliat idem Angel. dicto verb. Simonia. 5. §. 7. siue sit de lure diuino, siue positiuo. vtroque enim casu non incurret poenas iuris comittens Simoniam cum Papa sciente, etiam si non dicat se dispensare in ipsis; quia scientia Principis purgat illud vitium. Quod est mente retinendum. licet contrarium teneat Abb. & malè, in cap. 1. de Simon. num. 8. quia argumentatur à facto Episcopi, ad factum Papæ, in quo fallitur, cū in Principe sit speciale, vt sine expressa dispensatione, sed solo facto dispenset. quod secus est in inferiore, per dicta supra. Et licet Simonia sit de lure diuino, poena tamen eius, est de iure positiuo, & sic

& sic non mirum, si in eas non incurrit, committens eam cum Papa. Et obserua idem quod dictum est de Papa, dicendum

esse de aliis inferioribus, quoad eorum statuta, secundum Salas de Legi. Disputatione 14. Sectione 3. num. 34.

SUMMARIVM.

- 1 **I**udex Fori exterioris, non potest dispensare pro libito in pœnis à iure impositis.
- 2 Confessarius potest pro suo arbitrio dispensare in Canonib. pœnitentialibus, & aliis pœnis iuris.

- 3 Confessarius extra casus reseruatos, est Iudex supremus, & veluti alter Papa super pœnitente.
- 4 Dispensatio in Foro pœnitentiali semper est permissa, nisi expresse sit prohibita.

DIFFERENTIA QVARTA.

- 1 **I**VD EX Fori exterioris, non potest dispensare in pœnis à iure impositis. Et sic non potest eas, in facti contingentia, minuere, moderare, vel modo aliquo alterare; sed eas omnino infligere debet. cap. de Causis. §. final. de Offic. deleg. l. Hodie. ff. de Pœn. l. Si operis. C. eod. l. 1. in prin. ff. Ad turpil. §. Notandum. 2. quæst. 3. docet D. Tho. 2. 2. quæst. 67. art. 4. & glossa notab. in cap. Licet. de Pœnis. facit cap. final. de Transact. quatenus dicit tunc demum posse Iudicem uti æquitate, vbi ius expresse non statuit. de quo vide in verb. Iudicium. Differentia 5.

Ratio est, quia Iudex non debet esse mitior lege, ut in Authen. de Iudic. §. Oportet. Item, quia inferior non potest tollere legem Superioris. cap. Inferior. cap. Quod super his. de Maiorit. & obed.

Quod est verum, nisi adsit causa iusta. Tunc enim licet Iudici poenam iuris mutare in aliam. Et vide septē causas iustas, per Fel. in capite. Qualiter. 2. à numero 37. de Accusat. vbi etiam à numero 31. ponit sex casus, in quibus etiam sine vlla causa potest Iudex mutare poenam à iure impositam.

- 2 At in Foro interiori, Iudex Confessarius non tenetur sequi pœnas Canonum pœnitentialium, nec alias iuris, sed pro suo arbitrio potest eas moderatiùs temperare, & imponere pœnitentiam, quæ sibi benè visa fuerit, cap. Quem pœnitet. de Pœnit. dist. 1. quod ad hoc dicit singul. Fel. in cap. Accusasti. numero 4. de Accusat. & dicit communem Abb. in cap. At si Clerici. §. de Adulter. numero 5. de Iud. licet glossa

- 3 verbo Sacerdotis. in cap. Mēsuram. de Pœnit. dist. 1. in princip. contrarium teneat. argumento dicti cap. de Causis. quod procedit in Foro exteriori, à quo multum differt in hoc casu Forum interius. Nam in eo, Iudex Confessarius est supremus. adeò ut extra casus reseruatos, sit veluti alter Papa, eamdē à Christo, virtute Clauium, habens potestatem super pœnitente, sicut Papa. Ita Henrig. lib. 2. de Pœnit. capite final. §. 1. ad finem. Item, quia secundum contritionem pœnitentis, imponenda est pœnitentia, quæ tanta potest esse, ut nulla ei sit imponenda. glossa verbo Doloris. in dicto capite Mēsuram. alia, quæ est final. in cap. Si is qui. 23. quæstione 4. alia final. & ibi Felin. id notat in capite Sicut. de Iudæis. alia, quæ est 8. in Extrauag. 1. de Pœnit. & remission. inter communes docet Felin. in dict. capite Sicut dignum. de Homicid. col. 1. Decius in dicto §. de Adulter. num. 6. in fine. Caiet. verò, verbo Satisfactio. Nauar. in cap. 1. numero 43. & capite 26. num. 21. & in cap. Consideret. §. Ponat. num. 8. de Pœnit. dist. 5. & in cap. Qui egerit. & cap. final. de Pœnit. dist. 7. & in cap. Quis aliquando. §. In Leuitico. notab. 16. de Pœnit. dist. 1. Innoc. in cap. Quod autem. numero 2. in fine, de Pœnit. & remission. Et ob hanc causam, omnes pœnitentiæ, in Foro pœnitentiali, sunt arbitrariæ; quia secundum quantitatem doloris, & contritionis sunt imponendæ.

- 4 Hinc etiam est, quòd in eodem Foro pœnitentiali dicitur permissa dispensatio in omnibus casibus, nisi expresse appareat prohibita. glossa magistra in dicto cap.

Dispensatio.

c. At si Clerici. §. de Adulteriis. & ibi Ant. col. 6. Borgas. de Dispensat. par. 2. tit. de Different. & c. num. 15. pag. 40.

5 Non tamen ex hoc credas esse in potestate Confessarii dispensare in poena pro peccato Deo debita. Nā si iniquē arbitratuſ est, & minorem poenitentiam imponat quā debeat, & quā par est; non ideo poenitens est excusatus, nec liberatur coram Deo, à poena pro peccato debita. Ita tenet glossa singul. verb. Et confessis. in Extrauag. antiquorum de Poenit. & remission. inter communes Abb. in c. Deus qui. eod. tit. & Rip. de Peste. cap. final. num. 136. reprobata glossa in dicto cap. Men-

suram. contrarium tenente, & ita eam merito impugnatur. Suar. 4. tom. in 3. part. D. Tho. disput. 38. sectione 2. num. 6. quia Deus non fecit Sacerdotem, dominum, sed Iudicem. ratio verò iudicii, equitatem postulat, & iustitiæ proportionem. Et cum sit ei commissæ iustitiæ Dei, debet procedere seruato ordine iustitiæ. Et contra dictam glossam tenet D. Tho. in 4. dist. 18. quæst. 1. art. vlt. quæstiunc. vlt. Alens. 4. part. quæst. 80. memb. 3. art. 1. Palud. in 4. distin. 20. quæst. 2. Durand. quæst. 1. dicit communem sententiam antiquorum Pet. Sot. lect. 1. de Satisfact. refert Suar. vbi supra sectione 5. nu. 3.

S V M M A R I V M.

1 **I**NDEX inferior, non potest mutare poenam à Superiore impositam.
2 Secus in Foro poenitentiali; sed cum causa urgente.

3 Iudex inferior, etiam ex causa urgente potest dispensare super poena à Superiore imposita; sed requiritur maior causa, quam in Foro poenitentiali.

DIFFERENTIA QVINTA.

1 **D**iximus in præcedenti Diff. de potestate Iudicis inferioris, circa poenas iuris: videamus nūc circa poenas hominis. Nōnumquam enim grauior est poena Iudicis, quā iuris, & difficilius tollitur, vt notat Inno. in c. Sicut. n. 2. de Cohabit. Cler. & mulier. Nihilo minus tamen circa eas, idem dicendum est, quod diximus in præced. circa poenas iuris, videlicet Iudice Fori exterioris nō posse dispensare, nec se debere intromittere in moderanda poena à Superiore imposita. quia minor, in maiore non habet imperiū l. Illi, à quo. §. Tempestuum. ff. Ad Trebel. l. Nam Magistratus ff. de Arbitris. nec inferior tollere potest legem Superioris. cap. Inferior. c. Super his. de Maiorit. & obedient. l. 1. §. 1. ff. ad Turpil. & in §. Notandum. 2. quæst. 3. Innoc. & Fel. in cap. Qualiter. 2. §. Debet. num. 29. de Accusation.

2 At in Foro poenitentiali, Episcopus potest mutare poenitentiam impositā à Papa; & Parochus impositam ab Episcopo, iuxta gloss. singul. & receptam in cap. Tempora poenitudinis. 26. q. 7. cui est alia glossa similis in cap. Latorem. 33. quæst. 2. quas post

Dec. sequitur Naua. cap. 26. n. 22. Ledesma in 4. q. 20. art. 4. Fel. cap. 1. nu. 49. de Constitut. & alii cōmuniter; dūmodo id fiat cū causa urgente, & non habeatur facilis aditus, seu recursus ad Superiorem qui eam imposuit, & habeat Confessarius potestatem super peccatis, super quibus fuit imposita. Ita Nauar. supra. & Hériq. lib. 2. de Poenit. c. 22. §. 1. vbi in glo. H, quamplures Doctores refert. Nam aliās, regulariter nō potest inferior mutare poenitentiam à Superiore impositam. Card. in Clem. vlt. de Poenit. & remiss. Turrecrem. dicto cap. Tempora. nu. 4. Angel. verbo Confessio. 6. num. 4. Tabien. eod. verbo in 2. num. 21. Silu. verbo Confessio 1. num. 27. Summa Armil. eod. verbo num. 30. Suarez disput. 38. Sectione 10. num. 14. in 4. tomo. quod intellige, vt habes verb. Iurisdictio. Differentia 1.

3 Sed aduerte quòd intelligendo glossam in dict. cap. Tempora. cum limitationibus supra tactis, nō videtur statuēda differentia inter vtrumque Forum. Nam etiam in Foro exteriori, data iusta, seu urgente causa, & absentia Superioris, potest inferior mutare poenā à Superiore impositam. argumento eorum

eorum quæ tradit Fel. in cap. 1. num. 49. cum sequenti. de Constit. motus ex tex. singulari in l. Si hominem. ff. Mandati. & in cap. Vni. §. final. Ne Sede vacant. lib. 6. & melius per notata ab Henriq. in dicto cap. 22. §. 1. in glossa. H. in fine. ubi generaliter dicit Iudicem inferiorem dispensare in lege, & mandato Superioris ex causa, quando non est recursus ad Superiorem. Est tamen in hoc discrimen, quod ad dispensa-

tionem, & commutationem poenitentiae in Foro poenitentiali, non requiritur tam grauis causa, ut in dispensationibus circa poenas in Foro exteriori, per ea quæ diximus. Differentia præced. Nec requiritur ut adeatur Superior, si alias habeat inferior potestatem super peccatis, pro quibus poenitentia fuit à Superiore imposita, ut habes sub verb. Iurisdictio. in dict. Diff. 1.

SUMMARIVM.

Dispensatio circa ea quæ sunt de Iure diuino, vel naturali, excusat in Foro exteriori, licet fiat sine causa; non tamen coram Deo.

Absolutio à iuramento facta sine causa, non valet.

Dispensatio cum sorore uxoris, vel fratre mariti, an sit de iure naturæ, ubi refertur

sententia lata in fauore matrimonii Regum Angliæ.

Papa an possit dispensare in matrimonio rato, non consummato.

Vel cum monacho, ut ducat uxorem.

Dispensatio circa votum Religionis, qualiter excuset in conscientia.

DIFFERENTIA SEXTA.

Dispensatio circa ea, quæ sunt Iuris diuini, & naturalis; ut super votis Deo factis, & iuramentis, & similibus; si fiat sine causa, excusat quoad Forum exterius; quia non poterit in Foro iudiciali quis compelli ad eius observationem.

In Foro tamen interiori, & coram Deo, non excusat. & ita non est tutus in conscientia taliter dispensatus. De hoc est glossa trita, & solennis in c. Non est. verb. Adimplere. de Voto. quæ dicit singularem Abb. & Fel. ibi Naua. c. 1. n. 76. & in §. In Leuitico. notab. 1. §. n. 2. & 10. & eam plurimum comendat Couar. in 4. 2. par. c. 6. §. 9. nu. 4. & 7. & in §. 10. nu. 1. 2. in fin. probat text. in c. Literas. de Restit. Spoliat. c. Sunt quidam. 25. q. 1. §. Sed naturalia. Instit. de Iure natur. docet D. Tho. 1. 2. q. 97. art. 4. ad tertium. & 2. 2. q. 70. art. 1. ad secundum, in fine. & Quodlib. 4. art. 13. Silu. verb. Excommunicatio. 5. dub. 2. Naua. in c. Si quando. exceptione 9. litera L. pag. 29. Alphons. à Castro de Lege poenali. lib. 1. c. 5. fol. 91. litera B. Innoc. in c. 2. in fine, de Renuntiat.

Ubi loquens de absolutione à iuramento facta sine causa legitima, ait non valere. Cuius dictum, dicit singulare Abb. in dict. c.

Non est. nu. 7. & in c. Significasti. col. 3. de Elect. Fel. in c. Quæ in Ecclesiarum. col. 8. vers. Demum. de Constit. & in c. Ad audientiam. 2. & in c. Si quando. & in c. Postulasti. de Rescript. Hyppolit. Singul. 230. incipit Antiqua dubitatio. & in l. 1. §. Præterea. à nu. 67. ff. de Quæst. Paul. de Castro Consil. 119. Gigas de Penson. quæst. 6. n. 13. & 14. glossa Pragmat. sanctionis. tit. de Collatio. fol. 71. nu. 1. & 7. & est optima glossa 1. in Extrauag. Execrabilis. de Præb. & alia 2. ad fin. in c. Quæto. de Iure iur. quæ loquitur tam de voto, quam de iuramento, quod principaliter tendit in obsequium Dei, seu piæ causæ fauorem, quam ibi notat Abb. n. 8. & in c. 1. n. 4. & Fel. num. 2. eod. tit. Couar. in cap. Quamuis pactum. 1. par. §. 3. nu. 4. & D. Tho. 2. 2. q. 89. art. 9. Sot. lib. 8. de Iust. q. 1. art. 9. idem Fel. in c. 2. n. 20. de Sponsal. ubi ampliat prædictam theoricam, & glossas ad omnem Papæ dispensationem, emanantem ex materia prohibita de Iure diuino, vel ex ratione ab ipso elicita. Ratio est, quia super lege Superioris non potest inferior dispensare, nisi urgente iusta causa. alias est nulla dispensatio, ut diximus supra Diff. 2. num. 2.

Obserua tamen quod aliquando dispensat Papa super quodam iure naturæ, ut

O 2

cum

Dispensatio.

cum sorore vxoris, vel fratre mariti, capit. fin. de Diuort. & alijs gradibus, qui habentur Leuit. 18. & per glossam in capit. Literas. de Restit. spoliat. verbo Diuina. quos prohiberi iure naturæ, videtur probari ex D. August. quæstione 53. vbi dicit omnes illas prohibitiones comprehendere sub præcepto Decalogi, ac subinde esse morales; & innuit D. Thom. 3. parte, quæstione 57. artic. 3. & tenet Palud. in 4. dist. 40. quæst. 1. artic. 7. & dist. 41. quæstione 1. Siluest. verb. Papa. §. 17. Specul. coniug. 1. part. artic. 43. conclus. 2. & 2. parte, artic. 27. Couarru. in 4. 2. parte, capit. 6. §. 10. numero 5. Borgas. de Irregular. part. 6. tit. de Sponsal. numero 2. pag. 209. Abb. in dicto capite Literas. num. 4. de Restit. spoliat. D. Ant. 3. part. tit. 1. cap. 14. §. 2. in fine, Card. Sanct. Xysti in cap. Coniunctiones. 35. quæst. 3. num. 1. Paris. Consil. 68. num. 6. vol. 4. & alii, quos refert Henric. de Matrim. lib. 2. cap. 9. §. 8. in glossa. F. super quibus si dispenset sine causa (licet peccet) tenet factum, vt docet idem Henric. ibidem in tex. Sed verius est tales gradus non esse de iure naturæ, sed de iure Ecclesiastico; & sic matrimonium in primo gradu affinitatis lineæ collateralis; solo iure positivo prohiberi, ideòque Papam in eo dispensare posse, vt satis probat dictum cap. fin. de Diuort. & probatur Genes. cap. 29. vbi Iacob duxit duas sorores simul, & Genes. 38. vbi filii Iudæ duxerunt successiuè eandem Thamar; & optimè tractat Loazes de Matrim. Regum Angliæ, dubit. 1. numero 7. cum sequentibus; & satis colligitur ex D. Thom. 2. 2. quæstione 154. artic. 9. ad tertium. & ibi sequitur Caiet. Et ita Ecclesia sepius obseruauit, præsertim quando dispensauit in matrimonio Regum Angliæ. Quam dispensationem ad literam refert Castro lib. 1. de Lege pœnali. capite finali, pag. 212. vbi pag. 213. & 214. ponit sententiam, quam Clemens septimus Pontif. Maxim. de consilio, & assensu omnium Cardinalium (ad quam prius, omnium Theologorum ferè, & Canonistarum vniuersitatum, & Academiæ euocauerat consilia) in publico consistorio, pro tribunali sedens protulit diffinitiuam, pro validitate matrimonii contracti inter Catharinam Angliæ

Reginam, Don. Ferdinandi, & Elisabeth Hispaniæ Regum filiam, & Henricum Octauum Angliæ Regem, quæ prius nupserrat Arturo, eiusdem Henrici fratri maiori. Quo sine liberis defuncto, postea ex Papæ dispensatione, nupsit ipsi Henrico. Et hanc rem pluribus defendunt Rosensis, Viruesius, & Loazes in suis tractatibus de Matrimo. Regum Angliæ. Nauar. capit. 22. numero 84. Soto in 4. distinct. 41. quæst. vnic. artic. 3. Couar. supra, num. 2. & 7. Specul. coniug. vbi supra. 1. part. art. 43. alias 49. in fin. & refertur in Histor. Pontific. 2. part. lib. 6. cap. 26. §. 13. fol. 327. & hanc sequuntur communiter. DD. Quamuis contrarium teneat Paris. Consil. 194. vol. 4. Grat. Consil. 1. num. 9. vol. 2. Gozad. Consil. 51. num. 28. Quorum fundamentis satisfaciunt Couar. num. 3. in fin. & alii supra citati.

4 Sed quæro hic de illa valdè controuersa quæstione inter Theologos, & Canonistas, an scilicet Papa possit dispensare in matrimonio rato, & non consummato. Sed quia hanc quæstionem copiosè per 25. columnas tractat Borgas. de Irregular. part. 6. tit. de Sponsal. à num. 12. vsque ad num. 76. ponendo 12. fundamenta, & rationes ex parte Theologorum, & totidem ex parte Canonistarum: ideò remitto lectorem ad prædictum locum. Solum hic resolutorie respondeo affirmatiuè, videlicet posse Papam dispensare cum matrimonio rato tantum, & non consummato; quia autoritas, & locus Euang. Math. 5. & 19. vbi Christus prohibet separari matrimonio coniunctos, intelligitur tantum de matrimonio consummato, & non de rato solum sine consummatione, iuxta interpretationem Ecclesiæ, de qua in cap. Ex publico. de Conuers. coniugat. vbi glossa final. id tenet, quam sequuntur Abb. in disputa. 1. colu. 3. Præp. in cap. final. ad fin. de Sponsal. duor. & in capit. 2. de Sponsal. num. 6. Fel. in capit. Quæ in Ecclesiarum. num. 20. de Constit. Deci. Consil. 112. Borgas. num. 76. & alii relati copiosè à Paul. Paris. Consil. 51. num. 14. vol. 4. & dicit communem Nauar. cap. 22. num. 21. Henriquez vbi infra latè, & ex Theologis Caieta. Opuscul. 27. Quæstionum. quæst. 25. Silu. verb. Diuortium. quæst. 4. Ambros.

4. Ambros. Cater. libro 6. contra Caieta. cap. 3. Medin. lib. 5. de Sacro. homin. contin. cap. 88. Et Summum Pont. sæpè numero dispensasse in tali matrimonio rato, & non consummato, testatur D. Anto. suprà tit. 1. cap. 22. Ledes. in 2. 4. quæst. 69. art. 7. col. 5. Caiet. in Opuscul. dicta quæst. 25. Et in hac specie, ter, vel quater dispensasse Pium Quintum, testatur Nauar. in Addit. ad Manual. c. 28. fol. 45. & facit cap. fin. de Spons. duor. ibi, *de cetero*. vbi matrimonia antea contracta, non reuocat. & Henriq. de Matrim. cap. 8. §. 11. in glossa F. testatur Greg. 13. vno die dispensasse cum vndecim. & in text. dicit sæpe idem fecisse Paul. 4. & Martinum 5. Eugen. 4. & Benedictum. & etiam posse, ob communem pacem, dispensare, altero ex contrahentibus inuito. quod est mente tenendum. & vidimus ita fecisse Greg. 13. cū Duce Albano, vulgò *de Alua de Tormes*. qui contraxerat primò matrimonium de præsentī per procuratorem, cum filia Ducis *de Alcala*, Hispali, & secundo cū alia, quod consummauerat. Ex quibus constat non esse de lure diuino, nec naturali, vinculum, seu prohibitionē separationis talis matrimonii rati, & nō consummati; & consequenter Papam posse in eo dispensare. & ita est tenendum.

Quamuis contrariam opinionem esse communem apud Theologos, & receptissimam testatur Iacob. Almain. de Potesta. Eccles. capit. 15. Couar. 2. par. de Sponsal. cap. 7. §. 4. num. 14. (sed in vltima editione se retractauit, teste Henriq. vbi suprà) & de Testament. 3. part. capit. 2. à numero 10. Ledesma vbi suprà, Soto in 4. distict. 27. quæst. 1. artic. 4. Et certè sufficere deberet cuicumque Christiano quantumuis literato, Romanos Pontifices (& præcipue Pium 5. alioqui sanctissimum, ac eximium Theologum) sæpe dispensasse in prædictis matrimoniis nondum consummatis. Quod facere solent, vel pro pace seruanda, vel pro odio, & inimiciis euertendis, ortis post contractum matrimonium, vel propter lepram superuenientem, vel ob promouendum virum ad Episcopatum ratione maioris boni, vt dicit Borgas. vbi suprà, in fin. vel vt permaneat in secundo consummato. Ita Henriq. vbi suprà §. 12. glossa Q. in fin.

Sufficere etiam debet, eosdem Romanos Pontifices declarasse non fuisse de mente Christi Math. 5. & 19. includere prædictum matrimonium. cui interpretationi summa fides adhibenda est, cap. Hæc est fides. 24. quæstione 1. & docet Innoc. in cap. Quod suscepti muneris. de Foro compet. & Naua. in cap. Nouit. de Iud. notab. 3. corol. 4. & in capite fin. de Simon. notab. 3.

5 Circa illam autem alteram quæstionem, An Papa possit dispensare cum monacho professio, vt (non obstante voto continentie, & castitatis) possit ducere vxorem: licet D. Thomas 2. 2. quæstione 88. art. 11. Soto lib. 7. de Iustitia. quæst. 4. art. 2. & alii relati à Couar. in capit. 2. de Testam. num. 11. tenuerint partem negatiuam: contraria tamen est verior, & tenenda, scilicet posse Papam dispensare, pro vt dispensauit cum Rege Ramiro, qui erat antea monachus Vicentinus, & cum aliis, vt constat ex Chronicis. Et de Constantia Imperatrice, dispensata per Papam Celestinum tertium, testatur Caiet. super D. Thom. suprà. & Illescas 1. parte Pontif. in vita Celest. 3. alias Pape 181. fol. 226. & tenet gloss. final. in cap. Cum ad manasterium. de Stat. monach. communiter recepta teste Felin. in capit. Si quando. num. 15. de Rescript. Paul. Paris. Consil. 68. volu. 4. & docet idem, D. Thom. Maior. Durand. & alii in 4. distict. 38. quæst. 1. articulo 1. Osius Card. lib. 4. de Tradition. contra Brentium fol. 220. Medina libro 5. de Sacro. homin. contin. capite 40. & multi alii quos citat Henriq. de Matrim. cap. 8. §. 11. glossa F. post medium, & in text. Innoc. Hostien. & Ioan. Andr. quos refert, & sequitur Borgas. vbi suprà, numero 8. & Caietan. dicta quæstione 88. articulo 11. super D. Thomam, vbi concludit cum glossa, & aliis suprà citatis, nempe quando Papa dispensat cum monacho ad matrimonium contrahendum, facere illum de monacho non monachum; sicut quando priuat Imperatorem Imperio (qui alias vngitur, benedicitur, & sanctificatur) denudat illum omni illa vnctione, benedictione, & sanctificatione. quod facit Papa in articulo cōmunis necessitatis, & nō alias, quia in lege Superioris nō potest inferior dispesare, nisi ex causa cognita,

Dispensatio.

vt suprà diximus in Dif. 4. Lex autè de seruandis votis perpetuis, est Dei. Ergo &c.

Nec obstat dictum cap. Cùm ad monasterium. in fin. de Stat. Monach. nam intelligitur manente monacho in suo statu monachatus. Tunc implicat contradictionem, & est inseparabilis castitas à monacho, ita vt Papa nequeat dispensare. Sed hoc non prohibet, quin iusta causa emergente, possit eum transferre de dicto statu, ad statum secularem; & tunc castitas non est ei annexa. Ita Caiet. & alii suprà, post glossam ibi.

- 6 Prædictis adde dispensationem voti, cùm non adest totalis causa ad ipsum in totum

relaxandum, licèt in Foro exteriori excuset, non tamen excusare in iudicio animæ. Verbi gra. Vouit quis ingredi, & profiteri nostram Religionem Cartusianam. sed quia propter perpetuam, & omnimodam carniū abstinentiam, non potest in ea perseverare, obtinet dispensationem super voto. Sanè talis dispensatio non caret culpa. Non enim ob prædictam causam poterat in totum relaxari votum, sed commutari in aliam Religionem. Ita Soto de Iusti. & iure. fol. 240. col. 2. facit D. Tho. 2. 2. quæst. 88. art. 1 2. in corpore, vbi dicit omnem dispensationem debere fieri ad honorem Christi, vel ad vtilitatem Ecclesiæ.

SUMMARIVM.

- 1 **P**APA potest secum dispensare super iuramento etiam licito, dummodò fa-

ciat cum causa. aliàs valebit tantum in Foro exteriori.

DIFFERENTIA SEPTIMA.

- 1 **P**APA potest cum se ipso dispensare super iuramento, ne dum illicito, sed etiam licito, quod potest seruari sine interitu salutis æternæ, vt post alios docet Salas de Legi. Disput. 20. sectione. 1 2. num. 102. & 105. & si id faciat sine causa rationabili, valebit quidem in Foro contentioso, in quo Prælati non habent iudicare de gestis per ipsum, vt in c. Si quis suadente. §. Qui autem. 17. quæst. 4.

Tamen quoad ipsum Deum, prædicta relaxatio, seu dispensatio erit nullius momenti, secundum Innoc. in c. Cùm inter. P.

de Renunciat. & ibidem Ant. & Imol. Idem tradit post Ant. Abb. in cap. Quanto. de Iure iur. & Fel. in cap. 2. num. 20. de Sponsal. & facit gloss. singul. & vulgata in cap. Non est. verbo Adimplere. de Voto. quæ dicit non posse Papam dispensare in voto sine causa. aliàs dispensatum, non esse tutum in conscientia, pro vt etiam in iuramento, & aliis dispensationibus super iure naturali, vel diuino, vt copiosè suprà tradidimus in Differentia præced. Adde pro supradictis quæ not. verb. Iurisdicctio. Diff. 1 1. & quæ tradit Alph. à Castr. de Lege poenal. fo. 91.

SUMMARIVM.

- 1 **I**MPEDIMENTA matrimonii, quæ impediunt, & dirimunt, solus Papa tollit: & nullus Episcopus, præter Papam, dispensat in eis, in Foro exteriori.

- 2 In Foro verò interiori, nonnumquam di-

spensat Episcopus.

- 3 Quod potest Papa per totum Mundum, potest Episcopus quoad suos subditos, exceptis reseruatis.

- 4 Idem dic de Parochis quoad eorum oues.

DIFFERENTIA OCTAVA.

- 1 **I**MPEDIMENTA quæ impediunt, & dirimunt matrimonium, solum per Papam tolluntur, & nullus alius, præter ipsum, in Foro exteriori dispensa-

re potest in illis. Communem dicit Nauar. cap. 22. num. 84. cum sequenti.

- 2 At verò quoad Forum conscientie, si impedimentum est occultum, & contrahentes contraxe-

contraxerant antè publicè in facie Ecclesiæ bona fide, & ex separatione timeretur scandalum, & ad Papam non esset facilis recursus propter paupertatem contrahentium, vel alia legitima impedimenta: tunc potest Episcopus in dicto impedimento, in Foro conscientiae, dispensare. Ita singulariter Angel. & Silu. verb. Dispensatio, num. 5. & 25. Nauar. cap. 22. num. 85. Rodrig. post Armil. & Margar. in explicatione Bullæ Cruc. §. 13. num. 6. in fin. dicens ita practicari. & docet optimè post Sot. dist. 37. quæst. vnic. art. 2. Cordub. Casu 45. & lib. 1. Quæstionum. quæst. 11. art. 1. Specul. coniug. 2. part. art. 18. in fin. Couar. in 4. part. 2. cap. 6. §. 10. num. 13. & 15. Quamplures alios refert Henric. de Impedim. matrim. lib. 2. c. 3. §. 2. per tot. & in glossa K. & N. Et nos testes oculati fuimus binè dispensationis, factæ per quemdam Episcopum cum duobus viris, qui ante matrimonium, rem habuerant cum sorore uxoris. Idem docet Rodrig. in Summa, verb. Matrimonium. cap. 236. num. 2. & Nauar. Consil. 4. de Sponsal.

Et obserua ex exemplis per me relatis, non semper seruari illud requisitum de bona fide, licet æquum, ac iustum esset, vt seruaretur; quia aliàs indigni sunt præfato

remedio, & dispensatione, per Concil. Trid. Sessione 24. cap. 5. de Reformat. matrim. Attamen in prædictis exemplis, & similibus bona fides alterius coniugis ignorantis impedimentum, meretur dictam benignitatem, & dispensationem.

3 Et pro confirmatione supradictorum, & ampliatione potestatis Episcoporum circa eorum oues; vide plura per Henric. supra, vbi in glossa. N, exhibet vnam regulam notabilem; videlicet Episcopum idè posse circa sibi subditos, quod Papa in vniuersali Ecclesia, nisi circa expressè reseruata. Quam regulam tradit Sot. lib. 8. de Iust. quæst. 1. art. 9. & lib. 10. quæst. 1. art. 3. & in 4. distin. 27. quæst. 1. art. 4. & dist. 28. quæst. 1. art. 2. & distin. 32. in fine. Abul. super Matth. cap. 16. q. 87. Nicol. de Cusa. lib. 2. de Concor. Cathol. cap. 3. Abb. & communis in cap. At si Clerici. de Iud. Thesaur. Christ. Relig. cap. 17. Gambar. de Offic. Legat. lib. 10. à num. 466. & 476. Maiol. lib. 3. de Irregul. cap. 22. & lib. 5. cap. 1. Perez lib. 8. ordin. l. 5. tit. 15. Et amplia præfatam regulam ad Parochos circa proprias oues, eos scilicet posse etiam omnia, quæ Episcopus, nisi specialiter reseruata; per not. infra, verb. Iurisdiction. Diff. 1.

SUMMARIVM.

1 **D**ISPENSATIONES in rebus Fori exterioris, restringuntur, nec excedunt suum casum, etiam data parili, seu maiore ratione. quod multis exemplis ostenditur.

2 Secus in rebus, pro Foro animæ. Sed contrarium resoluitur.

3 Item secus in connexis & accessoriis, & in inclusis sub dispensatis.

DIFFERENTIA NONA.

1 **D**ISPENSATIONES factæ in rebus Forum exterius attingentibus, tamquam odiosæ restringuntur. c. 1. §. 1. de Filiis presby. lib. 6. Et ideò in eis non fit extensio etiam ad casum parilem, vel habentem in se maiorem rationem, quàm casus dispensatus. Hanc regulam ponit Felinus in capit. Postulasti. numero 8. de Rescript. Et Panormitan. in capit. Ad aures. numer. 7. eodem titul. vbi dicit in dispensationibus non argui ex paritate, vel maiortate rationis.

Et hanc esse communem opinionem testatur Villalobos in primo tom. Commun. opin. lib. 1. tit. 2. de Episco. & Cleri. num. 74. & probat tex. in l. Quod vero. ff. de Legi. & l. 1. ad fin. ff. de Constit. Princip. & cap. Sanè. de Priuil. tradit vt indubitabile Barbo. l. Si constante. in prin. nu. 96. ff. Solu. matrim.

Hinc dicit Hyppo. sing. 193. incip. Bastardus, quod dispensatus, vel habilitatus ad habendam dignitatem, non potest habere beneficium simplex, nisi specialiter de eo

Dispensatio.

de eo facta sit mentio. sequitur Tirac. de Nobilit. quæst. 15. nu. 16. Similiter dispensatus ad beneficium, non extenditur ad beneficium extra eius dioecesim, secundum Rebus. in Praxi. tit. de Dispensatione ad plura beneficia. nu. 33. Nec poterit illud obtinere in Ecclesia Cathedrali, secundum Rotam antiq. 45. Et dispensatus ut possit etiam habere in Cathedrali, non poterit habere in Metropolitana. Rebus. in Concordia. in Rub. de Colla. §. 1. pag. 278. Nec etiam poterit habere in Ecclesia, ubi pater illegitimi illud beneficium, vel aliud obtinuit. Conci. Trid. Sessio 25. cap. 15. Et dispensatus ad duo in compatible, non potest alterum eorum permutare cum alio, sine nova dispensatione. ex gl. sing. verb. Ea quæ. in cap. Ordinarii. de Offi. Ord. lib. 6. quam ibi sequitur Domin. Hinc dicit gl. fin. in cap. Literas. de Filiis presby. dispensatum ad ordines, intelligi tantum de minoribus, ut sic dispensatio restringatur. quæ gl. commendat Panor. in cap. 2. nu. 5. de Cohabi. Cleri. & mul. Præpos. in cap. Cleros. 21. dist. Albert. Troti. de Vero & perfe. Cleri. lib. 1. cap. 7. in fin. & Soci. reg. 381. incip. Privilegia debent strictè interpretari, ubi ponit Ampliat. & 10. limitationes. Adde gl. verb. Dispensationem. in cap. Ordinarii. de Offi. Ord. lib. 6. quæ secundum Feli. ubi supra, dicit istum esse unum casum in quo beneficium Principis strictè interpretatur, etiam si neminem lædat, nisi ius commune. quam gl. dicit sing. Panor. in cap. Dilecti. col. 3. de Foro comp. & in cap. Quod dilectio. de Consan. & affin. & las. in l. fin. nu. 38. de Constit. Princip.

Et de materia dispensationis qualiter sit restringenda, & intelligenda, vide Oldra. Conf. 215. Bellame. Decis. 756. Rotam nouam. 339. Feli. supra ubi ponit quatuor limitationes. Deci. Conf. 62. & 695. Alciat. lib. 1. Paradoxo. Præpo. in cap. Consuetudine. 12. dist. Calderi. Conf. 6. sub tit. Qui filii sint legi. las. in l. fin. nu. 37. cum pluribus sequentibus. ff. de Constit. Princ. & in l. 7. col. 3. de Iureiu. Ange. in summa. verb. Beneficiu. nu. 17. cum sequentibus. Doctores. in dict. c. Quod dilectio. de Consan. & affin. & in dict. cap. 1. §. 1. de Filiis presbyte. lib. 6. Sanchez lib. 8. de Matrim. disputatione 1. num. 31.

Salas. de Legi. quæst. 97. disputatione 20. sectione. 10. §. 2. Deci. in cap. Quia in tantum. à nu. 15. vsque ad 19. de Præb. & in Reg. Non debet. 21. n. 6. ff. de Reg. iur. Inno. in cap. Dilectus. 3. de Præb. Et quando mixtum veniat sub simplici in dispensationibus. docet Feli. in cap. At si Clerici. §. de Adulteriis. nu. 7. & 8. de Iudi.

Inter alias autem limitationes, quas Doctores ad prædictam regulam tradunt, una est, non procedere quando casus dispensatus habet rationem expressam, & occurrat casus in quo militat eadem ratio; quia tunc dispensatio potest extendi ad casum non expressum. Hanc limitationem tradit Panor. in d. c. At si Clerici. §. de Adulteriis. col. 5. de Iudi. & ibi Deci. col. 8. ad medium, dicens magis communem. Feli. dict. cap. Postulasti. nu. 9. & Emman. Rodrig. 1. tom. Quæst. reg. quæst. 46. art. 11. Sanchez post alios supra. n. 34. Et fundantur in doctrina gl. verb. Italix. in cap. 1. de Tempo. ordin. lib. 6. dicentis, quod ubi est eadem ratio, & penitus omnimoda similitudo, non proprie dicimus extendere. Allegat. 1. Si postulauerint. §. Idem. ff. de Adulter. (quem §. non inueni) Allegat. etiam. 1. Quædam. §. Nummularios. ff. de Edendo. Qui tex. non loquitur in materia odiosa. Melius probat doctrinam dict. gl. tex. in §. Vnico. Inst. de Legitim. patronorum tutela. ubi fit extensio de vno casu legis, ad alium omnino simile; nec dicitur extensio, sed eiusdem legis dispositio, & comprehensio. Vide ad idem bonum tex. in l. Ideo quia. ff. de Legi. & l. 1. C. de Interdictis. quæ ita sumatur, *Statutum Prætoris, per rationis identitatem, interpretationem recipit extensiuam.* ubi Salic. idem tenet. & Hyppo. Conf. 61. incip. Post reditum consilium. nu. 6. vol. 1. Bal. in l. Ea quæ. in fi. de Condict. indeb. & dictam gl. dicit sing. Abb. in cap. Nihil. de Elect. & in cap. Sacris. nu. 6. de His. quæ vi. Barba. in rep. Rub. de Fide. inst. Fran. de Aret. in l. fin. C. de Reuoc. dona. Bal. & Alex. in l. Curatoris. de Nego. gest. idem Abb. in Rub. Proemii Decret. n. 14. lectu. 2. ubi bona Addit. Card. in Clé. 1. de Rescrip. Deci. in Cōf. 372. incip. Visis & diligenter. nu. 5. & 7. ubi reddit bonam rationem, & Abb. in d. cap. At si Clerici. §. de Adulter. nu. 8.

nu. 8. de Iudi. ubi dicit quod ubi est omnino eadem ratio, non dicitur extensio, sed inclusio ex tacita mente statuentis. adde Bern. Diaz. Reg. 286. verb. Extensio. Et intellige prædicta de dispensationibus in iure inclusis. Nam in factis per hominem; certum est, ac indubitatum non extendi ad aliam personam; quam ad expressam, quavis ad alium casum eiusdem personæ quandoque extendantur; ut in tertia limitatione.

Sed cum dispensatio, sit iuris communis relaxatio, & nullus inferior possit dispensare contra legem Superioris; per dicta supra, Differentia 4. non video quomodo prius possit ex identitate, vel maiori-tate rationis, dispensare contra legem Superioris; vel extendere dispensationem factam in certo casu, ad alium non expressum. Quod confirmatur ex Regula. Quæ à iure. de Reg. Iur. lib. 6. per quæ dicit Abb. in cap. Ioannes. nu. 8. de Cleri. coniug. & Ioan. Andr. dict. regula, quod in materia dispensationis quæ est exorbitans, non debet argui de casibus permisis, ad non permisos, etiam si permisi sint maiores. Idem tenet Feli. dict. cap. Postulasti. nu. 9. addens idem dicendum, etiam quando ratio est expressa. sequitur Barbo. d. l. Si constare. in prin. nu. 103. in fi. cum seq. & Salas. ubi supra. nu. 95. reprobantes præfatam limitationem. Pro quibus faciunt dicta verb. Interpretatio. Differentia 1. Item quod exceptio exorbitans à regulis iuris communis, non debet ab inferioribus Principe ad casus similes extendi, ut optime probat tex. in cap. 2. de Coniug. leprof. & gl. verb. Vendiderit. in l. 2. C. de Patrib. qui filios distra. Anto. Conf. 31. Ioan. Andr. dict. cap. Sacris. col. 2. Ias. d. l. Si constante. nu. 72. ff. Solu. matrim. Gandal. in tract. Extensionum. nu. 90. in 1. tom. tract. Gomez. in cap. Dispendia. nu. 19. de Rescri. lib. 6.

Quidquid dicant in contrarium. gl. in l. 1. verb. Iudicati. ad fi. C. de Condict. indeb. & in l. Ob es alienum. in gl. 1. C. de Prædiis mino. Deci. per tex. ibi. in cap. Cum dilecta. nu. 5. de Confirm. util. & in l. 1. nu. 42. ff. de Reg. iur. Ias. in l. Transigere. col. 5. C. de Transact. Feli. in cap. Pastoralis. col. 3. de Rescript. & in cap. Lator. de Homic. Cassan. in Consuet. Burgun. Conclusione

12. pag. 384. refert plures. DD. Naua. in cap. 1. §. Laboret. nu. 14. de Poenit. distinct. 6. & in cap. Si quando. de Rescrip. exceptione 13. pag. 62. Abb. in cap. Ad audientiam. nu. 2. de Cleri. non resid. Rip. d. l. Si constante. nu. 78. testatur hoc esse communiter receptum. Ias. in l. Illam. nu. 15. C. de Collat. qui omnes tenent exceptionem factam à regulis iuris communis, esse extendendam etiam ab inferioribus Principe, ad casus similes in ratione. per dict. cap. Cum dilecta. & l. Deo nobis. ad fin. principii. C. de Episco. & Cleri. iuncta. l. Quicquid adstringenda. ff. de verb. Obliga. Quia hæc omnia procedunt in lege limitatoria, quæ extensionem recipit ad casus similes in ratione, ut docet Cov. post alios in cap. Alma mater. 1. parte, §. 11. nu. 15. vers. Tertiò. dicta autem supra, in lege exorbitante, quæ non extenditur ex similitudine rationis, iuxta distinctionem D. Ant. 1. par. tit. 20. col. 1. probatam (post Ias.) à Barbo. d. l. Si constante. nu. 19. cum seq. subscribit Cagno. l. 1. nu. 22. ff. de Reg. iur.

2. Secunda limitatio quam tradunt. DD. ad regulam supra dictam, est non procedere in rebus ad Forum animæ spectantibus. Ita Feli. dict. cap. Postulasti. nu. 9. in secunda limitatione. vers. Et idem si favore animarum. Sanchez, & Salas, ubi supra. qui male allegat pro hac limitatione. cap. Per venerabile. Qui filii sint legitimi. Quamvis enim illum tex. notet Abb. in dict. cap. At si Clerici. §. de Adulteriis. nu. 8. & 10. & dicat se nescire alibi, ad hoc, quod dispensatio extenditur quando fit in rebus spiritualibus. Veritas tamen stat in contrarium per dicta in præcedenti limitatione. Siue enim loquamur de rebus prophanis, siue de rebus spiritualibus, siue pertineant ad Forum exterius, siue ad interius; semper dispensatio tamquam odiosa & à iure exorbitans, est restringenda, nec potest extendi per inferiorem, ad alium casum, etiam similem ratione. Nec obstat ille tex. quia quæ ibi dicuntur in principio, usque ad vers. *Rationibus igitur his* &c. est allegatio patris, ut constat ex eodem tex. quia Papa iudicat contra allegata ibidem; quicquid dicat Communis allegata per Feli. in dict.

Dispensatio.

dict. secunda limitatione. In dicto etiam cap. Per venerabilem. agitur de habente facultatem dispensandi. Quo casu dispensatio non est odiosa, nec restringibilis, nisi respectu illius, cum quo dispensatur, ut tradit Abb. in dict. §. de Adulteriis. nu. 6. & 11. & ibid. Feli. nu. 5. idem Abb. in cap. fin. nu. 3. de Simo.

Tertia limitatio est, ut non habeat locum in connexis, & accessoriis. Hoc docet gl. in cap. Quia in tantum. verb. Plures. de Præb. quam commendat Abb. & Imol. ibid. nu. 9. las. in l. fin. nu. 43. ff. de Constit. Princi. & in l. Omnium. nu. 13. C. de Testa. Feli. dict. cap. Postulasti. nu. 10. de Rescrip. similis gl. 2. in cap. Si quis à Clero. 7. q. 1. commendata à Feli. in cap. 2. col. fin. de Simo. & Abb. in cap. Extirpandæ. §. Qui vero. col. 2. de Præb. & in cap. Cum in cunctis. §. 1. nu. 7. de Elect. & ibi eius Addit. Vbi quod dispensatus in vno, censetur dispensatus ad consecutiva ad illud. ad idē gl. verb. Retinere. in cap. Non potest. de Præb. lib. 6. vbi dispensatus ad duo beneficia curata, per consequens censetur dispensatus super residentia alterius. quam gl. sequitur Feli. dict. cap. Postulasti. & las. dict. l. fin. & Andr. Sicul. de Præstan. Cardin. 1. part. quæst. 12. col. 3. & dicit communem Rip. respons. 26. incip. Plura. nu. 32. & eam commendat Abb. dict. cap. Quia in tantum. nu. 4. ad hoc quod dispensatus super duabus Ecclesiis, non tenetur vni servire per se, & alteri per Vicarium; sed potest interpolatum utrique servire. Quod verū est quando comodē utrumq; fieri potest; quia scilicet sunt non longē distantes. Ex his itaque collige dispensatum ad aliquid, censi dispensatum ad accessorium, seu ad id, quod est illi connexum. Quod intelligendum est de accessorio, & connexo inseparabili, & sine quo principale non potest subsistere iuste, & vtiliter, ut in exemplis supra relatis, & similibus. secus de accessorio separabili, ut in exemplo gl. in cap. Statutum. in prin. verb. Canonicis. de Rescript. lib. 6. quæ dicit, si puero, maiori septennio, detur Canonica; nō pro inde posse ei committi causam aliquā per Sedem Apostolicam. quam gl. commendat las. in l. Barbarius Philippus. nu. 11. ff. de Offi.

Prato. & docet Rebus. in Praxi Benef. tit. de Dispensatione ad plura beneficia. nu. 70. eam etiam commendat Tiraq. de Vtroque retract. tit. 1. §. 7. gl. 12. Abb. in cap. Cum apud. de Sponsa. & Feli. in cap. 1. nu. 8. vers. Nota. 7. eod. tit.

Idem quod diximus de Accessoriis, intellige de inclusis sub dispensatis. Nam quando minus sub maiori includitur, tunc dispensatus in maiori, censetur dispensatus in minori. Ita egregiē Additio 1. Rotæ. 2. in nouis. sub tit. de Filiis presby. potest exemplificari in concessione, seu dispensatione quoad ova diebus ieiuniorū Quadragesimalium. Nam dispensatus quoad ea, censetur etiam dispensatus quoad lacticia. Sed veriū est, idē id esse; quia comprehenduntur sub eodem genere, sementinam trahentium originem à carnibus, iuxta c. Denique. vers. Par autem est. 4. dist. Sed secundum hoc, videtur etiam posse extendi ad carnes. Resp. diuersam esse rationem in carnibus, quæ sunt expressæ, & principaliter prohibitæ, quam in prædictis ouis, & lacticiis, quæ sunt minus, & in consequentiam quamdam prohibentur. Ita Henric. & Sanchez relati à Salas supra. in 5. limitatione. facit. l. Marcellus. ff. de Dona. caus. mor. per quam dicunt præfati, ab Episcopo, vel Monacho dispensato, ut possit testari: per consequens, posse codicillos fieri, & etiam donari nonnulla causa mortis; quia hæc minora sunt in genere, causa mortis. facit gl. verb. In liberos. in fine in l. Vnic. C. de His. qui ante aper. tab. quæ legem correctoriam loquentem in casu testamenti extendit ad casum ab intestato. Quod intellige verum in eadem persona: secus in diuersa. ut per gl. verb. Romana. Clem. Auditor. de Rescri. & gl. verb. Prorogamus. cap. Constitutionem. de Regu. iur. in 6. Barbo. sup. nu. 104. (& hæc potest esse quarta limitatio) Idē Imol. l. Si vero. §. de Viro. nu. 18. ff. Sol. mat. vbi dicunt legem exorbitantem extendi ex similitudine rationis de vno casu ad alium, contingente tamen inter easdem personas, non tamē admittetur extensio in eodē casu ad aliā diuersam personā, ut videmus in priuilegiis concessis vni Ordini, quæ non profunt alii, nisi Papa extendat.

DOMINI-

DOMINIVM.

SVMMARIVM.

1 **F**ERA laqueo meo capta, an sit mea, vel capientis eam.

2 Capiens piscem rete meo inclusum, te-

netur mihi illum restituere; non tamen illos, quos eodem rete capit.

DIFFERENTIA PRIMA.

1 **F**ERA in laqueo meo detenta: si antequam eam capiam, alius eam tollat: in Foro iudiciali, erit illius.

Ita probat tex. in l. in Laqueum. ff. de Acqui. rerum domi. & ibi gl. & docet Iacobi. in l. Diuus. ff. de Serui. rusti. præd. & habetur. 2. tom. commu. opin. lib. 7. tit. 1. nu. 223. Quod approbat. l. 20. tit. 28. pag. 3. Idem tenet Ange. in dict. l. Diuus. ff. de Serui. rusti. præd.

In Foro verò conscientie secus dicendum est, si laqueus extensus est in loco, alias non prohibito, & non sit lex, vel cōsuetudo in contrarium; & animal erat bene irretitum, ita vt luctando non se expediturum erat; quia negari non potest, per dictam apprehensionem laquei, ius ad rem, à domino laquei acquisitum esse, vt optimè tradit Rebel. in Prælud. de Obliga. lust. quæst. 14. nu. 25. & ita obseruat Lusitania per legem ad hoc latam lib. 5. Ordi. tit. 62. §. 6. Nec obstat ratio quæ deducitur ex

dict. l. In Laqueum. scilicet illud quod detinetur in laqueo meo, non effici meum, nisi mea manu capiam. Quia respōd. quoad Forum conscientie, sufficere illud ius ad rem, per quod animal captum, dicitur mihi debitum, licet non sit meum. Per quam rationem puto idem seruandum in Foro exteriori, vbi non est lex, vel cōsuetudo contraria, vt docet idem Rebel. suprā. adde Lop. in suo Inst. Confes. 1. par. cap. 146. & l. 17. Fori. lib. 3. tit. 4. Cordub. casu. 119. & Coua. reg. Peccatum. 2. par. §. 8. nu. 13.

2 Hinc collige quid dicendum sit, de eo qui rete meū de fluuio extrahit, piscesque inclusos aufert, ac rete in eodem loco iterum extendit, & alios capit. Certè dubium non est, priorem prædam ad me pertinere; posteriorem verò ad illum, tamquam fructum industriæ suæ. Tenebitur tamen, præter iniuriæ satisfactionem, ad compensandum mihi vsum retis. Ita optimè Rebel. supra nu. 28. Adde not. Diff. seq.

SVMMARIVM.

1 **F**ERA letaliter vulnerata, in Foro exteriori est capientis eam. sed in Foro conscientie est vulnerantis.

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 **F**ERA ab aliquo, etiam letaliter vulnerata; in Foro iudiciali non sit vulnerantis, sed capientis, vt est textus expressus in l. Naturalem. §. 1. ff. de Acq. rer. dom. & in §. Illud. quæsitū. Inst. eod. tit. docet Bar. in l. Quo minus. quæst. 5. ff. de Flumi. Theophil. dict. §. Illud. & Coua. in reg. Peccatum. 2. parte §. 8. nu.

13. Addens contrarium seruari in aliquibus locis.

In Foro verò conscientie, etiam cessante præfata consuetudine, vel lege contraria, non sit capientis, sed vulnerantis, per ea, quæ diximus Differentia præced. Pro quo facit vulgare illud, *Llebre y Cabirol, de aquelles, qui la mou.* Id est, Fera illius est, qui eam

Donatio.

eam mouet. Intellige dummodo eam sequatur, iuxta sententiam Trebatii in dict. l. Naturalem. §. 1. Nam si definat eam persequi; videtur ius quod habebat ad eam, remittere, ac renunciare, cedereque inuenienti eam. Et ita tenet Doctor illuminatus Raimund. Lull. in lib. De quinque stamentis. lib. 1. cap. 5. vbi præfatum dubium

latè prosequitur. Ex quibus colligitur, præfatas feras vulneratas, esse restituendas ab inuentoribus, his qui eas vulnerauerunt; nec posse eas tamquam suas penes se retinere.

Vide alias Differ. circa hoc verbum. in verb. Acquisitio dominii.

DONATIO.

SUMMARIVM.

HISTRIONIBVS & ioculatoribus donare, non est prohibitum in Foro exteriori. Secus in Foro animæ.

DIFFERENTIA PRIMA.

DARE histrionibus, & ioculatoribus, qui illicitis ludis vtuntur, non est prohibitum in Foro contentioso ciuili. argumeto tex. in l. Ciuitatibus. ff. de Legat. vbi valet legatum ad ornandum theatrum pro spectaculis faciendis. & not. gl. 2. l. 1. C. de Spectacu. lib. 10.

Est tamen prohibitum in Foro conscientie, quia peccat mortaliter qui donat magnas quantitates talia exercetibus, vt pote

prouocantibus homines ad superbiam, aut vanam gloriam, & alia vitia, vt in cap. Donare, & in cap. Qui venatoribus. 86. dist. & ibi Præp. & Card. Turrecrema. in 4. conclusionem dict. cap. Donare. post D. Tho. 2. 2. quæst. 168. art. 3. ad 3. idem sentit Soto lib. 3. de Iusti. quæst. 6. art. 2. §. Cōtra hæc. Nam aliàs prodigalitas de se non est mortalis, ex D. Tho. relato à Nau. cap. 19. nu. 10.

SUMMARIVM.

DONATIO ob merita, requirit probationem meritorum in Foro exteriori. secus in Foro conscientie, vbi sufficit veraciter

2 Donatione simpliciter prohibita, non prohibetur remuneratoria.

3 Donatio concubinae facta, valet ob beneficia.

DIFFERENTIA SECUNDA.

DONATIO facta ob merita, ab eo qui prohibitus est donare, valet in Foro conscientie, si verè merita præcesserint. In Foro tamen exteriori, probari debent merita. Nec sufficit, patrem, vel alium donatorem dicere esse vera. Ita notat Nauar. cap. 17. num. 145.

Vnde aduertendum est, iura, & Doctores declarantes donationem ob beneficia irrevocabilem esse, (vt est tex. in l. Si

pater. §. final. ff. de Donation. docet P. Barbosa in l. Si ante. fol. 86 o. num. 10. vers. Id tamen non procedit. ff. Solut. matrim. per tradita à Bart. in l. Quod semel. ff. de Decret. ab ord. fac. & in l. 2. in fine. ff. de Iure immunit. Bal. num. 10. in l. Qui se patris. C. Vnde liberi. Pinel. in rub. de Rescind. 1. part. cap. 2. col. penult. & vlt. Valasc. lib. 1. consult. 72. num. 5.) intelligendos fore præcedente in Foro contentioso probatione, vel saltem aliqua sufficiente iuris

2 iuris præsumptione, si qua sit. aliàs non. Simili modo intelligendum est de illa vera resolutione, quæ habet donatione simpliciter prohibita, non prohiberi remuneratoriâ; (de qua per Bal. in Auth. Ex testamēto. C. de Collation. quæ sequūtur ibi Corn. & Rom. Cuius resolutionis ratio ea est, quia donatio remuneratoria, eo quod qualificata, & non simplex dicitur, nō includitur sub generali alienationis prohibitione, iux. tex. in l. Si vnus. ff. Si quid in fraud. credit) scilicet in Foro contentioso debere probari benemerita.

3 Idem dicendum est in donatione facta cōcubine ob benemerita; quæ quidem valet, teste Anchar. Cōsil. 224. incipit. Nouo. Afflict. decis. 102. vbi dicit ita iudicatum, & Tiraq. multos citante in l. Si vnquam. verb. Donationem largitus, nu. 22. Capit. decis. 102. ad quod facit tex. in l. Sed. & si lex. §. Consuluit. ff. de Petit. hæredit. Inteligitur tamen valere in Foro contentioso, si talia merita probentur. In conscientia autē sufficit merita verè præcessisse, vt supra in initio huius Differentiæ resoluimus cum Nau. ibi.

DIFFERENTIA TERTIA.

DONATA à consanguineis viri, eius vxori, in Foro exteriori, sunt ipsius viri. In Foro verò conscientiæ, sunt vxoris, si absolutè ei donata sint. Hanc differentiâ tradit P. Sa, verb. Donatio. §. 9. Tu adde quod pro primo dicto est Bar. in l. Sed si plures. §. In arrogato. in fi. ff. de Vulga. & cōmunis teste Iul. Clar. §. Donatio. q. 10. n. 2. Pet. Barbo. l. Quæ dotis. 34. nu. 24. ff. Solu. mat. vbi nu. 25. id limitat, nisi fortior præsumptio persuaderet cōtrarium, quod scilicet contemplatione vxoris

fuerint donata, per l. Si te in vacuam. 23. C. de Dona. inter vir. ex Rota decis. 1. nu. 8. de Dona. inter vir. in antiquio. Meno. Cōsi. 40. n. 21. lib. 1. Vnde tam in Foro exteriori, quàm interiori, erunt vxoris, si cōstet absolutè, & eius contemplatione donata fuisse. & sic non videtur faciendam esse differentiam. Idem quod supra, docet Ias. l. Vt liberis. nu. 17. C. de Collatio. Cagnol. in l. Cōtractus. n. 38. ff. de Reg. iur. Phil. Corne. Cōsi. 81. lib. 2. Rolan. à Valle Cōsi. 10. nu. 10. lib. 1.

SUMMARIVM.

1 **M**ARITVS quando teneatur supplere ex ouibus peremptis, sibi in dotem vxoris traditis.

DIFFERENTIA QVARTA.

1 **D**ISPOSITIO 1. Vetus. §. Fetus. cum l. sequenti, & l. Quid ergo. ff. de Vusufruct. quatenus faciūt differentiam inter oues faciētes gregem, vel non facientes; ad hoc, vt si in dotē detur grex, teneatur maritus supplere ex fetibus, tempore diuisionis bonorum, tot quot ex ouibus perierunt. secus si non fuerint nisi decem, aut viginti, quæ non faciūt gregem. Hæc (inquam) dispositio, siue decisio procedit tantum in Foro exteriori. Cuius discriminis rationem sentit Ayora de Partition. 3. parte quæstione 28. quia scilicet grex est quid vniuersale, & augmentum recipit, l. Grege legato. ff. de Legat. 1. & §. Grex. Instit. eodem titul.

secus cum sunt paucæ, non facientes gregem.

In Foro verò interiori, & pœnitentiali, æquitas suadet seruari idem in vtroque casu, videlicet vt siue oues sint multæ, siue paucæ; siue faciant gregem, siue non faciant, semper debeant subrogari, & suppleri aliæ ex fetibus loco demortuarum, & deperditarum. Præfata enim distinctio prædictarum legum, magis ad subtilitatem spectat, quàm ad æquitatem, & damni resartionem. Vnde cum prædictæ subtilitates à Foro pœnitentiali explosæ sint, & exterminatæ, vt trademus verbo Iudicium. in Differentia 4. meritò æqualitas seruanda est in vtroque casu.

P

Et ra-

Donatio.

Et ratio est, quia si prædicta suppletio æqua est, & iusta, cum plures sunt oves: quare non erit etiam iusta, cum paucæ fuerint? Ideò hanc partem, ut æquam, amplexa est l. 21. tit. 11. Partit. 4. & sequitur

Greg. Lopez ibi, & Ayora de Partitio. 3. part. quæst. 29. Adde glossam 2. super l. 1. tit. 3. lib. 3. Fori. & l. Oves. & ibi gloss. ff. de Abigeis.

SUMMARIVM.

1 **C**LERICVS, cui ad Ordines suscipiendos, facta est donatio, cum obligatione ipsi statim renunciandi, an teneatur in conscientia ad renunciationem faciendam.

2 Promissio facta mulieri, de ea ducenda si fuerit virgo, reicitur, & obligat, licet non sit virgo.

DIFFERENTIA QVINTA.

1 **D**ONATIO facta alicui Clerico, loco tituli, ut sic possit ad Ordines promoueri: sed cum pacto, ut statim susceptis Ordinibus ei renunciaret, & restitueret donatori bona donata. Talis donatio in Foro exteriori, propter fraudem, & iniuriam quam fecit donator Ecclesie, illam illudens, & decipiens: valet, & tenet. & sic donatarius non tenetur ei renunciare. Ita Cordub. quæst. 32. vers. Y si aun se replicasse. facit glossa final. in cap. Si Episcopus. de Præbend. lib. 6. quam commendat Naua. capite 27. numero 158. & Viualdus in Cadelab. Aur. de Suspens. nu. 30. quatenus habet non valere pactum antè ordinationem factum per Episcopum cum Ordinando, scilicet quòd Ordinandus postea super alimentis, sibi molestiam non inferet. cui glossæ est alia similis in cap. 2. 10. quæst. 1. Quibus adde Gigan. de Pensio. quæst. 51. num. 27. & Perez. ad l. 1. tit. 12. quæst. 6. col. 3. lib. 3. Ordin.

Sed in Foro interiori, non valet ultra intentionem donantis. Vnde tenetur donatarius in conscientia, iuxta promissionem factam, ei renunciare, ex eodem Cordub. ubi supra. quia lex in donatione imposita seruari debet.

Sed salua pace tanti viri, contrarium quo-

ad hoc vltimum, tenendum est, scilicet non solum post Ordines susceptos, ante quam Beneficium aliquod obtineat, non posse renunciare, nec teneri, in Foro conscientie, iuxta Concil. Trident. Sessione 21. cap. 1. sed nec etiam post Beneficium obtentum. Ratio est, quia ex tali promissione, nulla est nata obligatio, cap. fin. de Pact. l. Generaliter. l. Si stipuler ut id. ff. de Verb. obligat. & glossa 1. in cap. final. de Simon. Fuit enim pactum turpe, & promissio contra ius publicum, necnon & turpis, & nulla, ex cap. 1. de Poen. iuncta ibi glossa 1. recepta, de Simon. Vnde merito vigore illius, ad nihil remansit obligatus in conscientia ipse donatarius, & consequenter in vtroque Foro etiam tutus. Pro quo facit, quòd promittens mulieri accipere eam sibi in uxorem, si fuerit virgo: si eam cognoscat, & virginem non inueniat; nihilo minus tenebit promissio, reiecta conditione tamquam turpi, ut docet Silu. verbo Matrimonium. 3. quæst. 8. de quo dicemus verbo Promissio. Differen. 6. Melius facit cap. final. cum ibi notatis de Condit. apposit. & dictum cap. 2. 10. quæst. 1. quatenus probant turpibus pactis, & à iure reprobatis, non vitari actum, seu donationem; sed reici, manentibus ipsis validis.

SUMMARIVM.

1 **D**ONATIO facta per Episcopum intra 20. dies ante obitum, nulla est in Foro exteriori.

2 Sed in Foro interiori valida est; quia Regu-

3 la Cancellariæ sunt pro Foro tantum exteriori. Vnde poterit donatarius obtusas præbere aures, & conticere, si excommunicatio publicetur.

DIF-

DIFFERENTIA SEXTA.

Donationem inter viuos, factā per Episcopum intra 20. dies ante eius obitum, palam est nō tenere, & inuālidam, ac nullam esse in Foro exteriori, per regulam Cancellarię, de Viginti. Præsumitur enim facta, causa mortis, & in fraudem iuris Cameræ Apostolicæ, & ita quotidie adimuntur, seu anulantur similes donationes, etiam si fiant Ecclesiis, & Monasteriis, & in fauorem cuiuscumque causæ piæ. Et vtinam in hoc non essent tā rigidi nonnūquam Collectores generales, quippe qui etiam de factis, multò antè prædictos 20. dies, indistinctè, & inexorabiliter sæpe non curant, easque inuāldas decernunt, aut saltem super ipsis se cum donatoriis componunt; quin immò idem faciunt super iis rebus, & bonis circa quæ Episcopi à Sede Apostolica, vel aliàs

2 In Foro verò interiori, prædictæ dona-

tiones inter viuos irrevocabiliter factæ, validæ sunt, & tenent; quia prædicta regula de Viginti, & alię regulę Cancellariæ sunt tantum pro Foro exteriori. sunt etenim iudiciales, per notata per Gom. de Regul. Cancellar. in princi. & trademus verbo Pofsefsio, Differentia 1. Quod maximè procedit, cum donatio facta fuit extra infirmitatem; cum scilicet sanus esset Episcopus. adeo vt dicat Henricus in Summa tit. de Indulgent. cap. 30. §. 7. in glossa. N. prædictas donationes factas, etiam prope, vel circa mortē, validas esse in utroque Foro, vt multi in utroque iure periti, Salmanticę consulti, responderunt. Sed id præfati Collectores generales nequaquam admittent. Nihilominus tamen quoad Forū conscientię, tutus est donatarius.

3 Vnde poterit obsurdescere, si fortè publicetur excommunicatio contra non reuelantes bona Episcopi defuncti. Quod nota, quia est quotidianum.

SUMMARIVM.

DONATIONES factæ per Episcopos, & Clericos, cognatis ad eorum statum augendum, an valeant in utroque Foro. & an sit facienda restitutio dictorum bonorum datorum.

DIFFERENTIA SEPTIMA.

EPISCOPI, & Clerici Beneficiati, facientes amplas donationes consanguineis, non vt pauperibus, sed ad eorum statum, & pompam augendam; in Foro exteriori, non puniuntur, nec eorum donationes irritantur, saltem de cōmuni vsu, & obseruantia.

In Foro verò conscientię, id non licet, sed peccant mortaliter, per Concil. Trid. Sessio 25. cap. 1. de Reformat. Et quamuis per text. illum videatur etiam in Foro exteriori, prohibitas esse præfatas amplas donationes, & posse, in iudicio, & Foro cōtentioso, irritas decerni: tamen in practica numquam vidi contrarium obseruari. & sic text. ille tantum procedit quoad Forum interius. Vel dic secundum Rodrig. verbo Limosna. cap. 200. conclus. 6. per illum Canonem tantum prohiberi donationes

in Foro exteriori, non tamen irritari in Foro conscientię; nec per eam prohibitionem impediri translationem domini.

Sed hoc est gratis dictum, & contra verba, & mentem Concilii, vt copiosè trademus verbo Testamentum. Differentia 11. Nec benè applicat quamdam doctrinam Soti, de qua verbo Lex. Diff. 8. quia illa habet locum in bonis, quorum disponentes de ipsis, sunt domini. At Episcopi, & Beneficiati, non sunt domini bonorum Ecclesiasticorum, vt sunt seculares, suorum. Si enim Episcopi, & Beneficiati esset veri domini, vt sunt bonorum patrimonialium; aut liberam haberent administrationem fructuum Beneficiorum suorum (vt diffusè Soto loco superius citato, & alii probare nituntur) profectò non ita strictè interdiceret Concilium præfatis Episcopis, & Beneficiatis,

P 2

ne ex

Donatio.

ne ex dictis fructibus, consanguineos, familiaresve suos ditarent: nec præciperet ut si pauperes sint, eis ut pauperibus ex illis distribuant. Et nota verbum (distribu-ant) quod denotat, & præse fert officiū dispensatoris bonorum alicuius. Et cuius sint hæc bona, satis aperte idem Canon docet, dicens esse Dei.

Quare præsens hæc differentia solummodo fundatur in usu, seu potius abusu, qui in hoc inoleuit, ut etiam in Foro exteriori, tales donationes tolerentur. Sed non sic quoad Deum. Et memini à quodam Episcopo Hispano emptam fuisse quādam villam, & in ea erexisse maiusculum de bonis sui Episcopatus; & à bonæ memoriæ Domino D. Philippo Rege nostro huius nominis 2. prædictam villā ab eo ablatam esse, & sibi adsciuisse, seu confiscavisse. Et credendum est id fecisse, habita prius licentia à Papa, & cum eius autoritate.

Vnde in hoc sequor opinionem Fr. Ludouici Lopez, qui in suo Instructo. Confes. 1. parte cap. 143. victus præfato Canone Concilii, fatetur donatarios talium bonorum teneri ad eorum restitutionem. Idem etiam tenent Silu. verbo. Clericus. 4. quæst. 11. & q. 20. & alii citati dict. Diff. 11. Vide

in confirmationem prædictorum, notata verbo Beneficiatus. Differentia 5.

Præterea obserua, dum Conciliū id quod interdicit, probat autoritate Canonum Apostolorum 59 & 75. innuere naturam horum fructuum Ecclesiasticorum non fuisse immutatam ob illam distinctionem dictorum bonorum in quatuor partes, & assignationem duarum partium Episcopis, & Clero factam: neque ob consuetudinem postea inductam disponendi de ipsis, sicut de patrimonialibus. in quo magnam vim faciebat Soto.

Quare absq; hesitatione cōcludēdū est præfatas amplas donationes factas consanguineis, vel aliis ex solo affectu carnali, ad eorum statum augendum, esse coram Deo irritas, & nullas: non obstante dicta diuisione bonorum, & consuetudine generali. & consequēter peccare mortaliter eas faciētes; & donatarios teneri in conscientia ad bonorum datorum restitutionem. Quia Ecclesiastici non sunt verè domini, nec habent liberum suorum reddituum dominatū vel solutam administrationem, nisi in hoc quod possunt eos impendere in hoc, vel illud opus pium, quod ipsi voluerint.

SUMMARIVM.

DONATIO excedens 500. aureos sine insinuatione, non valet in Foro externo, benè tamen in Foro interno.

DIFFERENTIA OCTAVA.

Donatio facta ultra 500. aureos sine insinuatione, in Foro externo nō valet, l. penult. C. de Donatio. l. 9. tit. 4. Part. 5. & in Regn. Portug. lib. 4. Ordin. tit. 62. Anto. Gom. de Cōtract. c. 4. n. 6. Iul. Clar. de Dona. q. 17. Tho. Ferar. Cautel. 33. etiam si insinuationi expressè renunciatur. Cōmunem dicit Anto. Gom. vbi sup. n. 7. in fi. sequitur Guido Papa Conf. 33. & Pinel. relatus à Rebel. de Oblig. Iust. 2. par. lib. 18. q. 6. n. 6. nisi cum iuramento insinuationi renunciaretur. Paul. in l. Si quis pro eo. ff. de Fideiussor. Iul. Clar. sup. q. 18. communē dicit Corne. Cōfi. 69. lib. 2. & alii citati tom. 2. Cōmu. opin. lib. 8.

tit. 32. n. 138. cū seq. Intellige tamē, Primò nō valere in eo quod dictā summam excedit, ut dicit l. Sācimus. C. de Dona. & di. l. 9. Partitæ in fi. tradunt Guid. Pap. Conf. 214. n. 5. & communiter omnes. Secundò intellige dictos. 500. aureos, secundū valorem tēporis Iustiniani Imperatoris; qui modò ob abundantia auri, valebūt secundū aliquos 700. aureis. ut cōmunem ait Bellon. Conf. 3. nu. 14. & secundū alios 800. vel mille, ut per Dueñas Reg. 223. alias 224. limitat. 19. in fi. & Gabriel de Dona. cōcl. 1. n. 58. quos refert, & sequitur Rebel. de Oblig. Iust. lib. 18. dict. quæst. 6. num. 5. Vide ad idem Iul. Clar. d. §. Donatio. quæst. 15. In Foro

In Foro verò conscientie, prefatus excessus potest retineri etiam sine insinuatione; dum modò fiat particularis cōdonatio postea de eo, per donatorem, vel eius hæredem; quia hoc non prohibetur per ullam legem. Quod confirmatur per d. l. Sācimus. §. Si quis autem per diuersa. C. de Dona. vbi probatur quòd licet donatio ultra 500. aureos, sine scriptura, non valeat: si tamē quis diuersis temporibus plures faciat, & singulæ non excedant dictam summam, validæ erūt; & sic potest de nouo ille excessus donari, seu remitti. Communem dicit Gom. & Rebel. sup. nu. 8. & quæst. 8. nu. 2. & facit l. Si mulier. ff. de Condi. caus. dat. vbi idē est remittere, quod donare. Quin immò etiā si non fiat prædicta condonatio specificè; nihilò minùs prædictus excessus poterit à donatario retineri in consciētia, dūm à donatore non repetitur. argumento eorum quæ dicemus verb. Restitutio. Dif. 15. Quāuis enim illa donatio, quoad excessum, sit irrita, & nulla, ne dum in Foro iudiciali, per iura superiùs citata, sed etiam in Foro animæ, etiam si nulla fraus in ea interuenerit. quippe non solum prohibetur ad fraudes vitandas, sed etiam ob bonum publicum. expedit enim Reip. ne quis prodigaliter rebus suis vtatur, vt post Bal. notat Gom. suprā, & consequenter obligat eius prohibitio in vtroque Foro, per ea quæ resolu-

mus verbo Lex. Diff. 8. Quia tamen dominium dicti excessus, non tollitur à donatore, sed penes ipsum manet: potest vtiq̃ue tamquam de re sua, facere gratiam ipsius eidem donatario, tamquam capaci, & habili ad ipsum retinendum: quæ quidem gratia, & condonatio, tacitè præsumitur, dum excessum non vult repetere; vel saltē præsumendum est, esse de eius voluntate, vt donatarius eo vtatur, dūm eum non repetit. Qua præsumptione stante, securus est donatarius, in Foro animæ, ipsum retinendo, per not. dict. Diff. 15. Faciunt not. verb. Debitum. Differen. 3. & ita tenet Lop. post. Fr. Ioseph. 2. par. c. 27. quæst. 1. pag. 155. & Rebel. vbi sup. quæst. 8. n. 3. & lib. 8. q. 7. n. 3. Adeò vt in conscientia putet d. q. 8. n. 7. nō posse donatorē, seu eius heredē agere, in Foro externo, ad excessus repetitionē. Quod nō placet in hoc secūdo casu, per sup. dicta.

Quibus attentis, constat decisionem d. l. pen. C. de Donat. facile posse deludi. Nam primò apponendo iuramētum, cessat prefata dispositio. Vt cōmunem tradūt plures in d. 2. tom. Cōmu. opi. loco superiùs citat. Secundo, faciendo de nouo donationē, vel remissionē de illo excessu. Tertiò, non curando de illo repetēdo. Quamuis in hoc vltimo casu, non esset secūra, seu perpetua retentio, quia hæres posset repetere dict. excessum post mortem donatoris.

SUMMARIVM.

- D**onatio omnium bonorum præsentium, & futurorum, non valet in Foro externo; bene tamen in Foro conscientie. & declaratur.

DIFFERENTIA NONA.

- D**onatio omniū bonorum præsentium, & futurorū, tamquā contraria bonis moribus, nulla est, & inuvalida, l. Si libertus. §. Si quis plures. ff. de Iure pat. l. Omnes. §. Lucius. ff. De his quæ in fraud. cred. l. 1. C. Vt actio. ab hæred. & cōtra hæred. dicit cōmunē (vbi latē) Iul. Clar. §. Donatio. q. 19. docent communiter DD. in l. Stipulatio hoc modo concepta. ff. de Verb. oblig. & in l. fin. C. de Pact. Socin. Regu. 108. Dueñas Reg. 219. Villalobos Cocius. 136. litera D. adeò vt iuramēto nō firmetur, per Regul. Nō est obligatorium.

de Reg. iur. lib. 6. Si enim est cōtra bonos mores, quia tollit testandi facultatem, cū nemo sit tunc, qui velit esse hæres sine vllo cōmodo: meritò talis donatio iuramento firmari nequit, secūdum Rip. Respō. 3. n. 1. & 2. tit. de Donis, & gratiis perficien. & reuocan. pag. 84. post Bart. d. l. Stipulatio hoc modo. Panor. Consi. 48. n. 2. vol. 2. Iul. Clar. vbi sup. q. 20. Pau. Parif. Cōf. 26. n. 59. & 60. vol. 2. & alii citati tom. 2. Commu. opi. lib. 8. tit. 32. de Donat. num. 192. & 205. Tale etiam iuramētum censetur factum in fraudem legis prohibentis talem donationem;

Donatio.

ideo seruandum non est. & hanc dicit esse magis veram, & communem opinionem Zas. dict. l. Stipulatio hoc modo. n. 52. Soci. iun. Conf. 44. nu. 35. vol. 3. & Crauet. Conf. 139. num. 9. vol. 1. Quicquid alii teneant; quibus satisfacit Alex. d. l. Stipulatio. nu. 7.

In Foro verò conscientiae, talis donatio valet, & tenet, secundum Rebel. de Oblig. Iusti. 2. par. lib. 18. quæst. 8. nu. 1. Ait enim si nulla concurrat vis, nec fraus, nec iniuria creditorum, nec aliquid aliud, per quod aliquod præiudicium fiat alicui; nec etiam donator remaneat in penuria, & paupertate ad se alendum; his cessantibus, arbitrari se, non peccare mortaliter donatorem faciendo talem donationem, vel eam iurando; nec similiter donatarium eam acceptando, licet venialiter peccauerint, contraueniendo legi prohibenti tales donationes; & consequenter non teneri donatarium in conscientia ad restituendum dicta bona, quamdiu donator in eadem voluntate persistit; cum volenti, ac consentienti non

fiat iniuria; nec sit obtrudendum quod non vult accipere, licet iure possit. Nota hoc dictum, quia singulare. Faciunt notata verb. Debitum. Differentia 5. in fine, & verbo Hereditas. Dif. 5. & verb. Restitutio. Dif. 14. Ego verò non arbitror posse simpliciter cum eius opinione, pro ut iacet, transiri. Nam primam partem, qua habet non peccare lethaliter contraueniendo præfatæ legi, etiam cum iuramento, falsam esse censeo. Si enim talis donatio est contra bonos mores, ita ut iuramento firmari non possit; & consequenter lex quæ ipsam prohibet, est iustissima, & in re graui disponens: necessario fateri debemus, teneri vnūquēq; sub p. m. ad eius obseruantiam, per notata verb. Ignorantia. Diff. 2. & verb. Lex. Differ. 8. num. 6. Alteram verò partē, qua habet non teneri in conscientia ipsum donatarium ad restitutionem, dum donator persistit in eadem voluntate, censeo veram esse, per rationem quam supra retulimus, & per ea quæ Diff. præcedente tradidimus.

S V M M A R I V M.

- 1 **D**ONANS Ecclesiæ, vel monasterio, omnia bona sua, retento sibi usufructu; si postea filios habeat, an reuocetur donatio.

D I F F E R E N T I A D E C I M A.

- 1 **D**ONANS Ecclesiæ, vel monasterio, omnia bona sua, retento sibi usufructu; si postea habeat filios, non reuocatur donatio in totum, sed tantum quantum ad eorum legitimam. Itaque non tenetur Ecclesia, secundum Forum iudiciale, restituere nisi tantum legitimam. argum. l. Si totas. C. de Inoffi. testam. vbi donatio omnium bonorum, facta filiis emancipatis, per patrem credentem alios filios non habiturum; reuocatur tantum quoad legitimam. Vnde cum Ecclesia, siue monasterium habeatur loco filiorum, ut in Auth. Si qua mulier. C. de Sacrosan. Eccles. cap. Si qua mulier. 19. q. vlt. merito donatio sibi facta, debet tantum reuocari quoad legitimam, per superuenientiam filiorum. & ita tradit Bar. in l. Titia. la 2. §. Imperator. de Lega. 2. Abbas in cap. fin. col. 3. de Dona. dicit communem Fortun. Garcia de Vlti.

fine, Illatione. 16. numero. 189.

In Foro verò conscientiae, non potest aliquid Ecclesia penes se retinere, sed tenetur omnia bona restituere filiis postea natis, ut docet D. Aug. in c. fin. 17. quæst. 4. Et hoc propter præsumptam intentionem donatoris, seu verius propter defectum voluntatis, & intentionis; quia certum est, vel saltem id præsumere debemus si filios habuisset, dictam donationem non fecisse. Nec facere debuisset; quia ordinata charitas incipit à se ipso, cap. Estote. de Reg. iur. docet Bal. in l. Si vnumquam. C. de Reuo. dona. Paul. dict. §. Imperator. & probatur in d. l. Si vnumquam. quin immò, & in Foro iudicali idem seruandum erit, secundum Fortun. Garciam, vbi supra num. 193. contra communem Legistarum. Sed tu tene cum communi, & secundum præfatam differentiam superius traditam.

E L E-

ELECTIO.

SUMMARIVM.

- 1 **E**LECTIO de digno, omisso digniore, quo ad Prælaturas, valet, & non puni-
tur talis electio in Foro exteriori, bene ta-
men in Foro pœnitentiæ.
- 2 Eligentes minùs dignum relicto digniore,
licet peccent; non tamen tenentur ad aliquam
restitutionem.
- 3 Eligentes indignum, ultra peccatum, te-
nentur ad restitutionem omnium damnorum
consecutorum.
- 4 Confirmantes indignum, ad idem tenentur.
- 5 Eligentes indignum ignoranter, sed facta
prius debita diligentia, & inquisitione, excu-
santur à peccato, & restitutione. Secus si eam
omiserunt.
- 6 Eligentes tenentur habere plenam notitiam
de eligendo.
- 7 Indignus, si se non obtulit officio, non te-
netur, nisi de dolo, & lata culpa.
- 8 Eligentes indignum, quando teneantur ad
damna, etiam ex leui culpa subsequuta.

DIFFERENTIA PRIMA.

1 **E**LECTIO facta de digno, omisso digniore, quo ad Prælaturas valet, & sufficit in Foro exteriori. cap. Cum olim. cap. Cum dilecti. cap. Cum inter Canonicos. de Elect. glossa penult. in cap. 2. de Offic. custod. glossa, verb. Præstantior. in cap. Licet. 8. quæst. 1. & in cap. Constitutis. verb. Vtilem. de Appellation. D. Tho. 2. 2. quæst. 63. art. 2. ad tertium, Silu. verb. Electio. 1. quæst. 16. & verb. Acceptio personarum. quæst. 4. Soto lib. 3. de Iusti. quæst. 6. art. 2. Coclusione 8. dicit communem Couar. in regul. Peccatû. 2. part. §. 7. num. 3. Dida. Perez. in l. 2. tit. 6. lib. 1. Ordin. in glossa 1. Peralta, & Menes. in l. Cum quidam. num. 18. ff. de Legat. 2. Idque statutum est, propter tranquillitatem, & pacem Reip. Alias daretur occasio ad multas lites, & quævis electio posset impugnari, & calumniam pati. Propter quam rationem ne dum in Foro exteriori, sed etiam in Foro conscientie valet electio digni, relicto digniore, ut est communis opinio, secundum Couar. vbi suprâ. num. 3. & 4. Est tamen magnum discrimen inter vtrumque Forum in hoc. nempe in Foro exteriori, non puniatur relinquens digniorem: in Foro tamen anime puniatur, quia peccat mortaliter, ut probat Concil. Trid. sessione. 24. cap. 1. de Reformat. lbi,

Eosque alienis peccatis communicantes, mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesie magis utiles ipsi iudicauerint. Et cap. 18. vers. Peracto. eadem Sessione. & docet D. Tho. in dict. art. 2. & Quodlib. 8. art. 6. Rochus verb. Honorificum. num. 42. Sot. vbi sup. conclusionem 9. Silu. & Couar. vbi suprâ. Nauar. in cap. Si quando. de Rescript. exceptione 16. nu. 2. & 3. Ant. Abb. Præp. & Fel. in dicto cap. Constitutis 2. de Appellat. Palat. Rub. in Repet. cap. Per vestras de Donation. inter vir. & vxor. col. 355. facit tex. in cap. penult. de Elect. lib. 6. & probat latè Rebel. 1. par. de Obliga. Iustitiæ. lib. 3. quæst. 4. nu. 11.

Sed aduerte dupliciter posse quem dici meliorem altero: vel secundum se, & simpliciter; vel in ordine ad bonum commune. Secundum se, ut quia vnus est magis sanctus, vel magis doctus, quam alius. In ordine verò ad bonum commune, potest minùs sanctus, vel minùs doctus, dici melior doctiore, & sanctiore, quia scilicet est magis industrius, aut magis potens ad defendendum iura Ecclesie; vel quia cum eo erunt subditi magis pacifici, & magis hilares, & consolati, & consequenter erit utilior. Ut ergo eligens non peccet mortaliter, sufficit quo ad Forum conscientie, eligere meliorem, vel secundum se, & simpliciter,

pliciter, vel in ordine ad bonum commune. Ita singul. D. Tho. d. quodlibet. 8. art. 6. Silu. dicta quæst. 4. & D. Ant. 2. part. tit. 1. cap. 20. §. 1. Adde Nicol. Lyranum. super. cap. ult. Ioan. in glossa *Diligis me*. vbi dicit illum esse digniorem, qui excusis omnibus conditionibus, melior est ad tale officium, ad honorem Dei, & Ecclesiæ utilitatem, secundum iudicium eligentis. quæ est optima regula pro securitate multarum conscientiarum timoratarum, quam amplecti videntur nostra statuta. 2. par. cap. 2. §. 9. ibi *Quem ipsi in sua conscientia credunt*, & §. 28. ibi *Quem secundum Deum, & conscientiam iudicauerint vita, scientia, & ætate, &c.*

Sunt tamen aliquæ causæ excusantes à peccato eligentes minus dignum, dummodò sit dignus. Primò, si minus dignus sit iam expertus, & disertus circa prælaturam, & dignior inexpertus, secundum Rodrig. in summa. 1. part. cap. 106. num. 5.

Secundò, quando magis dignus, est implicatus negotiis externis, vel non ita residentiam faciet, sicut minus dignus, secundum eundem Rodrig. ibidem cap. 108. num. 5.

Tertiò, quando magis dignus est de alia domo, vel Ecclesia, secundum glossam 1. in cap. Licet. 8. quæst. 1. Pet. à Nauar. post Sot. tom. 1. lib. 2. cap. 2. num. 166. & Rodrig. vbi supra. num. 8.

Quartò, quando video maiorem partem eligentium inclinantem in minus dignum. Tunc ne videar singularis, & etiam quia turpis est pars, quæ non congruit toti, & se ei non conformat: possum dare suffragium minus digno. Ita Silu. verb. Electio. 3. q. 2. & Caiet. eodem verb. & Salò de iust. quæst. 63. art. 2. col. 1004. vbi dicunt posse à me eligi minus dignum, quando est magis acceptus conuentui.

Quintò, quando ex tribus concurrentibus, scilicet magis digno, digno, & indigno; eligitur indignus, si pro digno suffragium non do. Tunc possum, immò debeo omittere magis dignum, ne indignus eligatur. Sic post Soru dicto art. 2. docet Pet. à Nauar. vbi supra, num. 159. & Pater Sa verb. Electio. num. 9.

Sextò, quando excessus non est notabilis, & manifestus. Ita Pet. à Naua. vbi supra

numero 162. & Sot. dicto art. 2. limit. 2.

Septimò, cum dignior præesset alteri Ecclesiæ, & esset postulandus. sentit Sor. dict. art. 2. fol. mihi 91. col. 2.

Octauò, cum eligitur Prælati Regularis, non habens ex electione beneficium, sed tantum onus, & officium; vt sunt nostri Prioratus, & Prioratus Dominicanorum, & similes. Ita singulariter Caiet. verb. Electio Prælati. & facit Concil. Trid. Sessione 7. cap. 3. vbi sufficit eligere dignum ad curata inferiora. Vnde quod dicitur Sessione 24. cap. 1. intelligitur de Electione Episcoporum, & aliorum Superiorum. Sed contra Caiet. sunt nostra statuta. 2. part. cap. 2. & §. 28. vbi dicitur quod sub pœna. p. m. tenemur eligere, quem secundum Deum & conscientiam iudicauerimus vita, scientia & ætate, aliisque debitis qualitatibus esse magis aptum, & idoneum, &c.

2 Præterea est obseruandum, eligentes dignum, relicto digniore, licet peccent mortaliter extra præfatos casus exceptos (vt prædictum est) non tamen teneri ad ullam restitutionem damnorum, per dictum electum forsan datorum. Ita colligo ex notatis per Couar. vbi supra, num. 6. ad finem, quatenus dicit cōferentes Magistratus dignis, relictis dignioribus, nullum damnū inferre communitati, seu Reipub. nec ex tali electione vlllo modo lædi. Licet enim, inquit, fuisset sibi melius prospectum, dādo ei meliorem: attamen nullum ei inferatur damnum, nec iniuria, dando ei dignum. Ex quibus verbis sequitur ad nihil teneri, quoad resarcienda damna, eligentem dignum, relicto digniore. & ita tenet in terminis Sot. lib. 4. de iustit. & iur. quæst. 6. art. 3. conclus. 2. Mercad. de Restitut. cap. 17. vers. *Todo esto*, & Pet. à Nauar. dicto cap. 2. num. 138. & 143. & 155. & Rebel. vbi supra. num. 1. & melius. quæst. 5. à num. 1. Naua. cap. 17. nu. 74.

3 Eligentes autem indignum, vltra peccatum mortale, tenentur ad restitutionem omnium damnorum; quia ipsis imputantur omnia mala tam in spiritualibus, quam temporalibus, quæ illum facere, & pati contigerit, occasione talis in ordinatæ electionis. Verba sunt expressa, in cap. 2. nostrorum statutorum §. 8. & satis id probat Concil.

4 Concil. Trid. dicto cap. 1. Sessio 24 & docet Couar. dicto. §. 7. num. 2. & Nauar. vbi supra nu. 2. & 3. vbi addit quod et am Cōfirmatores, confirmantes scienter indignum, tenentur ad omnia damna. Idem docet Rodrig. verb. Electio. cap. 107. nu. 5. in fine. Et quoad peccatum, idem tenet Rodrig. post Nauar. cap. 106. num. 5. in fine. Attamen verum est maiorem diligentiam fieri debere ab eligentibus, quam à Confirmatoribus, vt ex Mercad. docet Pet. à Nauar. dicto lib. 2. cap. 2. num. 156. Nam sufficit Confirmatoribus, vt electus sit dignus, vt patet ex nostris statutis dicto cap. 2. §. 38. electoribus autem non sufficit, vt sit dignus, nisi in casibus supra notatis.

5 Secundò est obseruandum eligentes bona fide indignum, putantes dignum (vt quia est ignotus, & alterius domus, vel prouinciæ) si quidem ante electionem fecerunt debitam diligentiam, informantes se de personis fide dignis circa personam, & merita electi: tunc excusationem habere coram Deo, tam de peccato, quam de restitutione damnorum. Si verò improuide ipsum elegerunt, absque debita diligentia, & inquisitione, non requirentes de eius persona ab his per quos certificari poterant: tunc peccant mortaliter, & tenentur, in vtroque Foro, ad restitutionem damnorum; per cap. Bonæ memorię. 2. & ibi notat Abb. de Postulat. Prælat. & per cap. Miramur. 61. dist. Et ratio est, quia talis ignorantia est crassa, & ex lata culpa proueniens, & ideo non excusat, vt dicit glossa, verb. Ignorantiam. in cap. Innotuit. de Elect. & docet expresse Pet. à Nauar. dicto cap. 2. num. 155. & 162.

6 Ex quo infert Silu. verb. Electio. 1. quæst. 16. teneri in conscientia eligentes habere plenam notitiam de eligendo. pro quo facit Pragmatica Sanctio titul. de Elect. §. Et quoniam. vbi dicitur qui dolose, vel negligentes, ac timore Domini

postposito in electione, seu collatione, se gesserint; sicut authores sunt in causa maiorum pastorum: ita participes fieri poenarum, quas ipsi mali pastores in districto iudicio patientur. refert, & sequitur Nauar. in dict. cap. Si quando. de Rescript. Except. 11. Horrenda quidem, & timenda sententia hæc est; quam vigilanter attendant Electores, & Collatores Beneficiorum.

7 Tertiò est obseruandum, quando eligitur indignus, si se non obtulit officio, non teneri, nisi de dolo, & lata culpa, per ea quæ diximus sub verb. Damnum. in Different. 1. numero 7. Eligentes tamen ipsum tenentur ad damna, etiam ex leui culpa illius, illata. Ita singulariter tenet Silu. verb. Restitutio. 3. quæst. 5. in 2. dicto. Quod quidem Caiet. eodem verb. in 1. §. Attende. limitat, ac restringit, ad eos tantum qui fuerunt causa, vel concausa talis electionis: nõ tamen procedere, nec esse verum in aliis eligentibus, qui consentiunt maiori parti, & sic non sunt causa, nec concausa; vt quando vota sunt aperta, & quis consentit, quando iam per alios, qui sunt maior pars eligentium, est quis canonicè electus. quem sequitur Naua. cap. 17. num. 21. Rodriguez. verb. Hurto. cap. 152. nu. 11. Lopez. 1. par. cap. 100. Graffis. lib. 2. cap. 127. nu. 15. Cenedo 1. part. Collect. 120. nu. 2. vbi plures citat, & Pet. à Naua. 2. par. cap. 4. nu. 33. & 34. vbi nu. 35. & 36. hoc limitat quatuor modis, scilicet secus esse vbi vota sunt secreta, vt in electionibus Priorum, & Abbatum. Item fallere in votis prioribus. Itē in posterioribus, si priora sunt reuocabilia. Item denique si vltimum suffragium causa fuit, vt citius vel acius iniusta electio executioni mandaretur. In his enim casibus, non excusantur à restitutione damnorum, per electum indignum datorum, dantes sua suffragia indigno, licet sciāt maiorem partem Capituli, seu Conuentus illum electuram.

SUMMARIVM.

1 **P**ATRONVS laicus non tenetur presentare digniorē. Secus si sit Ecclesiasticus.
2 In Foro verò conscientie, etiam laicus tenetur presentare digniorem.

3 Reges, & alii Domini terrarum tenentur nominare sub p.m. ad munera Reip. digniores. non tamē ad aliquā restitutionē tenentur.
4 In prouisionibus Parochialium eligendus est necessa-

necessario dignior. alijs ultra p. m. reuocabitur in Foro contentioso nominatio digni,

relieto digniore. In Foro vero conscientie valet, & tenet.

DIFFERENTIA SECVNDA.

PATRONVS laicus in Foro exteriori non tenetur presentare ad Beneficia, etiam curata, digniorem, sed sufficit vt sit dignus. Ita probat tex. in cap. Monasterium. 16. quæst. 7. & Concil. Trid. Sessio 25. cap. 9. ibi, *Adhuc liceat Episcopo presentatos à patronis, si idonei non fuerint, repellere.* Melior tex. Sessio 24. cap. 18. vbi Concilium facit differentiam inter patronos Ecclesiasticos, & laicos, vultque vt Ecclesiastici teneantur presentare digniores; laici verò, si præsentauerint idoneos, admittantur. & ita docet post Lambert. Couar. in Regul. Peccati. §. 7. num. 5. Nauar. Consil. 5. num. 2. & Consil. 6. num. 2. de Iure patron. Pet. à Nauar. post alios lib. 2. cap. 2. num. 150.

2 Quæ differentia posita à Concilio, quantum attinet ad laicos, intelligenda est permissiue posita, non approbatiue. Nam in Foro conscientie, nulla est distinctio inter patronum Ecclesiasticum, & laicum; quia vterque tenetur eligere digniorem, vt probat idem Couar. loco supra citato, post Feder. de Senis Consil. 95. Idem tenet Rebel. de Obliga. iust. 1. par. lib. 3. quæst. 4. nu. 5. & 6. quidquid contra teneat Lamberti. de Iure pat. 1. parte quæst. 10. & Pet. Toleta. lib. 2. de Restitutione. c. 2. nu. 150. Conciliū enim (vbi sup.) solum voluit dare patronis laicis electionem, decernens ad eos, & non ad Episcopos spectare eligere instituendum: non tamen ex hoc eis concessit facultatem eligendi minus dignum, relicto digniore, cum id semper vergat in detrimentum Ecclesie. Vnde cū electio ad episcopos non pertineat; tenentur admittere quemcūque patroni elegerint; dummodo sit dignus. Quæ confirmatur ex traditis per idē Concil. dict. Sessione 24. cap. 1. vbi dicitur peccare mortaliter habentes ius ad præsentandum ad Cathedralis, si elegerint minus dignum, & non digniorem, & sic obligat Reges sub. p. m. ad præsentandum digniores.

3 Idem quod diximus circa presentationes

ad Beneficia, dicendum est circa nominationes, & collationes aliorum munerum, & officiorum Reipub. Vnde Reges, Prelati, Domini terrarum, & alius quilibet distributor, & collator Beneficiorum, Magistratum, Episcopatum, Iudicium, & aliorum munerum Reip. vel Ecclesie, tenentur in Foro animæ, ea cōferre dignioribus, & vtilioribus Ecclesie, vel Reip. sub pœna mortalis peccati, licet ad nullam restitutionem teneantur, si contrafecerint, cum nihil ademerint digniori, vt docet Couar. supra dicto §. 7. nu. 6. & Sot. lib. 5. de Iustit. & iur. quæst. 6. art. 3. ad sextum.

In Foro verò exteriori, sufficit præfatis eligere, nominare, & conferre prædicta munera, & officia publica, vel Beneficia personis idoneis, ac dignis, relicto dignioribus. Nec de hoc cōqueri potest dignior, aut saltem non reuocaretur electio, nominatio, vel collatio facta digno, vt docet idem Couar. dicto num. 6. ad fin. quia eo casu nullum damnum Reip. vel Ecclesie infertur, ex quo eis digni ministri exhibentur.

4 Vno tamen casu cōqueri potest dignior, & reuocaretur collatio facta digno, relicto digniore, in vacationibus scilicet, ac prouisionibus Beneficiorum, curā animarum habentium, quæ fiunt, mediante concursu, ex noua Extrauag. Pii Quinti, circa hoc edita. In Foro tamen conscientie, valet talis nominatio digni, relicto digniore. Et sic non tenetur electus, & prouisus illi renunciare, donec per sententiam ad id compellatur. Non enim quis debet esse examinatus sui. arg. eorum quæ trademus. verb. Iudex. Different. 9.

Supradictis adde Pala. Ruui. in Rep. cap. Per vestras. de Donat. inter vir. col. 356. vbi post Bal. in l. Id quod pauperibus. quæst. 22. C. de Episcop. & Cleri. tenet etiam in executore dato ad eligendū pauperes, vel feminas ad maritandum, seruandam esse prædictā differentiam, quia non satisfacit in Foro poli, eligendo idoneum pauperem seu

seu feminam quamcumque, si alius vel alia est pauperior. Ratio est; quia tunc talis fungitur munere distributoris: at iustitia distributiva læditur, nisi pauperior eligatur. quod tempera, nisi excessus sit paruus, per not. per Soto. lib. 3. de iusti. quæst. 6.

art. 2. conclusione 9. §. At verò antequam. Nec puto contra facientem in hoc ultimo casu, peccare nisi venialiter. arg. eorum quæ docet idem Soto loco supra proximè citato ad fi. vide not. supra Differentia præced. nu. 2.

SUMMARIVM.

PATER *meliorans filium minus dignum, an sit tutus in Foro conscientie.*

DIFFERENTIA TERTIA.

PATER meliorans filium minus dignum in tertio, & quinto, secundum leges Regni Castellæ, in Foro exteriori, ad nihil tenetur, sed valida omnino est prædicta melioratio, nec villo modo reuocari potest à filio magis digno, & benemerito, per notata supra in Differentia præced. & probat l. 9. tit. De las demandas. lib. 3. Fori legum.

In Foro tamen conscientie, secus est; quia nedum peccat pater meliorando filiū minus dignum, relicto digniore: sed & filius melioratus, bona prædicta fratri digniori restituere tenerur. Ita Palatius Rubios in repet. cap. Per vestras. notab. 3. §. 26. in princip. & Ludou. Gom. in cap. 2. de Constit. lib. 6. num. 23.

Sed reprobantur à Couar. in regul. Peccatum. 2. part. §. 7. num. 7. Idemque tenet Naua. cap. 26. nu. 37. Cum enim talia bona non sint debita vlli filio in particulari, immo sint in libera dispositione patris: (lege id permittente) nulla est ratio, quæ cogat patrem ad eligendum magis hunc, quam illum, licet de benè esse, & honestate, melius faceret eligendo digniorem, vt sic filii prouocarentur ad virtutem, & obedientiam parentum. argumento l. Feminæ. C. de Secun. nupt. & probat glossa notab. in l. Ex facto. §. Si quis rogatus. in 2. ff. ad Trebel. & l. 18. Tau. & l. 6. tit. 6. lib. 5. Recopil. quæ permittunt parentibus beneficium hoc meliorationis in quolibet ex filiis, aut nepotibus. Pro quibus faciunt not. per Soto lib. 3. de iusti. quæst. 6. art. 2. §. Mox alia. cum seq. & §. Quintum autem.

Nec obstant proximè dictis quæ resolvimus in Differentiis præcedentibus. Nam

ibi egimus de electione personarum ad munera communia Ecclesiæ, vel Reip. gubernanda, & perfruenda, cum onere publico, eisdem iniungendo personis, in bonum, & vtilitatem publicam. At hic agimus de bonis liberis particularis personæ, distribuendis, vel dandis sine villo onere, saltem publico, quæ ea ratione qua sunt propria, & libera, possunt ad libitum donari; & de ipsis, domini eorū liberè disponere; modò nihil contra leges agant.

Sed contra hoc faciūt quæ dicemus. verb. Possessio. Differentia 4. per quam redditur dubia resolutio, de qua hic. Quod verū credo, quando pater facit meliorationem filio malis moribus imbuto, atque omniū filiorū indignissimo. Eo enim casu, à culpa patrem omnino esse immunem, non possum mihi persuadere, per ea quæ tradit gl. magna. col. 4. post prin. in Extrauag. 1. de Poen. & rem. inter communes, maxime si sit dissipator, & ludis deditus, per not. Luc. 15. 13. ibi, *Dissipauit substantiam suam, viuendo luxuriosè.* Extra quem casum, veram esse opinionem Couar. censeo. Nec eius ratio, scilicet in hoc nullam violari iustitiam commutatiuam, vel distributiuam, stringit quoad peccatū. Cum etiam debitum morale (quale est hoc in prædicto casu) obliget sub poena saltem peccati venialis, vt latè docet P. Ioan. de Salas de Legi. q. 96. Tracta. 14. Disputatione 14. Sectione 2. nu. 19. & 20. loquens de obligatione, de honestate, quam habet Princeps circa obseruantiam suarum legum. de quo verb. Lex. Differentia 11. & de aliis similibus.

SVM.

SUMMARIVM.

MAIORATVM instituens, potest nominare etiam indignum in utroque Foro, quidquid aliqui in contrarium teneant.

DIFFERENTIA QVARTA.

HABENS licentiam à Rege instituendi maioratum, & eligendi vnum ex filiis quem voluerit, in Foro exteriori, potest nominare successorem minùs dignum, aut minùs meritum. argumento eorum quæ notauimus suprà, Differentia 1.

In Foro tamen animæ, debet nominare benemeritum, secundùm Palat. Rub. in Repet. cap. Per vestras. de Donation. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 26. Et intellige benemeritum, id est dignum, licet non sit

magis dignus. Itaque in hoc consistit hæc differentia, videlicet quòd in Foro exteriori, potest institutor maioratus, nominare indignum: in Foro verò conscientie, sufficit, immò & tenetur eligere dignum. Sed contrarium tenendum est, nimirum non peccare, etiam eligendo indignum, per ea quæ resoluimus suprà, Differentia præced. nullam enim in hoc violat legem, quæ ipsum astringat, & obliget ad eligendum successorem bonorum suorum personam dignam, ac bene meritam.

SUMMARIVM.

PAPA in Beneficialibus quomodo habeat plenissimam potestatem. declaratur hoc copiosè.

DIFFERENTIA QVINTA.

PAPA licet possit in Foro exteriori, ceteros Collatores inferiores præuenire, & etiam conferre beneficiũ iam in aliquem collatum, reuocando collationem inferioris, per Clem. dudũ. §. Verum. de Sepult. quam ad hoc allegat pro sing. Roma. Conf. 298. Circa præmissam. num. 2. & pro valde sing. Ias. in l. Quoties. nu. 13. C. de Rei vend. non tamen licet id facere sine iusta causa posset in Foro conscientie. esset enim res scandalosa. Ad quod videndus est Tiraq. ad leg. Conub. l. 9. num. 3. vbi dicit si id faceret Papa, non esset honestum, nec laudabile.

Et pro primo dicto, & pro ornatu huius differentie, adde cap. 2. de Præben. lib. 6. & Clem. 1. in fin. vt lite pend. quibus probatur Papam in Beneficialibus habere plenariam, & liberam potestatem; idque probat copiosè Feli. in cap. Quæ in Ecclesiarum. num. 39. de Constit. dicens communem. & ibid. Deci. col. 11. & Consi. 125. Anto. Burgen. in Rub. de Empt. & vendi. Ias. dict. l. Quoties. num. 13. & in l. fin. col. pen. & vlt. ff. de Pact. & Hyppol. Sing.

25. & 634. incip. Credo te scire. Hinc dicit gl. 2. in cap. Si graciosè. de Rescript. lib. 6. in prædictis Beneficialibus quæ vult Papa esse pro ratione voluntatem. quam commendat ibi Domin. & Feli. in cap. fin. col. 3. de Iudi. Deci. Conf. 436. nu. 13. & Nauar. in Repet. cap. Si quando. de Rescri. exceptione 13. pag. 64. Dominus meus Rojas post alios in Epitho. succes. cap. 23. nu. 15. vbi alias similes gl. refert.

Effectus huius plenarie potestatis Papæ in Beneficialibus, sunt quæ plures. Primo, potest præuenire ceteros Collatores inferiores, vt in principio huius Differentie diximus. Secundò potest sub conditione, & ad tempus, sicut vult, beneficia, & prælaturas conferre, vt dicit gl. suprà citata, dict. cap. Si graciosè. quæ in hoc, est multis probata, & reputata sing. secundùm Feli. dict. cap. fin. de Iudi. & Naua. supra. sequitur Deci. dict. Conf. 436. nu. 13. Rebus. de Pacif. posse. nu. 280. & est similis gl. in cap. 2. verb. Incerta. de Elect. lib. 6. alia in cap. Pastoralis. 7. quæst. 1. & alia in cap. 1. in gl. 3. de Capel. monach. Pro quibus est

textus

text. expressus in cap. Veniens. ad fin. de Filiis Presbit. Tertiò, potest priuare què Beneficio sine causa, secundum gl. verbo. Ad nos. in cap. Per principalem. 9. quæst. 3. sequitur Feli. dict. cap. Quæ in Ecclesiariu. nu. 13. Hyppo. dict. Sing. 634. las. in dict. l. fin. col. fin. ff. de Pact. dicit communem Ant. Burg. loco superius citato. Pro vt fecit bonæ memoriæ Syxtus quintus dum ego essem Romæ, cum quodam nobili Doctore Cæsaraugustano. Nam contulerat in eundem quamdam dignitatem, & postea precibus oratoris Regis Catholici, & ob eius gratiam, dictam dignitatem abstulit à prouiso, iam in Hispania agente. Et cum anceps esset Papa, quomodo id facere posset, tandem concessit antedatam in fauorem illius in quem Rex Catholicus cōferri desiderabat. Quod cum præfatus Doctor Cæsaraugustæ cognouisset; rediit citus Romā, cui postea alia dignitas fuit data in compensationem, & satisfactionem ablatæ. Et meritò, Nam secundum veriore opinionē, non potest Papa sine causa quem priuare eius Beneficio, vt docet Cardi. Conf. 142. Abb. in disputatione Episcoporum, col. 8. vbi profundè Roman. Conf. 345. Selua de Beneficio. 2. parte, quæst. 1. per totam, maximè num. 20. cum seq. & 6. par. quæst. 60. Rebus. in tracta. Nominationū. quæst. 21. num. 55. Deci. plenè distinguentem in cap. fin. de Confirm. vtil. Soto lib. 3. de Iust. quæst. 6. art. 2. Naua. dict. cap. Si quando. Exceptione 13. vbi contrariam opinionem admittit quoad Expectatiuas, & alias gratias Beneficiorum quærendorum, non tamen quoad Beneficia iam quæsitā. & in hanc partem videtur inclinare Mencha. in tracta. de Illustrib. lib. 1. quæst. 5. à num. 15. & quæst. 15. num. 5. adde Pinel. in rubr. de Rescindend. vendi. 1. par. cap. 2. num. 29. Mantuan. lib. 1. Dialogo 10. Couar. Regu. Peccatū. 2. par. §. 10. & vide l. 2. tit. 1. Partit. 2. & l. 2. 3. & 4. tit. 12. lib. 3. Ordinamen. Quare concludendum est, siue loquamur de rebus prophanis; siue Ecclesiasticis, non posse Principem sine iusta causa, rem vnus in alterum trāsferre. Hinc dicit gloss. verb. Diuisiones. in cap. 1. Distin. 10. non posse Papam auferre bona ab vna Ecclesia sine causa, & dare alteri. cui est similis in cap. 1.

verb. Iniustitiam. 22. Dist. sequitur Domin. dicto cap. 1. Dist. 10. col. 5. Rochus de Iure patro. verbo Honorificum. quæst. 3. num. 10. Abb. in cap. Ad audientiam. num. 10. de Eccles. edifi. Rota noua Decis. 1. de Rebus Eccles. Cardi. in Clem. 1. de Supplen. negl. Præl. quæst. 6. num. 9. & 11. Gigas de Pensio. q. 23. Bero. in cap. 1. nu. 38. de Reb. Eccl. Rip. respons. 26. incip. Plura. nu. 38.

Nec prefatæ resolutioni obstant iura superius citata, quæ sunt Capitalia in hac materia. Nam prædicta iura non probant posse ad libitum Papam conferre, & auferre Beneficia, & de rebus Ecclesiæ disponere, vt docet glossa regulæ 16. Cancellariæ, Inno. 8. Gigas de Pensio. quæstione 6. Gomez. in regula de Non tollend. iure quæsi. quæst. 1. Anto. Burgues. dict. rub. de Emptione, & vend. col. 1. las. in l. Barbarius Philippus. ff. de Offi. Præto. num. 43. Sed tantum probant Summum Pontificem liberam habere facultatem, eò quod non obstantibus iuris humani regulis, potest disponere omnia, ordinando ea in Ecclesiæ vtilitatem, iuxta text. in cap. Non liceat. & cap. Sine exceptione. 12. quæst. 2. & hoc significat verbum *Libera*, de quo in dicta Clem. 1. Vt lit. pen. iuxta glos. verb. Liberè. in Clem. Dudum. §. Si verò. de Sepult. commendatam à plurimis citatis à Couar. in 4. 1. par. cap. 5. in prin. num. 7. cui similis in cap. Ordinarii. verb. Liberè. de Offi. Ord. lib. 6. alia in Clem. fin. eod. verb. de Aetate, & qual. & in cap. Dudum. de Præbend. lib. 6. alia in cap. Sunt plures. de Offi. deleg. eod. lib. & ita docent Selua, & Soto, locis suprā citatis. Vide alium effectum circa assignationes Pensionum. de quo, verbo Pensio. Differentia 1. & sentit Couar. in cap. Cum in officiis. nu. 6. in fin. de Testam. Sed adde not. verb. Testamentum. Diff. 11. in fi. Quintò, quia potest procedere in Beneficialibus contra non citatum, teste Gigan. de Pensio. quæst. 37. num. 3. & Rebus. dict. tract. Nominat. q. 21. n. 54. in fi. Sextò, quia in causa beneficiāli potest pronunciare ultra contenta in libello, secundum Felin. in cap. Licet Heli. num. 21. de Simo. Septimò, quia sententia lata in Beneficialibus, quoad Papam, non transit in rem iudicatā, vt in c. Cum olim. de Dolo, & cōtu.

Q

Tandem

Electio.

Tandem vide alios effectus per Rebuf. dicta quaestione 21. & per Gigan. de Pensio.

q. 10. nu. 11. & 13. & in numeris præced. & quasi per totam illam quaestionem.

SUMMARIVM.

HONORES, & officia honorifica appetere, & procurare; an liceat in utroque Foro.

DIFFERENTIA SEXTA.

HONORES appetere, & procurare dignitates, & officia honorifica, in Foro exteriori, non licet, adeo ut eo ipso se quis indignum, & ineligibilem faciat. cap. In scripturis. 8. quaest. 1. cap. Nullus. 1. quaest. 1. cap. Sicut is. 1. quaest. 6. l. final. ff. de Ambit. & l. 1. C. eodem, glossa. 1. ad fin. in cap. Officii. de Elect. & in cap. Cupientes. verb. Post obtentam. eodem tit. lib. 6. quæ ad idē allegat bonum tex. in l. Si quemquam. C. de Episcop. & Cleric. ubi dicitur, *Quod rogatus quis ad honores, debet recedere, invitatus fugere, & sola debet illi suffragari necessitas excusandi*. Idem docet D. Bernar. lib. 4. de Considerat. & Epist. 42. ad Henriq. Senonens. Archiepiscopum, & Panorm. in cap. Cum iam dudum. num. 2. de Præb. & in capite Bonæ. 36. numero 13. de Elect. Et potest esse ratio, quia qui talia appetit, & procurat, proculdubio dat de se notam superbiæ, inanis gloriæ, ambitionis, præsumptionis, & temeritatis. Quæ vitia longè abesse debent ab iis, qui ad exemplum aliorum ponuntur, & quos facile subditi imitantur, iuxta illud, *Regis ad exemplum, totus componitur orbis*.

At in Foro conscientiae, si prædicti honores (excepto Episcopali) ob bonum finem, ab idoneo, & digno appetantur; nullum inest peccatum, secluso scandalo; nec ulla apparet deformitas, ipsos honores mediis licitis, procurando. Primò, quia alias non liceret se opponere Beneficiis curatis, Canonicatibus Magistralibus, & Doctoralibus. cum tamen contrarium sanxerit Concil. Trident. & Pius 5. in quadam Extravag. Secundò, quia in Foro exteriori, est prohibitum prædictos honores appetere, & procurare, propter præsumptionem ambitionis, & inanis gloriæ, atque aliorum vitiorum supra relatorum. At in Foro conscientie, cessant præ-

dictæ præsumptiones, cum ad bonum finem, & à digno procurantur. Tertiò, quia honos alit artes. Vnde sicut licet operam dare literis, principaliter propter Deum, & ad eius obsequium, & servitium; secundario verò, propter obtinendam aliquam dignitatem de qua possit vivere, & se sustentare, ut totus Mundus observat: ita etiam licebit mediis licitis eandem dignitatem procurare, principaliter ut Deo in ea deferuiat, & proximis profit, & secundario propter proprias commoditates. Quartò, quia merita alicuius, excusant ipsum ab ambitione, ut notat glossa final. in cap. Miramur. 61. dist. Quintò, quia licite potest quis procurare confirmationem suæ electionis, absque metu, & nota ambitionis, ut in dicto cap. Cupientes. Per quæ fundamenta, defendi posset hæc pars, prout eam defendit Pet. à Navar. licet non ita corroboratam, in 1. tom. de Rest. lib. 2. cap. 4. nu. 23.

Quamvis à nu. 44. in fin. non audeat recedere à doctrina D. Tho. 2. 2. quaest. 185. art. 1. & à communi contrarium tenente. Et merito, quia ab hoc appetitu, omnes arcentur per Apost. ad Hebr. 5. dicentem, *Nec qui squam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo*. Tum, quia per pauci, & rarissimi sunt, qui possint in rei veritate cognoscere se dignos, & idoneos. Tum, quia appetere prædicta officia honorifica, est in effectu appetere testimonium suæ virtutis, & excellentiæ, in quo est nonnulla species ambitionis, & superbiæ, atque inanis gloriæ. Tum, quia est contra humilitatem adeo à Christo commendatam. Tum, quia vix procurari possunt sine scandalo, & nota prædictæ ambitionis, & leuitatis; exceptis quibusdā casibus, in quibus à iure, vel aliàs datur facultas, vel opponendi se ad Curata, & quosdā Canonicatus. de quibus supra; vel prosequendi electum suam electionem.

Hii

His enim casibus citra, vllam notam, accedit quis ad Prælatos, & subiicit se eorum examini, & iudicio, an sit dignus, nec ne, ad Beneficia vacatia. Et vtinam etiam Episcopatus concursu darentur. sic enim melius prouiderentur, & multorum vanæ prætensiones cessarent, qui modò fauore, pecunia, & aliis mediis illicitis, ambire, ac procurare non erubescunt.

In vno tamen casu posset quis appetere, vel saltè libèter acceptare (non tamè procurare) eligi ad aliquam dignitatem; quādo scilicet habet eam vt crucem, & horret illā. vt sunt multi Religiosi ita mortificati, per multiplices electiones, & assumptiones ipsorum, ad officia Prioratum, vt ea valde abhorreant, propter multa in eis perpeffa; vel aliās. pro quo facit quod dicitur de B. Machario in Vitis Patrum, qui libenter sumebat hausta, & pocula vini quæ ei porrigebantur; quia erant illi vt magnæ, & acerbæ cruces; quippe qui pro quolibet poculo, nō bibebat postea aquam totidē diebus. Et satis probatur per quoddam respōsum, quod circa hoc accepit à Domino nostro Iesu

Christo beata Mater Theresia de Iesus (vt habetur in eius vita cap. 40. ad fin. §. Rogo me vna persona. p. 378.) quæ rogata à quodam prætendente episcopari, vt supplicaret Deo reuelare dignaretur an esset eidem Deo gratū, si acciperet Episcopatū prædictus prætendens. fuit illi dictum tunc demum posse dictum Episcopatū acceptare, quando certò sciret, & cognosceret, nullū aliud maius dominium, nec maius esse bonum, quàm nihil habere. significando tunc licere, & optare, & accipere dignitatem honorificam, cum nihili pēderet, nec estimaret eā, sed haberet pro cruce. vel tunc posse eam acceptare, quando eam fugeret, iuxta dictum cap. Sicut is. quod idem est. alias Episcopatum ambire, delictum est: oblatū tamè, citra culpam, suscipi potest, vt inquit Soto lib. 3. de Iust. q. 6. art. 2. §. Contra hæc. vbi §. Secūdo loco. respōdet authoritati D. Paul. 1. ad Thimot. 3. 1. *Qui Episcopatū desiderat, bonū opus desiderat.* id est, consultò videat, quātum sibi oneris imponat. quia omnium est optimū munerū, quæ in Ecclesia sunt; atque ideo gubernatu difficilimum.

ELEEMOSYNA. SUMMARIVM.

1 **D**IVITES seculares, habentes superflua ultra necessaria, ad sustentationē personarum, & status; an teneantur ad eleemosynam faciendam in vtroque Foro, in necessitatibus grauib.

2 *Item an possint thesaurizare, & coaccuare diuitias, non existentibus extremis, nec grauib. necessitatibus. & an teneantur, in conscientia, superflua vitæ, & status, in cōmunes pauperes, & opera pia impendere.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 **S**ecularis diues, habēs superflua, vltra necessaria vitæ, & status; de cōmuni practica, & consuetudine, non tenetur ea impēdere in cōmunes pauperes, neq; in patientes graues necessitates, pro status sui conseruatione, seu aliās; nec in alia opera pia; sed potest ea seruare, etiam auarè, vel impendere in res sibi bene visas. Hoc sine vllō scrupulo fit à diuitibus huius seculi, non curantibus sua effluite adiuuare proximos in maxima necessitate constitutos, quales sunt quāplures nobiles, qui ob tenuitatem rei familiaris, & an-

nonæ caritatem, sunt nonnumquam in periculo necessariò decidendi à suo statu cum dedecore. Alii patientes carceres, ob impotentiam soluendi æs alienum. Vel sunt in tanta paupertate, vt si partem æris alieni, seu nominis, dissoluere velint; lecti in quo cum vxoribus, & liberis iacent, eis sint vendendi. Alii detinentur captiui inter Turcas, & Saracenos; ex quibus plurimi, quia pueri sunt & adolescentuli, versantur in maximo salutis discrimine apostatandi à Fide: Alii, vxores, & liberos quos dimiserant in patria

Q2

sua

sua, & terris Christianorū, vbi prius degebant; manu, & arte alebāt: nūc verò defunt illis viſtui neceſſaria. Alii ita fame premūtur, vt aliquot diebus ſeptimanæ, etiam fruſtro panis careant, ad vitā ſuā ſuſtentādā. Alii à prędonibus capti viarū (quos vulgus *bandoleros* appellat) qui nō redimantur, iugulātur. Hi omnes, & ſimiles, ſunt in maxima neceſſitate conſtituti, ſecūdum Naua. in cap. 24. nu. 9. verſ. Circa prædicta. Immo & in extrema, ſecūdum Rodrig. vbi infrā. Et tamē opulenti, & diuites, iis mederi renuunt; iis ita laborantibus non ſuccurrunt. adeòque circa eorum inopiam ſegniores efficiuntur, vt nec opere, nec verbo quorūquam, ſubleuetur, etiam ſi iſtis planē innotefcat. Sed ſolummodò curant de iis quæ ſua ſunt, viuendo vel luxurioſe, vel theſaurizando diuitias, ob nullum aliū bonū finē, niſi ex nimia ſiti quam habent ad eas; & vt ab hominibus circūfluētes opibus, & potentes habeātur, & vt tales ab eis honorentur. Nec à ſuperioribus ludicibus ob id puniuntur, neque ab eiſdē coguntur, ad ſupradictas neceſſitates ſuis facultatibus leuandas; nec cogi poſſunt, attento cōmuni vſu, & obſeruantia totius Mundi.

Omitto nunc agere de neceſſitate faciendæ eleemoſinæ extremē egenti; de quo dicemus verb. Peccatū. Dif. 22. vel pauperibus cōmunibus; ſed ſolū agere intēdo in hac differentia, circa patiētes graues neceſſitates, vt in exemplis ſupra poſitis.

Circa hos ergo pauperes dico, habētes quę ſuperſunt ſtatui, teneri in cōſciētia ſub pœna peccati mortalis, ſuccurrere, & impēdere dicta ſuperflua in præcitatos, iuxta illud. 1. Ioan. 3. *Qui habet ſubſtantiam huius Mūdi, & viderit proximum ſuum neceſſe habere, & clauſerit viſcera ſua; quomodo charitas Dei in illo eſt?* Ita tenet Alex. de Ales, Ricard. Palud. Liranus, Abulen. Duran. noſter Dionyſ. citati à Cordub. lib. 1. Quęſt. quæſt. 26. p. 223. Florenti. 2. par. tit. 1. cap. 24. §. pen. Ange. verb. Eleemoſyna. §. 2. Silu. eod. verb. quæſt. 1. & verb. Auaritia. quæſt. Vlt. Conrad. de Contract. quæſt. 19. Concluſione 5. & 6. Pet. ab Aragon. 2. 2. quæſt. 32. art. 3. pag. 738. Naua. cap. 23. nu. 172. poſt Caiet. 2. 2. q. 18. art. 4. ad fi. Idem Naua. c. 24. n. 5. Rodrig. v. Limofna. c. 119.

concl. 2. Caiet. de Eleemoſy. c. 3. Coua. lib. 3. Var. c. 14. n. 5. Soto, Viſtoria, Adria. Turrecrem. relati à Cord. ſup. Villeg. 2. par. in vita Iudith c. 2. pag. 298. dicens hanc partē eſſe receptā ab Eccleſia, vt patet in c. Quid dicā 14. q. 4. & in c. Sicut hi. 47. diſt. ſequitur Paul. Comitol. lib. 4. Reſpō. mora. q. 31. nu. 3. Beia. 2. par. Caſuū cōſci. caſu 1. ex propoſitis 29. Octob. anni 1583. & Toledo in Summa in tract. de 7. peccat. mortal. c. 35. dicens cōmunem nu. 1. & 2. allegat D. Tho. in 4. diſt. 15. q. 2. art. 1. cōcl. 3. Tabien. Armil. ver. Eleemoſyna. Medin. C. de Penit. tract. 5. de Eleemoſyna. & probatur Matt. 26. *Ite maledicti in ignem æternum, quia ſitui, &c. eſuriui, &c.*

Probatur etiam rationibus. Primò, quia ſicut videns, aut ſciēs rem proximi notabiliter periclitari in incendio, naufragio, vel alio infortunio, vel eius famam: & cū cōmodē poſſet, illi ſuccurrere nō curaret; nec eſſet alius qui id præſtare tunc poſſet, aut faciat: certē peccaret mortaliter in omittēdo, ſecūdum Naua. in c. Non in inferēda. 23. q. 3. n. 10. 11. 12. 39. & 40. Medina C. de Reſtitutione. q. 25. Ita in caſu præſenti, vt poſt D. Tho. & Caiet. docet Naua. diſt. cap. 24. n. 6. Cordub. ſup. pag. 223. ad fi.

Deinde, Deus nihil facit fruſtra. & conſequenter nō dedit diuitibus diuitias, vt eas auarē retineāt, quia in hoc nullus bonus vſus eſt. nec eas dedit, vt luxurioſe eas expēdant, quia ad malū vſum eas nō dedit. alias non peccarēt ita malē expendendo. Teneatur ergo eas benē erogare, largiēdo ſcilicet eas, vel pauperibus valde egētibus, vel poſitis in grauiffimis neceſſitatib. de quib. ſup.

Tertiò probatur idem ex ordine charitatis. quia temporalia noſtra tenemur ſub m. poſtponere vitæ proximi, vel eius bonę reputationi, & honori conſeruando; & ſic res ſuperfluas pro ſaluanda decentia ſtatus proximi, vel pro liberādo eo, ab aliqua alia ſumma neceſſitate. Sunt enim hæc temporalia inferioris ordinis, quæ poſtponenda ſunt aliis bonis magis præcipuis, & potioribus, quia hoc dictat ratio naturalis, maximē quia ſunt data, vt instrumenta, & remedia neceſſitatum.

Et ita tene, quidquid alii multi tenēant, quos refert idem Cordub. ſup. p. 223. verſ. Sunt

Sunt enim dicentes solum peccare venialiter, nisi quando extremè egeat proximus. Et de hac necessitate, intelligunt dictā auctoritatem Ioannis, & alia iura supra citata. Sed certè quando proximus est in extrema: tunc etiam si non sint superflua, sed tantum necessaria ad decentiam status, tenetur quis tribuendo subuenire. alias peccaret mortaliter, per cap. Pasce. 86. distinct. & l. Necare. ff. de Libe. agnosc. Et contra eos est communis sensus DD. circa diuitem illum Lucæ 16. qui ob id potissimum dicitur condemnatus æternaliter, quia propria, indigenti Lazaro, non dederat: vt not. S. Basilii. in Homilia de diuite. & Pet. Damia. Epist. 9. tom. 3. Biblio. sacræ. col. 739. Don Thom. à Villanoua Serm. 2. de B. Martino Cordub. sup. p. 224. ad fi. & Beia sup. p. 404. Faciūt etiā cōtra eos verba illa B. Iacobi in sua Canon. c. 5. *Agite nunc (inquit) diuites, plorate, &c. & infra, Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus.* Omnia enim hæc verba tēdūt ad significandū periculosū statū diuitū. & nulla alia ratione, nisi ob auaritiā, & defectum eleemosynarū, & luxū eorum, in modo viuēdi. Ad idē illud Saluatoris nostri, Marci 10. *Facilius est camelū per foramē acus transire, quā diuitem intrare in Regnum Dei.* vbi constat de difficultate saluationis eorū, propter malū vsum diuitiarū. Nam de se nō sunt diuitiæ improbandæ; quippe *Diuitiæ* (vt inquit D. Ambros. lib. 8. Cōmentar. in Luc.) *vt impedimenta improbis: ita bonis sunt adiumenta virtutis.*

Sed aduertendū est in hac quæstione totā difficultatē cōsistere in iudicādo, & decernendo, quando sit talis casus qui obliget ad prædicta. Nam primò nō tenetur ostiatim diues secularis quærere pauperes præcitos, sed tantum tenetur occurrētibus necessitatibus succurrere, quæ sibi quomodocūque innotescant. Deinde non potest faciliē cōstare, an vera, vel ficta sit necessitas proximi, & an tanta sit, vt obliget sub mortali. Preterea ex parte etiā diuitis, potest iure optimo dubitari, an habeat superflua; cū possit quæ sibi supersunt, ad multos casus licitos seruare. Ad hæc, cura pauperum de iure spectat ad Episcopos, & hodie in oppidis Iurati habent hanc curam: ob quæ, rationaliter potest se excusare diues, cū sint

alii, qui huiusmodi necessitatibus occurrūt, vel occurrere tenentur. Quare vix poterit Confessarius denegare absolutionē his diuitibus secularibus, ob causam de qua agimus in præsentī differētia, per notat. per D. Tho. 2. 2. q. 185. ar. 7. ad 1. vbi dicit nō posse determinari quando sit ista necessitas, quæ ad p. m. obliget; sed relinquit humanæ prudentiæ. Puto tamen tūc posse, quando certò scit Confessarius emergere aliquas graues necessitates, ex dictis sup. & de his in confessione eos certiores facit, suntq; poenitentes, senes, qui de augendo statu non curant, & ei confitentur, superflua quæ habent non seruare in euentū aliquē licitū, sed tantum amore diuitiarū. Hoc enim casu tenetur Cōfessarius denegare talibus absolutionē, nisi superflua impendant in prædictas, vel alias necessitates, seu opera pia. quia tunc absque peccato mortali nō possunt ea auarē retinere.

2 An autē dicti diuites, habentes superflua ultra necessaria vitæ, & status; & nō existētibus necessitatibus extremis, nec grauib. possint thesaurizare dicta superflua, consulendus est D. Tho. 2. 2. q. 87. art. 1. ad quartum, & quæst. 118. art. 4. ad secundum. vbi videtur tenere partē negatiuā. Et eam etiā tenere omnes Doctores sanctos, testatur Illustrissimus Toledo in tract. de Septē peccatis mortal. c. 35. nu. 3. quamuis dicat esse vnam DD. scholasticorum sentētiā in cōtrariū, sc. ea auarē retinere posse. & hanc partē affirmatiuā ipse sequitur. Et eā intelligit, & existimat verā indistinctē, tā in diuitibus secularib. quā Clericis. & solum ponit discrimen inter eos in modo, nēpe istos teneri querere necessitates, non tamen illos.

Sed salua illius reuerētia, circa diuites Clericos, contrariū tenendū est, vt resoluimus verbo Beneficiatus. Dif. 4. quibus ibi dictis adde, si Clerici habētes superflua tenentur quærere necessitates, profectò numquā eis liceret retinere superflua; quia nullibi desunt graues necessitates, & extremæ, in quas impendi possint, & debeant; maximè quia nulla alia ratione tenētur quærere necessitates, nisi quia non sunt domini eorū, quæ eis supersunt, nec similiter possunt ea retinere.

Eleemosyna.

SVMMARIVM.

DIVITES tempore caritatis, non tenentur ad eleemosynas, in Foro exteriori; quia ad id compelli nequeunt, nisi per viam denunciacionis. Benè tamen in Foro cōscientiæ.

2 Pauper extremè egens, seu graviter patiens, potest ab invito accipere eleemosynam. Sed primus, publicè: secundus verò occultè.

DIFFERENTIA SECUNDA.

1 **E**X dictis in præcedente Differentia, inferitur decisio altetius dubii; an scilicet teneantur dicti diuites tempore caritatis, ad subueniendas necessitates; possintque ad id cogi. Dic ergo diuites, tempore caritatis, & magnæ necessitatis, in Foro exteriori, non teneri, nec iure actionis cogi posse ad succurrendum pauperibus, & eleemosynam eisdem erogandum, secundum gloss. verb. Esurientiū. in cap. Sicut, 47. dist. cōmendatam à Panor. in cap. Cū causam. n. 8. de Elect. & in cap. Si quis. de Furt. & in cap. 1. nu. 8. de Cleric. egro. cui est similis in cap. Exigunt. 1. q. 7. & in c. Domino sancto. verbo Neceffe. 50. dist. sequitur Silu. verb. Eleemosyna. nu. 9. latè Ludo. Mefsia in Pragm. Panis. Cōclu. 1. n. 5. Vide latissimè per Cened. 1. par. Collect. 27. nu. 1.

Benè tamen ad id tenentur in Foro conscientiæ, secundum gloss. & DD. sup. citatos; Sot. lib. 5. de Iust. & iur. q. 1. art. 7. Cordub. lib. 1. Quæst. Theolog. quæst. 27. in ratione 13. pro tertia opinione, §. Tū quartò. & in solutione ad quartū, in 2. opinione. Vbi tradunt rationem diuersitatis; quia scilicet debitum ex sola charitate (quale est præfatum) obligat tantum in Foro conscientiæ, non tamen in Foro iudiciali; quia ad ipsum præstandum, quis cogi non potest. Solum enim debitum legale, descendens ex lege iustitiæ, obligat, & debetur in Foro iudicia-

li: non tamen illud, quod ex sola lege charitatis descendit, ut diximus verbo Debitū. Dif. 1. & verb. Restitutio. Dif. 1. Faciunt quæ diximus supra in præced. Dif.

Licet autè in Foro seculari, cogi nō possint iure actionis: benè tamen cogi poterunt per officium iudicis, vel coram Episcopo, seu eius Vicario generali, per viam denunciacionis Euangelicæ, secundum dict. glossam, verbo Esurientiū. in cap. Sicut. 47. distinct. & alias supra allegatas, & per notata in Præludio. 13. Et infra, verbo Peccatum. Differentia 23. docet Couar. lib. 3. Resolu. cap. 14. num. 5. Nauar. cap. 23. num. 73. & alii citati à Rebel. 2. par. de Iust. lib. 9. quæst. 2. Sectione. 1. num. 5.

2 Prædictis adde vnū singulare, videlicet à paupere, quando est in extrema necessitate constitutus, posse accipi eleemosynā propria auctoritate, etiam aperte ab invito, ut docet Naua. c. 17. n. 62. & Pet. à Naua. tom. 1. lib. 2. c. 3. n. 125. Quin etiā, & quādo patitur grauē necessitatem. Tunc enim potest occultè eandem eleemosynam accipere ab eo, qui eam dare recusat. Ita tenet Silu. v. Furtū. q. 5. Dicto 2. Ang. eod. v. q. 36. cū seq. Dicit probabilè Couar. Regu. Peccatū. 2. par. §. 1. n. 3. quāuis ipse contrariū teneat. cuius argumentis, & rationibus satisfacit Pet. à Naua. quem refert, & sequitur Rodrig. verb. Hurto. cap. 144. alias 147. Conclusionem 1.

SVMMARIVM.

1 **H**OSPITALITATEM nemo tenetur in Foro exteriori exercere. Secus ex lege charitatis.

DIFFERENTIA TERTIA.

2 **A**D hospitalitatē, in Foro contentioso, nullus tenetur, cū per legem nemo ad beneficiendum sit cogendus. aliàs enim, nullū quis meritū

consequeretur. cap. Fidem 23. q. 5. cap. Qui sincera. & cap. De Iudæis. 45. distinct.

In Foro tamen animæ, omnes ad hospitalitatem, ex lege charitatis, tenentur, iuxta gloss.

glossam, verb. Debita. in Extrauag. Execrabilis. Ioan. 22. post princip. de Præb. quæ facit differentiam inter Clericos Beneficiatos; & inter laicos, & Clericos non Beneficiatos. Nam primos in utroque Foro

teneri docet, per cap. 1. 85. dist. alios vero non, nisi ut in hac Differentia. Et videtur plura de Hospitalitate, per Nauar. Conf. 2. de Emptio. & vendi. Et faciunt not. per Rodrig. verb. Limosna. Conclusionem 3. & 4.

EMPTIO.

SUMMARIVM.

- 1 **E**MENTES Aethiopes, an tuti sint tam in Foro interiori, quam exteriori.

DIFFERENTIA PRIM A.

- 1 **E**MENTES seruos Aethiopes, puta de Cabo verde, de Mandinga, & de Guinea, quos Lusitani exinde ad Hispaniam asportant: in Foro exteriori tuti sunt, & securi; quia prædicti Aethiopes, communiter veneunt tamquam iuste capti in bello, vel tamquam inimici fidei, Turcarum instar, & Agarenorum.

At cum tales non capiuntur iusto bello, sed ut plurimum dolo, & fraude; nec possint verè dici inimici, & hostes nostri, cum numquam contra nos bellum gerant, nec gesserint: probabilior sententia est, ementes tales seruos, non esse tutos in Foro conscientie. Ita tenet Soto lib. 4. de Iust. quæst. 2. art. 2. Ledes. 2. 2. quæst. 18. art. 1. dubio. 1. Mercad. tract. 2. cap. 15. & Pet. à Nauar. tom. 2. lib. 3. cap. 1. num. 214. Conferunt dicta sub verb. Vsuræ. Different. 15.

Sed vide latius. per Rebel. in Præludiis Iustitiæ, quæst. 10. Sectione 1. & 2. per totam, ubi dicta Sectione 1. nu. 4. dicit receptum esse à magistris Lusitanie provincie suæ Societatis, regulariter non esse illicitam emptionem dictorum servorum, si fuerit examinata per ministros Regis, qui ad id, in dictis partibus constituuntur, & tributum recipiunt, pro ut in dubio præsumitur. Secus si constaret insciis Regis ministris, vel contra formam à Rege præscriptam, factam fuisse. quod & nobis placet. Ex quibus inferitur ementes seruos in partibus Vlyssiponæ, & aliis: propter bonam fidem quam habent, excusari à p.m. & restitutione, propter ignorantiam fraudis, vel iniustitiæ, si qua in prima emptione eorum interuenit. quæ non præsumitur, ut idè Rebel. supra. nu. 41. annotauit.

SUMMARIVM.

- 2 **E**MENS rem furtiuam bona fide; si postea sciat esse talem, sed nescit verum dominum: an possit reddere statim venditori.

DIFFERENTIA SECUNDA.

- 1 **E**MENS rem furto ereptam, bona fide; si postea sciat esse alienam, sed nescit cuius sit: potest in Foro conscientie, dum non scit verum dominum, restituere eam vendenti, ut ab eo pretium recuperet.

In Foro verò exteriori, condemnabitur, si probetur eam venditori reddidisse, & non domino, postquam sciuit esse alienam. Ita Mercad. tract. 4. de Rest. cap. 14. fol. 210. quasi velit, teneri eam seruare, donec sciret verum dominum.

Sed

Emptio.

Sed nō video rationē diuersitatis; immò credo esse falsū, per ea quę habes sub ver. Repetitio. Diff. 6. & ita reprobatur Rebel. vbi infra, quęst. 9. nu. 5. ad fi. Si enim emēs à fure scienter, potest reddere rem eidem furi, vt pretium recuperet (vt ibi dicimus) quanto magis licebit emptori bonę fidei reddere venditori? Et ita postmodum inueni tenere (etiā si sciatur dominus) Naua. cap. 17. nu. 8. & 9. quem refert, & sequitur Rodrig. verb. Hurto. cap. 150. nu. 1. contra Caiet. Idem tenent alii citati a Rebel. de Obliga. iust. 1. par. lib. 2. quęst. 9. num. 3.

Hic nolo omittere dubium egregium, & satis practicabile, scilicet si iste emptor, bona fide eamdem rem alteri vendat, & postea sciatur esse alienam: an teneatur procurare, vt domino reddatur, & pretium emptori suo restituere. Et sanē si res est penes secundum emptorem, & timetur ab eo auferri: tenetur eum indemnem seruare. de quo infra Differentia 7. alias secus. Domino autem nō tenetur, ad aliquid. Ita collige ex traditis per Soto, lib. 4. de iust. quęst. 7. art. 2. versiculo Quid autem.

SUMMARIVM.

- 1 **E**MPTOR secundus cum possessione, 2 *Secus in Foro conscientię, si scienter id*
præferatur primo sine ea. *fecerit.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 **E**MPTOR secundus alicuius rei, vt præferatur primo emptori, remedium est, vt post pretium solutum, vel habitam fidem de eo, capiat prius possessionem illius, per tex. sing. in l. Quoties. C. de Rei vendica. tradunt Canonistę in cap. Cōtinebatur. de His quę fiunt à Præla. sine cons. cap. & Feli. in Rub. de Sponsa. nu. 12. vers. 21. & est ord. Lusit. lib. 4. tit. 7. in prin. Idque facere potest impunē, ex traditis per Iul. Clar. §. Falsum. nu. 29. vbi dicit quòd licet vendens eamdem rem duobus, incidat de iure in crimen falsi. l. Qui duobus. ff. de Fal. per consuetudinem tamē generalem derogatum esse dicto iuri. Idem refertur. 1. tom. commu. opin. pag. 340. ad fi. Et circa dict. l. Quoties. vide latissimē. 2. tom. Commu. opin. loco infra citando, vbi ponuntur. 12. ampliati. & 17. limitatio.

2 Quod in Foro conscientię, nequaquam procedere puto, si sciens emerit. Itaque censeo primò, non posse à quoquam in

conscientia emere rem, quam scit alteri venditam, licet nondum traditam; quia cooperatur fractioni fidei venditoris. Deinde nec poterit absque peccato, prædictę rei capere possessionē, vt sic eludat primū emptorem, & ei præferatur; sed tenebitur rem tradere primo; & hoc propter suam malā fidem, propter quam, etiam in Foro externo, constituto de ea, reuocaretur secunda venditio, & res traderetur primo, vt tradūt plures citati. 2. tom. Commu. opin. lib. 3. tit. de Emptione, & venditione, Conclusionē 2. nu. 30. Vnde nulla est in hoc assignanda differentia inter vtrumque Forum. Itaque tam in Foro externo, seu iudiciali, quā in Foro conscientię, erit tutus secundus emptor, si inscius prioris venditionis, rei emptę prior possessionem acceperit, vt tenet Rebel. de Obliga. iust. in Prælud. lib. 1. quęst. 8. nu. 16. & 2. par. lib. 1. quęst. 7. nu. 13. & 15. & lib. 9. quęst. 17. nu. 28. Et sic dict. l. Quoties. habet locum in vtroque Foro. quod est notandum.

SUMMARIVM.

- 1 **E**MENS rem pluris iusto pretio, propter necessitatem; an possit, illud plus, retinere; si non petatur.

DIF-

DIFFERENTIA QVARTA.

EMENS rem aliquam pluris iusto pretio, propter necessitatem; tenetur in Foro exteriori, ad totum pretium conuentum, ut palam est.

In Foro verò conscientiae, non tenetur. Et ideo potest apud se, illud plus, retinere, si non petatur, per dicta verb. Venditio. Differentia 7.

Nec obstat promissio, & conuentio facta; quia tamquam iniusta, non obligat in

conscientia.

Hinc, in facti contingentia, dixi quendam coquentem calcis furnum; & ob necessitatem, conducentem quosdam piscatores, seu nautas qui per mare ducerent nauiculas duas lignis onustas, pretio 17. ducatorum: cum tamen iustum pretium, essent 15. tantum scuta: non teneri in conscientia soluere illa duo scuta, si ab eo non peterentur.

SVMMARIVM.

EMENS rem alicuius à Fisco, praecedente subhaftatione, propter debita fiscalia; securus est in perpetuum in Foro iu-

diciali. Secus in Foro conscientiae, si non iusto pretio fuit empti.

DIFFERENTIA QVINTA.

EMPTORES rerum à Fisco, propter debita fiscalia solenniter sub hasta distractarum; adeo securi sunt in Foro contentioso, ut nec per rescriptum Principis, nec ratione minoris aetatis, earum venditio, & emptio, rescindi possint, ut est tex. expressus. in l. Quaecumque. C. de Fide & iure hastae fiscalis. lib. 10. & in Ordin. Portuga. lib. 2. tit. 53. nisi quando minor fuit indefensus, ut l. vlti. C. Si propter publ. pensit. Minor etenim restituitur, si Fiscus vendidit rem ipsius, ut sibi obligatam sine tutore, vel curatore. alias secus, ut l. fin. C. Si aduers. Fisc. l. 1. de Fund. patrim. & l. Imperatores. ff. de Publ.

Quod privilegium Fiscus, procurator eiusdem, adeo tenaciter obseruari curat, ut si bona debitoris, ad Ecclesiam perueniant; non dubitet, etiam in aliis Ecclesiae bonis, vim eius exercere. Et pauci dies euoluti sunt, ex quo id ipsum, contra nos intentarunt.

Et obserua in dicto tit. 53. Ordin. Portu-

galiae §. 4. & 8. sub grauib. poenis prohiberi, ne emptores praefati possint vlllo vnquam tempore res emptas, aliquo titulo, siue emptionis, & venditionis, siue donationis, siue locationis, & cōductionis, in dominos earum executos, transferre. Ac etiā §. 7. tales venditiones non posse vnquam impugnari pretextu nullitatis, vel deceptionis, seu lationis pretii, vltra dimidium, iusti.

Quae omnia dubio procul, sunt valde rigida, ne dicam inhumana. Quare in Foro conscientiae, non sunt tuti praedicti emptores, si quoquo modo, sine iusto pretio praefatae res ad eos peruenerunt, per not. verb. Venditio. Differentia 1. & facit tex. sing. in l. Si quos. 26. C. de Rescin. vendi. ubi venditio fundi, facta à publico exactore pro debitis Reipublice, etiā sub hasta, rescinditur, si fraus in pretio debitori facta fuerit.

SVMMARIVM.

EMERE rem aliquam à venditore gre alieno grauato, an sit licitum.

DIFFERENTIA SEXTA.

COMMVNITER nullus constituit scrupulum in emptione rerum alicui-

ius, etiam si sciat venditorem esse gre alieno grauatū. Solum inquit an habeat rem alicui

alicui obligatam, vt cum securitate eam emant. Omitto hic illas alienationes, quæ fiunt scienter, tam à venditore, quàm ab emptore, in fraudem creditorum. de quibus tit. ff. & C. *Quæ in frau. cre.* Loquor hic solummodo de illis, quæ bona fide fiunt ab emptoribus; & venditores, pro suis necessitatibus subueniendis, eas efficiunt, quauis ex eis, damna ipsis creditoribus habentibus tantum actiones personales, obueniant, cum non possint sua credita postea recuperare. De his ergo loquemur in hac differentia. Sit ergo prima cõclusio quoad venditorem.

Vendens rē propriam, non animo fraudandi creditores, sed ad suas necessitates subueniendas, etiam si aduertat ex prædicta venditione præiudicium fieri dictis creditoribus, quia non remanent apud se sufficientia bona ad soluendum ipsis: tutus est coram Deo, quia licitum est cuique suis necessitatibus prospicere; adeò vt ratione paupertatis, seu necessitatis, quis excusetur, nõ tantum à debitorum solutione, sed etiam à rei alienæ restitutione, vt dicemus verb. Restitutio. Differentia 36. Si ergo necessitas excusat à solutione debiti: profectò licitè quis potest res suas alienare, pro necessitatis suæ subuentione. Nec in hoc, quoad Deum, iniuriam irrogat creditoribus; cum plus quis teneatur sibi, quàm alteri.

In Foro verò iudiciali, secus dicendum est, secundum Rebel. de Obliga. iust. 2. parte lib. 1. quæst. 7. nu. 10. vbi dicit sufficere vt debitor aduertat, cum vendit, se remanere impotentem ad soluendum suis creditoribus, etiam si non habeat intentionem eos defraudandi, vt dicatur vendidisse in fraudem ipsorum; quamuis si credat morali certitudine, se ex officio, vel industria, vel aliunde comparaturum, vnde cõgruo tempore soluere possit: aliud esse, saltem in Foro conscientia. Quod vltimū est sine dubio quoad Forum conscientia. Et pro primo dicto facit gl. 1. in l. iurisgētiū. §. Sed si fraudandi. ff. de Pact. vbi dicit duplicem esse fraudem: vnā, re, & consilio. de qua in l. Fraudis. ff. de Reg. iur. alterā, re tantum, vt l. 2. C. de Rescin. vendi. præsertim quia in dicto Foro iudi-

ciali, præsumetur fecisse in fraudem creditorum præfatam venditionem, ex quo cõstat remansisse impotentem ad soluendum; cum ea quæ sunt solius animi, & intentionis, non pateant, nec pertineant ad dictū Forum.

Sed contrarium, nempe præfatum debitorem non teneri in Foro iudiciali, videtur probare textus, arguendo à correlatiui, in l. Ait prætor. §. Alias autē. ff. *Quæ in fraud. credi.* Cuius verba sunt, *Alias autē qui scit aliquem creditores habere, si cum eo contrahat simpliciter, sine fraudis conscientia, non videtur hac actione teneri.* Sed responderi potest aliud esse, scire quem quod venditor habet creditores in genere, nesciens si sufficiant bona eius, vel si habet aliunde vnde soluat: & aliud, scire ipsum venditorem remanere impotentem, ad soluendum.

Verumtamen vt cumque sit; non est cur in hoc amplius immoremur, & inquiramus, an conueniri possit, nec ne in iudicio; cum supponamus eum remansisse impotentem ad satisfaciendum creditoribus. Si enim emptor (vt statim videbimus) nõ tenetur in subsidium, ob eius bonam fidem: inanis erit profectò actio personalis in ipsum venditorem, quam inopia ipsius excludit.

Secūda cõclusio quoad emptorē. Emptor bona fide, nesciēs scilicet an ex hoc remaneat venditor impotens, etiam si aduertat venditorem esse ære alieno grauatum, si modò rem quam emit, non est alicui hypothecata, nec eam emit animo defraudandi creditores, sed simplici animo, quia est sibi utilis; tutus est in vtroque Foro. Nam primò non tenetur in Foro iudiciali, per dict. l. Ait prætor. §. Alias autem. Idē probatur arg. l. 2. C. eod. tit. vbi bona in dotem data, quæ creditoribus non erant obligata, non reuocantur; nisi probentur in fraudem data, & accepta. Secundò, nec in Foro conscientia tenetur, secundum Palud. in 4. dist. 15. quæst. 3. Coua. in 3. Resolu. cap. 3. n. 6. dicit communem Rebel. sup. nu. 12. vbi etiam allegat Naua. cap. 17. nu. 271. sed ibi nihil de hoc dicit. Ratio conclusionis est, quia contra emptorem, nullam habent actionem creditores, nec etiam

etiam personalem, cum bona fide emeret; nec hypothecariam, ut supponimus. Ex parte verò venditoris, non apparet vlla lex, quæ dirimat venditionem; cum titulus, Quæ in fraud. cred. in onerosis requiratur fraudem ex parte vtriusque, ut concedat reuocatoriâ. dict. l. Ait prætor. §. Quod ait. l. Is qui. ff. eod. & melius in l. Quod autem. §. Hoc edictum. ff. eod. & l. Ignoti iuris. C. de Reuocan. his quæ in fraud. quæ ita sumatur, *In titulo oneroso requiritur fraus dantis & accipientis*, docet Coua. lib. 2. Varia. cap. 19. nu. 5. licet Ant. Gom. 2.

Resol. cap. 2. nu. 2. quem refert Rebel. sup. lib. 9. quæst. 17. nu. 27. alterius dicat sufficere. In gratiosis autè, & lucratiuis, sufficit vnus tantum dolus, dict. l. Ignoti iuris.

Tertia conclusio est notabilior. Emens scienter in fraudem creditorum, siue vendens bona fide vendat, siue mala: & sic, siue sit conscius fraudis, siue non, cum venditore: tenetur in conscientia ad rem restituendam creditoribus, si extet, vel pretium ipsius. Hanc dicit probabiliores & cõmuniores Rebel. sup. nu. 14. & nu. 22. Et hoc, ratione damni quod intulit creditoribus.

SUMMARIVM.

- 1 **E**MPTOR bonæ fidei, si eadem bona fide, & eodem pretio rem vendiderit; an teneatur de euictione, in Foro conscientie.

DIFFERENTIA SEPTIMA.

- 1 **E**MPTOR bonæ fidei, si eadem bona fide rem eandem postea vendiderit, & ab emptore secundo postmodum euincatur: in Foro iudiciali, tenetur de euictione, iuxta l. 1. & l. Qui alienam. §. 4. & l. Euicta. 70. ff. de Euictio. quibus concordat Ordin. Lusit. lib. 3. tit. 45. §. 3. & 5. & tenet in specie Fr. Lud. Lop. in suo instruct. 1. par. cap. 94. in fin. Putat tamen præfata iura, & titulum de Euictio. in præsumpta mala fide, & culpa venditoris, se fundare. Sed fallitur. Non enim actio de euictione fundatur in bona, vel mala fide, seu culpa venditoris, sed in iure commutatiuæ iustitiæ, & in bona fide emptoris. Quid enim magis iuri, & rationi consonum, quàm ut contractus sint firmi? Et si fortasse ex aliquo euentu, siue causa, rescindantur; id fiat sine iniuria & damno innocentis. Cum ergo quis emit bona fide rem aliquam; si postea appareat esse aliena, & ob id ab eo euincatur: bona fides, ratio, æquitas, & iustitia commutatiua, postulat ut emptor recuperet pretium solutum; nec non & omne interesse, si quod passus est ex tali emptione, & euictione rei emptæ; ac denique omne illud quod emptoris interest, non fuisse rem euictâ, ut sic emptor innocens seruetur incolumis, ut probat tex. dict. l. Euicta. cuius verba sunt, *Euicta*

re ex empto, actio non ad pretium duntaxat recipiendum, sed ad id quod interest, competit. Idem probat l. Titius. 43. in fin. ff. de Actio. empt. Præterea actionem de euictione non fundari, nisi in bona fide emptoris, vel in stipulatione, si expressè cautum est de euictione, probat textus expressus in l. Si fundum. 27. C. de Euictio.

In Foro verò conscientie, an dictus venditor bonæ fidei similiter teneatur emptori de euictione, & ipsum seruare indemnem; Doctores inter se discrepant. Quidam enim ut Soto. lib. 4. de Iust. quæst. 7. art. 2. §. Quid autem. Ioa. Medina, & Ledesma, quos refert, & sequitur Rebel. de Obliga. Iust. 2. parte lib. 9. quæst. 18. nu. 11. & 12. Petrus etiam à Naua. post Mercado, quem allegat lib. 3. cap. 4. §. Vltimo. nu. 206. cum seq. tenent partem affirmatiuam, & consequenter nullam ponunt in hac specie differentiam inter vtrumque Forum, propter rationes supra allegatas, quæ non solum militant in Foro externo, sed etiam in Foro conscientie. præsertim cum id exigere videatur iustitia commutatiua, ut scilicet emptor recuperet suum pretium, & omnes expensas in dicta emptione factas, in qua fuit damnificatus ratione rei à se euictæ; quandoquidem contractus fuit rescissus, nec potuit habere effectum. Alii verò, ut Naua.

Emptio.

Naua. in cap. 17. nu. 8. post Caiet. Siluester item verb. Restitutio. 3. quæst. 7. §. Tertium. & Bart. Medin. in Instruc. Confes. cap. 14. §. 3. in secunda regula, tenent contrarium, nempe in prædicto casu venditorem bonæ fidei ad nihil teneri, si eodem pretio quo emit rem, vendidit; quia nihil amplius, quàm suum habet. Quod si maiori vendiderit, iolum, ad illud plus, tenetur; quia eo, factus est locupletior. Allegat Naua. in confirmationem suæ opinionis, l. In creditore, & l. Cum ea. ff. de Euiçtio. Sed non aptè, quia illa iura loquuntur de venditione facta per creditorem, iure pignoris. quo casu cessat euiçtio, vt dicit dict. l. Cum ea. *Cum ea* (inquit) *conditione pignus distrabitur: ne quid, euiçtione secuta, creditor præstet.* At in nostro casu, tenetur venditor de euiçtione, vt supra probatum est in princip. Si ergo tenetur, & nedum de iure ciuili, sed etiã de iure Canonico: (cùm actio de euiçtione per lus Canonicum approbetur, vt in cap. fin. de Emptione.) quomodo potest verum esse, quod Naua. & eius sequaces dicunt, ad nihil teneri in Foro conscientie? Ad hoc respondet Naua. nō teneri ad aliquid in effectu, nisi tantum ad cedendam actionem euiçtionis, quam habet aduersus suum venditorem. Nam cū hoc, satisfacit obligationi de euiçtione, ad quam tenetur; & sic cedendo liberabitur. Allegat dict. l. In creditore. Sed ibi liberatur; quia non tenebatur ex contractu, sed quia erat creditor habens pignoratitiam contrariam actionem, & eam cedere compellitur; quando quidē sine vilo sui dispendio id facere poterat, & de euiçtione non tenebatur aliàs. Secus tamen esset, si ex contractu cum eo, per agētem de euiçtione, celebrato, vt dicit ibi gl. pro quo allegat, l. Non aduersus. C. Si certa. At in nostro casu, tenetur ex contractu, & venditione per eum facta. ergo.

Quid igitur dicendum? Certè passus est dubius. Adeo vt quidam Iudex (cū esset electus arbiter in quadam simili causa) nescierit alio modo rem hanc decidere, nisi diuidendo pretium inter emptorem, & venditorem, condemnando venditorem ad restitutionem medietatis pretii, vt testatur Lop. 1. par. cap. 94. ad fin.

Nihilominus tenenda est opinio Naua.

facientis in hoc differentiam inter vtrumque Forum. Pro cuius opinionis confirmatione, allego tex. not. in l. Si ea res. 3. ff. de Actio. empt. vbi venditor, licet aliàs teneatur ex empto rem tradere: si tamē per vim ab eo auferatur, sufficit ei cedere actionem, ratione rei competentem. Ad idem melior tex. in l. Eū qui. 13. ff. de Peric. & commo. rei vendi. vbi idem permittitur, licet venditor fuisset in culpa. Secundò, eandem opinionem confirmo per tex. sing. in l. Si is. 16. ff. Deposi. vbi depositarius, si rem apud alium deponat, non tenetur ad aliud, quàm ad cedendum actionem quam habet contra secundum depositarium. Nō mirum ergo si venditor bonæ fidei (licet aliàs teneatur de euiçtione) liberetur cedendo actionem contra suum auctorem. Tertiò, idem confirmatur argumento tex. celebris, in l. Quod sæpe. 35. §. Si res vendita. in fin. ff. de Contrahen. empt. vbi tex. primò tradit idem, quod dict. l. Si ea res. & dict. l. Eū qui. deinde dicit venditorem, si alienam rem scienter vendiderit, & ea, ante traditionem, furto perierit, non liberari cedendo actionem, quia nullam habet ratione domini, quam cedere possit vindicationem; nec condictioem, & ideò condemnandū; quia si suam rem vendidisset, potuisset eas actiones ad emptorem transferre. Probat ergo textus, si venditor haberet actionem, quam in emptorem transferre posset; sufficere eam cedere. Quartò, facit pro hac opinione, ratio quam tradit Lop. vbi sup. nempe neminem, citra culpam, ad restitutionem esse damnandum; quando reuerà alienum nō retinet. Per quam rationem dicit, opinionem Naua. tamquam magis iuridicam, esse tenendam. Saluat tamen opinionem Soti in tribus casibus, scilicet quando primus emptor fuit in aliqua culpa; vel se obligauit expressè de euiçtione, vel esset frustranea cessio euiçtionis. Quibus contingentibus casibus, dicit opinionem Soti esse tutiorem & tenendam. Ego verò tertium casum non approbo, si per frustraneam cessionem intelligit quando primus auctor qui rem vendiderat venditori, esset pauper, vel non appareret: quia erat fur, & fugerat; quia, hoc non obstante, sufficit venditori in Foro conscientie cedere

dere actionem quam habet; quia in ea fuit factus ex re primò empti locupletior, & ad nihil ampliùs tenetur, cùm nihil aliud habeat alienum, quod restituere teneatur.

Quid autem, si venditor rem cuictam

dono habuisset? tunc aliter dicendum esset. Ratio est; quia in eo casu; nō habet vēditor actionem quam cedere possit, vt patet in l. 2. C. de Euictio. & tenet Soto sup. col. 3. ante. §. De illo autem.

SUMMARIVM.

EMENS ignoranter equum, vel seruū vitiosum, vel morbosum, habet sex mēses ad Redhibitoriā, & annum ad Aestimam-

toriam quanti minoris. In Foro verò conscientia, quandocumque.

DIFFERENTIA OCTAVA.

EMENS equum, vel seruū vitiosum, vel morbosum (ignoranter) quod si sciisset, nullo modo ipsū emisset; habet in Foro iudiciali sex menses vtiles, à die scientiæ, ad rescindendam emptionē per actionem Redhibitoriam: & annum ad Aestimariam quanti minoris, l. Cū proponas. iuncta ibi gl. C. de Aedilit. actio. l. Sciendum. §. fin. & l. Si tamen. 48. §. 2. ff. eod. & vtrōque communiter DD. Quod procedit, siue venditor fuerit bonæ fidei, siue malæ fidei, vt docet Paul. de Cast. in l. Sequitur. §. Si viam. nu. 6. ff. de Vsu capio. Panor. & Felin. in c. fin. de Præscri. Balb. de Præscrip. 2. p. tertiæ partis prin. q. 13. Cremens. Sing. 164. Matthesil. Sing. 23. estque communis opinio secundum Viui. opin. 9. quæ habetur 1. tom Cōmun. opin. lib. 4. tit. 5. num. 45.

In Foro verò conscientia, semper manet obligatus venditor ad rem recuperandam, vel minuendum de pretio, quantò minus valuerit, ob vitium vel morbum præfatum,

secundum D. Thom. 2. 2. quæst. 77. artic. 3. & ibi Caiet. Maior. in 4. dist. 15. quæst. 40. art. 3. Silu. verb. Emptio. quæst. 19. etiam si in ipsa venditione interuenerit proxeneta, siue corretor publicus, & diceret ipsum vendere cum tali, & tali vitio, & morbo, nominando quamplures, & inter eos, illū de quo agimus. Est enim hæc cautela dolosa, & captiosa. Nam sciens vēditor vitiū, tenetur illud specificè notificare emptori. aliàs etiam in Foro iudiciali, si intra tēpus debitum petatur, compelletur ad recuperandum animal, seu seruū venditum, & ad restitutionem pretii, vt iam habui in facto Barchinonæ, & obtinui. & in terminis consuluit Corne. Conf. 81. vol. 3. & docet S. Bernardinus sermone 33. art. 2. sub cap. 7. Specula. tit. de Empt. & vendi. §. de Rescind. vendi. Ias. post Ang. & Pau. in l. Pacisci. ante fin. ff. de Pact. Port. in §. Suspectus. num. 8. Inst. de Suspect. tut. Alex. Conf. 14. in fi. & ibi Nata. in Additione, & Conf. 95. vol. 5.

EXCOMMVNICATIO.

SUMMARIVM.

EXCOMMVNICATVS, & denunciatus, non potest communicare in Foro exteriori, nisi probet, duobus saltem testibus, se esse absolutum.

2 In Foro verò conscientia, sufficit vt ipse hoc dicat.

3 Absoluto à Confessario virtute Bullæ Cruciatæ, quo modo credatur.

R

DIFFE-

Excommunicatio.

DIFFERENTIA PRIMA.

SE M E L excommunicatus, & denunciatus, debet ab omnibus vitari in Foro exteriori, donec probet, duobus saltem testibus, se esse absolutum. cap. Sicut. 39. de Sentent. excommunicat.

At in Foro conscientiae, vt quis possit cum excommunicato communicare, etiam in Diuinis; sufficit vt ipsemet dicat se iam esse absolutum, per glossam celebrem in Clement. 1. verb. Non habita. de Priuil. quam valde ibi commendat Rauener. vbi Card. quæst. 15. eam sequitur, & dicit singularem Nauar. in cap. Placuit. num. 153. de Poenit. dist. 6. & Consil. 1. num. 5. de Cōstitut. ad hoc, quod in Foro conscientiae, statur dicto poenitentis. vide similem glossam. in cap. penult. verb. Electio. de Re iud. lib. 6. & in cap. Significasti. 1. & 2. de Homicid. Idem docet Host. & Abb. in cap. Cū illorum. num. 15. de Sentent. excommuni. & in cap. Sicut. num. 4. eodem tit. Ratio est, quia non est verisimile, quem esse immemorem suæ salutis, cap. Sancimus. 1. quæst. 7. Et licet prædictæ glossæ loquantur de Sacramento poenitentiae: idem est dicendum extra ipsum, cum non simus in contradictorio iudicio, nec sit in præiudiciū alicuius; cū in dicto casu, principaliter agatur de interesse solius absoluti. Non ergo mirum si solo ipsius dicto credatur, etiā extra Sacramentum poenitentiae; & ita vidi practicari. Et licet is, ad cuius instantiam fuit quis denū-

ciatus, possit aliquid interesse pretendere: attamen ego non teneor quærere, & examinare, an verè sit absolutus, nec ne. sed sufficit vt ipsemet excommunicatus id dicat, de cuius interesse principaliter agitur.

3 An autem absolutus, satisfacta parte, per Confessarium virtute Bullæ Cruciatæ electum, possit, & sufficiat probare suam absolutionem, per testimonium solius Confessarii, & fidem in scriptis ab eo obtentam: quidam tenent quod sic. Ita Calder. Consil. 2. de Testib. pro quo est optima glossa finalis in capit. In præsentia. de Testib. quatenus dicit sufficere mulieri, vt possit cum alio cōtrahere, esse certificatā de morte sui viri, scilicet per testimoniū magistri militū, vel alicuius cuiuscumque, asserentis fuisse mortuū in bello, vel alibi; quia in dicto casu, solum agitur de interesse vxoris, vt docet ibi Felin. num. 22. post Innoc. & optimè Henric. de Indulgent. cap. 13. §. 2. in fine, in glossa V. vbi consulit vt curet excommunicatus à Confessario se absolui coram Notario, vel testibus, vt sic euitetur scandalum, & periculum, ex Angelo, & Silu. verb. Excommunicatio. 5. num. 26. & Nauar. cap. 27. numero 43. & 272. ad finem. quæ est optima cautela, vt sic securius possit probare in Foro exteriori suam absolutionem, quando publicè fuit excommunicatus. Idem docet Henric. de Excommunic. cap. 29. §. 5.

SUMMARIVM.

1	E XCOMMVNICATVS non denunciatus, non repellitur à iudicio contentioso.	3	Et etiam à contentioso, si pars excipiat.
2	Benè tamen à Foro poenitentiali.	4	Excommunicatus communicans, quod peccatum incurrat.

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 **E**Xcommunicatus non denunciatus, non repellitur à iudicio contentioso, cum non teneatur vitari, per Extrauag. Ad euitanda scandala, de qua per Nauar. cap. 27. num. 35.

2 Benè tamen repellitur à iudicio poeni-

tentiali, quia alias sacrilegium committit qui sciens se excommunicatum, & non valens absolui à Confessario, accedit ad Sacramentum Poenitentiae, vt docet Nauar. cap. 9. num. 3.

Sed obstat primo dicto, nempe prædictā Extrava-

Extravagantem nihil prodesse excommunicato. unde perinde tenetur nunc se abstinere, sicut ante ipsam latam, ut docent communiter Doctores, & notat Nauar. dicto cap. 27. nu. 35. vers. Nota secundo. At ante dictam Extravagantem, de iure communi, repellatur; ut in cap. Intelleximus. de iud. ergo, & nunc potest repelli.

Respondetur verum esse prædictam Extravagantem nihil prodesse excommunicato; & ideo teneri in conscientia se abstinere à communione Fidelium, & consequenter à iudicio contentioso. Si tamen se non abstineat, puto ultra peccatum quod incurrit, posse excipi contra ipsum; & repelli à iudicio, sicut ante dictam Extrava-

gantem: non tamen teneri partem alteram ipsum repellere. Et in hoc stat, & consistit differentia inter utrumque Forum, scilicet in Foro contentioso posse admitti per dictam Extravag. si pars conuenta per ipsum, nolit excipere contra eum: in Foro verò poenitentiali, teneri Cōfessarium illum repellere, ne ambo incidant in sacrilegium.

Et observa solum in tribus casibus peccare mortaliter excommunicatum non se abstinendo à communione. Primo, cum communicat in sacramentis. Secundo, vel in Diuinis, assistendo Officiis diuinis. Tertiò, vel communicando cum aliis per contemptum. Adde not. per Sil. verb. Excommunicatio. 3. §. 5. & infra Diff. 9. num. 5.

SUMMARIVM.

Excommunicatus minore, potest conferre Sacramenta, quando conferendo non recipit.

In Foro verò conscientie, non potest absque peccato, saltem veniali ea conferre, etiam si ea conferendo non recipiat.

DIFFERENTIA TERTIA.

Excommunicatus minore excommunicatione, ut quia communicavit cum excommunicato maiore excommunicatione, & denunciato; non peccat quoad Ecclesiam conferendo Sacramenta, quando conferendo non recipit; quia non à collatione, sed à participatione tantum Sacramentorum est remotus, iuxta cap. A nobis. de Except. & cap. Si celebrat. de Cleric. excommunic. ministr. secus quando conferendo reciperet; ut in celebrante Missam ad communicandum alios, vel in Episcopo missante ad celebrandum Ordines. Hi enim peccant, non ex parte qua dāt, sed quia sumunt. Ita singulariter Naua. cap. 27. nu. 24. & 249. in fin. sic limitans, & intelligens dictum cap. Si celebrat. vers. Peccat autem. ut scilicet intelligatur de conferente, qui ut conferat, debet etiam recipere, ut in exemplis supra relatis. secus in conferente tantum.

At quoad Deum, & Forum interius, peccat tantum propter temeritatem, & irreue-

rentiam. Eò enim ipso quod ad Sacramenta suscipienda accedere nequit, venialem quamdam irreuerentiam eidem Sacramentis, ea conferendo, irrogat, ut inquit notabiliter Sot. in 4. dist. 22. quest. 2. art. 3. post prin. pro quo facit tex. in c. Ministri altaris. dist. 81. ubi prohibetur Presbyteris, & Diaconis suas, alias, uxores cōtingētibz, ne recipiant interim Sacramenta, nec ea illis ministrent, nec quoquo modo ad aliquod ministerium intra Ecclesiam accedant, tamquam peccatores, & indigni, ut talia contingant, & exerceant. Idem quod Sot. supra, docent Anchar. & Marian. in dict. c. Si celebrat. nu. 5. & Couar. in cap. Alma mater. 1. part. §. 8. nu. 2. & Ledes. in secundā 4. quest. 25. art. 2. & ita tene, licet Doctor Sahagun magister meus Salmanticæ in tractatu de Excommunicatione, tenuerit nedum venialiter, sed etiam mortaliter peccare excommunicatum minore, administrando aliis Sacramenta, quamvis ea ipse non recipiat.

SUMMARIVM.

Excommunicatus occultus, si impetret re-

scriptum aliquod, an valeat in utroque Foro.

R 2

2 13

Excommunicatio.

- 2 *In iis quæ non geruntur ratione publici officii, non est differentia inter excommunicatum publicum, & occultum.*
 3 *Dispositio cap. 1. de Rescript. lib. 6. ampliatur ad alia rescripta impetrata à Regibus,*

& Principibus secularibus, & etiam ab inferioribus Papa.

- 4 *Excommunicatus infordeſcens per annum, non gaudet absolutione quæ solet apponi in rescriptis à Sede Apost. impetratis.*

DIFFERENTIA QVARTA

1 **E**xcommunicatus occultus, impetrans rescriptum aliquod, valide impetrat in Foro conscientiæ, secundum Nauar. Consil. 28. nu. 8. & 9. de Sentent. excommunicat. sequutū Archid. in cap. 1. de Rescript. lib. 6. tenentem dicto cap. 1. non comprehendit excommunicatum occultum. Contra quem tenet communis, ut testatur idem Naua. ibidem, sed limitat prædictam communem, ut non procedat quoad Forum animæ. & sic vult dictum cap. 1. solum habere locum in Foro exteriori, quoad excommunicatum occultum; & in utroque Foro, quoad excommunicatum publicum.

Sed certè opinio Archid. etiam cum restrictione Nauar. stare non potest; & contra eam tenet Siluest. verb. Rescriptum. nu. 2. in fine, post Direct. & Suarez 5. tom. Disput. 17. Sect. 1. num. 4. vbi dicit in utroque Foro nullum esse tale rescriptum. Et ideò quantumvis excommunicatus occultus sit: tenebitur in conscientia non uti tali rescripto, prout notauit in terminis Silu. vbi sup. ex Direct. Nam licet prædictum cap. 1. poenale sit; hoc nihil refert, secundum Suarez; quia in his effectibus priuatiuis, & præsertim in hoc qui pendet à voluntate Principis, & ad censuram pertinet, quæ secum affert executionem, si effectus simpliciter ipso iure imponatur, statim committitur, seu irritat, & annullat, prout ibi verba sunt perspicua, & notat ibi glossa communiter recepta, quam commendat ibi Perus. num. 4. & Socin. Conf. 76. vol. 1. Et mirandum est, ob dictam præcipuè rationem poenalitatis, adhæsisse Nauar. præcitatæ opinioni; cum ipse in Manuali cap. 23. num. 67. teneat legem poenalem ipso iure imponentem poenam, licet alias non obliget in conscientia, nec in dictam poenā quis incurrat ante Iudicis declarationem; fallere tamen in sententia excommunica-

tionis, & aliis censuris, ut est communis opinio, teste domino meo Rojas in Epithome succession. cap. 20. num. 147. & 150. & Couar. 2. de Testam. cap. 6. §. 8. nu. 16. in fine, vers. Nonò. & Rodriguez in Summa 1. parte cap. 195. num. 2.

2 Et pro hac opinione contra Nauar. facit dictum illud celebre, & communiter receptum Innoc. in cap. Cum dilectus. num. 5. de Consuet. vbi ponit notab. regul. nimirum in his quæ non geruntur ratione publici officii, sed respiciunt proprium commodum excommunicati, non esse differentiam inter excommunicatum publicum, & occultum. Quod Dictum commendat Abb. in cap. Ad probandum. num. 13. de Re iud. vbi Fel. col. 1. dicit esse theoricam auream, & in cap. Rodolphus. num. 13. dicit hoc Dictum esse singularissimum. Vide ad idem eundem Felin. in cap. Sicut. numero 3. de Re iud. & Abb. in cap. Exceptionem. num. 27. de Except. & Dec. in cap. Post cessionem. num. 20. de Probation. sequitur Pet. Barbos. in l. Diuortio. in princip. num. 48. ff. Solu. matri. Adde notata verb. Nullitas. Diff. 5.

3 Et licet prædicta differentia hodie nullius videatur effectus, & considerationis, (cū in omnibus rescriptis à Sede Apostolica impetratis ponatur clausula illa, Absoluentes. N. ad effectū harum literarum, ut aduertit Suarez vbi supra, numero 2. & melius Nauar. dicto. Consil. 28. numero 5. addens licet non poneretur dicta, clausula, esse tamen intelligendam, aut certè reformari posse literas cum illa inserta, secundum Reb. quem ibi allegat, & de dict. clausula vide notata verbo Absolutio. Diff. 2. num. 5.) nihilominus est magni effectus ad alia rescripta impetrata per eosdem occultos excommunicatos ab Imperatore, Regibus, & Principib. quæ secundum eundem Naua. vbi sup. n. 2. & 6. & Suar. dicta Sect. 1. num.

num. 3. sunt etiam nulla, per dict. cap. 1. licet ipse in partem contrariam magis inclinet, sed nihil definire voluit.

Ad alia verò Rescripta Inferiorū Ecclesiasticorum non putāt extendi debere prædictum cap. 1. Cū sit poenale, & sic restringendum, vt scilicet nō loquatur, nisi de Rescriptis à Sede Apostolica impetratis. Quod libenter admitterem, nisi obstaret Dictum illud Inno. de quo supra nu. 4.

Et pro conclusione principali dicti cap. 1. & ornatu illius tex. vltra Lap. Domin. & Perus. ibi num. 3. vide Calder. Consil. 4. de Rescript. Fel. in cap. Cū illorum. num. 2. de Senten. excommunicat. Dec. in Rub. de Rescript. num. 1. ad fin. Rota antiqua 220. glossa in cap. Prudentiam. §. Sexta. de Offic. delegat. & in cap. Cū bonæ. de Aetate, & quali. Et pro eius ampliatione vide Calder. Consil. 12. sub titul. de Regul. Ioan. And. ad Specul. in tit. de Rescript. præsent. col. pen. Palat. Rub. in Repetit. capit. Per vestras. de Donation. inter vir. & vxor. §. 2. nu. 9. & 10. Fel. in latissimè in cap. final. de Exception. vbi ponit tres Ampliationes, & sex Limitationes, & latius Domin. dict. cap. 1. vbi ponit 19. Limitationes, quas trāscribit Motal. in l. 4. tit. 10. de las Deten. lib. 2. For. in glo. verb. Demandar. vide etiam Fel. in c. Nonnulli. §. Sunt & alii. nu. 49. de Rescript. & in

cap. Dilectus filius. col. fin. & ibi Imol. n. 1. eod. tit. Abb. & eius Additionat. in cap. Veritatis. in fine, de Dolo, & contu.

4 Vltimò adde ad dictū cap. 1. & ad absolutionem, quæ de stylo curiæ apponitur in omnibus Rescriptis à Papa impetratis, ad effectū valoris eorum, nempe, si excommunicatus impetrans, est inforDESCENS per annum, talem non frui prædicta absolutione generali. Ita post Rebus. in Praxi in form. & delarat. nouæ prouis. num. 10. annotauit Nauar. in capit. Ita quorundam. de Iudæis. Notab. 11. in glos. vlt. n. 14. refert, & sequitur Suar. vbi supra nu. 10. Et consequenter, si talis impetret dispensationem ad cōtrahendum in gradu prohibito, vel legitime- tur, vel suppleat ætatem, vel quid aliud, & eius virtute faciat aliquem contractum dependentem substācialiter ab illo rescripto, contractus erit etiam nullus, licet tempore illius iam esset absolutus. Ita singulariter Feli. in cap. Cū illorum de Sentent. excō. & in cap. fin. de Rescript. quem defendit Suar. dicto tom. 5. Disp. 15. Sect. 8. nu. 9. cōtra Couar. in 4. par. 2. cap. 6. in princip. num. 3. & Ludou. Gom. ab eo relatum. quod retine mēte perpetuò. poterit enim tibi esse in practica valde vtile, & honorificum. Et est singularis limitatio ad cap. Felicis. de Poenis. lib. 6.

SUMMARIVM.

1 **E**xcommunicatus non potest in Iudicio petere debitum. secus in Foro conscientie.

DIFFERENTIA QVINTA

1 **E**xcommunicatus in Foro iudiciali, & cōtentioso, non potest petere sibi debitū, cap. Intelleximus. de Iud.

In Foro tamen interiori, id est, in consciētia, & absque peccato, bene potest ipsum

petere priuatim, & ad partem, vt docet Caiet. verbo Excommunicatio. in cap. De his quæ excommunicato illicita sunt. in fine, quem sequitur Suar. 5. tom. de Censur. Disputatione. 15. Sect. 8. num. 3. pag. 299.

SUMMARIVM.

1 **E**xcommunicatio Papæ excusat in Foro exteriori infra duos menses à die publicationis, nō tamē post. Bene tamē in Foro interiori.

2 **Statuta Ordinariorum quomodo ligent ignorantes.**

DIFFERENTIA SEXTA.

Excommunicatio lata in Extrauaganti-

bus, seu Motibus Propriis, qui quotidie in curia

Excommunicatio.

curia eduntur, ac publicatur in campo Floræ, & aliis locis publicis, solum excusat infra duos menses à dicta publicatione, Romæ facta, neque admittitur ignorantia ultra dictum tempus in Foro exteriori; & ita post duos menses incipit ligare omnis noua constitutio cum sua poena, si est iuris noui promulgatoria, non veteris iuris declaratoria. Ita glossa final. in Data lib. 6. l. 1. in l. In eum. num. 8. ff. de In ius vocand. Nauar. latissimè, Consil. 1. de Constitutio. in 4. quæst. à num. 15.

At in Foro interiori, excusat semper ignorantem, secundum eundem Nauar. cap. 27. nu. 16. & Consil. 54. nu. 3. vers. Quinto. de Senten. excommunicat.

2 Quod confirmatur ex cap. 2. de Constitutio. lib. 6. vbi statuta Ordinariorum non ligant probabiliter ignorantes, nec incurritur excommunicatio in eis lata; etiam si sint super actibus alioquin prohibitis, & illicitis; vt commune, & practicandum dicit Felin. in cap. à nobis 1. de Sentent. Excommunic. num. 1. Nauar. cap. 27. num. 16. & Iul. Clar. quæst. 85. n. 1. contra Victor. de Excommunicatione. nu. 8. vbi dicit contrariam tutiorem, & vsu Ecclesiæ receptam; quam late defendit Couar. in cap. Alma mater. 1. par. §. 10. num. 8. cum sequentibus, de Senten. excommunic. lib. 6. Sed aduerte non loqui Victoriam de ignorantia facti, sed de ignorantia iuris.

SUMMARIVM.

1 **N**ON defendens Clericum percussum, non est excommunicatus in Foro interiori, si absque dolo malo & consensu id omit-

tat. Secus in Foro exteriori, si est minister Iustitiæ.

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 **V**IDENS percuti Clericum, & omittens eum defendere absque dolo malo, & consensu, non est excommunicatus in Foro interiori, licet sit minister Iustitiæ, qui ad id, non solum lege charitatis, sed etiam lege iustitiæ tenetur, secundum Nauar. cap. 24. nu. 20. ad finem.

At in Foro exteriori excommunicatus est, si est minister Iustitiæ, cap. Quantæ. de Senten. excommunicat. Abb. ibid. num. 7. Nauar. d. cap. 24. num. 26. ad fin. & in c. Nō

inferenda. nu. 18. & 29. 23. quæst. 3. & Additionator ad Iul. Clar. quæst. 73. lite. C. Quia præsumitur id dolo malo fecisse; & non ex negligentia, secundum eosdem Doctores.

Quoad peccatum verò nulla est differentia inter obligatos ex sola lege charitatis, & obligatos ex lege etiam iustitiæ, vt docet idem Nauar. capite 24. num. 20. & probatur in cap. Dilecto. vers. Et quidem. de Senten. Excommunicat. in 6. Conferunt ad hic dicta quæ habes sub verb. Defensio. Differentia 2.

SUMMARIVM.

1 **D**EMENS vnā literam, vel apicem ex literis Papæ, est excommunicatus quoad Forum exterius. Secus in Foro conscientie.

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 **F**ALSIFICANS literas Papæ, est excommunicatus quoad Forum exterius, licet solum vnā literam, aut vnum apicem, qui non mutaret illarum sententiam, demeret. capit. Dura.

de Crimine. falsi. cum ibi notatis.

At in Foro animæ, non est excommunicatus; vt post Gerso. docet Nauar. capite 17. numero 169. & Rodriguez verbo Falsarios. capite. 118. num. 4.

SUMMA-

SUMMARIVM.

- 1 **E**xcommunicatus iniuste, idest, sine causa, vel ex iniqua, vel falsa causa; est vere excommunicatus quoad Ecclesiam, & Forū exterius. Non vero quoad Deum. Ponuntur latè fundamenta pro utraque parte.
- 2 Excommunicatus iniuste, scilicet ex defectu rectitudinis animi, vel formæ accidentalis; verè est excommunicatus quoad utrumque Forum.
- 3 Excommunicatus iniuste ex falsa, vel nulla causa, seu iniqua; tenetur in conscientia seruare excommunicationem, & se abstinere à diuinis, & communione Fidelium: non solum in publico, sed etiam in secreto. Licet multi contra.
- 4 *Differentia inter excommunicationem iniustam, & nullam.*
- 5 Excommunicatio habet executionē paratā.
- 6 Diuersimodè operatur excommunicatio quoad Ecclesiam; & quoad Deum, ubi ponuntur effectus utriusque Fori.
- 7 Intellectus ad cap. Cui est illata. 11. q. 3.
- 8 Excommunicari quis potest, etiam sine peccato mortali præcedente.
- 9 Excommunicatus iniuste, si celebret; an incurrat irregularitatem.
- 10 Excommunicato iniuste, si conferatur Beneficium, an teneat collatio.
- 11 Excommunicatus iniuste, si celebret extra diocesim in occulto, poterit puniri à suo Iudice.

DIFFERENTIA NONA.

1 **E**xcommunicatus iniuste, putà, innocens sine vlla causa, vel ex causa iniqua, vel falsa; vt quia non comparuit tali die, & præcisè fuit impeditus, vt in cap. Venerabilibus. §. Porro. vers. Idem est. iuncta ibi glossa, verb. Impedimento (quæ ponit multa exempla) de Sentent. excommunicat. lib. 6. vel quia non cohabitatur cum secunda vxore, quam duxit publicè; cum tamen duxerit aliam primò clandestinè ante Concilium, de quo per Gabr. in 4. dist. 18. quæst. 2. & dist. 19. quæst. 2. vel quia non vult reddere debitum vxori putatiuæ, quæ aliàs est consanguinea, vt in cap. Inquisitionis. de Sentent. excommunicat. vel quia iudex iubeat rem impossibilem, v. g. à paupere solui statim debitum; vel quia nō dat alteri suum librū, de quo per Sanct. Anton. 3. part. tit. 24. cap. 73. §. 1. ad fin. & Silu. verb. Excommunicatio. 2. num. 8. vers. Dico quinto. vel sine vlla monitione, de quo in cap. Si Episcopus. 1. 11. quæst. 3. & cap. Illud. de Cler. excommunicat. vel ob furtum commissum; cum tamen illud ipse non fecerit, de quo per Sanct. Anton. vbi suprā. vel vt denunciaret, & reuelet talem rem Francisci, nec eam possit detinere animo compensandi, de quo per Silu. vbi suprā vers. Sed restare potest dubium. vel similia, copiosè tradita

ab Henric. de Excommunicat. cap. 15. §. 1. vbi alios citat. In his, & similibus casibus excommunicatus, verè est excommunicatus, quoad Ecclesiam, & Forum exterius, indiget què absolutione. aliàs si ingerat se diuinis, & communioni Fidelium, incidet in poenas, excommunicationem in prædicto Foro consequentes.

Quoad Deum verò, & Forum interius, non est excommunicatus. pro vt etiam notauimus sub verb. Sententia. Differentia 3. nu. 2. Hæc Differentia, quia est notabilis, & multum practicabilis, ideò eam copiosè, & à fundamentis examinare, ac probare operepretium duxi.

In primis pro ea probanda adducitur textus, in dicto cap. Venerabilibus. §. Porro. vers. Idem est. vbi quidam fuit citatus præfixo sibi termino: & quia in itinere captus, vel valetudine, aut vi fluminū impeditus, non comparuit; fuit excommunicatus ob præsumptam contumaciam. nihilominus dicitur ibi, vt si sit ligatus, conqueratur coram Archiepiscopo, & perat absolui, & quod debet prædicta absolutio præstari, non obstante contradictione alterius partis, propter expensas factas, &c. Ecce quomodo excommunicatus ex falsa causa, dicitur ligatus, & absoluitur. Ergo tenuit excommunicatio. Et ita per illum tex. tenet

D. Anto.

D. Anton. *suprà* post D. Tho. Rayn. Innoc. & Bern. quos ibidem citat, & Ioan. Faber. in §. Semel. num. 5. *Inst.* Quibus ex causam. Sed parum vrget ille tex. quia loquitur de absolutione ad cautelam, quando excommunicatio dicitur nulla; vt ex dicto cap. in fin. docent Abb. & Fel. col. 3. in cap. 2. de Testib. cogend. Vel verius, dicitur ibi ligatus, & absoluitur ante cognitionem impediendi, propter præsumptam contumaciam; & sic reputatur excommunicatus, dum ignoratur iniustitia: & ideo absoluitur ab ea, ad cautelam. Vnde non probatur ibi excommunicatum, fuisse verè excommunicatum.

2. Secundo videtur probare eandem prædictam conclusionem idem tex. in §. Sanè. vers. Si vero. vbi dicitur, vbi constat de iniustitia excommunicationis, non esse remittendum excommunicatum ad excommunicatorem, sed absoluendum esse à Superiore, qui cognoscit de dicta iniustitia. Sed nec ille tex. vrget, quia non constat an iniustitia fuerit ex falsa causa, an ex defectu rectitudinis animi, vel formæ accidentalis. Nam nos nō loquimur de hac secūda iniustitia, quippe illa verè operatur quoad vtrumque Forum omnes effectus excommunicationis, secundum omnes, vt per Nauar. cap. 27. num. 3. Caiet. 2. 2. quæst. 70. art. 4. Sot. lib. 5. de Iustit. quæst. 7. art. 4. ad fin. & latius in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 3. & de Secret. memb. 3. quæst. 7. & Couar. in c. Alma mater. 1. part. §. 7. num. 7. vers. Quarta Conclusio, & vers. Illud tamen.

Tertiò adducitur textus, in cap. Sacro. de Sentent. excommunicat. vbi habetur, iniuste excommunicatum, puta, quia absque manifesta, & rationabili causa iudex eum excommunicauit; si appellet, vel conqueratur coram Iudice appellationis, remittendum esse ad excommunicatorem, vt intra certum tempus eum absoluat: alioquin ipse Iudex appellationis ipsum absoluit, recepta ab eo sufficiente cautione &c. Sed nec hic textus vrget, quia non constat de qua iniustitia loquatur.

Quarto adducitur textus, in cap. Per tuas. §. Verum. de Sentent. excommunicat. vbi dicitur, cum quis conqueritur, se iniuste, nō tamē nulliter, fuisse excōmunicatū, non

debere audiri, nisi prius absoluator; ne sententiam excommunicationis contemnere videatur, & per hoc, amplius ex suo contemptu ligetur. qui textus satis probat nostram differentiam: cum in vers. precedenti, ante dictum. §. Verum. ponat Pontifex modum seruandum in admisione eius, qui proponit se nulliter excōmunicatum. Et postea addit in dicto, §. Verum. in aliis excōmunicationibus, siue iustis, siue iniustis quomodocūque (vt exponit ibi glossa) non esse admittendum, nisi prius absoluator. Ergo erat ligatus. intellige quoad Ecclesiam, & Forum exterius. nam statim addit. *Aliàs etiam ligaretur quoad Deum.* Vnde probat ille textus, iniuste excommunicatum, quomodocumque sit iniustitia, (& sic comprehendit illum qui ex falsa causa) esse excommunicatum, & indigere absolutione quoad Forum exterius: non tamen esse excommunicatum quoad Deū, & Forum interius.

Nec dicas ibi etiam absolui ante cognitionem iniustitiam. Fateor; attamen textus supponit, etiam si ita sit, nempe, & si quis sit excommunicatus ex falsa causa, vel quomodocumque, indigere absolutione; & sic nō obstat esse absolutum ante cognitionem iniustitiæ, cum disponat tex. etiam si ita sit. Idem probat tex. notabilis, in cap. Ab excommunicato de Rescript. vbi excōmunicatus sine vlla monitione (secundum Abb. ibi Notab. 1.) etiā cognita dicta iniustitia, mandatur absolui. Ad idem est textus egregius in cap. Si Episcopus. in 1. 1. quæst. 3. quem ad hoc not. Nauar. Consil. 4. nu. 2. de Sentent. excommunicatio. Idem probat tex. singul. in cap. Illud. de Cler. excommunicat. ministr. vbi, sine vlla monitione fuit quidam Episcopus excommunicatus à quodam delegato, eò quod propria authoritate dimiserat suam Ecclesiam, & se intruserat in aliam. Et quia sciēs dictam excommunicationem (licet per famam tantum) celebrauit publicè, & non se abstinuit à diuinis; incurrit irregularitatem, non obstante, quod id fecerat putans ignoranter illam excommunicationem nō tenere, quia erat lata à delegato sine monitione vlla. Nec obstat ibi factum, pro quo fuit lata excōmunicatio, esse notoriū.

Nam

Nam etiā in facto notorio, requiritur monitio, quoad excommunicationem ferendam, ut post alios resoluit Abb. in cap. Cū sit Romana. num. 30. 32. & 33. de Appellation. Et nota prædictam iniustitiam, scilicet excommunicare quem sine vlla monitione, esse adeo grauem, ut multi teneant reddere nullam ipsam excommunicationem. Sed veritas est in contrarium, ut optime probat Nauar. Confil. 4. de Sentent. excommunicat. per totum. Nam licet quis tunc excommunicetur sine contumacia, & sic sine causa: tamen excommunicatio lata sine causa, valet, & tenet, ut probant prædicta iura, quæ sunt ad hæc singularia, & mente retinenda; maxime quia nedum in eis absoluitur taliter excommunicatus, post constitutam in iudicio iniustitiam excommunicationis adeo grauem: sed etiam si celebravit ante absolutionem, fit irregularis. Nota ergo prædicta iura pro quinto fundamento nostre differentie.

Sexto allegatur pro ista opinione textus ille famosus, & singularis in dicto cap. Inquisitioni. de Sentent. excommunicat. in vers. In primo casu. vbi mulier coniugata sciens certo (sed occulte, & sine testibus) impedimentum consanguinitatis viri sui putatiui, & ob id, nolens reddere debitum: si excommunicetur, quia non vult reddere; & sic iniuste, & ex causa iniqua, vel sine causa rationabili: nihilominus valet excommunicatio, & debet eam patienter sustinere, ut dicit ibi textus. & consequenter debere se abstinere tam à diuinis, quam à communione Fidelium, docet late Couar. in 4. part. 2. cap. 7. §. 2. num. 7. & dicit communē Nauar. cap. 16. num. 39. Sed ille textus non vrget, nec facit multum pro nostra conclusione, quia ibi propter ignorantiam iniustitiae, & præsumptam contumaciam excommunicatione astringitur, & debet illam seruare, quia non potest probare suam iustitiam, scilicet non recte fuisse excommunicatam. Nam etiam si nulliter quis excommunicetur: si tamen non potest probare nullitatem, tenetur se abstinere, licet solum in publico.

Septimo allegatur pro eadem opinione textus, in cap. Cū contingat. vers. In eo verò de Officio Delegat. vbi habetur eadē

distinctio, quam habet dictum cap. Per tuas. §. Verum. de quo supra egimus in quarto fundamento, sed mutatis quibudā, nec ita clarè. Dicit enim dūtaxat cū quis se asserit iniuste excommunicatum, vix, vel numquam esse eius, antequam absolutus fuerit, probationem admittendam, nisi cū dicit esse nullam. Sed cū agat ille textus de absolutione danda ante cognitionem iniustitiae, parum facit pro nobis. Et idem est dicendum de cap. Ad reprimendam de Offic. Ordin.

Octauo allegatur textus ille insignis in cap. 1. 1. 1. quæst. 3. *Sententia* (inquit textus) *siue iusta, siue iniusta, timenda est.* Si timenda est iniusta. ergo ligat; alioquin non esset cur timenda veniret.

Nonò allegatur glossa verb. Spoliandi in cap. Postulastis. de Cleric. excommunicat. ministr. quæ dicit Clericum iniuste excommunicatum, si celebret, debere Beneficiis suis priuari tamquam irregularem. Quam glossam, post Abb. ibi, num. 2. sequuntur plures quos refert; & sequitur Couar. in dicto cap. Alma mater. 1. part. §. 7. num. 7. vers. Quarta conclusio, & idem tenet Palud. in 4. dist. 18. quæst. 1. art. 3. conclus. 1. Sot. in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 3. vers. Secundo modo. Victor. de Excommunicat. nu. 336. Borgas. de Irregul. 6. part. tit. de Cleric. excommunic. num. 16. Alph. Aluis Guerrero in Thesaur. Christ. Relig. c. 29. Mandos. de Comission. forma 2. vers. Ecclesiasticis. Salzedo ad pract. Bernar. Diaz. cap. 126. litera A. Henric. late de Excommunicat. cap. 15. §. 4. & de Indulgent. cap. 13. §. 2. litera X. dicit communem Fel. in dicto cap. 2. de Testibus cogend. in glossa final. & in cap. Rodolphus. num. 43. de Rescript. Henric. Bottheus. de Synod. 2. par. à num. 74. & Rip. de Peste. 3. part. secundæ partis, num. 30. Vide etiam glossam 1. post medium. in cap. Ex parte. de Offic. Ordin. & glossam marginales ad glossam penult. in cap. Quod super. de Fide instr. quæ tenet conclusionem nostram principalem. Idem; glossa in fine casus positionis. in cap. Si is qui. §. Cū ergo. 1. 1. quæst. 3. & glossa verb. Irretiri. in cap. Romana. §. In vniuersitatem. de Sent. excommunicat. lib. 6.

Decimo, adducit Fel. in dicto cap. 2. aliud funda-

fundamentum, scilicet excommunicatio-
nem, potentiorē esse sententiā diffinitiuā,
cū teneat, etiā si ab ea appelletur, vel
lata sit sine monitione. cap. Pastoralis. §.
Verūm. de Appellat. & dictum cap. Sacro.
Quod secus est in sententiā diffinitiuā; l. 1.
§. Item cum edicto. ff. Quæ sentent. sine
appellat. rescind. cap. Venientes. de Iure
iuran. Et tamen sententiā lata contra non
comparentem in termino, quamvis impe-
ditum; tenet, si Iudex nesciat impedimen-
tum. glossa, & Doctores in l. Quæsitum.
ff. de Re iud. licet postea, cognito impedi-
mento, reuocetur per restitutionem in in-
tegrum, vt per dictam glossam, & l. Si præ-
tor. §. Marcellus. ff. de Iudic. Ergo idem
fortius dicendum est in sententiā excom-
municationis; scilicet tenere, licet postea
sine difficultate reuocetur, & ab ea absol-
uatur.

Vndecimò idem probatur ratione. Nam
ex quo non deficit iurisdictio in Iudice, nec
intentio ad excommunicandum; nulla est
ratio, cur eius sententiā non debeat tenere,
licet iniuste procedat. Sicut iniuste absolu-
tus, verè est absolutus, quoad Forum exte-
rius, vt probat tex. in dict. cap. Venerabili-
bus. §. Vbi autem. docet gl. fin. cap. Cū ab
Ecclesiarum. de Offi. Ord. Abb. in cap.
Qua fronte. nu. 6. de Appel. vbi dicit ita
communiter teneri. Felin. in dicto cap. Ad
reprimendam. nu. 2. vers. Dixit etiam. Nauar.
cap. 9. num. 3. & cap. 27. num. 38. Et idem
videmus in omnibus aliis sententiis, siue
condemnatoriis, siue absolutoriis omnium
Iudicum. Nam licet sententiā sit iniusta, &
lata cōtra ius litigatoris: nihilominus valet,
& tenet, & transit in rem iudicatam, si vi-
tium est remissibile per partes, & ab ea nō
appelletur, vt toto tit. C. Sentent. rescind.
non posse. l. 1. & 2. C. Quando prouoc.
non est necesse. l. 1. ff. Quæ sentent. sine
appellat. notat glossa final. in fine, dict. l.
2. C. Quando prouocar. non est necesse. &
obligat in Foro exteriori, dum expressè
non reuocatur per Superiorem, vt palam
est; & sic interim operatur in prædicto Fo-
ro exteriori omnes effectus quos opera-
retur, si fuisset iusta.

Duodecimò probatur etiā ratione; quia
in dubio, & vbi non apparet euidenter de

iniustitia mandati Superioris, obedire co-
guntur ei inferiores, & subditi; quia in
dubio semper præsumitur pro Superio-
re. cap. In præsentia. de Renunciat. cap. Bo-
næ. §. Porro. de Elect. glossa in d. c. Cū
ab Ecclesiarum. de Offi. Ordin. Tum quia
non pertinet ad subditum, & inferiorem,
discutere sit ne iustum, an iniustum manda-
tum Superioris; quia satis est, vt apparen-
ter sit iustum, cap. Pastoralis. §. Quia vero.
de Offic. Ordin. D. Tho. 2. 2. quæst. 64. art.
6. ad tertium. Alioquin facile daretur an-
la, & occasio subditis, & inferioribus subtra-
hendi reuerentiam maioribus, vt tradit
Caiet. 2. 2. quæst. 70. art. 4. in postrema addi-
tione. Tum quia sunt multa exempla, ma-
ximè inter Anachoretas, & Religiosos,
quibus præcipiebantur multa irrationabi-
lia, & impossibilia: & tamen miraculis de-
clarauit Deus fuisse sibi gratam eorū obe-
dientiam. Et in nostris statutis 2. par. cap.
10. n. 27. sic continetur, Si durum, & graue
aliquid, præter statutum, alicui, Prior impo-
nere voluerit, repugnare fas nō habemus.
Idem docet Panor. in cap. Super eo. num. 6.
in fine. de Regular. Et in regula Sancti Be-
nedicti. cap. 68. habetur, etiam si impossi-
bile videatur quod præcipitur, nihilomi-
nūs obediendum esse. Merito igitur per
Iura Canonica, & Pontificia, statutum est
vt excommunicatus, etiam iniuste, ex ini-
qua, nulla, vel falsa causa, patienter susti-
neat, & obediat, ac se abstineat in Foro ex-
teriori à Diuinis, & communione Fidelium.
Quod certè cedit innocenti in magnū meri-
tū corā Deo, ita se abstinendo, à Diuinis, &
obediendo Ecclesiæ, & Dei ministris, teste
D. Tho. nu. 4. distin. 18. quæst. 2. art. 1. ad 4.
& D. Anton. 3. part. tit. 24. cap. 76.

Quare tenendum est intrepidè, excom-
municatum ex nulla, vel falsa causa, verè
esse excommunicatum. Quod etiam ex eo
constat, quia talis excommunicatus, si ex-
communicationem non seruet, incurrit
quoad Ecclesiam, & Forum exterius, pœ-
nas excommunicatorum, vt statim proba-
bimus. ergo verè erat excommunicatus.
ex effectibus enim colligitur causa, & vbi
funus erumpit, necessariò, & ibi ignis est.

Sed prius videndum est, an prædictus
excommunicatus debeat se abstinere in
publico

publico tantum, & non in secreto, & occulto; an verò tam in publico, quam etià in priuato. Super hoc enim est magna cōtrouersia inter Doctores. ex cuius dilucidatione, & resolutione, magni erumpunt effectus.

3 In primis tamen statuendum est, excommunicatum iniuste, ex nulla, vel falsa causa, teneri in conscientia seruare excommunicationem, & se abstinere à Diuinis, & communione hominum, dum non reuocatur sententia; vel absoluitur ab ea. Si enim est verè excommunicatus (vt iam probauimus) necessariò debet se abstinere à Diuinis, & communione hominum, cap. Sententia pastoris. cap. Quibus Episcopi. 11. quæst. 3. cap. Illud. de Cler. excommunicat. ministran. cap. Per tuas. §. Verùm. de Sentent. excommunicat. cum aliis suprà citatis. Et à Diuinis quidem, sub poena peccati mortalis. cap. Si celebrat. de Cler. excommunicat. per argumentum de minore ad maius. Nauar. cap. 27. in Manuali. num. 152. vers. Quartò. Abb. in cap. Sacris. de His quæ vi, metusvè causa, fiunt. A cōmunionem verò hominum, communiter, ac regulariter solum sub poena peccati venialis. Nauar. in Manual. cap. 27. num. 27. vers. Septimò. Quod probatur, quia tã ratione scandali, quam propter obedientiam debitam Superiori, si contraveniatur eius præcepto, perspicuum est peccare inferiorem, cap. Nihil prodest. de Præscript. cap. Quid culpatur. 23. quæst. 1. Et de hoc nullus dubitat. Solum enim agitur inter Doctores an solum in publico; an autem etiam in occulto, sit seruanda, sub poena peccati, id est in conscientia.

Circa quod sit secunda Conclusio. Iniuste excōmunicatus, ex nulla, vel falsa causa, dum non absoluitur ab excōmunicatione; vel reuocatur à Iudice Superiore, probata corà eo, eius iniustitia: tenetur in conscientia, & sub aliis poenis excommunicatorum, abstinere se à Diuinis, & communione Fidelium, ne dum in publico, sed etià in secreto. Quod probatur primò per text. in dict. cap. 1. 11. quæst. 3. vbi generaliter, sine vlla distinctione publici, aut occulti loci, præcipitur vt excommunicatio, etiam iniusta, timeatur. Secundò, per cap.

Quibus Episcopi. 11. quæst. 3. vbi dicitur tex. *Quibus Episcopi non communicant, non communicetis; & quos eiecerint, non recipiatis. valde enim est timenda sententia Episcopi, licet iniuste liget.* Qui tex. loquitur de excommunicato iniuste, ex nulla causa, secundum Laur. & Archid. ibi, & habetur in additione marginali glossæ final. in cap. 2. 6. quæst. 2. Et certum est ibi præcipi vitandum esse illum excōmunicatum, tam in publico, quam in secreto. quia ab Episcopo qui eum excommunicauerat, idem fieri non est ambigendum. Si ergo tenentur omnes istum vitare, tam in publico, quam in occulto: multò magis tenebitur ipse excommunicatus eosdem vitare, per dictum cap. Illud. de Cler. excommunicat. ministran. ibi, *Et excommunicato non vitare, multò magis quam non vitari, periculosum existat.* Quem textum commendat Nauar. in cap. 1. §. Laboret. in fin. de Pœnit. dist. 6. & in Manuali. cap. 27. num. 28. ad hoc, quod magis peccat excommunicatus participando cum alio, quam alius participando cum ipso. sequitur Couar. in cap. Alma mater. 1. part. §. 2. num. 11. & Sot. in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 4. Tertiò per cap. Si quis frater. eadem causa, & quæst. quod est immediatè sequens post dictum c. Quibus Episcopi. vbi dicitur, *Si quis frater aut palam, aut absconsè cum excommunicato fuerit locutus, aut iunctus communionem, statim cum eo excōmunicationis contrahit poenam.* Quartò idem probatur irrefragabiliter per dictum cap. Inquisitionis. de Sentent. excommunicat. vbi illa mulier erat excommunicata ex nulla, vel iniqua causa, quia scilicet nō reddebat debitum marito, qui non erat maritus propter consanguinitatem à muliere certò cognitam: & tamē consultus super hoc Innoc. Papa Tertius respondit, *Potius debet excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale cōmercium, peccatum operari mortale.* Quod si dicas ibi propter peccatum mortale quod committeret, si redderet debitum, teneri seruare etiam in secreto excommunicationem. Respondeo obseruatiam excommunicationis non consistere solum in negatione debiti, sed etiam in omni alia communicatione prohibita excommu-

Excommunicatio.

communicatis, quam, inquit Papa, debet 5 patienter sustinere. Quinto ex glossa verb. Spoliandi. superius allegata, in nono fundamento, quæ generaliter, & indistinctè dicit esse irregularem iniuste excommunicationem, celebrando. Sexto probatur ratione. Nam alias facile deluderentur sententiae excommunicationum, & mandata Superiorum, si licitum esset inferiori, & subdito excommunicato, prætextu iniustitiae ex falsa causa, vel nulla, non seruare excommunicationem, etiam in secreto; præsertim quia obedientia debita mandatis Superiorum non solum obligat in publico, sed etiam in secreto, & in quouis loco, ut est notum. Præterea esset temerarium, & irrationabile, committere conscientiae, & iudicio condemnati, iudicare quoad Forū exterius, vel interius, de iniustitia sententiae excommunicationis. Sæpe enim ex passione erraret, iudicans nullam esse causam ad excommunicationem proferendam, quantumvis esset maxima, sufficiens, ac legitima. Denique non est inferioris iudicare de actibus Superiorum, sed obedire quomodo documque, & qualicumque ei præcipiatur, cum sine peccato ea exequi valeat; potissimum, quia hæc est intentio omnium Iudicum proferentium tales sententias. Nam ubique volunt, ut sibi obediant. Septimo etiā facit, quia alias nulla esset differentia inter prædictam excommunicationem, & excommunicationē nullā; cum compertum sit, & fatentur omnes, etiā ab excommunicato nulliter, si non constet publicè de nullitate, debere in conscientia seruari excommunicationem in publico, licet non in secreto. At inter dictas excommunicationes plurimum interest; cum ista sit vera excommunicatio, licet iniusta; altera verò sit nulla, ac nomine tenuis; immò cum careat effectu, nec nomen habere meretur. Licet quidā DD. Theologi falsò teneant, in rei veritate, nullam esse differentiam inter prædictas duas excommunicationes, de quibus infra agemus. Octauo idē probatur alia ratione; nepe quia excommunicatio habet executionē paratā; ita ut statim ac profertur, & intimatur excommunicato, ipsamet in eo operetur omnē suum effectū, & poenā. Intellige ut habes infra.

Hinc dicitur, quod licet alia poenae non obligent, donec iudices eas exequantur. Covar. de Testam. 2. part. cap. 6. §. 8. num. 10. vers. Secundò infertur, & alii quamplures citati ab Henric. in tit. de Excommunicatione. cap. 56. §. 2. litera I. & §. 3. in fine. fallit tamen in censuris; quia istae nullum actū iudicis exigunt. Caiet. 2. 2. quæst. 62. art. 3. Covar. ubi supra, num. 16. in fin. vers. Nonò. Rojas in Epithome succelsio. cap. 20. num. 150. Ruder. in Summa. cap. 195. num. 2. part. 1. Vnde quod operatur executio in aliis poenis, operatur sola prolatio excommunicationis in dicta sententia. Ergo sicut in aliis poenis tenetur executus obtemperare iudici in conscientia, etiam si in secreto faciat executionem sententiae: ita similiter excommunicatus tenetur obedire dictae sententiae, tam in publico, quam in secreto. Nonò idem probatur apertè; quia effectus excommunicationis, non est separabilis ab ipsa sententia, ut docet Panor. in dicto cap. Pastoralis. §. Verum. num. 13. de Appellat. Hinc est non posse suspendi quoad eius effectus, sed oportere ut aut omnino liget, aut penitus tollatur. glossa 1. ad fin. in cap. Præsent. de Excommunicat. lib. 6. Angel. in Summa. verb. Excommunicatio. 2. num. 5. Covar. dicto cap. Alma mater. 1. part. §. 10. num. 6. Vnde non potest non obligare ubique locorum, & suos effectus operari, si violetur. Tandem istam partem, scilicet quod excommunicatus ex nulla, vel falsa causa, debeat eam seruare in secreto, sicut in publico, tenet D. Tho. in 4. dist. 18. quæst. 2. art. 1. ad quartum, à communi receptus, teste Gabriel. ibidem, quæst. 2. col. 1. Adrian. Quodlibeto 6. art. 1. Conclus. 1. vers. Sed dubium. sequitur D. Anton. 3. part. tit. 24. cap. 73. §. 1. ad fin. Silu. verb. Excommunicatio. 2. §. 8. vers. Dico quintò. & vers. Sed restare potest. & alii citati ab Henric. de Excommunicat. cap. 15. §. 3. litera P. & magister meus Nauar. Iunior in cap. Cui est illata. 11. quæst. 3. & probat eam stylus Romanæ Curiae, quæ in excommunicationibus generalibus contra detinentes res alienas solet apponere clausulam, non obstante quòd animo recompensandi eas retineat. Quæ compensatio fit in occulto, & est

& est de iure licita: & nihilominus incurrer in eâ excommunicatione non manifestas, secundum Silu. in dicto vers. Sed restare potest. dicens ita seruare Romanam Curiam, & multos alios; & non esse dicendum errare dictam Curiam Romanam.

Licet contrariam sententiam, scilicet in occulto non teneri se abstinere, sed tantum in publico, ubi timetur scandalum, doceat Couar. in c. Alma mater. 1. par. §. 7. n. 7. ad fi. Borgas. latè de Dispensat. pag. 308. à nu. 16. vsque ad nu. 20. Nauar. Consil. 65. n. 2. de Sentè. excommunicat. & n. 3. & 48. Caiet. 2. 2. q. 70. art. 4. ad secundum, & tom. 1. Opusc. tract. 19. q. vnic. ad secundum; Adria. Quodlibeto 6. artic. 1. & in 4. de Confessione. q. 4. Durad. in 4. dist. 18. q. 4. Driedo. lib. 2. de Libert. Christian. c. 8. Gerson. Alph. 15. liter. L. M. & Alph. 33. litera Z. consideratione 5. & 7. Medin. C. de Restit. quæst. 11. Alphon. à Veracruz in Speculo coniug. 3. par. art. 5. pag. 541. Cenedo post alios Collect. 25. in Decretal. num. 7. ad fin. latè Henriq. de Excommunicat. cap. 15. §. 3. ubi dicit communem, & Cordu. lib. 1. Quæstionum. quæstione 23. Salzed. ubi supra, vers. Procedit. ita limitantes iura, & glossas supra citatas. Idem Sot. in 4. dist. 22. quæst. 1. artic. 3. ad fin. vers. Adde. ubi dicit taliter excommunicatum, si sit Sacerdos, & celebret, nullam irregularitatem, nec poenam iuris incurrere in conscientia: esseque ei licitum, ubicumque, citra scandalum, id facere voluerit, Sacris se ingerere, perinde quasi non esset excommunicatus. Et in fine dicti articuli concludit in rei veritate carere effectu, & esse vanam ex natura sua prædictam excommunicationem: & nihilominus esse timendam, & obseruandam, tam propter vitandum scandalum, quam propter obedientiam, quæ in Foro exteriori Præfectis debetur. Hanc eandem opinionem tenent quamplures alii citati ab Henriq. de Excommunicat. cap. 15. §. 4. & de Indulgent. cap. 13. §. 2. in fine, ubi latè in glossa V. Sed reuera falluntur per fundamenta supra allegata; quæ si matura consideratione excussissent, & perpendissent, forsitan aliter sensissent. Quorum opinio etiam conuincitur ex iis quæ statim dicemus circa effectus dictæ excommunicationis. Sed expèda-

mus, & diluamus prius fundamenta huius opinionis.

Primum igitur fundamentum Soti, & aliorum est, iudicium, esse determinationem iusti; & sic iudicium iniustum, non esse iudicium ex D. Thom. Respondeo concedendo antecedens, & etiam consequens, prout sumitur iudicium in antecedente, nempe pro iudicio iusto: sed negamus ex hoc sequi non esse verum, seu validum iudicium, nisi quod est iustum. Nam in exemplo de quo loquitur, cum scilicet Iudex pronunciat contra innocentem iuxta allegata, & probata; negari non potest quin sit verum iudicium (licet aliàs sit iniustum) cum ibi concurrant omnia requisita ad verum iudicium, nempe Iudex, actor, reus, probationes sufficientes, & legitimæ, ad ferendam sententiam condemnatoriam, ac denique ipsa sententia; & sic in aliis sententiis iniustis ex parte rei, vel aliàs; sed rectis ex parte Iudicis, & iudicii. Non ergo sequitur, Hoc iudicium non est iustum: ergo non est verum iudicium, nec validum. sicut malè argueret, qui diceret, Hic homo non est iustus. ergo non est verus homo. Ecce vides quomodo claudicet prædictum fundamentum. Ita etiam dicimus in lege; quæ si non est iusta, dicitur non lex, sumendo legem, prout continet æquum, & iustitiam. At hoc non obstante, si feratur lex quæ contineat iniustitiam: licet non mereatur nomen legis; nihilominus lex vera est, & operabitur omnes effectus, sicut si esset iusta, quoad Forum exterius: & sic tenebuntur subditi eam seruare, tam in publico, quam in occulto, si non sit fundata in præsumptione, nec contineat in se intolerabilem errorem, vel non sit notoria, & patens iniustitia, iuxta 1. Prospexit. ff. Qui, & à quib. ubi sufficit ita scriptum, & mandat. pro quo faciunt adducta supra in 6. fundamèto 2. conclusionis.

Secunda ratio fundatur in regula illa iuris, nimirum legem fundatam in præsumptione non obligare in conscientia. & idem in sententia, prout latè dicemus v. Sententia. Dif. 3. ex quo inferunt præcitati DD. ad excommunicationem, nepe non obligare in secreto, & in conscientia, si aliàs est iniusta; & Ecclesiam non accepisse potestatem ledendi quæ in spiritualibus; sicut nec Princeps in temporalibus;

S

vnde

Excommunicatio.

vnde sicut condemnatus iniuste, potest subterfugere acerbiter latæ sententię arripiendo fugam, dum modò non inferat vim ministris iustitiæ: nec tenetur soluere in conscientia id ad quod cõdemnatus est; saltem si sine scandalo eximere se potest. Ergo idem in excommunicato iniuste. Et miror ex hoc inferre Sotum nullam esse excõmunicationē in rei veritate. Nā multa fieri prohibetur iure, quæ facta tenent: nec eò quod Iudices nō accipiant potestatem, nisi ad iudicandū iuste, sequitur omnia quæ iniuste faciunt esse nulla: potissimū cum ipse Sotus, & omnes cõcedant sententiā iniustā ex defectu ordinis iuris, esse validam.

Respondeo ergo primò ad dictā regulā. Licet prædicta sententia excõmunicationis fundetur in præsumptione, nihilominus teneri taliter excõmunicatum eam seruare in conscientia quo ad actus externos, scilicet cõmunionem Fidelium, & Sacramentorū; quippe qui sunt inseparabiles ab excommunicatione. Eò enim ipsò quod quis est excommunicatus quo ad Ecclesiā, tenetur se abstinere à prædictis actibus, etiā in secreto, quia tales effectus operatur ubicumque sit. quia hoc est esse quem excõmunicatum quo ad Ecclesiā, id est non posse communicare, nec in Diuinis, nec cū Fidelibus. Nō tamen propter hoc, memorata regula cessat habere suum effectū in prædicta excõmunicatione. Nā eò quod fundatur dicta excõmunicatio in præsumpta contumacia, vel probatione (sed falsa in veritate,) ideò nō operatur effectus internos, qui spectāt ad cõscientiā sine vllō ministerio Ecclesiæ, quales sunt separare, ac expellere excõmunicatū à Corpore Christi; vt nō sit eius mēbrum, neq; protegatur à Deo; nec gaudeat cõmunionem charitatis; & vt difficilior, & segnior efficiatur ad resurgendū à peccato; & debilior ad operandū opera bona; vt Angelus deputatus ad eius custodiā, non operetur in eo, sicut in alio; & vt sit magis expositus tērationibus Satane; & eicere eum ab Ecclesia, & eiectū detinere. Ad hos enim & similes effectus nō se extendit potestas Iudicis, si sine culpa mortali quē excõmunicet, vt docet glo. 2. in c. Quodcūque. 24. q. 1. quā dicit singulare Abb. in c. Dilectis. n. 23. de Appellat. & in c. Ita quorūdā. n. 3.

& 4. de Iudæis, vbi optimè. & eā cõmendat in c. Ad probandū. nu. 15. de Re iud. vbi per eam dicit, dictā excommunicationē, & eius absolutionē, nihil, aut parū operari quo ad Deū; sed potissimū vim suā exercere quo ad Ecclesiā militantē: nec ex intētionē piæ matris Ecclesię excludi hūc à suffragiis cõmunibus eiusdē Ecclesię, quæ ad existentes in gratia pertinent, vt docet idē Soto ibidē vers. His tamē. Coua. vbi sup. Palud. dist. 18. q. 2. art. 1. cõcl. 4. Silu. verb. Excõmunicatio. 1. n. 1. Caiet. in d. Opuscul. q. 13. Naua. c. 27. n. 3. & alii citati ab Hériq. de Excõmunica. c. 15. §. 2. lit. N. (Itē nec tenebitur ad restitutionē fructuū secūdum Rodrig. in Explica. Bullę cõpos. n. 17. ad fi.) Et propter hos internos effectus dicimus in præsentī Differentia excõmunicationem iniustā ex nulla, vel falsa causa nō ligare quo ad Deum; nec taliter excõmunicatum esse verè excõmunicatū quo ad Deū: sed sic quo ad Ecclesiā, propter externos effectus suprā dictos, & propter penas iuris, in quas incurrit, vt statim dicemus. Ex his etiā colligitur genuina ratio diuersitatis inter vtrumque Forum.

Secūdò respondeo prædictā regulam nō procedere in excommunicatione. Ratio est quia regula illa procedit in iis, quæ adhuc quis non est executus. Nā in iam executis, non est possibile vti eius priuilegio; v. g. Condemnatur quis ex præsumptionibus, & nō ex veritate, ad soluendū Petro ducenta. licet *condēnatus non teneatur ea soluere in conscientia; intelligitur tamē, si ab eo nō exigantur. Nā si exigantur, nō ei licet resistere Executori, vt idē Soto notat vers. Secundò probatur. sed tenetur patiēter ferre condemnationem. At in excõmunicatione, speciale est, ea lata, statim suam trahere executionem: qua extante, frustra quæritur an teneatur iniuste excõmunicatus eam seruare in occulto: sicut frustra idē quæreretur in condēnato ad soluendū aliquid, si iam esset Iudex executus sententiā. Executio autem excommunicationis in eo stat, nempe quia statim ligat, id est, statim obligat ad sui obseruantiam, & infert continuò illud ligamen, ita vt iam non sit in potestate excõmunicati, frui prædicta regula, quia nihil restat faciendum per Iudicē, sed debet excõmunicatus, ita ligatus patienter ferre illud

illud ligamen, quod est circa impedimentum communionis in diuinis, & humanis, donec ab eo dissoluatur, & liberetur. Vnde constat cum sit ligatus ne possit communicare; non posse id facere, nedum in publico, sed nec in secreto. Quis enim, percontor, tunc soluit eum? aut quomodo potest suspendi effectus dictæ excommunicationis, qui est, impedimentum dictæ communicationis, contra cap. Pastoralis. §. Verum. de Appellationib? quare absque hæsitacione tenendum est, taliter excommunicatum, cum sit ligatus, non posse, nec in publico, nec in occulto ingerere se Diuinis, nec communioni Fidelium.

Tertia ratio Soti desumitur ex cap. Illud. 11. quæst. 3. & ex cap. Si quis. 24. quæst. 3. quibus probatur per iniustam excommunicationem non lædi excommunicatum. Sed illa iura non obstant, quia loquuntur quoad Deum, & effectus internos, de quibus supra, vt idem Aug. (cuius est c. Illud.) exponit in cap. Et si ad tēpus. eadem causa, & quæst. & Gratianus in c. Qui iustus. ibidē.

7 Quarta ratio desumitur ex cap. Cui est illata 11. quæst. 3. vbi ait Gelasius Papa, *Sed si iniusta sententia est, tantò eam curare non debet; quantò apud Deum, & Ecclesiam eius, neminem potest iniqua grauare sententia.* in quo textu exultat, & triūphat Adrian. Quodlibeto 6. pag. 100. lit. D. colligens ex eo, iniuste excommunicatum ex defectu causæ, posse se gerere pro non excōmunicato, vbi cessauerit scādalum, nec teneri se abstinere à participatione Sacramētorum, & ita securè celebrare. quod latius probat in 4. tit. de Confess. dub. 4. §. Si petas. & ad hoc ipsum citauit dict. cap. Soto de Ratione tegend. memb. 3. q. 7. & lib. 5. de Iust. & iur. q. 7. art. 4. ad fin. Caiet. vbi sup. & Couar. in c. Alma mater. 1. par. §. 7. nu. 7 ad fin. Sed falsum est, & contrarium probant iura per nos supra citata in princi. Nec obstat dictū cap. Cui est. nam loquitur de sententia lata à Dioscoro hæretico, quæ nulla fuit, vt docet glos. ibidē, cuius intellectū probat ibi vterq; Card. & Durand. in 4. dist. 18. q. 4. ad fin. Abb. in cap. Ab excommunicato. nu. 11. de Rescript. & magister meus Naua. Junior in c. Pastoralis. §. Quia vero. de Offi. Deleg. & cōstat ex superscriptione eiusdē cap. iun-

ctis iis quæ scripsit Platina de Vitis Pōt. in vita Gelasii, à quo Dioscorū fuisse dñatum hæreseos constat ex epistola eiusdē Gelasii ad Episcopos Dardaniæ, quæ sic exorditur, Dilectissimis. col. 5. tom. 1. Cōciliorum, & tandē Couar. vbi supra conclus. 4 ante vers. His equidem dicit etiā predictū cap. intelli gēdū esse de excōmunicatione nulla; & sic malè Soto in eo se fundat, licet generaliter text. loquatur. Nūc ad effectus veniamus.

Ex predictis collige primò, quantum sit dissidiū inter DD. circa hanc differentiam. Nam pleriq; Theologorū tenent excōmunicationē ex nulla, aut falsa causa, parū, aut nihil differre, in rei veritate, ab excōmunicatione nulla; & ideò excōmunicatum ex prædicta causa non (nisi ratione scādali) teneri abstinere se à Diuinis, & communione Fidelium; & si celebret, etiā in publico (licet peccet mortaliter ratione scādali, & posset excommunicari) minimè tamen fieri irregulārē. Hęc est cōmunis Theologorum, & eā tenēt plures relati ab Henric. de Indulg. c. 13. §. 2. lit. V. ad fi. Quāuis contrariū, scilicet fieri irregularem sit probabilius, & tutius secundum eundē ibi, post Coua. c. Alma. 1. par. §. 7. n. 7. Naua. c. 27. nu. 38. Soto in 4. dist. 22. q. 1. art. 3. Palud. 4. dist. 18. q. 1. art. 3. Silu. verb. Excommunicatio. 2. casu 8. & Cordub. lib. 1. quæst. 43.

Alii aliquid plus concedūt, scilicet taliter excōmunicatū, esse quidē excommunicatū quoad Forū tantū publicū, non tamen in occulto, quia nō tenetur eam seruare in cōsciētia, nec quoad Forū exterius in secreto, vel vbi ignoratur, & ideò si celebret publicè, fieri irregularem; non tamen si in occulto. & hæc est receptior opinio.

Nos verò cū aliis, tenemus esse verè excōmunicatum quoad Ecclesiam in publico, & in secreto; non tamen quoad Deum: & hæc est communis, & tutior, ac conuenientior cuilibet Christiano; quia defert obediētiam, & reuerentiā Superioribus. Nec ex eius obseruatione, aliquod damnum in anima quis patitur; quia, quoad Deum, dicta excōmunicatio nihil nocet; & quoad Ecclesiam, damnum quod quis ex ea patitur, se abstinendo à perceptione Sacramentorum, & communione Fidelium, cōpensatur cum bono obediētiae, & patiētiæ.

Excommunicatio.

Et licet videatur graue, quem sine culpa excōmunicari, & teneri eam seruare. argumento textus in cap. Due sunt. in fine. 19. quæst. 2. cui concinit illud Ouidii, *Quæ venit indignè pœna, dolenda venit*, Quia tamē illa grauitas non officit, nec est noxia, sed utilis animæ: non est cur impatienter ea feratur, præsertim cū non sit nouum, nec absurdum in iure, pati aliquos sine culpa, vt cū vniuersitas, vel populus, interdicatur. cap. Romana. §. In Vniuersitatem. iuncta ibi glossa, verbo Penitus. in fine, de Senten. excōmunic. in 6. & cap. Non est. de Spōsal. Itaque hanc opinionem tamquam veriorē, & securiorē cuicumque consulerem, ante factum; Post factum verò consulerem præcedentem, tamquam receptiorē, & probabilem.

8 Secundò collige, licet in excommunicationem quis incurrere non possit, sine peccato mortali, iuxta cap. Nemo. cū ibi notatis 11. q. 3. id verum esse de excommunicatione, quoad vtrumque Forum, id est non posse quem esse excommunicatum, quoad Deum, & Ecclesiam, sine peccato mortali: quoad Ecclesiam autē tantū, benè posse quem incidere in excommunicationem, etiam sine culpa, vel contumacia vera mortali. Nam sufficit præsumpta, etiam si in rei veritate nulla præcesserit culpa; vt vidisti in præsentī differentia. Quæ est singularis declaratio, & limitatio ad dict. cap. Nemo. vt intelligatur de peccato mortali vero, vel præsumpto: de vero, quoad incurrendas omnes pœnas, tam Fori exterioris, quā interioris; de præsumpto autē, quoad pœnas Fori exterioris. adde Nauarrū. in c. 27. nu. 9. vbi etiā allegat dictū cap. Nemo. cum suprā notatis super eo. Sic etiam venit limitandū quod tradit Suar. 5. tom. disp. 18. sect. 2. vbi num. 4. & 5. dicit etiam de potestate absoluta data Ecclesiæ à Christo (etiam si sit Summus Pont.) non posse quem pro sola veniali culpa maiorem inferre excommunicationem; quia per eam, inquit, quodammodo quis eiicitur ab Ecclesia: nemo autem meretur eiici ab Ecclesia, qui non sit dignus eiici à Regno Dei, quod non est, nisi propter peccatum mortale. Itē excōmunicationem esse in Ecclesia instar pœnæ mortis, quæ infligitur in Foro secula-

ri; & consequenter non debere, nisi pro crimine graui infligi, ferriq;. Nam id verū est, quoad plenos, & totales effectus excōmunicationis. secūs quoad notatos suprā.

9 Tertiò collige taliter excommunicatum, etiā si celebret in occulto, fieri irregulārē, & posse priuari eius Beneficiis. Ita deducitur ex generalitate rationis, cui text. innititur in dicto cap. Illud. de Cler. excom. min. videlicet, quia in dubiis tutior via est eligenda. & ita per illum text. tenet glossa recepta in c. Postulasti. eod. tit. verb. Spoliādi. superiūs citata, nihil distinguens inter celebrationem publicam, vel secretam, sed generaliter loquens. quod inrellige procedere, dum nō constat de iniustitia. Sed (vt dixi sup. in 1. Corol. in fin) opinionem dictæ glossæ tenerem ante factum. Post factum verò, tenerem eam quæ habet non incurrere in irregularitatem, si in secreto, & sine scandalo celebret; quia, cū sit hæc opinio quamplurium illustrium virorum; sine scrupulo sequi eam possumus; præsertim quia promptiores, & faciliores esse debemus ad absoluendum, quā ad condemnandū, l. Ariani. C. de Hæret. cap. Disciplina. 45. dist.

10 Quartò collige si tali excommunicato cōferatur interim aliquod Beneficiū, vel eligatur, seu præsentetur: omnia esse nulla, vt docet Henric. post alios dicto tit. de Excōmunicat. cap. 15. §. 2. litera I. Quod amplia singulariter, etiam si postea declaretur fuisse iniustam excōmunicationē: nihilominus collatio, seu præsentatio antea facta, semper esset nulla; facilē tamen dispensaretur cum eo, vt docet notabiliter Felin. in dicto cap. 2. de Testib. cogēd. col. 3. & facit Abb. in cap. 1. de Sagittar. in fin. Quod tene mēte, quia est magni effectus. nam interim possent impetrari à Sede Apostolica Beneficia collata tali excommunicato, & tūc non esset locus dispensationi prædictæ. Adde Abb. per tex. ibi in cap. Postulasti. num. 2. de Cler. excommunicat. min. vbi dicit ab adepto Beneficiū, existente excōmunicato, non posse illud salua conscientia retineri, sed teneri illi renunciare. Idem Suar. 5. tom. disput. 14. Sect. 2. num. 2.

11 Quintò collige talem excommunicatum in occulto, vel extra dioecesim, si non se gerat vt excōmunicatus; & de hoc accusetur

tur ante Iudicem excommunicatē posse ab eo puniri, tamquam violatorem censuræ, & inobedientem mandatis Ecclesiæ. Ita egregiè Suar. in 5. tom. super 3. part. D.Tho. disput. 4. Sect. 7. num. 18. quod est magnum argumentum in confirmationem nostræ huius ultimæ opinionis; quia si lice-

ret in occulto celebrare (vt tenent Doctores secundæ opinionis) non liceret Iudici taliter celebrantem punire, saltem post cognitam iniustitiam excommunicationis; quia alias daretur bellum ex utraq; parte iustū, sine ignorantia alterius ex bellantibus. quod omnes Theologi negant.

SUMMARIVM.

CAPIENS bona in mari ob naufragiū proiecta; si statim non restituat, est ex-

communicatus quoad Deū. Licet non quoad Ecclesiam.

DIFFERENTIA DECIMA.

CAPIENS aliqua bona ex his quæ in mari, vel propter naufragium, vel alias amittuntur, seu proiciuntur (de quo in Auth. Nauigia. C. de Furt.) si ei innotescat dominus eorum, & sit in mora restituendi, etiam ante monitionē: est ipso facto excommunicatus in Foro animæ, & quoad Deum, ex Bulla Cenæ Domini, secundum Rebel. post alios in Prælud. de Obliga. Iusti. quæst. 15. nu. 10.

Quod nō procedit quoad Ecclesiam, donec præcedat monitio, c. Excommunicationi. de Raptor. iuncta declaratione Panor. ibid. nu. 2. & docet Naua. c. 17. nu. 98. & Felin. in cap. 2. n. 5. de Magist. Rationem diuersitatis tradit Panor. & Felin. sup. ex quadā doctrina sing. Inno. in c. Extirpandæ. §. Qui verò. de Præb. de qua verb. Lex. Dif. 4. nempe quod ubi poena apponitur negatiue sine determinatione temporis, vt Quicumque non fecerit residetiam, sit excommunicatus: ad hoc vt incurratur poena, requiritur admonitio præcedens. quia nobis occultum est an habuerit causam nō residendi. & sic tūc per admonitionem conuincitur. Cū verò poena ponitur affirmatiue, vt puta, Quicūq; tali hora intrauerit Ecclesiam, sit excommunicatus: tūc non requiritur admonitio; quia facta, se manifestant: non facta latent, secundum leges. At poena, de qua in d. c. Excommunicationi. apponitur negatiue; quia dicit, Nisi ablata restituerint, sint excommunicati. ergo requiritur admonitio quoad Forum exterius, non autem quoad Deum; quia quoad ipsum cessat prædicta ratio, cū apud Deum, nihil lateat.

Sed certè quoad me videtur mirabilis hu-

iusmodi differētia. Nā si prædicta excommunicatio est iuris humani, & non incurritur nisi ad voluntatē ferentis eam, secundum Nau. c. 27. n. 11. Sil. verb. Excommunicatio. 2. & constat ex dicta doctrina, non incurrī eā nisi post monitionē præmissam: quomodo igitur incurreretur quoad Deum ante dictam monitionem? Sed responderi potest quod in rei veritate, statim ligat dicta excommunicatio; quia id quod certū est naturæ, est certum legi: sed requiritur monitio ad hoc vt quoad Ecclesiam militante possit declarari excommunicatus. vt in simili docet gloss. verb. Quā cito comodē. in Clem. 1. de Pœnis. vnde negatur non incurrī, nisi post monitionem. Vbi verò apponitur affirmatiue, statim potest declarari excommunicatus, propter euidentiā facti (Parte tamē citata) vt docet glo. verb. Constiterit. in Clem. fin. de Censi. commendata à Fel. in c. Cū nō ab homine. de Iudi. & in cap. Rodolphus. de Rescri. Deci. in c. Reprehensibilis. de Appel. & Nau. Cōf. 4. n. 3. de Sēt. excō. & cōmuniter approbata teste Mádof. post alios in tracta. de Monito. q. 26. in fin. cui est similis in Clem. 2. in gl. penul. de Pœnis. tradit Abb. Conf. 68. incip. Quamquam. num. 4. par. 2. Ex qua resolutione dicendū est theoricam illā Inno. sic intelligendā esse, videlicet requiri monitionem, non vt incurratur poena excommunicationis, sed vt possit declarari incurrisse in eam. Nam reuera, data mora in restituendo, incurritur in eam: sed non est habendus ab Ecclesia tamquam excommunicatus, donec præcedat monitio, & per eam certa sit Ecclesia, in dictam excommunicationem incurrisse.

Excommunicatio.

Et circa ista, quæ per naufragium amittuntur. Vnde Coua. in regu. Peccatum. 3. par. §. 1. num. 5. ubi improbat quædam consuetudinem, quæ habetur in quibusdam Provinciis, & territoriis Galliæ, appropriatam, seu dominum facientem inuentorem di-

ctorum bonorum per naufragium amittorum. Et merito. Nam est nedum contra Auth. Nauigia. C. de Furt. sed etiam contra ius naturale, siue gentium, per ea quæ diximus verbo, Bona. Diff. 5.

SUMMARIVM.

EXCOMMVNICATVS, si intra mensem non soluerit; an si à Parte prorogetur terminus, censeatur etiam prorogata excommunicatio.

Quando Pars facit declarare quæ excommunicatū; an ea incurratur à die declarationis;

vel à die notificationis, seu publicationis.

Cōcordantur opiniones, quæ scilicet excommunicatio non incurritur in Foro exteriori de communi stylo, Parte prorogate terminū, nisi in termino prorogato. Secus de iure, & in Foro conscientie.

DIFFERENTIA VNDECIMA.

EXCOMMVNICATVS ad instantiam Partis, sub conditione, si non soluerit intra mensem: si Pars proroget terminum ante mensem cōpletum: tunc etiam censeatur prorogata excommunicatio; & sic non incurrit in eam, intra terminum præfixum à Iudice, sed in termino prorogato, si in eo non soluerit. Ita singulariter Abb. in cap. Præterea. 2. nu. 4. de Appellation. quem omnes sequuntur, teste Felin. in cap. Ad aures. num. 24. de Simon. & in cap. 2. nu. 34. de Sponsal. Eamdem dicit communem Viui. opin. 185. & alii citati 1. tom. Commu. opin. lib. 4. tit. 2. Si cert. pet. num. 176. in fi. pro quibus facit glos. 2. cap. Hi qui. de Præb. in 6. à pluribus commendata, quæ dicit prorationem debere fieri cum omnibus qualitatibus primi termini. melius facit text. not. in l. 1. §. Inde quæritur. ff. de Noui oper. nun. commendatus à Panor. in cap. Cum contingat. n. 6. ad fi. de Iure iu. ubi si post nouum opus nunciatū, partes inter se conueniant, Iudex tenetur conuentionem ratam habere, Quid enim (inquit text.) aliud agebat Prætor; quàm hoc, vt controuersias eorum dirimeret? A quibus si sponte recesserunt, debebit id ratum habere. Et ita quotidie practica-tur in monitoriis contra debitores impetratis. Nam non solvente debitore, in termino prorogato; accedit creditor ad Iudicem, vt eum declaret excommunicatum; & vt talem, faciat eum denunciari publicè in

Parochia eiusdem debitoris. Et ratio huius communis practicæ hæc est; quia Iudex in talibus excommunicationibus, ad instantiā Partis latis, nullam aliam intentionem videtur habere, quam Partis instantis, secundum Nauar. in cap. 27. numero 11. Vnde ea prorogante terminum: censeatur etiam Iudex ipsum prorogasse. Et ideo debitor eam incurrit in termino prorogato, & non in primo. pro quo videtur casus expressus in cap. 1. de Locat. secundum Siluest. verb. Excommunicatio. 2. notab. 1. casu 13. & facit cap. 2. de Sponsal. ubi sponsalia etiam iurata dissoluuntur de consensu contrahentium; & Deus remittit, remittente Parte, vt ibidem. & in cap. 1. de Iure iur. notatur. non obstante, quod Deo potissimum quæ-ratur obligatio, cap. Debitores. de Iure iur. & etiam Parte differente, Deus similiter differt, vt dicunt Doctores suprā citati.

Contrariam autem sententiam, quod immò in dicto casu, prorogato termino per Partem, etiam vnius diei, non incurrat excommunicationem in termino prorogato, si sine Iudicis consensu ea prorogatio facta sit; tenet Innoc. & Host. in dicto cap. Præterea. ad fin. Siluest. suprā ante finem, Couar. in cap. Alma mater. 1. par. §. 1. num. 6. Soto in 4. distinct. 22. questione 2. artic. 3. (sed ego in volumine quod penes me est, non inueni) Deci. in dicto capite Præterea. Dida. Perez in l. 1. titu. 5. lib. 8. Ordin. Pedraza in 7. Mādam. notab. 15. Sil. verb.

verb. Nuptiæ. lib. 3. num. 55. Cordub. casu 20. Nauar. Consil. 6. num. 3. & 7. de Sentēt. excommunicat. & in Manual. cap. 27. num. 15. vbi dicit communem, quos omnes refert, & sequitur Henric. tit. de Excommunicat. cap. 20. §. 1. & docet etiam D. Anton. 3. part. tit. 24. cap. 74. ad fin. Horum ratio est, quia licet Pars possit prorogare terminum respectu solutionis, l. 1. ff. Si quis caution. cap. Cum dilecti de Dolo, & contumac. cap. de Causis. de Offic. Delegat. quia talis terminus est datus in eius fauorem, cui potest renunciare, l. Titio centum. ff. de Condit. & demonstrat. non tamen potest illum prorogare respectu excommunicationis, sine consensu Iudicis. Tum, quia id est iurisdictionis, quam Pars non habet, l. Priuatorum. C. de Iurisdic. omnium iud. Tum, quia in dicta prorogatione versatur factum alterius, scilicet Iudicis. Vnde sine eius consensu fieri non potest, l. Labeo. in fine. ff. de Arb. l. Item quæritur. §. Qui impleto. ff. Locati. Vnde in secundo termino, nullam potuit incurrere excommunicationem. Præterea facta prorogatione primi termini per solam partem, ipso facto cessat contumacia; & sic consequenter tollitur excommunicatio ad eam accessoria, antequam incurratur. argumēto Regulæ Accessorium, de Regul. iur. in 6. & sic tam in primo, quam in secundo termino nulla incurritur excommunicatio, cum nulla sit tunc excommunicatio quæ incurrī possit, præsertim cum non sit in facultate Partis tollere excommunicationem post iam incursum; vel eam suspendere, aut differre. quia id totum est quid iurisdictionis, quam Pars non habet, vt supra diximus.

Et ita tenendo, non obstant fundamenta pro contraria parte adducta. Nō primum de tacita voluntate, & consensu Iudicis in prorogatione facta per Partem, quia id negamus. cum constet de expressa eius voluntate in monitorio, & mandato facto, quod vult debitorem esse excommunicatum, nisi ante terminum soluerit, vel aliter satisfecerit Parti. At expressum, facit cessare tacitum; nec in perspicuis est opus coniecturis, adnotata in l. Continuus. §. Cū ita. in fin. & §. Stipulatus. iūcta glossa verb. Nullus. de Verb. obligation. Nec obstat

dict. l. 1. §. Inde quæritur. quia immo facit pro opinione secunda, cum requirat Iudicis ratihabitionem. Igitur non erat adhuc conventio Partis firma. Quāto ergo minus erit suspensa excommunicatio, qui est actus iurisdictionalis? Et hoc de iure. nam de communi stylo Curia Romanæ, contrarium introductum est, vt infra dicemus.

Ad secundum, de cap. 1. de Locato. respondetur ibi tantum probari, posse Partem consentire in factum, in eius fauorem prohibitum, sub excommunicatione latae sententiæ: & sic impedire ne incurratur excommunicatio. quod nos supra etiam concessimus, quia id fit per accidens, & indirectè, non tamen directè; nec minus post semel incursum; sicut dicimus in periurio, quod potest Pars ante quam incurratur, tollere, ne incurratur: sed non post incursum. vt per Feli. dict. cap. 1. nu. 3. de Iureiu.

Ad tertium de iuramento, respondetur in remissione, vel dilatione ipsius, nullā requiri iurisdictionē, sed solum consensum Partis. Secus in excommunicatione, & sic nō esse simile. Nam quod terminus videatur prorogatus cum suis accessoriis: intelligitur de accessoriis dependētibz ex Partium potestate, vt dicit Feli. dict. cap. 1. num. 5.

Sed antequam finem præsentī differentiæ imponamus, quæro hic de quæstione subtili, & quotidiana, de qua sæpe dubitavi. quando scilicet iste talis declaratus excommunicatus, post terminum Iudicis expletum, & transactum, sit excommunicatus. an à die qua declarauit Iudex; vel à die, qua Pars creditrix intimauit excommunicationem. Nam videtur, quod à die qua Iudex declarauit. Tum, quia ipse Iudex est qui excommunicat, & non Pars intimans. Tum, quia per denunciationem, excommunicatus amplius non ligatur, vt inquit tex. in dicto §. Verum. Per quæ verba datur intelligi, quod excommunicatio non incurratur tempore denunciationis, seu intimationis ipsius; sed tempore quo Iudex declarat. immo veriùs in instanti termini præfixi, seu conditionis non adimpletæ. argumento l. Ad diem. ff. de Verborū Obligation. vbi per lapsum dēi appositū ad solutionem committitur poena,

&

Excommunicatio.

& docet glossa in c. Salonitanę. 63. dist. & in cap. 1. de Sagittar. præsertim cum Pars non possit eam suspendere, vt supra diximus; nec possit esse in pendentia. cap. Ad hæc. de Appellation.

In contrarium, immò quòd à die intimationis factę, faciunt notata per Cassad. decis. 2. & 3. de Locat. Vbi tenet, quòd amissio emphiteusis, ipso iure incurfa per cap. Potuit. de Locato. & l. 2. C. de Iure emphit. non censetur incurfa, antequam Pars, siue dominus proprietarius illam petat, vel declaret se velle petere. Quas decisiones in hoc dicit singulares Nauar. cap. 27. num. 15. & eas refert cap. 23. num. 104. Vbi addit ex eodem Cassad. supra, ad propositum, quòd nec excommunicatio lata ipso iure contra pensionarium, in casu non solutionis faciendę in certo termino, eo lapsa censetur incurfa, donec is cui illa debetur, declaret se velle illam esse incurfam. Ex quibus colligitur quòd excommunicationes latę fauore Partium, dependent à volūtate earum; etiam si aliās videātur incurfę secundum Iuris rigorem. Et quòd hæc sit mens Iudicis eam proferentis, scilicet non aliter eam ferre, nisi Pars consentiat: nec velle quòd in eam incurrat excommunicatus, donec Pars declaret idem velle. Et sic, quòd donec Pars intimet, & denunciēt excommunicationem ipsi excommunicato, non erit excommunicatus.

Quid dicendum? Certè anceps, & difficilis est quæstio, & eam in effectu adducit glossa magna post medium, in cap. penult. de Cler. excommunicat. ministr. vbi distinguit, quòd si excōmunicator voluit quòd statim sit excommunicatus: tunc statim erit excommunicatus; sed non obest, donec ei innotescat. alias tunc demum erit excommunicatus, cum receperit literas. Et sic vult quòd depēdeat à voluntate Iudicis proferentis; & secundum eius intentionem esse regulandam. Quod verum crederem; cum excommunicatio fertur à Iudice ob contumaciam, vel crimen commissum, aut propter interesse publicum, vel iniuriam concernentem principaliter ipsum Iudicem, tamquam Iudicem. secus si potissimum concernit excommunica-

tio interesse Partis; ita vt ob solam eius instantiam, vel interesse, fuerit lata. Tunc enim non puto incurri, donec Pars declaret per intimationē declarationis se velle vt in eam incurratur, per dictam resolutionem factam à Rota, teste Cassad. supra.

Ex quo nota quòd cum quis impetrat monitorium, v. g. contra Petrum, vt intra triginta dies soluat, vel faciat certum quid, sub pœna excommunicationis ipso facto; quam nunc pro tunc declarat, & profert in illis scriptis. Deinde debitore non solvente, vel non faciente mandatum, impetrat, seu obtinet à Iudice dictus creditor instans, literas excommunicationis declaratorias, ad Parochum excommunicandi directas, vt ipsum denunciēt publicē excommunicatum. quod sciēs excommunicatus; precibus, seu fauore, facit suspendere publicationem dictę excommunicationis. In hoc casu nō indigebit absolutione à dicta excommunicatione, si statim satisfaciāt Parti; quia non censetur incurfa, dū non fuit publicata, ex quo talis excommunicatio regulatur secundum intentionem Partis obtinentis eam propter suum tantum interesse, & dependet ab eius voluntate. Quæ est noua, & singularis declaratio ad dictum §. Verum, & ad dictam glossam, cap. penult. de Cler. excōmunicat. ministr. Quam sæpe reminiscere; quia quotidiana, & utilis valde.

Nec dicas, Ex quo Pars instans fecit à Iudice declarari, & dari literas declaratorias Parocho pro denunciatione eius faciendā, quòd satis in hoc suam patefecit voluntatem. Nam omnia hæc non addunt aliquid vinculo excōmunicationis iam præceptę ipso facto; ex dict. §. Verum. Nec censetur voluntas satis declarata, donec fiat eius intimatio. Vnde licet sint præparatoria ad eam; non tamen per ea est adhuc perfectē incurfa, donec denunciatio fiat. Quod probatur; quia adhuc potest mutare voluntatem Pars instans. ergo non est incurfa; quia post incurfam, nihil potest Pars.

Quòd si adjicias posse à Parte mutari voluntatem quoad publicationē excommunicationis: non tamen sic dicendum quoad eius incurfionem, cum iam sit incurfa eo instanti, quo Pars adiit Iudicem, & coram

coram eo expresse suam voluntatem, & Iudex dedit literas declaratorias. Quæ obiectio adhuc sanè vrget. Sed non puto perfectam voluntatem Partis, quousque non subsequatur intimatio, prout de stylo Datarie non dicitur consensus primus, consensus renūciatis Beneficium in fauorem, donec extendatur, & præstetur secundus; quasi primus, non sit nisi preparatorius ad secundum; & in secundo perficiatur renūciatio. Vel verius distingue, prout glossa in dicto cap. penult. scilicet quod si Pars intēdit quod statim in eam incurrat, & de hoc est certificatus ipse declaratus: dico quod erit continuò excommunicatus, & consequenter indigebit absolutione illius; licet faciat suspendere eius publicationem. Si autem id non intendit; sed præparare se ad ipsum publicandum, casu quo non satisfaciatur: (prout puto ita sentire omnes hos nec aliam esse eorum voluntatem) tunc nulla indigebit absolutione; cum non fuerit excommunicatus. quod tene mente; vt numquam ab ea effluat.

3 Hæc omnia fundantur in communi stylo Romanæ Curie, quem (cum prædicta faueant ipsis excommunicatis) facilè plerique

quæ complexi sunt, etiam in partibus, saltem quoad excommunicationes literarum pensionum, & similium. Vnde iuxta dictū styllum concordari possunt opiniones contrariæ supra citatæ, circa differentiam supra positam. (vt superius animaduersum est.) Si enim excommunicatio literarum pensionum, quæ ipso iure fertur, si intra præfixum terminum pensio non soluitur; non sortitur effectum, donec pensionarius declaret animum suum, & intimet; aut verius faciat declarari, & denunciari excommunicatum debitorem pensionis. Et sic dependet à voluntate pensionarii effectus excommunicationis, aliàs ipso iure lata: siue verius Iudicis, qui eam tulit, nam censetur prorogare illam tamdiu, quamdiu Pars voluerit: profecto idem dicendum erit in excommunicationibus in monitoriis latis; quod scilicet terminus à Parte prorogatus, censetur etiam à Iudice prorogatus. Et ideò tunc erit contumax excommunicatus, quando non satisfaciet in termino prorogato, cum Panor. & communi; licet de iure, & in Foro interiori, secus dicendum est, cum Innoc. & aliis supra citatis.

SUMMARIVM.

1 **EXCOMMVNICATVS** etiam minore excommunicatione, non potest eligi ad honores Ecclesiasticos, nec ad officia secularia iurisdictionalia. Benè tamen ad non iurisdictionalia.

2 Excommunicatus minori excommunicatione, potest eligi in Confessarium, non tamē excommunicatus maiori. Sed contrarium in mortis articulo defenditur.

DIFFERENTIA DVODECIMA.

1 **EXCOMMVNICATVS** siue maiori, siue minori excommunicatione, non potest eligi ad dignitates, & honores Ecclesiasticos Fori exterioris. cap. Si celebrat. de Cleric. excommunic. ministran. & si eligatur, electio est nulla. cap. Cum dilectus. de Consuet. glossa in dicto cap. Si celebrat. verb. Scienter. Sot. in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 3. vers. Item excommunicatus. Nec etiam eligi potest ad officia secularia, & dignitates, quibus iurdictio annexa est. Rip. in sing. respon. tit. de Rescr. num. 21. Auendaño de Ex-

quend. mand. cap. 19. num. 16. §. Octauus casus. Et sic non potest eligi in Regem, aut Imperatorem. cap. Venerabilem. de Elect. iuncta ibi glossa, verb. Electus. vs post Palud. docet. Silue. verb. Excommunicatio. 3. §. 8. Armil. §. 9. Panor. in dicto cap. Venerabilem. num. 8. de Elect. quos refert, & sequitur Henric. de Excommunicat. cap. 13. §. 1. litera. H. Adde Suar. 5. tom. Disput. 16. Sect. 2. per totam. Vbi disputat an electio talis excommunicati ad officia, quæ iurisdictionem temporalem habent annexam, sit nulla. Et tenet quod non

Excommunicatio.

non, contra communem (de qua in sequenti Differentia, nu 7.) Et num. 4. dicit, quod ad alia officia sine iurisdictione si eligatur, valida est electio, nec irritanda; idem docet Disput. 17. Sect. 1. num. 1. vers. Decimū.

Bene tamen potest eligi ad officia Fori poenitentialis, v. g. in Confessarium; ut post Palud. docet D. Anton. in Summa Defecerunt, cap. 2. Quod intellige verum, cum tantum est excommunicatus minori excommunicatione. Nam si maiori; non potest predictum officium exercere, etiam in casu necessitatis, cum sit membrum separatum ab Ecclesia. per gl. in cap. Præterea. §. Hec de malis. verb. Per manus. 32. dist. & in c. 1. §. Laboret. verb. Ab unitate. de Pœnit. dist. 6. quarum opinionem probat. D. Tho. in 4. distinctione 17. quæst. 3. art. 3. & distinctione 19. quæst. 1. art. 2. ad 3. & 3. par. quæst. 82. art. 7. ad 2. Abb. & Præpos. in cap. Non est. de Sponsa. Medin. de Pœnitentia. quæst. 26. & 27. dicit communem Cano de Pœnitentia. 5. parte, fol. 30. col. 4. Coua. in cap. Alma. 1. parte, §. 6. nu. 8. Conclusionem 8. & Naua. in cap. 26. nu. 26.

Sed contrarium in casu necessitatis, seu in articulo mortis, tenet gl. pen. in dict. cap. Non est. Cano ubi sup. & Naua. c. 27. nu. 271. motus ex generalitate cap. 7. Sessio- ne 14. Conci. Trid. ubi dicitur, quod omnis Sacerdos in dict. articulo potest absolueret quoslibet poenitentes, & sentit Toledo in Summa lib. 3. cap. 10. nu. 4. Quod amplia, etiam si sit nominatim excommunicatus. Nam si non sit talis, nec publicus percussor Clerici, possumus eidem confiteri, per Extrauag. Ad euitāda. ut docet Toled. sup. Itaq; constitutus in articulo mortis, si non sit Sacerdos catholicus, cui possit confiteri, nisi Sacerdos excommunicatus publicè; poterit validè eidem confiteri. præsumendum enim est ex pia matre Ecclesia, quod in tali articulo noluit arcere præfatum, & eum priuare exercitio iurisdictionis clauis ob bonum filii sui catholici: quandoquidè etiam extra necessitatem, ad tollēdos scrupulos suorum Fidelium, & ob bonum eorumdem, nō priuat excommunicatos non denunciatos dicto exercitio.

SVMMARIVM.

- 1 EXCOMMVNICATVS si recipiat Sacramenta, valida sunt.
- 2 Professio facta per excommunicatum, valida est.
- 3 Electio, & collatio facta excommunicato, nulla est. Idem de aliis actibus Fori exterioris.
- 4 Contractus, vel quasi contractus facti

per excommunicatum, validi sunt.

- 5 Cap. Felicis. de Pœnis. lib. 6. limitatur duobus modis.
- 6 Testamentum factum ab excommunicato valet.
- 7 Excommunicatus si fiat heres, valet institutio.
- 8 Tabellio excommunicatus si recipiat instrumenta, valida sunt.

DIFFERENTIA DECIMATERTIA.

EXCOMMVNICATVS iustè, & validè, non potest sine peccato vllum suscipere Sacramentum; licet suscepta, valeant, & teneant. Et sic excommunicatio maior, licet priuet à susceptione Sacramentorum; non tamen irritat illa; ut de Matrimonio, & Ordine docet Silu. verb. Excommunicatio. num. 4. De Confirmatione, Eucharistia, Extrema Vnctione, & Matrimonio. docet Henric. de Excommunicat. cap. 10. in princip. post D. Thom. 3. par. quæst. 64. art. 9. ad tertium.

Couar. in cap. Alma mater. 1. par. §. 6. num. 5. & 6. & §. 8. num. 5. Nauar. in Man. cap. 9. num. 2. Soto in 4. dist. 20. quæst. 1. artic. 5. conclus. 5. & dist. 22. quæst. 1. artic. 1. Et de Ordine probatur in cap. 1. de Eo qui furt. Ordin. suscep. De absolutione à peccatis sunt opiniones, an valeat. De quo latè idè Henric. ubi sup. cap. 12. Sed dic valere quotiescumque, vel ex ignoratā, vel inaduertentia, vel aliàs excusatur poenitens à peccato mortali; immò sufficit, quod credat se non peccare recipiēdo absolutionē; secun-

secundum Nauar. in cap. 9. num. 3. & Cand. Aur. de Excommunicat. num. 26. cum seq. vbi alios citat, & Toledo lib. 3. cap. 10. nu. 2. Alias nulla esset confessio, & esset reiteranda, ex D. Tho. & aliis, quos refert Toledo sup. nu. 1.

2 Professio etiam facta ab excommunicato valet, cap. Cum illorum. de Sentent. excommunicat. glossa fin. in cap. Veniens. de Simon. vbi Fel. dicit communem, nu. 5. & dict. cap. Pro illorum. num. 2. idem docet Nauar. in dicto cap. 9. num. 2. & 3.

3 At quoad actus externos, & civiles Canonicos Fori exterioris, excommunicatio nedum prohibet; sed etiam eos irritat: vt patet in Electione, cap. Cum dilectus. vers. Quia nobis. de Consuet. & ibi glossa notat, verb. à Suspendis. & communis. Idem probatur in cap. Constitutis. de Appellat. cap. Cum inter R. de Elect. glossa, verb. Electus. in cap. Venerabilem. eodem tit. & l. 17. tit. 9. Partit. 1. Idem in Collatione, cap. Postulastis. de Cler. excommunic. Couar. in cap. Alma. 1. part. §. 7. nu. 1. Boer. Decis. 290. per totam. Nauar. in Manual. cap. 27. num. 21. Rebus. de Excommunic. non vitand. pag. 727. Mandos. de Signat. grat. pag. 8. Licet secus sit in Contractibus, & quasi contractibus, cap. Felicis. §. Cum autem. cum seq. de Poenis. lib. 6. & cap. Pia. de Exception. eodem lib. Abb. in cap. Ad probandum. num. 5. & 9. de Re iud. vbi a num. 11. agit etiam de præallegatis actibus Canonicis, Electione, scilicet, & Collatione. Adde Suar. 5. tom. Disput. 15. Sect. 8. num. 9. & 11. Vbi ponit duas limitationes ad dictum cap. Felicis. Vnam habes supra in Differentia 4. in fi. & alia est, quando ratione publici officii Ecclesiastici contraheret, vt in cap. Veritatis. in fin. de Dolo, & contum. vbi vide Innoc. num. 2.

Cuius differentie ratio ea esse potest; quia licet Ecclesia potuerit arcere excommunicatum maiori à Sacramentis; & ea irrita facere: non quidem directe, sed in-

directe; faciendo, scilicet eos inhabiles ad illa: non tamen fecit: vt docet Soto in 4. dist. 22. quest. 1. ar. 1. vers. Ac demum. Alias nullam habet potestatem circa substantia Sacramentorum, addendo, mutando, irritando &c. secundum Nauar. in cap. 27. num. 38. ad finem. In aliis autem actibus Ciuilibus, & externis, habet plenam potestatem. Et sic expresse statuit prohibendo aliquos, & eos irritos faciendo, vt præcitos: alios verò solum prohibendo, propter communionem vetitā, vt per Henric. de Excommunic. cap. 7. §. 3. alios etiam approbando, vt factos per eos, tamquam personas publicas, per l. Barbarius. ff. de Offic. Præsid. & docet Silu. in Summa. verb. Excommunicatio. 3. post num. 22. Fel. latè in cap. Si verè. à num. 2. de Sentent. excommunic. allegat cap. Veritatis. de Iureiur. cap. Ad probandum. de Re iud. cap. final. de Ordin. ab Episcopo. c. Nullus. 3. quest. 4. Vbi etiam addit valere testamentum per excommunicatum, etiam denunciatum factum, ne dum ad pias causas; sed etiam ad non pias. Sequitur tamen verius Silu. verbo Excommunicatio. 3. num. 19. Panor. post alios, in dicto cap. Ad probandum. 24. num. 9. & 10. de Re iud. Couar. in Rub. de Testam. 2. par. sub num. 18. & defendit latè Suar. 5. tom. disput. 15. Sect. 9. per totam, & probatur per argumentum ab speciali in cap. Excommunicamus. §. Credentes. de Hæret. lib. 6. & in cap. Felicis. de Poenis. eodem lib. vbi de percussoribus Cardinalium, & in cap. final. de Vfur. eodem lib. dicit communem Villalob. lib. Commu. opin. verb. Excommunicatus. Valet etiam institutio ipsius in hæredem, secundum eundem Suar. supra num. 4. contra Silu. verb. Hæreditas. 3. num. 2. Armil. num. 26. Angel. verb. Hæres. num. 22. Tabien. num. 20. Idem docet Suar. Disput. 16. Sect. 2. num. 6. Valè etiam instrumenta ab eo facta, si est Tabellio. Vide verb. Nullitas. Different. 13.

SVMMARIVM.

1 EXCOMMVNICATO denunciato non licet soluere debitum in Foro exteriori, etiam si iurauerit soluere. Sed isto casu te-

netur deponere debitum.

2 Cum excommunicato non denunciato possumus, si volumus, communicare, etiam si sic

Excommunicatio.

*fit publicum, extra percussione Clerici.
Ibid. Idem in subdito quoad obedientiam.
In Foro verò conscientie, potest reddi*

*debitum dicto excommunicato denunciato,
secundum aliquos. Sed contrarium late de-
fenditur.*

DIFFERENTIA DECIMAQVARTA.

EXCOMMVNICATO denuncia-
to non licet soluere debitum per
debitorem, in Foro exteriori, glos-
sa in cap. Nos Sanctorum. 15. quest.
6. quam plures sequuntur, quos refert, &
sequitur Coua. in Reg. Peccatum. in prin-
cip. nu. 8. Ludou. Mefsia. in Pragmat. Pa-
nis, conclus. 6. num. 62. & Henric. de Ex-
communicat. cap. 7. §. 7. littera G. tenet
Abb. & Feli. in cap. Inter alia. de Sentent.
excom. sentit Nauar. in Man. cap. 27. nu.
23. §. 15. etiam si iurauerit. Ita glossa. 2. in
dicto cap. Nos Sanctorum. Abb. in dicto
cap. Inter alia. num. 6. & ibidem Felin. &
glossa 2. in cap. final. de Hæret. sentit glos-
sa final. in cap. fin. 11. quæst. 3. Idem tenet
Dec. in cap. Intelleximus in fine. de Iud.
allegat ad id Innoc. in cap. Veritatis. nu. 3.
de Dolo. sed loquitur de debito fidelitatis.
de quo latius infra. Casu autem quod
iurauerit, tenetur deponere debitum apud
bancum alicuius mercatoris, vel in alio
loco tuto, secundum dictam glossam, in
dicto cap. Nos Sanctorum. & Abb. & Fe-
lin. supra, & alios, quos refert Silu. verb.
Excommunicatio. §. num. 12. Si verò non
sit denunciatus, etiam si sit publicus, extra
casum percussione Clerici; voluntarium
est cum eo communicare, vel non; per Ex-
trauag. Ad euitanda. Et ideò in potestate
debitoris est soluere: sicut in potestate
subditi est Domino obedire; vt dicit Suar.
5. tom. Disput. 14. Sect. 1. nu. 15. & melius
Disput. 15. Sect. 7. nu. 3. Hoc addito, quod
si Dominus est occultè excommunicatus,
in publico tenetur ei obedire, cap. Cum nò
ab homine. de Sentent. excommunicat.

At in Foro interiori, licitum est soluere
debitum excommunicato, etiam denun-
ciato, secundum Silu. verb. Excommuni-
catio. §. §. 12. & alios citatos per eundem
Henric. vbi supra littera H. Quin immò ad
id tenetur debitor. Nec eum excusat excò-
municatio; vt satis constat ex dicta glossa
dicti cap. Nos Sanctorum. Et probatur

per c. Quoniam multos. in fine 11. quest.
3. & per dictum cap. Inter alia. per quæ ita
tenet Couar. post alios, loco superius cita-
to. Itaque licet debitor excommunicati
tutus sit in Foro exteriori; quia conueniri
per eum non potest, cap. Intelleximus. de
Iud. Non tamen est tutus in Foro consci-
entiæ; quia tenetur ei soluere, non obstante
excommunicatione. Et ita etiam defendit
Silu. supra, & Suar. 5. tomo Disput. 15. Sect.
8. à num. 4. & consulit Innoc. in dicto cap.
Veritatis. de Dolo. num. 3.

Sed certè, re altius considerata, non pos-
sum flectere animum meum in hanc vlti-
mam opinionem Silu. Couar. & aliorum.
Et ducor primò per tex. in cap. final. de
Hæret. vbi obligatio illa iustitiæ, scilicet
fidelitatis vassalli erga Dominum, cessat
durante excommunicatione. Et ne dicas
id esse propter hæresim. Nam idem etiam
extra casum hæresis statuitur generaliter,
sola excommunicatione attentata, in dicto
cap. Nos sanctorum. Quod si adicias, id
ob id fieri, quia scilicet excommunicatio pri-
uat, vel suspendit vsum, & exercitium iu-
risdictionis, quã habebat Dominus in sibi
subiectos. Respondeo id concedendo; sed
hoc non obstante, vrget illa ratio, nempe
quia si eò quod excommunicatio suspen-
dit, vel tollit vsum iurisdictionis; non te-
netur vassallus præstare Domino debitum
naturale fidelitatis, & subiectionis: ergo &
debitor pecuniæ, eò quod excommunica-
tio tollit communicationem, & obligat o-
mnes ad non communicandum cum ex-
communicato, cap. Cum non ab homine.
de Sentent. excommunicat. non tenetur,
nec potest creditori soluere; cum id facere
non possit, nisi cum eo communicando.
Quod si neges inhiberi ei communicatio-
nem, per regulã dicti cap. Inter alia. vbi ge-
neraliter dicitur illos qui ex debito tene-
bantur ad aliquod obsequium excommu-
nicato, ante excommunicationem: debito
durante post excommunicationem; teneri
etiam